

Fantastic Club

REGELE VISURILOR

EDITURA ALBATROS

Povestiri americane din secolul al XIX-lea

REGELE VISURILOR

Antologie, traducere şi postfaţă de MARIA-ANA TUPAN

—
EDITURA ALBATROS - BUCUREŞTI
Ilustraţia copertei de DAMIAN PETRESCU
Versiunea românească a nuvelei Hans Phaall aparţine lui ION VINEA, fiind reprodusă din volumul :
Edgar Allan Poe, Scrieri alese,
Editura Univers, 1979, împreună cu notele redacţiei.
Lector : LUCIAN HANU Tehnoredactor : MARIANA PUŞCAŞU
Bun de tipar 21.VIII.19S0. Apărut 1980. Coli ele ti pir 15.
Comanda nr. 410
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“ Bucureşti, — Piaţa Scînteii nr. 1 Republica Socialiştii România
Ambrose Bierce DISPARIŢII MISTERIOASE

GREUTATEA DE A TRAVERSA UN CÎMP

Intr-o dimineaţă de iulie a anului 1854. un fermier pe nume Williamson, care locuia la şase mile de Selma, statul Alabama, stătea pe veranda locuinţei sale împreună cu soţia şi unul din copii. Din faţa casei pînă la drumul public sau „hotarul“, cum i se mai spunea, se întindea o pajişte lungă de vreo cincizeci de iar zi. Dincolo de drum era o păşune de aproximativ cincizeci de acri, cosită scurt, întinsă ca-n palmă, fără nici un pom, ridicătură sau vreo construcţie oarecare. în acel moment nu se zărea nici măcar vreun animal domestic pe ea. Dincolo, pe un alt cîmp, o duzină de sclavi munceau sub supravegherea unui vechil.

Aruncînd mucul unei ţigări, fermierul se ridică, zicind :

— Am uitat să-i spun lui Andrew de cai.

Andrew era vechilul.

Williamson păşi agale pe aleea pietruită, smulgînd în treacăt o floare, traversă drumul şi intră în păşune, oprindu-se o clipă, după ce închisese poarta, să-l salute pe Armour Wren, fermierul de pe plantaţia alăturată. Domnul VVren era într-o trăsură deschisă, împreună cu fiul său James, un băiat de treisprezece ani. La vreo două sute de iarzi mai departe, Domnul Wren îi spuse băiatului :

— Am uitat să-i spun domnului Williamson de cai.

Armour Wren îi vînduse lui Williamson nişte cai care ar fi trebuit să-i sosească în ziua aceea, dar, dintr-un ' motiv oarecare, urmau să-i fie trimişi abia a doua zi. Ii porunci, aşadar, vizitiului să întoarcă şi toţi trei îl văzură pe Williamson traversînd agale păşunea. în acel moment
I
unul din cai se împiedică şi fu gata să cadă. Abia trecuseră peste acest incident, cînd James Wren strigă :

— Tată, dar unde-a dispărut domnul Williamson ?

Povestirea de faţă nu şi-a propus să răspundă la această întrebare. Transcriem, doar, aici relatarea straniei în- timplări prestată sub jurămînt de domnul Wren, la procesul care-a urmat în cazul Williamson.

„Exclamaţia fiului meu mă făcu să privesc înspre locul în care numai cu o clipă înainte îl văzusem pe răposat (sic !), dar nu mai era acolo şi nici în altă parte. Nu pot spune că în acel moment am fost foarte surprins sau că mi-am dat seama de gravitatea întîmplării, deşi o găseam într-adevăr ciudată. Fiul meu era însă

tulburat peste măsură şi a repetat întrebarea în diferite forme, pin-am ajuns la poartă. Negrul meu Sam era şi el foarte afectat, poate mai mult decît băiatul, dar cred că mai curînd de starea acestuia, decît de ceea oe văzuse el însuşi. (Această propoziţie din depoziţie a fost ştearsă). în timp oe coboram din trăsură, iar Sam spînzura (sic !) caii înhămaţi la gard, am văzut-o pe doamna Williamson alergînd pe alee cu copilul în braţe, urmată de cîţiva servitori. Am auzit-o strigînd : «S-a dus ! S-a prăpădit ! O, Doamne ! îngrozitor !» şi alte asemenea exclamaţii, pe care nu mi le mai amintesc prea bine. Am înţeles că se referea la ceva mai mult decît dispariţia soţului, deşi aceasta se produsese sub ochii ei. Era disperată, dar nu mai mult decît era firesc într-o asemenea împrejurare. Nu cred că-n momentul aoela îşi pierduse minţile. De atunci nu l-am mai văzut şi nu am mai auzit nimic de domnul Williamson."

După cum e de aşteptat, această mărturie a fost confruntată în cel mai mic detaliu cu aceea a celuilalt martor ocular {dacă poate fi numit astfel) — tînărul James. Doamna Williamson înnebunise, iar servitorii nu erau, desigur, în măsură să compară ca martori. Tînărul James Wren declarase la început că a văzut dispariţia domnului Williamson, dar acest lucru nu e menţionat în depoziţia făcută îa proces. Nici un lucrător de pe cîmpul către care se îndrepta Williamson nu-1 văzuse şi cercetarea amănunţită a plantaţiei şi împrejurimilor nu aduse nimic nou. O mulţime de legende, care de care mai fioroase,

născocite de negri, circulară în părţile acelea ani în şir şi poate se mai aud şi azi. Ceea ce se ştie cu certitudine însă despre acest subiect am relatat noi aici. Tribunalul l-a declarat pe Williamson mort şi averea lui a fost im- împărţită conform legii.

O CURSĂ NETERMINATĂ

James Burne Worson era un cizmar englez din Lea- mington, ţinutul Warwickshire. Avea o prăvălioară pe o străduţă ce se ramifica din drumul spre Warwick. In lumea lui modestă, era preţuit ca om cinstit şi de treabă deşi, ca multora din breasla lui, îi cam plăcea băutura. La un piihar, obişnuia să facă tot felul de rămăşaguri prosteşti. Odată se lăudă cu forţa lui de atlet şi rezultatul fu un meci maraton : pentru o liră, se prinse să alerge pînă la Coventry şi înapoi, o distanţă ceva mai mare de patruzeci de mile. Ăsta se întimpla în ziua de 3 septembrie

1873. Meseriaşul porni imediat la drum împreună cu cel cu care pariase — al cărui nume a fost uitat — cu Barham Wi£€, negustor de pînzeturi, şi Hamerson Bums, fotograf, care-1 urmau, cred, într-o trăsură uşoară sau o căruţă.

Worson merse bine vreo cîteva mile, degajat, fără să dea semne de oboseală, deoarece avea într-adevăr forţă şi rezistenţă şi nu băuse atît cît să şi le împuţineze. Cei trei bărbaţi îl urmau la mică distanţă, tachinîndu-1 din cînd în cînd, sau încurajîndu-1, după dispoziţia fiecăruia.

Deodată, sub ochii lor, la nici doisprezece iarzi depărtare, Worson se poticni, se prăbuşi cu capul înainte, scoase un ţipăt îngrozitor şi dispăru ! Nu apucase să atingă pă- nuntul, se topise parcă în aer. Nici urmă de el nu s-a mai găsit vreodată.

Cei trei rămaseră pe loc o vreme, fără să poată lua vreo hotărire, după care s-au întors la Leamington şi au povestit ciudata întîmplare. Au fost imed>at întemniţaţi, dar, fiind oameni cu situaţie şi demni de încredere şi cum nici nu băuseră în momentul incidentului, au fost eliberaţi, mai ales că nu exista nici un motiv să li se pună la îndoială cele povestite. Ei jurară că aşa s-au petrecut

lucrurile, deşi opinia publică din Regatul Unit era împărţită în această privinţă. Dacă aveau într-adevăr ceva de ascuns, atunci mijloacele folosite au fost din cele mai neobişnuite.

URMA LUI CHARLES ASHMORE

Familia lui Christian Ashmore era alcătuită din soţia, mama, două fete mari şi un băiat de şaisprezece ani. Locuiau în Troy, New York, fiind persoane înstărite, respectabile şi cu mulţi prieteni dintre care, unii, citind aceste rînduri, vor afla pentru prima dată strania poveste a tînărului Charles. In 1871 sau 1872 s-au mutat din Troy la Richmond, statul Indiana, iar după un an sau doi domnul Ashmore a cumpărat o fermă în apropiere de Quincy, Iliinois, stabilindu-se aici cu toată familia. La o mică de- părtare de casă se afla un izvor cu apă limpede şi rece, de unde se aprovizionau indiferent de anotimp. în seara zilei de 9 noiembrie 1878, pe la ora nouă, tînărul Charles părăsi cercul familiei, strîns în jurul căminului, luă o găleată şi plecă la izvor. Cum nu se mai întorcea, ai lui se neliniştiră. Tatăl ieşi în prag şi-l strigă, fără să primească însă vreun răspuns. Aprinse un felinar şi, împreună cu fiica cea mare, Martha, care insistase să-l

întovărăşească, plecă să-l caute. Pospaiul de zăpadă ce acoperea cărarea făcea vizibile urmele tînărului ; fiecare urmă de pantof era bine reliefată. Străbătuseră ceva mai mult de jumătate din drum — să fi fost vreo şaptezeci şi cinci de iarzi — cînd tatăl, care era înainte, se opri şi, ridicînd felinarul, încercă să străbată cu privirea întunericul din faţa sa.

— Ce s-a întîmplat, tată ? întrebă fata.

Iată ce se întîmplase : urmele tînărului se întrerupse- seră brusc şi dincolo de ele se întindea zăpada imaculată. Ultima urmă era la fel de clară, se vedeau chiar şi adînci- turile lăsate de cuie. Domnul Ashmore privi în sus, adă- postindu-şi ochii cu pălăria. Stelele străluceau, pe cer nu era nici urmă de nor. îi era deci refuzată şi explicaţia — oricît de precară — ca o nouă zăpadă să se fi aşternut, cu o limită atît de precisă. Ocolind pe departe ultimele urme, astfel încît să rămînă intacte pentru o viitoare exami

nare, se îndreptă spre izvor, urmat de fiica sa, care se pierduse cu firea. Nici unul nu scoase o vorbă despre ceea ce văzuse. Izvorul era acoperit cu o pojghiţă de gheaţă, netulburată de ore întregi. La întoarcere, cei doi inspectară zăpada de o parte şi de alta a şirului de urme, dar nici una nu se răzleţea de ele. La lumina dimineţii, nu descoperiră nimic nou. Perfect netedă, imaculată, zăpada stăpînea pretutindeni.

Patru zile mai tîrziu mama băiatului, sfîrşită de durere, se duse la izvor după apă. La întoarcere povesti că, atunci cînd trecuse prin locul unde se sfîrşiseră urmele băiatului, îi auzise vocea. 11 strigase de îndată, rătăcind într-o parte şi-n alta, după cum i se părea că auzise vocea, pînă cînd oboseala şi emoţia o doborîseră. întrebată ce anume spusese vocea aceea, ea nu ştiu să răspundă, dar susţinu că fuseseră nişte cuvinte perfect distincte. întreaga familie alergă imediat la locul respectiv, dar nimeni nu auzi nimic, aşa încît întâmplarea fu pusă pe seama suferinţei sărmanei mame şi a nervilor ei zdruncinaţi. Cîteva luni după aceea, însă, vocea putu fi auzită la intervale de cîteva zile de toţi membrii familiei şi de alţi oameni. Toţi declarară că era, fără îndoială, vocea lui Charles Ashmore ; că ea părea să vină de la o mare depărtare, era slabă dar distinct articulată. Nimeni însă nu fu în stare să indice direcţia din care venea sau să repete cuvintele. Intervalele de tăcere se lungiră şi, pe la

mijlocul verii, vocea încetă să se mai facă auzită.
Dacă există cineva care să ştie ce s-a întîmplat cu Charles Ashmore, aceea e probabil mama lui. Sărmana femeie s-a prăpădit.

ŞTIINŢA ÎN PRIM PLAN

în legătură cu aceste „dispariţii misterioase", la care se pot adăuga o mulţime de alte exemple, e cazul să amintim părerea Doctorului Hern din Leipzig — nu ca o explicaţie, doar dacă cititorul doreşte s-o considere astfel, ci pentru interesul în sine al acestei speculaţii neobişnuite. Distinsul om de ştiinţă şi-a expus părerea într-o carte
9
intitulată Verscliwinden und seine Theorie *, care s-a bucurat de oarecare atenţie ..mai ales — după cum spune autorul — printre discipolii lui Hegel şî matematicienii care susţin existenţa reală a unui aşa-numit spaţiu neeucli- dian — adică un spaţiu avînd şi aite dimensiuni, pe lingă lungime, lăţime şi înălţime — în care ar fi posibil să înnozi o frînghie fără capăt sau să întorci o minge pe dos, fără o soluţie de continuitate, irai simplu spus, fără s-o spargi".
Doctorul Hern crede că în lumea vizibilă există spaţii vide — vacua — un fel de goluri în care pot cădea fiinţe şi obiecte, fără a mai fi văzute sau auzite vreodată. Teoria sună cam în felul următor : Spaţiul e plin de eter lumi- nifer[2], o substanţă tot atît de materială ca aerul sau apa, dar mult mai rarefiată. Orice forţă, orice formă de energie prin el se propagă şi tot în el are loc orice proces. Să presupunem însă că în acest mediu universal există nişte cavităţi, aşa cum sînt cavernele în pămînt sau orificiile în- tr-un şvaiţer. într-o asemenea cavitate n-ar exista absolut nimic. Ar fi un vacuum pe care nu-1 putem pro- duce artificial, deoarece, chiar pompînd aerul afară dintr-un recipient, tot rămîne eterul luminifer. Or, printr-una din aceste cavităţi, lumina n-ar putea trece, deoarece nu există nimic care s-o poarte. Din ea n-ar ieşi nici un sunet ; în ea n-ai simţi nimic. Nici unul din simţurile noastre n-ar putea percepe ceva. Pe scurt, într-un astfel de vid nu s-ar putea întîmpla nimic. Întorcîndu-ne la cuvintele autorului mai sus citat, reproducem următorul paragraf în care savantul nostru e extrem de concis : ,,Un om închis intr-un asemenea spaţiu n-ar putea nici să vadă, nici să fie văzut, nici să audă, nici să fie auzit, nici să

pipăie, nici să fie pipăit, nici să trăiască, nici să moară, deoarece atît viaţa cît şi moartea sînt procese care au loc numai acolo unde există energie ; or, în vid nu se poate vorbi de aşa ceva“. Să fie, oare, cei dispăruţi condamnaţi în veci la această existenţă cumplită ?

[1] Disparițiile şi explicaţia lor (în limba germană în original).

[2] In concepţia contemporanilor, formă primară de energie dispersată în tot universul, confundată uneori cu electricitatea.

10

In măsura în care se doreşte o explicaţie adecvată a „disparițiilor misterioase", teoria Doctorului Hem, redată aici atît de trunchiat, poate întîmpina mai multe obiecţii; mai puţine, afirmă autorul, în „volubilitatea spaţială" a cărţii sale. Dar, chiar în expunerea lui, teoria nu explică şi, de fapt, e chiar incompatibilă cu unele aspecte ale în- tîmplărilor amintite aici, cum ar fi, de exemplu, sunetul vocii lui Charles Ashmore. Nu e de datoria mea însă să pun de acord faptele cu teoria.

FITZ-JAMES O’BRIEN LENTILA DE DIAMANT

I. LINIA VIEŢII

încă din fragedă copilărie toate aptitudinile mele se îndreptau spre investigarea microscopică. Nu aveam de- eît zece ani, cînd o rudă îndepărtată, dorind să-mi uimească neştiinţa, îmi construi un microscop simplu, perforând o gaură mică într-un taler de aramă, în care se menţinea, prin atracţie capilară, o picătură de apă. Acest aparat foarte primitiv, care mărea de vreo cincizeci de ori, prezenta, e drept, numai forme neclare şi imperfecte, suficient de miraculoase, totuşi, pentru a-mi înflăcăra imaginaţia. Văzîn- du-mă atît de preocupat de acest instrument rudimentar, vărul meu îmi explică tot ceea ce ştia despre principiile microscopului, îmi relată cîteva din minunile realizate cu ajutorul lui şi sfîrşi prin a-mi promite că-mi va trimite unul construit după toate regulile, îndată ce se va întoarce la oraş. Am numărat zilele, orele şi minutele ce s-au scurs din acel moment pînă la plecarea sa. între timp nu am stat cu mîinile-n sîn. Mă repezeam asupra oricărei substanţe transparente care aducea oricit de departe cu o lentilă şi încercam în zadar să realizez acel instrument al cărui principiu de construcţie îl înţelegeam încă destul de vag. Toate geamurile care conţineau noduri sferice, turtite la poli, cunoscute în limbaj familiar drept „ochiul boului", erau fără milă distruse, în speranţa obţinerii

unor lentile puternice. Am mers pînă la a extrage umoarea cristalină din ochii peştilor şi ai altor animale, străduin- du-mă s-o valorific în serviciul microscopului. Mă recunosc vinovat de a fi furat lentilele de la ochelarii mătuşii Agatha, cu vaga idee de a şlefui din ele lentile cu extra
12
ordinare proprietăţi de mărire, o încercare în care — nici nu mai e nevoie să spun — am eşuat complet.

în sfîrşit, instrumentul promis sosi. Era de tipul microscopului simplu al lui Field şi costase aproximativ cincisprezece dolari. Pentru necesităţi didactice, un altul mai bun nici că s-ar fi găsit. Era însoţit de o mică broşură despre microscop — istoria, întrebuinţările, descoperirile. Abia atunci am înţeles farmecul celor O mie şi una ele nopţi. Vălul cenuşiu al experienţei comune păru dintr-o dată să se desprindă, descoperind o lume de îneîntări. Simţeam faţă de cei din jur ceea ce simte probabil profetul faţă de masele de oameni obişnuiţi. Conversam cu natura într-o limbă pe care ei n-o puteau înţelege. Comunicam zilnic cu minuni vii, pe care ei nu şi le puteau imagina nici în cele mai fantaste închipuiri. Pătrundeam dincolo de poarta lucrurilor şi rătăceam prin sanctuare. Unde alţii nu vedeau decît un strop de ploaie prelingîn- du-se uşor pe geam, eu contemplam un univers populat cu fiinţe animate de toate pasiunile timpului, frămîntîn- du-şi sferele minuscule în lupte la fel de violente şi de îndelungate ca ale oamenilor. în banalele pete de mucegai pe care mama, bună gospodină ce era, le răzuia aprig din borcanele cu gem, se răsfăţau pentru mine grădini fermecate, cu vîlcele şi alei cu frunziş bogat, de o uimitoare verdeaţă, iar din crengile fantastice ale pădurilor microscopice atîrnau fructe ciudate, cu sclipiri verzui, argintii şi aurii. Nu curiozitatea ştiinţifică îmi da ghes la vremea aceea. Era pura plăcere fi unui poet care avusese revelaţia unei lumi de miracole. Nu vorbeam nimănui despre bucuriile mele solitare. Singur cu microscopul, îmi toceam vederea zi de zi şi noapte de noapte, aplecat asupra minunilor ce mi le dezvăluia. Eram ca unul care, descoperind vechiul Eden în toată gloria sa primitivă, s-ar hotărî să se bucure de el în singurătate şi să nu trădeze nici unui muritor secretul poziţiei sale. Linia vieţii mele se înclină în acest moment. M-am hotărît să devin microscopist. Desigur, ca orice novice, mă şi vedeam descoperitor. Nu aveam cunoştinţă

la vremea aceea de miile de minţi strălucite angajate în aceleaşi căutări şi avantajate, totodată, de instrumente de o mie de ori mai puternice. Numele lui Leeuwen- hoek, Williamson, Spencer, Ehrenberg, Schultz, Dujardin,
13
ScLdet şi Schleiden îmi erau, pe atunci, complet străine sau, dacă totuşi auzisem de aceşti savanţi, nu le cunoşteam şi cercetările răbdătoare şi fructuoase. In fiecare nou specimen de criptogame pe care-o puneam la microscop mi se părea că descopăr minuni pe care lumea nu le cunoştea încă. îmi amintesc bine fiorul de bucurie şi admiraţie ce m-a străbătut cînd am descoperit prima dată animalculul roti- fer obişnuit (Rotifera vulgaris), extinzîndu-şi şi contractîn- du-şi spiţele flexibile, părînd să se rotească în apă. Dar, din păcate, pe măsură ce creşteam şi intram în posesia unor tratate asupra obiectului meu favorit de studiu, descopeream că mă aflu doar în pragul unei ştiinţe căreia cîţiva din cei mai mari oameni ai timpului îi dedicau viaţa şi inteligenţa. Creşteam şi părinţii mei, care nu vedeau nici un cîştig practic în examinarea fragmentelor de muşchi şi a picăturilor de apă printr-un tub de alamă şi o bucată de sticlă, ţineau cu tot dinadinsul să-mi aleg o profesie. Dorinţa lor era să intru la biroul comercial al unchiului meu, Ethan Blake, un negustor prosper care-şi conducea afacerile în New York. Acestei propuneri m-am opus cu hotă- rîre. Nu aveam nici un gust pentru afaceri. Aş fi ajuns în mod sigur un ratat. Pe scurt, am refuzat să mă fac negustor.

Trebuia totuşi să-mi aleg o profesie. Părinţii mei erau oameni aşezaţi, din Noua Anglie, care insistau asupra obligativităţii muncii ; de aceea, deşi graţie testamentului bietei mele mătuşi Agatha urma să moştenesc, la majorat,
o mică avere, suficientă pentru a mă plasa deasupra nevoilor, se hotărî să nu stau şi să aştept totul de-a gata, ci să mă port ceva mai demn, folosind anii ce-mi rămîneau pentru a-mi cîştiga independenţa.

După o îndelungă meditaţie, m-am conformat dorinţei familiei, alegîndu-mi o profesie. M-am hotărît să studiez medicina la Academia din New York. Perspectiva îmi surîdea. Depărtarea de rude îmi dădea posibilitatea să dispun de timp cum doream, fără teama de a fi descoperit. Cîtă vreme plăteam taxele la Academie, puteam să mă eschivez de la cursuri. Şi

cum nu aveam nici cea mai vagă intenţie de a da vreodată un examen, nu exista nici un pericol să fiu ,.trîntit“. Pe lingă acestea, metropola era ceea ce îmi trebuia mie. Aici puteam obţine instrumente foarte

bune şi publicaţii de ultimă oră, aici puteam cunoaşte oameni avînd preocupări înrudite cu ale mele — pe scurt, tot ceea oe era necesar pentru a asigura succesul unei vieţi închinate ştiinţei mele iubite. Aveam bani din belşug şi puţine dorinţe care să nu fi fost limitate de oglinda de iluminat. de o parte, şi de obiectiv de cealaltă. Ce mă putea împiedica să devin un ilustru cercetător al lumilor ascunse ? Am părăsit deci cu cele mai optimiste gmduri «as* mea din Noua Anglie şi m-ara stabilit la New York.

II. VISUL UNUI SAVANT

Prima grijă a fost, desigur, să-mi găsesc o locuinţă potrivită. Am obţinut-o, după eîteva zile de căutări, pe Fourth Avenue : un apartament cochet, la primul etaj, compus dintr-un salon, un dormitor şi o cameră mai mică, unde intenţionam să-mi amenajez laboratorul. Mi-am mobilat locuinţa simplu, dar destul de elegant, după care mi-am închinat toate energiile împodobirii templului devoţiunii mele. M-am dus la Pike, celebrul optician, şi i-am trecut în revistă splendida colecţie de microsooape — microscopul compus al lui Field, microseopul binoeular al lui Hingham, Spencer şi Nachet (bazat pe principiul stereo-scopului), şi în oele din urmă m-am stabilit la cel cunoscut; sub numele de microscopul rotativ al lui Spencer. Acesta întrunea cel mai mare număr de îmbunătăţiri, la care se adăuga şi lipsa aproape totală de trepidaţii.

Am cumpărat apoi toate accesoriile posibile : tuburi telescopice, micrometre, o camera-lucida *, o masă mobilă, condensori acromatici, dispozitive de iluminat, prisme, condensori parabolici, dispozitive polarizante, tuburi pentru observarea în adîncituri, forceps şi o mulţime de alte articole care ar fi fost foarte utile în mîinile unui microscopist cu exeprienţă dar, după cum am descoperit ulterior, pentru mine nu valorau deocamdată mai nimic, îţi trebuiesc ani de practică să ajungi să mînuieşti cum trebuie un microscop complicat. Opticianul mă privea

' Instrument optic inventat în 1807 de William Hyde

Wollaston, servind la conturarea mai precisă a unui obiect a cărui imagine era proiectată pe o bucată de hîrtie cu ajutorul unei prisme.

15

suspicios în timp ce făceam aceste cumpărături angro. Era clar că ezita între a mă categorisi drept un mare savant sau un nebun ; mă tem că înclina în favoarea celei de-a doua ipoteze. Cred că aşa şi eram ; orice geniu e nebun în domeniul său, numai că cel ce ratează se acoperă de ruşine şi e etichetat drept lunatic. Nebun sau nu, m-am apucat de lucru cu un zel rareori egalat de discipolii ştiinţei. Nu ştiam mai nimic cu privire la studiul delicat în care mă angajasem şi care presupunea capacităţi analitice dintre cele mai dîrze, mîna cea mai sigură, ochiul cel mai neobosit, manipularea cea mai fină.

Mult timp, jumătate din aparatura mea zăcu nefolosită pe rafturile laboratorului, echipat acum cu toate dispozitivele trebuincioase investigaţiilor mele. Adevărul e că nu ştiam să folosesc unele accesorii — nu urmasem niciodată un curs de microscopie — iar altele, deşi le înţelegeam la modul teoretic, îmi erau la fel de inaccesibile, întrucît nu dobîndisem fineţea necesară mînuirii. Cu toate acestea, atît de aprigă era ambiţia mea şi atît de tenace perseverenţa îneît, oricît ar părea de necrezut, după un an eram, teoretic şi practic, un microscopist desăvîrşit.

în această perioadă de explorări laborioase, în care puneam sub obiectiv orice substanţă ce-mi cădea sub ochi, am devenit un descoperitor, într-o mică măsură, desigur, pentru că eram foarte tînăr, dar totuşi un descoperitor. Eu am fost cel care a distrus teoria lui Ehrenberg, potrivit căreia Volvox globator ar fi fost un animal, dovedind că „monadele" sale, cu stomac şi ochi, erau doar faze în formarea unei celule vegetale, iar, cînd ajungeau la maturitate, erau incapabile de împerechere sau orice alt act procreator, în lipsa căruia nu se poate plasa un organism pe o treaptă de viaţă superioară celei vegetale. Eu am explicat fenomenul rotaţiei în celulele şi polipii plantelor pe baza atracţiei ciliare, în ciuda afirmaţiilor domnului Wen- ham şi ale altora care-mi puneau teoria pe seama unei iluzii optice.

Totuşi, în ciuda acestor descoperiri, făcute cu multă trudă şi dificultate, mă simţeam teribil de nemulţumit. La fiecare pas mă împiedicam de imperfecţiunea instrumentelor mele. Ca toţi

microseopiştii neobosiţi, dădeam frîu liber
Hi
imaginaţiei Acuzaţiile împotriva celor co suplinesc defectele instrumentelor prin creaţii ale minţii sînt, intr-adevăr, frecvente. îmi închipuiam că există în Natură structuri tot mai adinei pe care capacitatea limitată a lentilelor mă împiedica să le explorez. Rămîneam treaz nopţi în şir, construind în imaginaţie microscoape de o forţă incomensurabilă, cu ajutorul cărora puteam să pătrund prin toate învelişurile materiei, pînă la atomul ei originar. Cum mai blestemam acele mijloace imperfecte, pe care ignoranţa mă silea să le folosesc ! Cum mai doream să descopăr secretul unei lentile perfecte, a cărei putere de mărire să fie limitată doar de capacitatea de rezoluţie a obiectului şi care, totodată, să nu prezinte aberaţii sferice şi cromatice sau alte defecte de care se împiedică mereu sărmanul microscopist ! Credeam, cu toată convingerea, că era posibil să se construiască un microscop, cu o singură lentilă, de o asemenea forţă şi perfecţiune. încercarea de a aduce microscopul compus la un asemenea nivel era greşită de la bun început, acesta nefiind decît o tentativă, parţial reuşită, de a remedia defectele microscopului simplu care, odată înlăturate, nu ar mai fi lăsat nimic de dorit.

Aşa am devenit constructor de microscoape. După un an petrecut în această nouă îndeletnicire, timp în care am experimentat pe toate substanţele posibile — sticlă, pietre preţioase, cremene, cristale, cristale artificiale, obţinute din aliajul a diferite materiale vitroase — după ce am construit deci tot atîtea tipuri de lentile cîţi ochi are Argus, mă aflam exact în punctul din care plecasem, fără să fi cîştigat nimic altceva decît o mulţime de cunoştinţe privind fabricarea sticlei. Ajunsesem la disperare. Părinţii erau intrigaţi de vădita lipsă de progres a studiilor mele medicale (nu fusesem la nici un curs de la sosirea în oraş), iar cheltuielile nebuneştilor mele îndeletniciri mă aduseseră într-un impas financiar.

Aceste gînduri mă frămîntau într-una din zile în timp ce experimentam în laborator un mic diamant — piatra care, datorită proprietăţilor sale de refracţie, mă preocupase dintotdeauna, mai mult decît oricare alta. Tocmai atunci intră la mine un tînăr francez, care locuia la etajul superior şi mă vizita uneori.

Cred că Jules Simon era evreu. Avea multe trăsături caracteristice : îi plăceau bijuteriile, Îmbrăcămintea şi traiul bun. Plutea un aer misterios în jurul lui. Avea întotdeauna ceva de vînzare şi, cu toate acestea, frecventa cea mai bună societate. Poate că în loc de „vânzare" ar îi trebuit să spun colportaj, deoarece operaţiunile'sale se limitau obişnuit la cîte un singur obiect; de exemplu, un tablou sau o sculptură rară de fildeş, o pereche de pistoale sau costumul unui caballero [1] mexican. Cînd mi-am mobilat apartamentul, mi-a făcut o vizită, la sfîrşitul căreia, am cumpărat o lampă veche de argint despre care m-a asigurat că era un Cellini[2] — părea să fie într-adevăr — şi încă nişte bibelouri pentru salon. De ce trebuia Simon să se ocupe cu un asemenea negoţ 'mărunt, nu-mi puteam imagina în ruptul capului. Avea, evident, destul de mulţi bani şi acces la cele mai bune case din oraş, ferindu-se, totuşi, presupun, să încheie vreun tîrg în cercul magic al protipendadei.

Am ajuns în din urmă la concluzia că acest comerţ ambulant era doar un paravan pentru afaceri mult mai importante şi am mers chiar pînă acolo încît s-o cred pe tînăra mea cunoştinţă implicată în comerţul cu sclavi. Nu era însă treaba mea. De data asia Simon intră într-o stare de vădită agitaţie.

— Ah, mon ami 1 strigă el mai înainte ca eu să-i pot da salutul obişnuit, m-aţn hotărit să fiu martor la cele mai uimitoare lucruri din lume. Frecventez casa lui M-me... cum se spune în latină micuţului animal... le renard ?

— Vulpes, i-am răspuns.

— A, da, Vulpes. Frecventez casa lui M-me Vulpes.

— Mediul spiritist ?

— Da, marele mediu. Dumnezeule ! Ce femeie ! Eu scriu pe-o bucată de hîrtie întrebări cu privire la chestiuni din cele mai secrete — ascunse în adîncul inimii mele — şi minunea minunilor : acest drac de femeie îmi răspunde perfect la toate. îmi pomeneşte de lucruri despre care nu îndrăznesc să vorbesc nici cai mine insumi. Nu ştiu ce să mai cred, sînt uluit.

1 Cavaler (în limba spaniolă în original).

2 Benvenuto Cellini (1500—1571). Sculptor, orfevru, gravor şi scriitor italian.

13

— Vrei să spui, domnule Simon, că această doamnă Vulpes a

răspuns la întrebări scrise în secret de dumneata privind lucruri strict personale ?

— O, mai mult decît atît, răspunse el cu u-n aer alarmat, mi-a spus lucruri... Dar, reluă după o pauză, schimbîndu-şi brusc atitudinea, de ce să ne batem capul cu aceste prostii ? Trebuie să fie totul pe bază biologică, iară îndoială. Se înţelege că nu-i dau nici o crezare. Dar uite de ee-am venit, mon ami. Mi s-a întîmplat să descopăr cel mai frumos lucru ce-ţi poţi imagina — o vază cu şopîrle verzi pe ea, executată de marele Bemard Palissy. [1] Hai să urcăm în apartamentul meu ! Vreau să ţi-o arăt.

L-am urmat pe Simon în mod mecanic. Gîndurile mele zburau departe de Palissy şi emailurile sale, chiar dacă, aidoma lui, bîjbîiam şi eu după o mare descoperire. Menţionarea întîmplătoare a spiritistei Madame Vulpes îmi deschisese o cale nouă. Dacă spiritismul era totuşi o realitate ? Dacă prin comunicare cu spirite mai rafinate decît al meu puteam ajunge dintr-o dată la ţinta pentru care, altminteri, o viaţă de chin intelectual nu-mi era. poate, de ajuns ?

In timp ce cumpăram vaza lui Palissy de la prietenul meu Simon, plănuiam în gînd să-i fac o vizită doamnei Vulpes.

III. SPIRITUL LUI LEEUWENHOEK[2]

Două seri mai tîrziu, în urma unui aranjament prin co- respondenţă şi a promisiunii unei plăţi substanţiale, am găsit-o pe Madame Vulpes, singură în locuinţa sa, aştep- tîndu-mă. Era o femeie cu trăsături aspre, cu privirea întunecată, pătrunzătoare, nu lipsită de cruzime, şi cu o expresie senzuală în configuraţia gurii şi bărbiei. Mă primi într-o tăcere desăvârşită şi mă conduse într-o încăpere la parter, mobilată foarte simplu. în centrul camerei era o masă de mahon obişnuită, rotundă. Nici dacă aş fi venit

[1] Bernard Palissy (1510—71589). Ceramist, emailor şi chimi.it francez.

[2] Antany van Leeuwenhoek (1632—11723). Naturalist şi micro scopist olandez.

în scopul de a-i curăţa hornul, femeia nu s-ar fi arătat mai, indiferentă la vederea mea. Nu făcea nici o încercare de a inspira teamă vizitatorului. Totul avea un aspect simplu şi practic. Relaţiile cu lumea spiritului păreau o ocupaţie tot atît de familiară doamnei Vulpes precum aceea de a cina sau dc a se

plimba cu omnibuzul.

— Aţi venit pentru o comunicare, domnule Linley ?

— Da, după cum am convenit.

— Ce fel de comunicare doriţi, scrisă ?

— Da, aş dori-o scrisă.

— Cu un spirit anume ?

— Da.

— I.-aţi cunoscut pe pămînt ?

— Nu. A murit cu mult înainte de a mă naşte eu. Doresc să obţin nişte informaţii şi el, mai mult decît oricine altcineva, e în măsură să mi le dea.

— Te rog să te aşezi la masă, domnule Linley, şi să-ţi pui mîinile pe ea.

M-am supus. Doamna Vulpes stătea în faţa mea, tot cu mîinile pe masă. Am rămas aşa cam un minut şi jumătate, după care o ploaie de ciocănituri se abătu cu putere asupra mesei, pe spătarul scaunului meu, pe podeaua de la picioarele mele şi chiar în geamurile de la ferestre. Doamna Vulpes zîmbi liniştit.

— Sînt foarte puternice în seara asta, remarcă ea. Ai noroc. Apoi continuă :

— Binevoiesc spiritele să comunice cu acest domn ?

Afirmaţie energică.

1 — Dar spiritul pe care-1 doreşte dînsul ?

Un zgomot confuz se stîrni în urma acestei întrebări,

— Ştiu ce-nseamnă asta, spuse ea. Vor să scrii pe-o bucată de hîrtie numele spiritului respectiv.

— Aşa e ? îşi întrebă ea oaspeţii invizibili.

Că aşa era reieşise clar din numeroasele răspunsuri afirmative. Atunci am rupt o filă din carneţel şi am mîzgălit pe ea un nume, pe sub masă.

— Doreşte acest spirit să comunice cu domnul ? întrebă imediat'mediul.

După o scurtă pauză, mîna îi fu cuprinsă de un tremur atît de violent, î-ncît masa vibră. Spuse că un spirit o prinsese de mînă şi voia să scrie. I-am întins foile de

hîrtie care se aflau pe masă şi un creion. Il prinse slab şi mîna începu imediat să alunece cu o mişcare ciudată şi aparent involuntară. După cîteva clipe, îmi întinse hîrtie pe care stătea scris cu litere mari, stîngace : „Nu e aici, dai' a fost chemat“.Se

scurse aproximativ un minut, timp în care doamna Vulpes rămase cu desăvîrşire tăcută, dar loviturile continuară la intervale regulate. La sfîrşitul acestui scurt răstimp, mîna mediului fu din nou cuprinsă de acel tremur convulsiv şi ea scrise, sub această stranie influenţă, cîteva cuvinte, pe o bucată de hîrtie, pc care a întinse : Acestea erau :

„Am venit, Intreabă~mă.

Leeuwenhoek"

Eram uluit. Numele era identic cu cel pe care-1 scrisesem sub masă şi-l ţinusem cu grijă ascuns. Nici nu era probabil ca o femeie simplă ca doamna Vulpes să fi auzit măcar de numele marelui părinte al microscopiei. Poate să fi fost totul pe bază biologică, dar această teorie avea să fie curînd după aceea infirmată. Am scris pe fila mea, — as- cunzînd-o în continuare de doamna Vulpes — o serie de întrebări pe care, pentru a evita lungimile, le voi menţiona împreună cu răspunsurile, în ordinea în care au survenit.

Eu : Se poate construi un microscop perfect ?

Spiritul : Da.

— Mi-e hărăzită mie această mare invenţie ?

— Da.

•— Doresc să ştiu ce trebuie să fac pentru asta. în numele dragostei ce-o porţi ştiinţei, ajută-mă !

— Un diamant de o sută patruzeci de carate, supus, timp îndelungat, acţiunii unor curenţi electromagnetici, va suferi o reordonare interse [1] a atomilor şi din această piatră vei obţine lentila universală.

— Ce descoperiri vor rezulta din întrebuinţarea unei asemenea lentile ?

— Atît de mari, îneît, tot oe-a fost pînă acum nu înseamnă nimic.

[1] Intre ei (în limba latină în original).

— Dar puterea refractantă a diamantului e atît de mare încît imaginea se va forma în interiorul lentilei. Cum voi putea înlătura acest neajuns ?

— Perforează lentila în lungul axei sale şi piedica va fi înlăturată. Imaginea se va forma în spaţiul perforat care va sluji drept tub prin care să priveşti. Acum sînt chemat. Noapte bună !

Mi-e imposibil să descriu efectul pe care aceste comunicări l-au avut asupa mea. Eram buimăcit. Nici o teorie bi^^L'ă nu putea explica descoperirea lentilei. Mediul qHHtut eventual să-mi citească întrebările prin rapport[1] cu mintea mea şi să-mi răspundă la ele coerent. Biologia nu-i dădea însă şi posibilitatea de a descoperi cum curenţii magnetici alterează cristalele de diamant, reme- diindu-i defectele anterioare, astfel încît să se poată şlefui din ele lentila perfectă. Se poate să-mi fi trecut vreodată prin cap o asemenea teorie, dar oricum o uitasem. Nu-mi răminea, deci, decît să mă las convertit şi am părăsit casa mediului, pradă unei teribile surescitări. Doamna Vulpes m-ii condus la uşă, întrebîndu-mă dacă eram mulţumit. Ciocăni turile ne-au însoţit în hol, de-a lungul scărilor, ră- sunînd pe podea şi chiar pe buiandrugul uşilor. Mi-am exprimat repede satisfacţia şi m-am grăbit să evadez în aerul rece al nopţii. în drum spre casă mă obseda un singur gînd : cum să obţin un diamant de mărimea imensă indicată. Toată averea mea, înmulţită de o sută de ori, nu ar fi fost de ajuns pentru a-1 cumpăra. Şi, apoi, asemenea pietre sint rare şi au valoare istorică. N-aş fi putut găsi aşa ceva decît în tezaurul suveranilor orientali sau europeni.

IV. OCHIUL DIMINEŢII

Cind am ajuns acasă, am văzut că la Simon era lumină. Am simţit o dorinţă nedesluşită de a-1 vizita. Cind, fără să mă fi anunţat, am deschis uşa salonului său, Simon stătea cu spatele la mine, aplecat la lumina unei lămpi, preocupat,

[1] Raport, relaţie (în limba franceză în original).

pare-se, de examinarea atentă a unui obiect ce-1 ţinea în mină. La intrarea mea tresări brusc, îşi repezi mîna în bu- zunarul de la piept, după care întoarse spre mine un chip stacojiu şi fîstîcit.

— Aşa, am strigat, erai pierdut în admiraţia portretului vreunei doamne frumoase ? Ei, nu trebuie să roşeşti. N-am să-ţi cer să mi-1 arăţi.

Simon rîse stînjenit, dar nu-mi răspunse cu nici unul din protestele obişnuite în asemenea ocazii. Mă invită să iau loc.

— Simon, i-am spus, vin chiar acum de la Ma^ne

De data asta Simon se făcu alb ca varul şi m atît de consternat, de parcă trăznetul s-ar fi abătut aS^ra lui. tngăimă nişte cuvinte fără noimă şi se îndreptă în grabă spre un mic oficiu în care-şi ţinea băuturile. Deşi mă uimea emoţia lui, eram

prea preocupat de propriile mele gînduri, să mai dau atenţie la orice altceva.

— Ai dreptate cînd spui că Madame Vulpes e un drac de femeie, am continuat. Simon, dragă, mi-a spus lucruri extraordinare în seara asta, sau mai bine zis a fost mediul prin care mi s-au spus lucruri extraordinare. Ah, dacă aş avea un diamant de o suta patruzeci de carate !

Nici nu-mi murise pe buze oftatul ce întovărăşise aceste cuvinte că Simon, întărîtat ca o fiară, îmi aruncă o privire sălbatică şi, repezindu-se la cămin, deasupra căruia atîrnau pe pei'ete felurite arme străine, prinse un pumnal malaiez şi-l agită furios.

— Nu ! izbucni el în franceză, cum se întîmpla ori de cîte ori îl stăpînea o puternică emoţie. N-ai să-l capeţi! Vicleanule ! Ai vorbit cu demonul acela şi acum îmi rîv- neşti comoara. Dar mai bine mor ! Mie... mie nu mi-e frică ! Nu mă poţi speria !

Toate acestea, rostite cu o voce tremurînd de emoţie, m-au nedumerit nespus. Mi-am dat seama imediat că, fără să vreau, ameninţam să pătrund în taina lui Simon, oricare ar fi fost ea. Trebuia să-l liniştesc.

— Dragul meu Simon, i-am spus, nu pricep în ruptul capului despre ce tot vorbeşti. M-am dus la Madame Vulpes s-o consult într-o problemă ştiinţifică, pentru a cărei soluţionare am aflat că am nevoie de un diamant de
mărimea menţionată. Nu s-a făcut nici o referire la tine în tot cursul serii, iar în ceea ce mă priveşte, nici nu m-am gîndit măcar. Ce înseamnă această izbucnire ? Dacă posezi cumva o colecţie de diamante valoroase, nu trebuie să te temi de mine. Diamantul care-mi trebuie mie nu-1 poţi avea ; pentru că, dacă l-ai avea, n-ai locui aici.

Ceva în tonul meu trebuie să-l fi liniştit, deoarece expresia i se schimbă de îndată într-un fel de veselie silită, combinată totuşi cu o oarecare atenţie bănuitoare la mişcările mele. Rîse şi spuse că trebuie să am răbdare cu el, dL&uIerea uneori de un fel de ameţeală care se manifesta Bjşn'^orbire incoerentă, dar crizele treceau la fel de re- peder $recum veneau. In timp ce-mi dădea aceste explicaşi, puse arma deoparte şi se strădui, cu oarecare succes, să abordeze o mină mai veselă.

Toate acestea nu m-au impresionat cîtuşi de puţin. Eram prea obişnuit cu studiul analitic, pentru a mă lăsa înşelat de un

văl atît de subţire. M-am hotărît să scormonesc misterul pînă la capăt.

— Simon, i-am spus bine dispus, ce-ar fi să uităm totul la un pahar de Burgundia ? Am jos o ladă de Clos Vougeot al lui Lausseure, îmbălsămat de miresmele şi înroşit de soarele de pe Cote d’Or. Hai să aducem aici cîteva sticle ! Ce zici ?

— Cu multă plăcere, răspunse Simon, zîmbind.

Am adus vinul şi ne-am aşezat. Era dintr-o producţie celebră, aceea a lui 1848, anul cînd au prosperat şi revoluţia şi vinul, iar seva lui pură, dar puternică, părea să dea trupului o nouă vigoare. După ce am băut jumătate din cea de-a doua sticlă, capul lui Simon, pe care-1 ştiam slab, începu să se aburească, în timp ce eu rămîneam la fel de stăpîn pe mine, doar că fiecare înghiţitură îmi strecura în membre un plus de vlagă.

Simon vorbea din ce în ce mai nedesluşit. Se apucă să cînte şansonete cu aluzii deocheate. Deodată m-am ridicat de la masă, tocmai la sfîrşitul unuia din versurile acelea fără şir şi, aţintindu-mi privirea asupra lui, i-am spus cu un zîmbet liniştit :

— Simon, te-am minţit. în scara asta ţi-am aflat se- creţul. Poţi fi sincer cu mine. Doamna Vulpes, sau mai bine zis, un spirit de-al ei mi-a spus totul.

Simon tresări îngrozit. Beţia păru o clipă să se risipească şi el făcu o mişcare spre arma pe care-o abandonase cu puţin timp înainte. L-ara oprit însă.

— Ticălosule ! strigă ei furios. Sînt pierdut ! Ce mă fac ? N-ai să-l capeţi ! Jur pe mama !

— Nici nu-1 vreau, i-am spus. Stai liniştit, dar fii sincer cu mine. Povesteşte-mi tot !

Beţia revenea. Protestă cu gravitatea beţivului, sus- ţinînd pe un ton plîngăcios că mă înşelam, că de vină era băutura ; îmi ceru apoi să jur că nu voi spune niciodată nimănui şi promise să-mi dezvăluie secretul. Bineînţeles, am făgăduit solemn. Cu o undă de nelinişte în privire, cu mîinile tremurătoare din cauza băuturii şi nervozităţii, scoase de la piept o casetă mică şi o deschise. Dumnezeule ! Cum se mai frînse lumina slabă a lămpii într-o mie de săgeţi prismatice în clipa în care căzu pe un imens diamant tăiat in rozetă ce sclipea în cutiuţă. Nu eram expert în diamante, dar mi-am dat seama, dintr-o singură privire, că era o piatră de o neobişnuită mărime şi puritate. L-am privit pe Simon cu uimire şi — trebuie să mai spun ? — cu invidie. Cum obţinuse

o asemenea comoară ? Am dedus din afirmaţiile lui, a căror coerenţă era pe jumătate afectată de băutură, că supraveghease un grup de sclavi angajaţi în căutarea de diamante în Brazilia ; că a văzut unul din ei ascunzînd un diamant şi, în loc să-şi informeze patronii, îl urmărise pe negru pînă-1 văzuse îngropînd comoara ; apoi o dezgropa.se şi fugise, dar pînă acum îi fusese teamă să dispună de ea în mod public — o piatră atît de valoroasă ar fi atras cu siguranţă atenţia asupra antecedentelor proprietarului — şi încă nu descoperise canalele secrete prin care asemenea bunuri pot fi transferate în siguranţă. După obiceiul oriental, îşi botezase diamantul cu numele bizar de „Ochiul dimineţii".

In timp ce Simon îmi relata toate acestea, am privit diamantul cu atenţie. Niciodată nu mai văzusem ceva atît de frumos. Toate splendorile luminii, imaginate sau descrise vreodată, păreau să pulseze în compartimentele sale cristaline. Greutatea, după cum am aflat de la Simon, era de exact o sută patruzeci de carate..O uimitoare coincidenţă. Providenţa însăşi părea să le rindu iască pe toate. Tocmai în seara în care spiritul lui Leeuwenhoek îmi co-
mimică marele secret al microscopului, nepreţuitul mijloc de a-1 realiza îmi apare la îndemînă. Cu o perfectă luciditate, am hotărît să-mi însuşesc diamantul lui Simon. Stăteam în faţa lui, în timp ce el moţăia deasupra paharului, şi cîntăream calm situaţia. Nu m-am gîndit nici o clipă la un act atît de prostesc cum ar fi fost un furt obişnuit ; acesta ar fi fost desigur descoperit sau oricum m-ar fi obligat să fug şi să mă ascund, ceea ce mi-ar fi stînjenit planurile ştiinţifice. Nu exista decit o singură cale — să-l ucid pe Simon. La urma urmelor, ce însemna viaţa unui biet negustoraş în comparaţie cu interesele ştiinţei ? Zilnic sînt luaţi pentru experienţele chirurgilor condamnaţi din închisori. Or, acest Simon era. după cum singur mărturisise, un delincvent, un hoţ şi eram convins pînă-n adîncul inimii că şi un ucigaş. Merita moartea ca oricare alt criminal condamnat de lege. De ce să nu fi fost şi eu în măsură să decid ca pedeapsa lui să contribuie la progresul cunoaşterii umane ?

Dispuneam de toate mijloacele pentru a-mi duce la îndeplinire planurile. Pe cămin se afla o sticlă, pe jumătate plină, cu tinctură de opiu. Simon era atît de preocupat de diamantul pe care tocmai i-1 înapoiasem, încît nu era nici o problemă să-i

torn drogul în pahar. Peste un sfert de ceas, era cufundat într-un somn adînc. Atunci i-am desfăcut vesta, i-am luat diamantul din buzunarul interior, unde-1 pusese, şi l-am transportat în pat, aşezîndu-1 în aşa fel încît picioarele să-i atîrne pe marginea lui. Am prins cu dreapta pumnalul malaiez, în timp ce, cu mina stingă, am stabilit cît am putut mai exact locul în care pulsa inima. Aspectele morţii trebuiau să conducă toate la ipoteza sinuciderii. Am calculat deci unghiul probabil în care arma, dacă ar fi fost mînuită de Simon, i-ar fi străpuns pieptul. Apoi, cu o puternică lovitură, am înfipt pumnalul pînă în prăsele în locul ales. Un spasm îi convulsiona trupul. Un sunet sugrumat îi scăpă din gîtlej, asemănător aceluia produs de o bulă mare de aer trimisă de un scufundător, în momentul în care atinge suprafaţa apei. Se întoarse pe jumătate şi, parcă pentru a veni în sprijinul planului meu, mîna sa dreaptă, acţionată de nu ştiu ce impuls convulsiv, prinse minerul pumnalului şi rămase încleştată cu o extraordinară forţă. Nimic-'nu arăta

că s-ar fi dat vreo luptă. Presupun că opiul paralizase activitatea nervoasă normală. Trebuie să fi murit instantaneu.

Mai rămăsese totuşi ceva de făcut. Pentru a mă asigura că orice bănuială cu privire la făptaş se va îndrepta asupra lui Simen însuşi, trebuia ca în dimineaţa următoare uşa să fie găsită încuiată pc dinăuntru. Cum să fac acest lucru Şi apoi să ies ? Nu pe fereastră ; mi-era imposibil. Şi apoi doream ca şi ferestrele să fie găsite zăvorite. Soluţia era destul de simplă. Am coborît uşurel în camera mea şi am luat un anume instrument pe care-1 foloseam pentru a apuca substanţe mici şi lunecoase, cum ar fi minuscule bucăţi de sticlă etc. Acest instrument nu era altceva decît o menghină de mină, lungă şi subţire, cu o strînsoare şi o acţiune puternică a pîrghiei, datorată, nu întîmplător, formei minerului. Nimic nu era mai simplu decît, atunci cînd cheia era în broască, să-i prind vîrfu.1 de pe cealaltă parte a uşii şi s-o încui. Mai înainte de a face acest lucru, însă, am ars o parte din hîrtiile lui Simon aflate pe cămin. De obicei asta fac sinucigaşii înainte de a-şi lua viaţa. De asemenea, am mai turnat opiu în paharul său — după ce în prealabil ştersesem toate urmele de vin — am spălat celălalt pahar şi am luat cu mine sticlele. Dacă s-ar fi descoperit că în camera aceea băuseră doi bărbaţi, s-ar fi ridicat desigur întrebarea : Cine

fusese al doilea ? Şi apoi sticlele de vin ar fi putut fi identificate ca aparţinîndu-mi. Opiul l-am turnat pentru a explica prezenţa sa în stomac in cazul unei autopsii. Ideea era că mai întîi intenţionase să se otrăvească, dar după ce înghiţise o cantitate de drog, sau îi displăcuse gustul, sau din alte motive, se răzgîndise fi alesese pumnalul. Toate măsurile fiind luate, am ieşit lăsînd gazele să ardă, am încuiat uşa şi m-am dus să mă culc.

Moartea lui Simon nu a fost descoperită pînă pe la ora trei după-amiaza. Servitoarea, intrigată de gazele care ardeau şi de lumina ce se strecura pe sub uşă pe palierul întunecat, privi pe gaura cheii şi-l văzu pe Simon pe pat. Dădu imediat alarma. Uşa fu forţată şi o puternică emoţie se înstăpîni în toată vecinătatea. Au fost arestaţi toţi din casă, inclusiv eu. S-a făcut o anchetă, dar nici o altă

ipoteză în afara sinuciderii nu păru verosimilă. în mod cu totul ciudat, chiar în săptămîna precedentă el le vorbise prietenilor într-un tel ce părea să indice intenţia de a-şi lua viaţa. Un domn jură că-1 auzise afirmînd că „era obosit de viaţă". Proprietarul declară că, atunci cînd Simon îi plătise chiria pe luna trecută, menţionase „că nu-i va mai plăti mult timp chirie". Toate celelalte probe vorbeau în acest sens — uşa încuiată pe dinăuntru, poziţia cadavrului, hîrtiile arse. După cum mă aşteptam, nimeni nu ştia de diamantul lui Simon, aşa că nu se putu avansa nici un mobil al crimei. După o lungă deliberare, juriul pronunţă verdictul curent şi cartierul îşi redobîndi liniştea obişnuită.

V. ANIMULA

Primele trei luni ce au urmat tragediei lui Simon le-am dedicat zi şi noapte lentilei mele de diamant. Am construit o imensă baterie galvanică formată din aproximativ două mii perechi de plăci — mai mult n-am îndrăznit, de teamă să nu se ardă piatra. Cu ajutorul ei am reuşit să trimit un curent electric continuu prin marele diamant care, zi după zi, părea să devină tot mai strălucitor. După o lună am început şlefuirea lentilei — o muncă teribil de anevoioasă şi delicată. Densitatea mare a pietrei şi atenţia cerută de curburile suprafeţei lentilei făceau ca acesta să fie unul din cele mai mari chinuri prin care trecusem vreodată.

în sfîrşit, marea clipă sosi : lentila era gata. Tremuram în pragul unor lumi noi. Sub ochii mei se împlinea celebra dorinţă a lui Alexandru. Lentila era pe masă, gata de a fi plasată la locul ei. Mîna îmi tremura de-a binelea, în timp ce pregăteam pentru experienţă o picătură de apă, acoperind-o cu o peliculă fină de esenţă de terebentină, pentru a împiedica vaporizarea rapidă.

Am depus picătura pe o placă subţire de sticlă, aşezată sub lentilă şi, proiectînd asupra ei, prin acţiunea combinată a unei prisme şi a unei oglinzi, un puterfiic fascicol de lumină, nii-am apropiat ochiul de orificiul minuscul perforat în lungul axei lentilei. în primul moment nu am văzut decît un fel de abis luminos. O lumină albă, pură şi

calmă şi aparent nelimitată, ca spaţiu! însuşi, a fost prima mea impresie. Uşor, cu cea mai mare itenţie, am coborît lentila cîteva fracţiuni de milimetru. Fabuloasa luminozitate rămase neschimbată, dar, pe măsură ce lentila se apropia de obiect, un peisaj de o nespusă frumuseţe se dezvăluia privirii mele. Păream să contemplu un spaţiu nelimitat, întinzîndu-se dincolo de cîmpul meu vizual. O lumină magică stăpînea pretutindeni. Eram uimit că nu vedeam nici urmă de viaţă. Întinderea aceea orbitoare nu părea locuită de nici o vietate. Am înţeles imediat câ, graţie puterii miraculoase a lentilei, pătru nsesem dincolo de particolele mari ale materiei acvatice, dincolo de teritoriile infuzoarelor şi protozoarelor, pînă la globula gazoasă originară, în al cărei centru luminos priveam acum ca într-un palat de o supranaturală strălucire.

Nu era totuşi un vid luminos. Peste tot zăream frumoase forme anorganice, de o structură necunoscută şi colorate în cele mai încântătoare nuanţe. Aceste forme aduceau cu ceea ce aş numi, în lipsa unui termen mai adecvat, nişte nori foliaţi şi foarte rarefiaţi, de o excepţională frumuseţe, avînd un desen extrem de ciudat : conturul lor şerpuia şi, din loc în loc, izbucnea în formaţiuni vegetale ale căror splendori coloristice erau, în comparaţie cu pădurile noastre toamna, ca aurul pe lîngă tină. Pînă departe, în spaţiul nelimitat, se întindeau aceste păduri vaporoase, uşor transparente, pictate în tonuri irizate, de o inimaginabilă strălucire. Ramurile bogate se unduiau în lunecare fluidă pînă ce fiecare alee se pierdea în şiruri semitransparente de flamuri mătăsoase şi multicolore. în coroanele acestui foliaj

de basm distingeam un fel de fructe sau flori, jucînd în mii de nuanţe sclipitoare. Nu se vedea nici un deal, lac sau rîu, nici o formă însufleţită sau neînsufleţită, nimic în afara acelor crînguri luminoase care pluteau calm în lumina serafică şi ale căror frunze, fructe şi flori luminau învăpăiate de focuri misterioase, imposibil de imaginat de vreo fiinţă omenească.

Ce ciudat, m-am gîndit, ca această sferă să fie condamnată la singurătate ! Sperasem să descopăr cel puţin vreo nouă formă de viaţă animală — probabil dintr-o clasă inferioară celor cunoscute în prezent — dar, oricum,

29

un organism viu. Găseam că lumea nou descoperită era, ca să’spun aşa, un frumos deşert cromatic.

In timp ce meditam astfel la raţiunile ciudate ale economiei interne a Naturii, prin care ne sînt deseori spulberate teoriile oele mai solide, mi s-a părut la un moment dat că zăresc o formă lunecînd încet, de-a lungul unei alei a pădurilor prismatice. Am privit mai atent şi am văzut că nu mă înşelasem. Cuvintele nu pot reda neliniştea cu care am aşteptat apropierea misteriosului obiect. Era oare o simplă substanţă neînsufleţită, suspendată în atmosfera rarefiată a globulei, sau uri animal înzestrat cu viaţă şi mişcare ? Se apropia, lunecînd uşor în spatele vălurilor transparente şi colorate ale frunzişului vaporos, vag distinctă pentru cîteua secunde şi apoi dispărînd din nou. în sfîrşit, cele mai apropiate flamuri violete vibrară ; ele fură date la o parte şi Forma pluti în baia de lumină.

Era o formă umană, feminină. Cînd spun „umană", înţeleg prin aceasta că poseda contururi oriieneşti, dar orice altă analogie e imposibilă. Frumuseţea ei neasemuită o înălţa infinit deasupra celei mai dăruite fiice a lui Adam.

Nu pot, nu îndrăznesc să descriu podoabele acestei revelaţii divine a frumuseţii perfecte. Nu am cuvinte pentru a reda farmecul ochilor de un tainic violet, umezi şi senini. Părul lung, strălucitor, desena în jurul capului minunat un halou auriu. Şi dacă toate albinele Hiblei s-ar abate pe buzele mele, cîntecul lor tot ar fi nedemn de neînchipuitele armonii ale formelor sale.

Ea se desprinse de cortinele de curcubeu ale copacilor vaporoşi, păşind în lumina puternică ce domnea dincoace de ei. Avea mişcările unei graţioase naiade care, printr-un simplu efort de voinţă, desparte apele limpezi şi liniştite ale mării. Pluti

înainte cu graţia calmă a unei fragile bule di? aer ce suie în atmosfera liniştită a unei zile de iunie. Membrele aveau rotunjimi suave, îneîntătoare. S-o privesc era ca şi cum aş fi ascultat cea mai spirituală simfonie a divinului Beethoven şi nici un preţ nu-mi părea prea mare. Ce-mi păsa dacă, pentru a deschide poarta acestui miracol, vărsasem sîngele altuia ? L-aş fi dat bucuros şi pe-al meu pentru a gusta măcar o singură clipă această nemăsurată fericire.
30
O priveam -cu respiraţia tăiată şi, uitând de orice altceva, mi-am luat nerăbdător ochiul do la microscop dar, vai ! privirea-mi căzu pe lama subţire de sub instrument : lumina puternică proiectată de oglindă şi prismă se concentra intr-un strap incolor de apă !... Acolo, în acea minusculă picătură do rouă, frumoasa făptură era in veci prizonieră. Nici planeta Neptun nu-mi era mai inaccesibilă decât ea. Am revenit grăbit la microscop,

Animula — o voi numi de-acum eu numele drag ce i l-am dat mai tîrziu — îşi schimbase poziţia. Se apropiase din nou de pădurea minunată şi privea cu seriozitate în sus. Deodată unul din copaci — cum sint silit să le spun — prinse printr-un proces ciliar unul din fructele ce-i străluceau în vîrf şi-l coborî încet înspre Animula. Silfida îl prinse eu mina ei delicată şi începu să-l mănince. Cum toată atenţia îmi era absorbită de persoana ei, nu am reuşit să stabilesc dacă această plantă ciudată era sau nu înzestrată cu voinţă.

Am urmărit-o în timp ce-şi lua masa. Gingăşia mişcărilor ei îmi strecura un fior de încântare în tot trupul ; inima îmi bă tea nebuneşte ori de cîte ori îşi îndrepta ochii în direcţia mea. Ce n-aş fi dat să mă fi putut arunca în oceanul de lumină şi să plutesc cu ea prin crîngurile acelea de aur şi purpură ! în vreme ce-i urmăream cu respiraţia oprită fiece mişcare, ea tresări deodată, păru să asculte o clipă şi apoi, despicînd ca un fulger de lumină eterul strălucitor în care plutea, dispăru în pădurea multicoloră.

Senzaţii din cele mai ciudate mă năpădiră brusc, Parcă aş fi oribit dintr-o dată. Sfera luminoasă era încă sub ochii mei, dar lumina mea se stinsese. Ce provocase oare subita dis pai- iţie ? Avea un iubit, sau un soţ ? Da, acesta era răspunsul. Un semnal de la vreun fericit seamăn trebuie să fi străbătut de pe cărările pădurii, iar ea-1 urmase.

Suferinţa cumplită ce mi-o provoca această concluzie mă

surprinse. Am încercat să resping convingerea pe care mi-o insufla raţiunea. Luptam împotriva fatalei evidenţe, în zadar insă, acesta era adevărul : iubeam un animal cui !

E drept că, datorită forţei extraordinare a microscopului meu, ea apărea la proporţii omeneşti. în locul organismelor grosolane care trăiesc, luptă şi mor în zonele mai accesibile ale picăturii de apă. descoperisem o făptură

31

extrem de delicată şi de neasemuită frumuseţe. Dar ce folos dacă, ori de eîte ori îmi luam ochiul de la microscop, privirea îmi cădea pe o biată picătură de apă, iar cu trebuia să mă mulţumesc cu a şti că-n ea locuia toată fericirea mea.

O, dac-ar fi fost posibil să mă vadă ! Măcar o dată să sparg zidurile tainice ce ne separau atît de neînduplecate şi să-i şoptesc prea plinul inimii ! Poate mi-ar fi ajuns tot restul vieţii să ştiu că nutreşte pentru mine chiar şi cea mai vagă simpatie.

Să fi putut stabili o cît de slabă legătură între noi, să ştiu că uneori, cînd rătăcea prin poienile fermecate, se gîndea la străinul care-i invadase o clipă viaţa monotonă, lăsîndu-i o amintire plăcută în suflet !

Dar nu era posibil. Nici o invenţie a inteligenţei omeneşti nu putea doborî barierele înălţate de Natură. Eu puteam să-mi îmbăt sufletul de frumuseţea ei, dar ea avea să rămînă mereu neştiutoare de ochii ce-o sorbeau noapte şi zi şi, chiar cînd se închideau, o contemplau în vis. Cu ur: geamăt cumplit am fugit din cameră şi, aruncîndu-mă pe pat, am plîns ca un copil pînă ce am adormit.

VI. ULTIMUL ATOM

M-am trezit a doua zi, aproape în zori, .şi am alerga! la microscop. Tremuram, căutînd universul miniatural. în afara căruia nu mai exista nimic pentru mine. Animula era acolo. Lăsasem lampa să ardă cînd mă dusesem seara să mă culc. Am descoperit silfida scăldîndu-se, parcă, în lumina puternică ce o înconjura, cu o expresie de mulţumire pe chip. îşi scutură pe umeri părul auriu, strălucitor, cu un gest de nevinovată cochetărie. Stătea lungită în mediul transparent, în care se menţinea cu uşurinţă, şi se zbenguia cu graţia fermecătoare pe care trebuie s-o fi avut nimfa Salmacis cînd încerca să-l cucerească pe timidul Hermafrodit. Am făcut o experienţă, pentru a vedea în ce măsură îi erau dezvoltate capacităţile de

reflectare. Am micşorat considerabil lumina lămpii. La lumina slabă ce mai rămăsese, am zărit o expresie de durere traversîndu-i chipul. Ea privi brusc în sus, încreţindu-şi sprînce-

nele. Am inundat din nou masa microscopului cu un şuvoi do lumină şi expresia i se schimbă imediat. Făcu un salt, ca un corp lipsit de greutate. Ochii-i luciră şi buzele se mişcară. Oh ! dacă ştiinţa ar fi dispus de mijloace pentru a transmite şi reduplica sunetele precum lumina, ce imne de bucurie mi-ar fi desfătat auzul ! Ce ode triumfătoare ar fi înfiorat văzduhul luminos !

Am înţeles atunci de ce Contele de Gabalis îşi populase lumile sale misterioase cu silfi — făpturi frumoase care respirau foc strălucitor şi dănţuiau etern în eterul şi lumina cea mai pură. El anticipase minunea pe care eu o realizasem practic.

Nu-mi dau seama cit a durat devoţiunea pentru ciudata zeiţă. Am pierdut orice noţiune a timpului. Toată ziua, din zori pînă noaptea tîrziu, mă găseam la microscop, privind prin lentila aceea miraculoasă. Nu vedeam pe nimeni, nu mergeam nicăieri şi abia îmi îngăduiam suficient timp pentru mese. Viaţa îmi era absorbită de o contemplare tot atît de pasionată ca aceea a sfinţilor Romei. Fiecare ceas petrecut în contemplarea formei divine a Animulei îmi întărea pasiunea — o pasiune umbrită mereu de conştiinţa exasperantă că, în timp ce eu o puteam privi cît doream, ea nu va putea niciodată, niciodată să mă vadă.

în cele din urmă, am ajuns atît de palid şi slăbit din cauza lipsei de odihnă şi a iubirii nebuneşti şi fără speranţă ce mă obseda, încît m-am hotărît să fac efortul de a mă elibera. Haide, mi-am zis, nu-i decît o închipuire ! Imaginaţia ta a înzcstrat-o pe Animula cu farmece pe care-n realitate nu le are. îndepărtarea de societatea femeilor trebuie să-ţi fi produs această stare morbidă. Compar-o numai cu femeile frumoase din lumea ta şi vraja se va destrăma !

Am răsfoit ziarele la întîmplare. Am găsit un anunţ cu privire la o celebră danseuse [1] ce-şi făcea apariţia în fiecare seară la teatrul Niblo. Signorina Caradolce avea reputaţia de a fi cea mai frumoasă şi totodată cea mai graţioasă femeie din lume. M-am îmbrăcat imediat şi m-am dus la teatru.

[1] Dansatoare (în limba franceză în original).

Cortina se ridică. Zînele în muselină albă stau, ca de obicei, în vîrful piciorului drept formînd un semicerc în jurul băncii împodobite cu flori şi pînză verde pe cart' doarme prinţul întîrziat. Deodată se aude un flaut. Zînele tresar. Copacii se deschid, zînele se lasă acum pe vîrful piciorului stîng şi intră regina. E Signorina. Face un salt în mijlocul unui tumult de aplauze şi, aterizînd pe un picior, rămîne în echilibru. Dumnezeule ! Asta era marea vrăjitoare care atrăgea regi la roţile trăsurii sale ? Acele membre musculoase, greoaie, gleznele acelea groase, ochii eavernoşi, zîmbetul stereotip, obrajii ţipător vopsiţi ! Unde erau trandafirii purpurii, ochii umezi şi expresivi, membrele armonioase ale Animulei ?

Signorina dansează. Ce mişcări discordante ! Jocul braţelor şi picioarelor e fals, artificial. Salturile sînt eforturi atletice greoaie, atitudinile crispate, torturînd privirea. Cu o exclamaţie de dezgust, ce-mi atrase privirile tuturor, m-ain ridicat de la locul meu tocmai cînd Signorina îşi executa faimosul pas-de-jascinalion şi am părăsit sala.

M-am grăbit spre casă, să-mi bucur încă o dată privirea cu minunatele forme ale silfidei. Simţeam că nu voi mai putea niciodată să lupt împotriva acestei pasiuni. M-am aplecat asupra lentilei. Animula era acolo — dar ce se întîmplase ? O cumplită schimbare părea să se fi petrecut în lipsa mea. Un chin ascuns umbrea chipul adorat. Avea faţa suptă, iar picioarele i se tîrau cu greutate ; strălucirea părului pălise. Era bolnavă ! — bolnavă, şi eu n-o puteam ajuta ! în momentid acela cred că aş fi renunţat bucuros la privilegiul de a mă fi născut om, în schimbul condiţiei de animalcul, ea să-i pot alina suferinţa.

îmi frămîntam creierul căutînd o explicaţie. Ce se abătuse asupra nimfei ? Părea să sufere cumplit. Trăsăturile i se contractau şi trupul i se zbuciuma teribil. Pădurile fantastice nu mai erau nici ele atît de frumoase. Culorile păliseră şi în unele locuri dispăruseră cu desăvîrşire. Ore întregi ana urmărit-o pe Animula eu inima sfişiată de durere şi ea părea pur şi simplu să se topească sub ochii mei. Deodată mi-am amintit că nu mă mai uitasem de cîteva zile la picătura de apă. Nu-mi plăcea s-o privesc, deoarece îmi amintea de bariera fixată de natură între mine şi

Animula. Am privit repede la masa microscopului. Lama era la

locul său dar, dumnezeule ! picătura de apă dispăruse ! Cumplitul adevăr mă izbi ca un trăznet : picătura se evaporase pînă cînd devenise invizibilă cu ochiul liber ; ccea ce privisem cu o clipă mai înainte era ultimul său atom care-o conţinea pe Animula şi ea era pe moai’te ! M-am repezit din nou la lentilă şi am privit. Vai ! Erau chinurile morţii. Pădurile de culorile curcu-beului dispăruseră şi Animula se zbălea fără putere în ceea ce părea a fi un strop de lumină slabă. Oh ! Spectacolul era îngrozitor : membrele odinioară atît de rotunde şi desăvîrşite se topeau în neant ; ochii — ochii ce străluceau ea bolta senină — se stingeau in praf tuciuriu ; părul auriu şi lucitor, acum moale şi decolorat, atîrna fără viaţă. Veni şi ultimul spasm. Am văzut ultima zbatere a formei ce se înnegi’ea şi — am leşinat.

Mi-am revenit după cîteva ore, înconjurat de rămăşiţele instrumentului, eu însumi la fel de distrus la minte şi la trup. M-am tîrît cu greutate pînă în pat, din care nu m-am mai ridicat luni întregi.

Se spune că sînt nebun, dar nu-i adevărat. Sînt sărac pentru că nu am nici puterea, nici dorinţa de a lucra ; mi-am cheltuit toţi banii şi trăiesc din pomana altora. Societăţi de tineri care vor să se amuze mă invită să le ţin conferinţe de optică pentru care mă plătesc şi rid în timp ce le vorbesc. „Linley, microscopistul nebun“ mi se spune. Voi'besc, poate, incoerent. Dar cine mai poate fi logic cînd creierul îi e bîntuit de amintiri atît de cumplite, cînd iar şi iar zăresc printre timbrele morţii forma strălucitoare a pierdutei mele Animula !

Edgar Allan Poe HANS PHAALL *

DUPĂ ULTIMELE ŞTIRI sosite de la Rotterdam, se pare că acest oraş se află, din punct de vedere filozofic, în prada unor fierberi foarte mari. Intr-adevăr, au avut loc acolo unele întîmplări atît de neaşteptate şi atît de noi şi nepotrivite cu opiniile preconcepute, îneît nu mă pot îndoi că nu va trece multă vreme şi întreaga Europă va fi zguduită ; tot ce e trainic pe lume se va cutremura şi tot ce e raţiune şi calcul se va învrăjbi.

Se pare că în ziua de... a lunii... (nu-mi aduc bine aminte data exactă), o mulţime nenumărată se adunase, nu prea se ştie din ce anume pricini, în marea Piaţă a Bursei din frumosul oraş Rotterdam. Ziua era neobişnuit

* La drept vorbind, e prea puţină asemănare între schiţa mea modestă şi faimoasa Poveste a Lunii, a domnului Locke[1] ; dar

cum amîndouă nu sînt decît nişte mistificări (deşi una din ele e scrisă pe ton de glumă, iar cealaltă cu profundă seriozitate), şi cum ambele mistificări au acelaşi subiect; Luna, şi, mai mult încă, amîndouă încearcă să pară verosimile prin amănunte ştiinţifice, a.utorul lui Hans Phaall crede că e nimerit să spună, în apărarea sa, că acest jeu d'esprit — această glumă a sa — a fost tipărită în „Southern Literary Messenger" cam cu trei săptămîni mai înainte de a fi început tipărirea lucrării domnului Lockc în „New York Sun“. închipuindu-şi că ar exista o asemănare, care poate că nici nu există, unele ziare din New York l-au reprodus pe Hans Pliaall şi l-au confruntat cu Povestea Lunii în scopul de a identifica pe autorul uneia din ele cu autorul celeilalte (n.a.).

[1] Este vorba de ziaristul Richard Adams Locke (1800—1871), sub a cărui semnătură ziarul „New York Sun“ publicase la începutul anului 1835 o serie de articole mistificatoare, intitulate : „Mari descoperiri în domeniul astronomiei", în care autorul afirma că astronomul englez John Herschel (1792—1871) ar fi stabilit existenţa unei populaţii foarte dense în Lună.

de caldă pentru acest anotimp : de-abia se simţea o slabă adiere de vînt, iar mulţimea, pe care o stropeau la răstimpuri răpăielile de scurtă durată ale plou; ce cădea din alba şi uriaşa grămădire a noi'ilor răspîndiţi cu îmbelşu- gare pe albastra boltă a firmamentului, nu-şi pierdea cî- tuşi de puţin voia bună. Către amiază, totuşi, s-a stîrnit o uşoară, dar destul de simţită frământare în rindurile celor din faţă. A urmat trăncăneala a zece mii de limbi. O clipă după aceea, zece mii de feţe s-au întors spre cer, zeoe mii de pipe căzură deodată din colţurile a zece mii de guri, şi un strigăt, care nu poate fi asemuit cu nimic decît alt cu vuietul Niagarei, răsună îndelung, cu putere, cu furie, prin toate împrejurimile Rotterdamului.

In curînd, pricina acestui tărăboi deveni îndeajuns de vădită. Dindărătul uriaşei grămădiri a uneia din acele mase de nori cu forme precise — despre care am mai vorbit — se văzu, ivindu-se, încet, într-o întinsă arie de spaţiu albastru, o ciudată arătare eterogenă, dar plăsmuită, pare-se, dintr-o substanţă solidă, cu o înfăţişare atît de neobişnuită şi de o alcătuire atît de năzdrăvană, îneît nu putea fi în ruptul capului înţeleasă şi niciodată îndeajuns de admirată de mulţimea de tîrgoveţi zdraveni care se uita la ea de jos în sus, ou gura căscată. Ce să

fie oare ? In numele tuturor matroanelor şi diavolilor din Rotter-dam, ce putea oare să prevestească ? Nimeni nu ştia. Nimeni nu-şi putea închipui. Nimeni, nici chiar primarul. mynhcer[1] Superbus Von Underduk, n-avea nici cel mai neînsemnat indiciu care să-l ajute să dezlege acest mister. Aşadar, nefiind nimic mai bun de făcut, fiecare dintre cei de faţă îşi potrivi din nou cu grijă pipa în colţul gurii şi, fără a slăbi din ochi fenomenul, pufăi, făcu o pauză, se legănă într-o parte şi într-alta, mormăi ceva cu tîlc, se mai legănă o dată, mai mormăi ceva, mai făcu o pauză şi, în sfîrşit, pufăi din nou. Dar, între timp, obiectul unei atît de mari curiozităţi, şi pricina unui fum atît de gros, se lăsă în jos, tot mai în jos, deasupra paşnicei cetăţi în mai puţin de cîteva minute ajunse destul de aproape cvi să poată fi văzut foarte desluşit. Părea să fie — o, da, nu încape îndoială — era într-adevăr un fel de balon. Cu

[1] Domnul (în limba olandeză în original).

siguranţă însă că niciodată pînă atunci asemenea balon nu mai fusese văzut în Rotterdam. Căci, rogu-vă, daţi-mi voie să întreb : cine .oare a mai auzit de un balon făcut pe de-a-ntregul din gazete murdare ? Nimeni, desigur, în toată Olanda. Şi, totuşi, aici, chiar sub nasul poporului, sau mai degrabă niţel mai departe şi mai sus de nasul său, se afla tocmai obiectul despre care vorbim, şi închegat

— ştiu asta din izvorul cel mai autorizat — chiar din materialul pomenit, şi de care nimeni nu ştia ,că poate fi folosit într-un asemenea scop. Era o nemaiauzită jignire adusă bunului simţ al tîrgoveţilor din Rotterdam. Cît despre înfăţişarea acestui fenomen, ea era şi mai vrednică de ocară. Aducea — nici mai mult, nici mai puţin — cu o uriaşă scufie de nebun, întoarsă cu moţul în jos. Şi această asemănare nu păru nicidecum micşorată cînd, după o mai amănunţită cercetare, mulţimea văzu un di-tamai ciucure atîmînd de extremitatea ei, iar în jurul marginii de sus, adică în jurul bazei conului, un colan de instrumente asemănătoare cu nişte tălăngi de mioriţe ce clincheteau necontenit pe aria Betty Martin. Dar iată ce punea vîrf la toate : legată cu panglici albastre de capătul fantasticei maşini, spînzura, în chip de nacelă,

o pălărie uriaşă de castor, cu boruri nemăsurat de late. Pe calota ei emisferică se vedeau o agrafă de argint şi o panglică

neagră. Şi era totuşi un fapt vrednic de luare- aminte că nu puţini cetăţeni ai Rotterdamului se jurau că în repeţite rînduri mai văzuseră, nainte vreme, pălăria cu pricina. Intr-adevăr, întreaga adunare se uita la ea ca la un lucru bine cunoscut, cînd, la vederea ei, doamna Grettel Phaall scoase un strigăt de voioasă uimire, zicând sus şi tare că o chiar pălăria preaiubitului ei soţ.

Era o împrejurare cu atît mai vrednică de băgat în seamă cu cît numitul Phaall, dimpreună cu trei tovarăşi de-ai săi, dispăruse din Rotterdam cam de vreo cinci ani de zile, într-un chip cu totul neaşteptat şi de neînţeles şi, pînă în clipa cînd începem această povestire, toate încercările de a afla ceva despre ei dăduseră greş. E adevărat că, nu demult, cîteva oseminte, socotite drept omeneşti, fuseseră descoperite într-un loc retras din partea de răsărit a oraşului, amestecate de-a valma eu nişte dărîmă- turi ciudate. Se găsiseră unii care merseseră cu gîndul

pînă la a-şi închipui că se întîmplase în acel loc o crimă îngrozitoare şi că e foarte cu putinţă ca victimele să fi fost chiar Hans Phaall şi cei trei tovarăşi ai săi. Dar să ne întoarcem la povestirea noastră.

Aşadar, balonul acesta (pentru că nu încape îndoială că era un balon) pogorîse cam la o sută de picioare deasupra pământului, îngăduind astfel mulţimii să vadă destul de desluşit persoana care se afla în el. Era într-adevăr un ins foarte ciudat. Ca înălţime nu putea să aibă mai mult de două picioare. Dar statura aceasta, oricît era ea de mică, îl putea totuşi face să-şi piardă echilibrul şi să-l dea peste marginea micii nacele, de n-ar fi fost o obadă circulară, care îi ajungea pînă la piept, legată de funiile balonului. Trupul omuleţului era peste măsură de lătăreţ şi dădea întregii sale făpturi o rotunjime fără nici un rost. Picioarele, desigur, nu puteau fi văzute deloc, deşi o substanţă cornoasă, de provenienţă dubioasă, apărea ocazional printr-o crăpătură din fundul nacelei, sau, ca să vorbesc mai corect, din fundul pălăriei. Avea nişte mîini uriaş de mari. Părul îi era cenuşiu şi împletit într-o coadă pe spate, iar nasul, fără pereche de lung, coroiat şi roşu. Avea ochi strălucitori şi mari, privirea pătrunzătoare. Bărbia şi obrajii, cu toate că zbârciţi de trecerea anilor, îi erau plini, puhavi şi lăsaţi. Cît despre urechi, nu puteai

descoperi nici urmă de aşa ceva pe niei o parte a capului. Acest ciudat şi micuţ ipochimen era îmbrăcat cu un surtuc larg, de mătase azurie, şi cu pantaloni potriviţi şi strimţi, strînşi pe genunchi cu agrafe de argint. Vesta lui era dintr-un material gălbui lucios. Purta pe cap — trasă ştrengăreşte pe o sprinceană — o tichie de tafta albă. Şi, ca nimic să nu-i lipsească, gîtul îi era înfăşurat într-o basma de mătase de un roşu-sîngeriu, care-i cădea moale pînă la piept, unde făcea un nod năzdrăvan, de o mărime neobişnuită.

Cînd se apropie, precum am mai spus, la vreo sută de picioare de pămînt, micul şi vîrstnicul gentleman fu apucat deodată de un tremurici şi păru că nu mai are de gînd să se apropie cîtuşi de puţin de terra firma. [1] Aruncînd atunci o cantitate de nisip dintr-un sac de pînză pe care-1

[1] Pămîntul ferm (în limba latină în original).

ridicase cu multă greutate, rămase neclintit o clipă. Apoi, cu mişcări grăbite şi înfrigurate, începu să scoată dintr-un buzunar de afară al surtucului un portofoliu mare de marochin. Il cîntări, bănuitor, în mînă. Se uită la el, cu
o privire peste măsură de surprinsă, şi era vădit că greutatea portofoliului îl uimise. în sfîrşit, îl deschise. Scoase din el un plic uriaş, pecetluit cu ceară roşie şi legat cu multă grijă, cu o sfoară tot roşie, şi îl aruncă drept la picioarele primarului, Superbus Von Underduk. Exce- lenţa-sa se aplecă să-l ridice. Dar aeronautul, care nu încetase să fie foarte neliniştit şi nici nu mai avea pesemne vreo altă treabă care să-l ţină la Rotterdam, începu chiar din această clipă să-şi facă pregătirile de plecare. Şi fiindcă trebuia negreşit să se dezbare de o parte din lest ca să se poată înălţa din nou, iată că cei şase saci pe care el îi aruncă, fără să se mai ostenească a-i deşerta, căzură, unul cîte unul, în spinarea nenorocitului primar şi îl dădură peste cap de nu mai puţin de şase ori, în văzul fiecărui locuitor din Rotterdam. Nu se poate totuşi presupune că măreţul Underduk a lăsat să treacă fără a fi pedepsită această necuviinţă a bătrînului omuleţ. Ba se spune că, dimpotrivă, la fiecare din cele şase tumbe el a pufăit, mînios şi desluşit, din pipa pe care în tot acest timp a ţinut-o din răsputeri în colţul gurii şi pe care, cu voia lui Dumnezeu, e hotărît s-o ţină bine pînă la cea din urmă a sa suflare.

între acestea, balonul se înălţa ca o ciocîrlie şi, avîn- tîndu-se

departe deasupra cetăţii, dispăru, în sfîrşit, ne- tul'ourat, după un nor ce semăna cu acela de după care se ivise în chip atît de ciudat la venire, şi astfel fu pierdut, pentru vecie, de ochii plini de uimire ai bunilor cetăţeni din Rotterdam. Acum atenţia tuturor se îndreptă asupra scrisorii. împrejurările în care fusese aruncată şi urmările fireşti ale acestora se dovediseră fatale atît persoanei, cît şi demnităţii excelenţei-sale ilustrului primar, myn- heer Superbus Von Underduk. Acest înalt dregător nu uitase totuşi, în timpul mişcărilor sale giratorii, să pună la loc sigur epistola, despre care s-a văzut, după cercetare, că a ajuns chiar în mîinile celor în drept, fiindcă fusese adresată lui însuşi, precum şi profesorului

40

Rub-a-dub, în calitatea lor oficială de preşedinte şi de vicepreşedinte ai Colegiului naţional al astronomilor din oraşul Rotterdam. Fu deci deschisă la faţa locului de către cei doi demnitari, care găsiră într-însa nemaipomenita şi într-adevăr foarte însemnata comunicare ce urmează :

Excelenţelor-lor Von Underd.uk şi Rub-a-dub, preşedintele şi vicepreşedintele Colegiului naţional al
astronomilor din oraşul Rotterdam.

Poate că excelenţele-voastre îşi mai aduc aminte de un biet meşteşugar pe nume Hans Phaall, de meserie cîrpaci de foaie, care, dimpreună cu alţi trei tovarăşi, a dispărut din Rotterdam, mai acum cinci ani, într-un chip ce poate fi socotit de neînţeles. Cu voia excelenţelor-voas- tre, sînt chiar eu, acelaşi Hans Phaall, scriitorul comunicării de faţă. E un lucru bine cunoscut celor mai mulţi dintre scumpii mei concetăţeni că vreme de patruzeci de ani am locuit făi’ă întrerupere în căsuţa pătrată de cărămidă de la capătul aleii numite Sauerkraut[i], în care am stat pînă în ziua dispariţiei mele. Strămoşii mei au locuit-o şi ei ide nu mai ţin minte cînd. Ca şi mine, ei s-au îndeletnicit în chip statornic cu vrednica şi într-adevăr bănoasa meserie de cîrpaci de foaie. La drept vorbind, pînă în anii aceştia din urmă, cînd politica le-a sucit oamenilor capul, nici un cetăţean cinstit din Rotterdam nu-şi putea dori şi nu putea să îmbrăţişeze o meserie mai bună decît a mea. Mă bucuram de credit, aveam de lucru totdeauna şi nu duceam lipsă nici de bani,, nici de bunăvoinţă. Curînd, însă, am început, precum spuneam, să simt roadele libertăţii, ale cuvîntărilor nesfîrşite, ale radicalismului şi a tot felul de alte

asemenea lucruri. Oameni care altădată erau cei mai buni muşterii din lume nu mai aveau acum nici măcar o clipă să se gîndească la tine. Aveau răgaz numai cit le trebuia să poată citi despre revoluţii şi să ţină pasul cu progresele gîndirii şi cu spiritul timpului. Dacă aveau nevoie să aţîţe focul din vatră, îl aţîţau cu o gazetă, şi pe măsură ce autori-

[1] Varză acră (în limba germană in original).

ta tea guvernului slăbea, îmi 'dădeam tot mai bine seama că pielea şi fierul se făceau tot mai trainice, căci în fearte scurtă vreme nu s-a mai găsit în tot oraşul nici măcar o pereche de foaie care să aibă nevoie de undrea sau de ajutorul ciocanului. Era o stare de lucruri care nu se mai putea îndura. Ajunsei în curînd calic ca un şoarece şi, avînd nevastă şi copii de întreţinut, cu încetul povara mea se făcu de nesuferit şi pierdeam ceasuri întregi gîndindu-mă la mijlocul cel mai potrivit de a-mi pune capăt zilelor. Dar, între timp, afurisiţii de creditori nu-mi dădeau răgaz eă stau la gînduri. Casa mea era de-a bine- lea asediată de dimineaţă pîină seara, aşa că începusem să turbez, şi să fac spume la gură, şi să mă frămînt ca un tigru în cuşcă. Mi-adue aminte mai cu seamă de trei inşi care mă sîcîiau de mă scoteau din răbdări, făcînd veşnic de strajă la poarta mea şi ameninţîndu-mă cu asprimile legii. M-am jurat să mă răzbun amarnic pe tustrei dacă voi avea vreodată norocul să-i prind în gheară. Şi sînt încredinţat că plăcerea asta de care mă bucuram dinainte a fost singurul lucru pe lume care m-a împiedicat să-mi îndeplinesc pe lo.c planul de a-mi zbura creierii cu um pistol. Am socotit totuşi că e mai bine să mă prefac, să-mi stăpânesc mînia, să-i hrănesc cu făgăduieli, cu vorbe dulci, pînă ce, mulţumită vreunui noroc neaşteptat, mi se va ivi un prilej prielnic de răzbunare.

Intr-o zi, cînd le scăpasem printre degete şi mă simţeam mai copleşit ca niciodată, am rătăcit îndelung şi fără ţintă pe străzile cele mai întunecate, pînă ce, într-un şfîrşit, am dat într-un colţ peste o dugheană de anticar. Văzînd în apropierea mea un scaun liber destinat clienţilor, m-am lăsat 5jn el, amărît şi ursuz, şi, fără să ştiu de ce, am deschis, cel dintîi volum ,care-mi stătea la îndemînă. Era, din întîmplare, o mică broşură de astronomie speculativă, scrisă de profesorul Encke [1] de la Berlin, sau poate de un francez cu un nume asemănător. Aveam niţică spoială de

ştiinţă în această materie şi în curînd m-am adîn- cit din ce în - oe mai mult in cuprinsul cărţii, aşa înot l-am

[1] Johann Encke (1791—1865), astronom german ; a calculat orbita cometei periodice, descoperită în anul 1818, care de atunci Ii poartă numele.

citit de două ori nainte de a-mi reaminti oe se petrece în jurul meu. între timp începu să se întunece şi mi-arn îndreptat paşii spre casă. Dar textul acelui tratat lăsase asupră-mi o impresie ineştearsă, şi în vreme ce hoinăream pe străzile năpădite de întuneric, amintirea mea depăna eu grijă raţionamentele ciudate şi uneori de neînţeles ale autorului. Cîteva anume paragrafe îmi tulburaseră închipuirea într-un fel cu totul (neobişnuit. Cu cît gîndeam mai mult asupra cuprinsului lor, cu atît mai tare creştea şi interesul pe care-1 treziseră în mine. Educaţia mea, destul de mărginită îndeobşte, şi mai ales nepriceperea mea în problemele de filozofie naturală, departe de a mă face neîncrezător în puterea de a înţelege ceea ce citisem sau să mă facă să pun la îndoială noţiunile multiple care se despiinseseră, au fost. dimpotrivă, un imbold pentru imaginaţie. Şi eram destul de închipuit sau poate destul de cuminte ca să mă întreb dacă (nu cumva toate aceste idei neroade, care încolţesc în minţi bolnăvicioase, nu conţin în ele, aşa cum se şi pare de altfel, toată forţa, tot adevărul, precum şi cdelalte proprietăţi ce ţin de intuiţie şi instinct ; şi dacă, pentru a face un pas înainte, nu s-ar putea ca profunzimea, în probleme de o natură pur speculativă, să fie dovedită ca o sursă legitimă de falsitate şi eroare. Cu alte cuvinte, credeam, şi mai cred şi azi, că adevărul este de multe ori în sinea sa superficial şi că, în multe cazuri, adîncimea constă mai mult în abisurile în care o căutăm decât in situaţiile reale unde poate J'i găsită. însăşi natura părea să-mi procure dovezi pentru aceste păreri ale mele. Contemplînd corpurile cereşti, m-a izbit mai <cu geamă faptul că nu puteam să disting o stea cu aceeaşi precizie cînd o priveam cu o atenţie susţinută, directă şi fără devieri, ca atunci cînd permiteam privirii mele să lunece prin vecinătatea ei. Desigur, în acel moment nu-mi dădeam seama că acest paradox aparent era pricinuit de faptul că centrul vizual era mai puţin susceptibil de a primi impresii de lumină decît porţiunile periferice aie retinei. Aceste cunoştinţe, şi altele de acelaşi fel, le-am asimilat în cursul următorilor cinci

ani plini de evenimente, ani în care m-am dezbărat de prejudecăţile stării mele sociale umile şi am uitat de cîrpaciul de foaie în multiplele şi feluritele mele ocupaţii.

Dar în perioada despre care vorbesc, analogia oferită de o observaţie întâmplătoare asupra unei stele şi concluzia la care ajunsesem m-au izbit cu puterea unei confirmări pozitive, şi atunci m-am hotărît definitiv să urmez drumul pe care l-am ales.

Era târziu cînd am ajuns acasă. M-am dus îndată la culcare. Dar mintea mi-era prea frământată ca să pot dormi şi am petrecut toată noaptea adâncit în gînduri. Sculîndu-mă dis-de-dimineaţă, m-am repezit la prăvălioara librarului, unde am dat şi puţinii bani pe eare-i mai aveam ca să cumpăr câteva volume de mecanică cerească şi astronomie practică. Ducându-le cu bine acasă, mi-am închinat citirii lor fieoe clipă liberă, şi in curând am făcut progrese aşa de mari în studiul acestor ştiinţe, încât am socotit că sînt în stare să puroed la înfăptuirea unui anume plan. între timp m-am străduit să-i împac pe cei trei creditori care îmi pricinuiseră atîtea necazuri. In cele din urmă am izbutit să fac faţă unei jumătăţi din cererile lor prin vînzarea unei părţi din mobilierul gospodăriei, făgăduindu-le de asemenea de a plăti şi rămăşiţa după înfăptuirea unui mic plan despre care le-am spus că-] urmăream şi pentru a cărui îndeplinire le-am cerut ajutorul. Astfel am reuşit, fără prea mare greutate, să mi-i câştig, căci erau nişte oameni fără nici o pregătire.

Lucrurile fiind lămurite în acest chip, am purces, cu ajutorul soţiei mele, dar în oea mai mare taină şi cu băgare de seamă, să vînd lucrurile ce-mi rămăseseră şi să adun — luând cu împrumut sume mici, sub un cuvînt sau altul, şi fără să mă sinchisesc câtuşi de puţin (o mărturisesc cu ruşine) de viitoarele mele mijloace de plată — o însemnată sumă de bani gheaţă.

Cu aceste mijloace, astfel siporite, mi-am făcut rost, la răstimpuri, de ehembrică subţire, de foarte bună calitate, în bucăţi de câte doisprezece iarzi[1] fiecare. Am mai cumpărat sfoară, vernis de cauciuc şi un coş de răchită, mare şi adânc, făcut pe comandă, iar, pe lângă aces

[1] Yiird — unitate de măsură pentru lungimi, folosită în ţării» u»elo-saxone, egăla cu 0,91 m.

tea, felurite alte materiale necesare construirii şi echipării unui balon de o mărime neobişnuită. Am ipus-o pe soţia mea să se apuce de lucru şi să-l dea gata cît mai degrabă, şi i-am dat toate îndrumările trebuincioase asupra felului cum trebuie să procedeze. între timp am lucrat din sfoară un fileu de o mărime suficientă : l-am prevăzut cu. un inel şi cu frînghiile necesare ; am cumpărat un cuadrant, o busolă, un telescop, un barometru obişnuit, cu anumite modificări importante, şi două instrumente astronomice care nu sînt prea bine cunoscute. Am găsit apoi un moment prielnic şi am cărat noaptea într-un loc singuratic, la răsărit de Rotterdam, cinci balerei cu cercuri de fier, cam de cîte cincizeci de galoni[1] fiecare, şi încă una de o capacitate şi mai mare ; şase tuburi de tinichea, construite anume, cu un diametru de trei ţoii şi o lungime de zece picioare ; o anumită cantitate de substanţă metalică sau semimetalică, pe care nu o voi denumi, şi o duzină de damigene cu un acid foarte obişnuit. Gazul ce se obţine din aceste ultime elemente n-a mai fost fabricat de nimeni decît de mine, sau, cel puţin, n-a mai fost folosit niciodată într-un asemenea scop. N-aş avea nimic împotrivă să dau în vileag formula secretă şi deplină a acestui gaz, dar ea aparţine, de drept, aşa cum am mai spus, unui cetăţean di© Nantes, în Franţa, şi care mi-a împărtăşit-o cu condiţia să nu o divulg. Acelaşi ins mi-a încredinţat, fără să fi ştiut nimic despre cele ce aveam de gînd să fac, o metodă de a construi baloane din pieliţa unui anume animal şi prin care orice pierdere de gaz era aproape cu neputinţă. Dar am găsit cu cale că un asemenea mijloc era totuşi prea costisitor, mai ales că era foarte cu putinţă ca o chembrică subţire, îmbibată cu o soluţie de cauciuc, să fie tot aşa de bimă. Pomenesc aici de această împrejurare pentru că se prea poate ca într-una din zilele astea omul cu pricina să încerce a se înălţa cu balonul folosind gazul cel nou şi materialul amintit, şi nu doresc deloc să-l lipsesc de onoarea unei invenţii foarte originale.

•?. Galon — unitate de măsură pentru capacitate, folosită In S.U.Âegală cu 3,785 1.

Pe locul pe care, cînd va fi fost să umflu balonul, aveam de gînd să aşez balercile mai mici, am săpat pe as-cuns cîte o mică groapă ; gropile, astfel făcute, alcătuiau un cerc cu un diametru de douăzeci şi cinci de picioare. Am săpat şi în centrul cercului,

unde era locul sortit celei mai mari balerci, o groapă de o mai mare adîncime. în cele cinci gropi mai mici am aşezat cîte o cutie de tinichea cu cîte cincizeci de pfunzi [1] de praf de puşcă în fiecare, iar în groapa mai mare, un butoi cu o sută şi cincizeci. Cu dîre de pulbere acoperite, am stabilit, aşa cum trebuia, legătura între butoi şi balerci, iar după oe am pus îintr-una din acestea capătul a vreo patru picioare de fitil, am acoperit groapa şi am aşezat peste ea butoiul, lăsînd celălalt capăt al fitilului să iasă cam de un deget în afară şi în aşa fel încît să fie aproape cu neputinţă de văzut. Acoperind apoi şi celelalte gropi, am aşezat fiecare halercă la locul cuvenit.

Pe lîngă materialele arătate mai sus, am mai cărat şi am ascuns la depozitul meu unul din acele aparate perfecţionate ale domnului Grimm, pentru comprimarea aerului atmosferic. Mi-am dat seama totuşi că această maşină are nevoie de modificări însemnate ca să poată fi folosită potrivit scopurilor mele. Dar, printr-o muncă îndărătnică şi printr-o stăruinţă neîntreruptă, am izbîn- dit pe deplin în toate pregătirile mele. Balonul meu fu in curînd gata. Putea cuprinde mai bine de patruzeci cfe, mii de metri cubi de gaz. După calculele mele, putea lesn^f" să mă ridice cu încărcătura mea cu tot şi, dacă îl mînu- iam cu dibăcie, cu încă o sută şaptezeci şi cinci de pfunzi de balast pe deasupra. Fusese impregnat cu trei straturi de vernis de cauciuc şi m-am încredinţat că ţesătura de chembrică poate înlocui mătasea în toate întrebuinţările acestea, fiind tot atît de trainică şi, afară de asta, şi mult mai puţin costisitoare.

Cînd totul fu gata, cerui soţiei mele să-mi jure că nu va spune nimănui nimic despre tot ceea ce am făcut din ziua cînd m-am dus pentru întîia oară la dugheana librarului. Din parte-mi, i-am făgăduit să mă întorc de

[1] Pfund — unitate de măsură pentru greutăţi, folosită în ţările anglo-saxone, egală cu 453,592 g.

îndată ce împrejurările mi-o vor îngădui. I-am dat şi puţinii bani ce-i mai aveam şi mi-am luat rămas bun de la ea. La drept vorbind, n-aveam nici o teamă îin pri- vinţa-i. Era ceea ce îndeobşte se numeşte o femeie şi jumătate şi putea să se descurce în lumea asta şi fără sprijinul meu. Ca să spun lucrurilor pe nume, cred că m-a socotit totdeauna ca pe un pierde-vară, un trîntor şi nimic mai mult, bun doar să

viseze ,cîte-n lună şi în soare, şi era mai degrabă mulţumită să scape de mine. Era o noapte întunecoasă cînd i-am urat bun rămas şi, luînd cu mine în chip de aghiotanţi pe cei trei creditori care îmi pricinuiseră atîtca neajunsuri, am dus balonul cu toate accesoriile lui pe un drum ocolit la locul unde erau adăpostite celelalte materiale. Am găsit totul nevătămat şi in-am pus îndată pe lucru.

Era-ntîi aprilie. Noaptea, precum am spus, era întunecoasă. Nu se vedea nici o stea. O ploaie măruntă şi rece, căzând la răstimpuri, ne stinjenea cumplit.

Dar ceea ce mă îngrijora mai mult era balonul, care, în ciuda vernisului ce-1 apăra, începea să se îngreuneze din pricina umezelii. Pulberea, de asemeni, putea să fie vătămată. I-am pus deci pe cei trei cămătari să lucreze de zor, să presare gheaţă pisată în jurul butoiului din mijloc şi să agite acidul în celelalte. Dar nu încetau totuşi să mă tot sîcîie cu întrebări asupra celor ce aveam de gînd fă fac cu aceste lucruri şi-mi exprimau toată nemulţumirea lor cu privire la truda istovitoare la care ii pusesem. Nu erau în stare să priceapă (spuneau ei) ce lucru bun putea :.ă iasă din faptul că se udau pînă la piele numai pentru a fi făcuţi complici Ia o atît de groaznică vrăjitorie. Mă cuprinsese neliniştea. Am continuat să lucrez din răsputeri. Eram încredinţat că prostănacii ăştia mă bănuie că am făcut legămînt cu diavolul şi că, pe scurt, tot ce fac în clipa de faţă nu e lucru curat. Şi mi-era tare frică să nu mă părăsească tustrei deodată. M-am străduit, totuşi, să-i liniştesc, făgăduinchi-le că, de îndată ce voi fi dus Ia bun sfîrşit această treabă, Ie voi plăti tot ce Ie mai datorez. Vorbele mele şi le-au tălmăcit, fireşte, pe înţelesul lor. Fără îndoială şi-au închipuit că, într-un fel sau altul, voi intra în stăpînirea unei sume uriaşe de bani gheaţă. Şi îndrăznesc să cred că ai’ fi fost de ajuns să Ie

plătesc tot ce le datoram şi ceva pe deasupra, în schimbul serviciilor făcute, ca să le pese prea puţin de ceea ce s-ar mai fi putut întîmpla cu sufletul sau cu ciolanele mele.

După vreo patru ore şi jumătate, socotii că balonul s-a umflat de ajuns. Am legat de el nacela, în care mi-am pus toate uneltele, precum şi un glob de sticlă golit de aer şi foarte bine astupat cu un dop. N-am uitat nici condensatorul, nici o cantitate de var nestins, un baton de ceară de sigiliu, o uriaşă

provizie de apă şi merinde din belşug, ca, de pildă, pemmican [:t], a cărui putere nutritivă faţă de micimea volumului e nemăsurat de mare. Am mai luat în nacelă o pereche de porumbei şi o pisică. Tocmai se crăpa de ziuă cînd am socotit că ora plecării a sunat. Ca din întîmplare am scăpat pe jos o ţigară şi, aple-cîndu-mă s-o ridic, am găsit prilejul să aprind pe furiş capătul fitilului, care, aşa cum am mai spus, depăşea niţel marginea de jos a uneia dintre balercile mai mici. Nici unul dintre cei trei creditori ai mei n-a băgat de seamă mişcarea. Sărind în nacelă, am tăiat fără zăbavă singura frînghie care mă ţinea legat de pămînt şi nu mică mi-a fost bucuria văzînd că mă înălţăm cu o repeziciune de neînchipuit, ducînd cu mare înlesnire o sută şaptezeci şi cinci de pfunzi de balast de plumb, şi că am fi fost tot atît de bine în stare să ridicăm o greutate mult mai mare.

Dar de-abia atinsesem o înălţime de cincizeci de iarzi, cînd deodată, urlfhd şi vuind îngrozitor, un vîrtej nă- praznic de foc şi pietriş, de lemne învăpăiate, metale încinse şi mădulare sfîrtecate se năpusti cu furie asu- pră-mi. Inima mi se strînse de spaimă şi mă prăbuşii, tremurând de groază, în fundul nacelei. Mi-am dat seama, fireşte, că încărcasem din cale-afară butoaiele cu pulbere şi aveam acum de îndurat principalele urmări ale exploziei. Intr-adevăr, în mai puţin de o clipă simţii că tot sîngele îmi năvăleşte în tîmple, şi în cea următoare o zguduitură pe care n-am s-o uit niciodată izbucni în mijlocul nopţii şi parcă despică firmamentul în două. Mai tîrziu, cînd am avut un răgaz de gîndire, mi-am dat seama

[1] Pastă preparată de indieni din carne uscată ; avînd o deosebită valoare nutritivă şi 'conservîridu-se foarte bine, a fost folosită ca aliment de către exploratori în secolul al XlX-lea.

că nemaipomenita violenţă a exploziei era datorată, în ceea ce mă priveşte, pricinii ei adevărate, adică faptului că mă aflam chiar deasupră-i şi tocmai în bătaia puterii ei celei mai mari. Dar în acea clipă nu m-am gîndit decît să scap cu viaţa. Mai întîi balonul se dezumflă, apoi se dilată cu furie, se mai învîrti jur împrejur cu o iuţeală ameţitoare şi, în sfîrşit, şovăind şi rostogolindu-se ca un om beat, mă zvîrli peste marginea nacelei, lăsîndu-mă atîrnat la o înălţime îngrozitoare, cu capul în jos, cu faţa în afară, de un capăt al frînghiei, lung de vreo trei picioare, care spînzura întîmplător printr-o crăpătură a fundului

nacelei, în care, ca prin minune, în momentul căderii, mi s-a încurcat piciorul stîng. E cu neputinţă de închipuit cît de eît grozăvia situaţiei în care mă aflam. Căscam gura spasmodic, să răsuflu, un tremur, asemeni •unui acces de friguri, făcea să tresară fiece nerv, fiece muşchi al fiinţei mele. Simţeam cum îmi ies ochii din orbite, o greaţă cumplită mă cuprinse şi, în cele din urmă, îmi pierdui cunoştinţa şi căzui în leşin.

Mi-e imposibil să spun cîtă vreme am rămas în starea aceasta. Trebuie totuşi să fi trecut un răstimp destul de lung, fiindcă în clipa cînd mi-am revenit niţel în simţiri, văzui că se crapă de ziuă, că balonul plutea la o înălţime ameţitoare peste deşerturile oceanului, şi cît vedeai cu ochii nici urmă de uscat nu puteai zări între hotarele necuprinsului orizont. Dar senzaţiile mele, după această trezire la viaţă, nu erau deloc atît de dureroase cît m-aş fi putut aştepta. Era şi multă nebunie în felul liniştit în care mă aflam. Mi-am ridicat mîinile, una după alta, în dreptul ochilor şi am rămas uimit şi m-am tot întrebat prin ce»nenorocită împrejurare mi s-au umflat în halul ăsta vinele şi mi s-au înnegrit atît de groaznic unghiile. Pe urmă mi-am examinat cu multă grijă capul, scuturîndu-mi-1 în repetate rînduri şi pipăindu-1 cu o minuţioasă luare-aminte, pînă ce am izbutit să mă liniştesc, dîndu-mi seama că nu se făcuse mai mare decît balonul meu, aşa cum începusem să cred. Apoi, cu o mişcare obişnuită, m-am căutat în amîndouă buzunarele panta-lonilor şi, văzînd că-mi lipseşte carneţelul şi cutiuţa cu scobitori, m-am străduit să mă dumiresc cum de mi le-am pierdut, şi nereuşind, m-am simţit nespus de amarii.

Simţii atunci o durere nesuferită la glezna piciorului stîng şi un gînd nelămurit despre starea în care mă aflam începu. să-mi mijească prin minte. Dar, ciudat lucru, nu eram nici mirat, nici îngrozit. Dacă simţeam totuşi o tulburare oarecare, era un fel de mulţumire ascunsă gîn- dindu-mă cîtă dibăcie va trebui să desfăşor ca să ies din încurcătură. Dar nici o singură clipă n-am socotit că m-aş putea îndoi de scăparea mea definitivă. Cîteva minute am rămas cu totul adîncit în gînduri. Mi-aduc bine aminte că mi-am tot supt buzele, că mi-am dus mereu degetul la nas şi că am făcut toate gesturile şi strâmbăturile pe care le face un om cînd, tolănit într-un fotoliu, se gîn- deşte în voie la lucruri încurcate sau de mare importanţă. Cînd am găsit că mi-am adunat bine gîndurile, mi-am dus cu mare grijă şi băgare de

seamă mîinile la spate şi mi-am desfăcut catarama mare de fier de la capătul curelei pantalonilor. Catarama asta avea trei dinţi care, fiind niţel ruginiţi, nu puteau fi învîrtiţi pe axele lor decît cu mare greutate. Cu oarecare caznă, am izbutit totuşi să-i fac să stea perpendicular pe chenarul catarамei, şi mi-a £ărut bine văzînd că se menţin în această poziţie. După aceea, ţinînd în dinţi acest soi de unealtă, m-am apucat să-mi deznod cravata. A trebuit să mă întrerup şi să mă odihnesc în mai multe rînduri pînă să duc la capăt această încercare. Dar, în cele din urmă, am izbutit. Apoi am legat zdravăn catarama de unul din capetele cravatei, iar pe celălalt, spre mai mare siguranţă, l-am încolăcit strîns de pumnul meu. Opintindu-mă apoi din tot trupul, cu o uriaşă sforţare muşchiulară, am izbutit, chiar de la întîia încercare, să zvîrl catarama în nacelă şi s-o agăţ, aşa cum am avut de gînd, de marginea circulară a împletiturii de răchită.

Trupul meu, întors acum spre peretele nacelei, făcea cu aceasta un unghi de vreo patruzeci şi cinci de grade, ceea ce nu înseamnă cîtuşi de puţin că mă aflam cu patruzeci şi cinci de grade sub perpendiculară. Mă găseam pe un plan aproape paralel cu nivelul orizontului, deoarece noua poziţie pe care o dobîndisem silise fundul nacelei să-şi schimbe locul în aceeaşi măsură, ceea ce mă punea într-o situaţie cît se poate de primejdioasă. Dar

mai întîi să nu uităm că dacă, atunci cînd am fost zvîrlit din nacelă, aş fi căzut cu faţa spre balon, şi nu cu ca în afară, aşa cum mă găseam acum, sau dacă, în al doilea rînd, s-ar fi întâmplat ca frînghia de care eram suspendat să atîrne de marginea de sus a nacelei, şi nu să treacă printr-o crăpătură din fund, socotesc uşor de înţeles că, în oricare dintre aceste două ipoteze, n-aş mai fi fost în stare să săvîrşesc ceea ce am săvîrşit şi destăinuirile pe care le fac acum ar fi fost pierdute de-a binelea pentru posteritate. Aveam deci cuvinte să fiu recunoscător întâmplării care mă ajutase, dar eram încă prea năucit ca să fiu în măsură să gîndesc ceva. Aşadar, am mai rămas atîrnat în neştire încă vreun sfert de ceas în această poziţie atît de neobişnuită, fără să fac cea mai mică sforţare spre a ieşi din ea şi cufundat intr-o stare ciudată şi neroadă de linişte şi de răsfăţ. Aceasta însă s-a risipit foarte repede şi i-au urmat fără zăbavă groaza, spaima şi un sentiment de

nemărginită deznădejde şi părăsire. De fapt, sîngele ce mi se grămădise aşa de multă vreme în vinele capului şi ale grumazului, şi care îmi pusese cugetul într-o stare vecină cu nebunia, începuse să se retragă pe căile lui fireşti. îmi dădeam de data asta limpede seama de pericolul pe care pînă acum abia îl pre- simţeam. Dar această trezire la realitate nu reuşea să mă lipsească de stăpînirea de sine şi de curajul de a-1 înfrunta. Spre norocul meu, slăbiciunea n-a ţinut prea mult. Tocmai la timpul potrivit, cui’ajul desperării îmi veni într-ajutor, şi atunci, smucindu-mă şi strigînd ca un ieşit din minţi, m-am aruncat din răsputeri, iară şi iară, pînă ce, apucînd, în sfîrşit, ca într-o menghine, în încleştarea ghearelor mele mult dorita margine de răchită, izbutii să mă cocoţ pe ea şi, cutremurat în toată fiinţa, căzui cu capul în jos înlăuntrul nacelei.

Mi-a trebuit însă oarecare timp să-mi regăsesc îndeajuns puterile, ca să mă pot îngriji de balon. L-am cercetat deci cu luare-aminte şi, spre deplina mea uş tarare, l-am găsit cu totul nevătămat. Uneltele erau toate în bună stare şi, din fericire, nu pierdusem nimic din provizii şi din lest. E drept că le aşezasem aşa de bine la locurile lor, că nici vorbă nu putea fi să se piardă. M-am uitat \a cesa, Era ora 6. Ne înălţăm mereu şi cu mare

51

iuţeală, iar barometrul arăta o înălţime de trei mile şi trei sferturi. Chiar dedesubtul meu, pe suprafaţa oceanului, se vedea un lucru mic şi negru, de o formă niţel lunguiaţă, cam de mărimea unei piese de domino şi se- mănînd foarte bine şi în toate privinţele cu o jucărie de acest fel. îndreptindu-mi asupră-i telescopul, am putut să văd desluşit că e un vas britanic cu nouăzeci şi patru de tunuri, care se legăna greoi pe mare, cu vîntul din spate, îndreptîndu-se spre vest-sud-vest. Afară de vasul acesta, nu mai vedeam altceva decît oceanul, şi cerul, şi soarele, care răsărise de mult.

Acum a venit timpul să împărtăşesc excelenţelor- voastre scopul călătoriei mele. Excelenţele-voastre îşi amintesc, desigur, că împrejurările grele prin care treceam la Rotterdam mă aduseseră. în cele din urmă, în pragul sinuciderii. Nu pot spune totuşi că aveam vreo pricină temeinică să fiu scîrbit de viaţă, dar neajunsurile întâmplătoare ale situaţiei mele mă hărţuiseră peste măsură, în această stare sufletească, deopotrivă dornic de viaţă, dar şi obosit de ea, tratatul găsit în dugheana librarului a

venit în ajutorul închipuirii mele.

Am luat, în sfîrşit, o hotărîre. M-am hotărît să plec, dar să trăiesc mai departe ; să părăsesc lumea, dar să ră- mîn în viaţă ; pe scurt, ca să isprăvesc cu enigmele, mi-am pus în gînd, fără să mă mai sinchisesc de urmări, să-mi croiesc, dacă voi putea, drum pînă la Lună. Iar acum, ca să nu se spună că aş fi mai nebun decît sînt într-adevăr, vreau să povestesc în amănunt şi cît pot mai bine ce anume m-a făcut să cred că o asemenea reuşită, cu toate că e neîndoielnic plină de greutăţi şi de primejdii, nu e însă, pentru o minte îndrăzneaţă, dincolo de hotarul posibilităţilor.

Depărtarea reală dintre Lună şi Pămînt era cel dintîi lucru de care trebuia să ţin seamă. Iar această distanţă aproximativă dintre centrele celor două planete este; în medie, cam de 59,9643 de ori mai mare decît raza ecuatorială a pămîntului, adică de vreo 237 Q00 de mile. Vorbesc de distanţa mijlocie sau aproximativă, dar dacă ne gîndim că orbita Lunii este, în ceea ce priveşte forma, o elipsă, a cărei excentricitate, măsurată, la semiaxa cea mare a acestei elipse, nu e mai mică de 0,05484, şi că centrul Pămîntului

e aşezat în focarul ei, rezultă că. dacă aş izbuti într-un fel sau altul să întîlnesc Luna la perigeu, distanţa de care pomenesc mai sus ar fi micşorată simţitor. Dar lăsînd la o parte, deocamdată, această ipoteză, era lucru foarte sigur că, în tot cazul, din cele 237 000 de mile, puteam să scad lungimea razei Pămîntului, adică 4 000 de mile, precum şi aceea a razei Lunii, adică 1 080, în total 5 080, şi că nu mi-ar rămîne de străbătut decîi o distanţă aproximativă de 231 020 de mile. Iată, gîndii eu, o distanţă care nu e cîtuşi de puţin extraordinară. S-au făcut de multe ori călătorii pe Pămînt cu o iuţeală de 30 de mile pe oră ; şi, pe drept cuvînt, te poţi aştepta la viteze cu mult mai mari. Dar chiar şi cu această viteză, nu mi-ar fi trebuit mai mult de 322 de zile ca să pot atinge suprafaţa Lunii. Aveam însă destule temeiuri să fiu încredinţat că viteza mijlocie a călătoriei mele va depăşi cu mult pe aceea de 30 de mile pe oră şi, fiindcă aceste raţionamente au făcut o adîncă impresie asupră-mi, voi vorbi mai pe larg de ele mai tîrziu.

Celălalt punct care urma să fie ţinut în seamă era de o însemnătate cu mult mai mare. După datele barometrului ştim

că, ridieîndu-ne deasupra scoarţei pămînteşti la o înălţime de 1 000 de picioare, am lăsat sub noi cam a treizecea parte din cantitatea aerului atmosferic ; că la 10 600 de picioare am ajuns cam la o treime, iar la 18 000, ceea ce înseamnă aproape înălţimea piscului Co- topaxi[1], am trecut dincolo de jumătatea materială, sau, în tot cazul, de jumătate din cantitatea ponderabilă a aerului care învăluie globul pămîntesc. S-a mai calculat că la
o înălţime ce nu depăşeşte a suta parte a diametrului terestru, cu alte cuvinte, care nu trece de optzeci de mile, aerul este atît de rărit, îneît viaţa animală nu poate, cu nici un chip, să dăinuiască. Şi cele mai iscusite mijloace pe care le avem la îndemmă ca să ne încredinţăm de prezenţa atmosferei devin atunci neîndestulătoare pentru a ne putea asigura de existenţa ei. Dar nu puteam totuşi să nu-mi dau seama că aceste din urmă calcule sînt toate întemeiate pe cunoştinţele noastre experimentale despre proprietăţile aerului şi despre legile mecanice ale dilatării

[1] Vulcan înalt de 5 940 m, pe teritoriul Republicii Ecuador.

şi contractării lui în ceea ce, comparativ vorbind, am putea numi vecinătatea nemijlocită a Pămîntului. în afară de asta, se consideră drept axiomă că la o anumită depărtare, socotită inaccesibilă, de suprafaţa lui, particularităţile vieţii animale sînt şi trebuie să fie cu totul nesusceptibile de a fi modificate. Fireşte că orice raţionamente de acest fel şi sprijinite pe asemenea date pot fi numai şi numai analogice. Cea mai mare înălţime la care omul a ajuns vreodată a fost aceea de 25 000 de picioare, atinsă în cursul expediţiei aeronautice a domnilor Gay-Lussac şi Biot[l]. E, desigur, o înălţime modestă, chiar dacă o comparăm cu aceea de optzeci de mile de care vorbim. Şi nu mă puteam împiedica de a gîndi că problema lăsa loc îndoielilor şi dădea deplină libertate presupunerilor.

Dar. în fapt, după ce s-a făcut o ascensiune o anumită înălţime, cantitatea de aer ponderabil străbătută în orice altă ascensiune următoare nu este cîtuşi de puţin în proporţie directă cu adaosul de înălţime depăşit (cum foarte uşor se poate vedea din ceea ce s-a stabilit mai înainte), ci este în raport descrescînd. Este deci lucru vădit că, înălţîndu-se cît mai sus cu putinţă, nu vom izbuti, la drept vorbind, să ajungem la o limită dincolo de care atmosfera nu mai există deloc. Ea trebuie să

existe, am socotit eu, cu toate că s-ar putea să existe într-o stare de infinită rarefiere.

Pe de altă parte, ştiam bine că nu lipsesc nici argumente ce tind a dovedi existenţa unei limite atmosferice reale şi precise dincolo de care nu se mai găseşte aer absolut deloc. Dar o anumită împrejurare trecută sub tăcere de către cei ce susţin existenţa unei asemenea limite mi s-a părut că ar fi (cu toate că nu alcătuieşte un argument hotărî tor împotriva tezei lor) vrednică de o foarte serioasă cercetare. Comparînd intervalele dintre trecerile succesive ale cometei lui Encke la perihelitil său, ţinând seama, cu cea mai mare grijă, de toate tulburările datorate atracţiei

[1] în aruil 1801, chimistul francez Joseph-Louis Gay-Lussac (1778—1650). descoperitorul legii dilatării gazelor, a făcut două ascensiuni cu balonul ; în prima, în care a fost întovărăşit de compatriotul său Jean-Baptiste Biot (1774—1862), a atins înălţimea de
4 009 m,. iar în cea de a doua a atins 7 ftl6 ra.

planetelor, vom constata că perioadele se micşorează treptat. Cu alte cuvinte, axa mare a elipsei cometei devine din ce în ce mai scurtă printr-o descreştere înceată, dar cu desăvîrşire regulată. Tocmai aceasta este ceea ce trebuia să se îrrtîmple dacă presupunem că în calea ei cometa întîmpină o rezistenţă din partea unui mediu eteric extrem de rar care pătrunde în regiunile orbitei sale. Căci este vădit că un asemenea mediu, micşorînd viteza cometei, trebuie să mărească puterea ei centripetă prin slăbirea celei centrifuge. Cu alte cuvinte, puterea de atracţie a soarelui ar deveni din ce în ce mai mare, iar la fiece revoluţie cometa ar fi atrasă tot mai aproape do el. Intr-adevăr, o altă cale de a explica variaţia de care vorbim nu există.

Dar iată : s-a observat că diametrul real al nebuloasei aceleiaşi comete se contractă cu repeziciune pe măsură ce se apropie de soare şi se dilată, tot aşa de repede, cînd se depărtează spre afeliul ei. Nu eram oare îndreptăţit să presupun la fel cu domnul Valz \ că această aparentă condensare a volumului îşi are obîrşia în compresiunea exercitată de acelaşi mediu eteric de care am pomenit mai nainte şi a cărui densitate e în proporţie cu apropierea lui de Soare ? Fenomenul de formă

lenticulară, numit şi lumină zodiacală, era o problemă vrednică de atenţie. Acea radiaţie, atît de vizibilă la tropice şi care nu poate fi luată drept vreo lumină meteorică, se înalţă pieziş la orizont şi urmează, îndeobşte, linia ecuatorului soarelui. îmi părea vădit că trebuie să fie pricinuită de existenţa unei atmosfere rarefiate, care se prelungea de la Soare, cel puţin, pînă dincolo de orbita lui Venus, şi, după părerea mea, infinit mai departe. * La drept vorbind, nu puteam presupune că acest mediu eteric exista numai în elipsa descrisă de cometă sau în imediata vecinătate a Soarelui. Era, dimpotrivă, mai uşor de închipuit că exista în întreaga regiune a sistemului nostru planetar, condensat în jurul corpurilor cereşti în ceea ce numim atmosferă, şi poate

[1] Jean Valz (1787—1867), astronom francez.

* Lumina zodiacală este, probabil, ceea ce la cei vechi se numea Trabes. „Emicant Trabes quos focos vocant“ [2], Pliniu, Carte» a II-a, p. 2G (n. a.).

[2] „Emit lumini numite Trabes” (în limba latină în original).

modificat în cazul unora din ele datorită numai anumitor împrejurări geologice.

îmbrăţişînd această părere în privinţa problemei în discuţie, nu mai aveam de ce pregeta. încredinţat că în călătoria mea voi găsi pretutindeni o atmosferă asemănătoare, în esenţa ei, cu aceea de la suprafaţa pămîntului, m-am gîndit că, folosindu-mă de foarte ingeniosul aparat al domnului Grimm, voi fi cu uşurinţă în stare să o condensez într-o cantitate suficientă pentru trebuinţele respiraţiei. Cu aceasta se înlătura piedica de căpetenie ce sta în calea unei călătorii în Lună. Bineînţeles că am cheltuit şi ceva bani şi mi-am dat multă osteneală pentru a pune acest aparat în slujba scopului urmărit, şi am căpătat deplină încredere că-1 voi folosi cu succes dacă voi putea face într-un răstimp destul de scurt călătoria proiectată. Mi-am pus atunci din nou problema iuţelii cu care mi-ar fi cu putinţă să călătoresc.

E ştiut că baloanele, în cea dintîi perioadă a ascensiunii lor, se înalţă cu o viteză comparativ moderată. Dar puterea de înălţare depinde numai de greutatea mai mare a aerului stratosferic faţă de a gazului din balon. La prima vedere, nu pare cu putinţă ca balonul, pe măsură ce se înalţă, ajungînd

astfel treptat în straturi atmosferice de o densitate care descreşte cu repeziciune, repet, nu pare cîtuşi de puţin de crezut că, în această necontenită ascensiune, viteza iniţială poate fi mărită. Pe de altă parte, nu aveam cunoştinţă ca în vreo ascensiune anterioară să se fi constatat o modificare în viteza absolută a înălţării, cu toate că aşa ar fi trebuit să se întîmple, dacă nu din altă pricină, măcar din aceea a pierderilor de gaz ce se produc într-un aerostat rău construit şi lăcuit cu o substanţă care nu era mai bună decît cea obişnuită. Se părea deci că efectele unor astfel de pierderi nu puteau decît să compenseze efectul accelerării balonului. Am socotit, prin urmare, că dacă întîlnesc în călătoria mea mediul pe care mi l-am închipuit, şi dacă acesta e de aceeaşi esenţă cu ceea ce numim aerul atmosferic, starea de extremă rarefiere în care l-aş găsi n-ar avea prea mare însemnătate — în raport cu forţa mea de ascensiune — fiindcă gazul din balon nu numai că ar fi supus unei rarefieri asemănătoare (şi n-aveam atunci decît să dau dru

mul unei cantităţi proporţionale de gaze pentru a preîntîmpina o explozie), dai-, fiind ceea ce era. acesta trebuia, în orice caz, să continue a fi mai uşor decît orice altă alcătuire de oxigen şi azot. în acelaşi timp, forţa gravitaţiei trebuia să scadă necontenit în proporţie cu pătratul distanţei iar, în cele din urmă, aş fi ajuns cu o viteză uimitor accelerată în acele regiuni depărtate, unde forţa de atracţie a Pămîntului ar fi fost înlocuită cu a Lunii. întemeiat pe aceste păreri, nu credeam că merită să mă încarc cu mai multe provizii decît ar fi fost necesare pentru o perioadă de patruzeci de zile.

Dar mai era şi un alt neajuns care mă cam neliniştea. S-a observat că în ascensiunile cu balonul la înălţimi mai mari, pe lîngă greutatea de a respira, simţi un rău cumplit în cap şi în tot trupul, şi adesea însoţit de pierderi de sînge din nas, precum şi alte simptome alarmante, şi care, pe măsură ce înălţimea era mai mare, devin tot mai greu de îndurat. * Gîndul acesta mă cam înfricoşa. Nu era oare cu putinţă ca simptomele pomenite să se agraveze în aşa chip încît sfîrşitul lor să fie chiar moartea ? în cele din urmă, am socotit că nu. Obîrşia simptomelor trebuia căutată numai în treptata scădere a presiunii atmosferice obişnuite pe suprafaţa corpului, precum şi destinderea vaselor sangvine superficiale care îi urma negreşit, iar nu într-o

adevărată dezorganizare a sistemului animal, aşa cum se întîmplă cînd încep greutăţile respiratorii acolo unde, din punct de vedere chimic, densitatea aerului e neîndestulătoare pentru reînnoirea necesară a sîngelui în ventriculul inimii. Nu vedeam, prin urmare, nici un motiv ca viaţa să nu fie menţinută chiar şi în vid, afară numai dacă această reînnoire nu s-ar mai putea face. Căci mişcarea de dilatare şi de comprimare a toracelui, adică respiraţia, este o acţiune pur muşchiu-

* De la publicarea povestirii Hans Phaall, am aflat că domnul Green *, cunoscutul aeronaut al balonului „Nassau", precum şi alţi aeronauţi mai recenţi neagă afirmaţia lui Humboldt[2] în această privinţă şi vorbesc despre neplăceri descrescînde, în exactă conformitate cu teoria susţinută aici într-un spirit de glumă (n. a.)

[1] Charles Green sau Greene (1785—1870), aeronaut englez, care efectuase în 1836 o călătorie cu balonul din Anglia în Germania

[2] Alexander Humboldt (1769—1859), distins naturalist, şi explorator german.

Iară. Ea e cauza respiraţiei, iar nu efectul ei. Intr-un cuvînt, îmi dădeam seama că atunci cind trupul s-ar doprinde cu lipsa presiunii atmosferice, aceste senzaţii dureroase s-ar micşora treptat şi mă bizuiam pe tăria de oţel a alcătuirii mele trupeşti pentru a le îndura cît timp vor dăinui.

Astfel, cu voia excelenţelor-voastre, am povestit cu do-amănuntul cîteva (bineînţeles, nu pe toate) din pricinile caro m-au îndemnat să pun la cale planul unei călătorii în Lună. Iar acum voi înfăţişa domniilor voastre urmările unei încercări ce pare atit de îndrăzneaţă şi, în orice caz, atît de fără de seamăn în analele lumii.

Cînd am atins altitudinea mai sus menţionată, adică trei mile şi trei sferturi, am aruncat din nacelă o cantitate oarecare de pene şi am văzut că tot mă mai înalţ cu o viteză destul de mare. Nu mai era deci necesar să arunc lest. Faptul mă bucura, căci eram dornic să păstrez tot lestul pe care l-ar putea transporta balonul, şi aceasta pentru motive care vor fi explicate în cele ce urmează. Nu simţeam nici un fel de suferinţă trupească, respiram cu mare uşurinţă şi n-aveam nici un fel de durere de cap. Pisica stătea foarte liniştită pe haina mea, pe care o sco-sesem, şi se uita la porumbei cu nepăsare. Legaţi de picior ca să

nu zboare, aceştia ciuguleau de zor nişte boabe de orez risipite pentru ei pe fundul nacelei.

La ora şase şi douăzeci de minute, barometrul indica o înălţime de 26 400 de picioare, adică aproape cinci mile. Perspectiva părea nemărginită. Dealtminteri, se poate iesne calcula, cu ajutorul geometriei sferice, întinderea vastelor spaţii terestre pe care le contemplam. Suprafaţa convexă » fiecărui sector al sferei este, faţă de suprafaţa totală a sîerei înseşi, ca sinusul vers al sectorului fată de diametrul sferei. în ceea ce mă priveşte, sinusul vers, adică grosimea segmentului de sub mine, era aproape egal cu înălţimea punctului de observaţie de deasupra suprafeţei. Prin urmare, proporţia de „cinci mile la opt mii“ exprima întinderea suprafeţei pe care o vedeam. Cu alte cuvinte, eu cuprindeam cu privirea cam a o mie şase suta parte din întreaga suprafaţă a globului. Marea părea lucie ca o oglindă, cu toate că, văzută prin telescop, puteam să-mi dau seama că se afla într-o stare de năprasnică fră-

mîntare. Corabia nu se mal zărea, se depărtase, pesemne, spre răsărit. Simţeam, acum, la răstimpuri, o straşnică durere de cap, noai cu seamă pe la urechi, cu toate că mai respiram cu destulă uşurinţă. Pisica şi porumbeii păreau că nu suferă cîtuşi de puţin.

La şapte fără douăzeci, balonul a intrat într-un lung şir de nori care m-au pus în mare încurcătură, stri- cîndu-mi condensatorul şi udîndu-mă pînă la piele. Era desigur o ,,întîlnire“ foarte ciudată, căci nu crezusem că e cu putinţă ca un astfel de nor să se menţină la o înălţime atît de mare. Socotii totuşi că e foarte nimerit să arunc doi saci de Iest de cîte cinci pfunzi, păstrmdu-mi încă o greutate de o sută şaizeci şi cinci de pfunzi. Astfel făcînd, am trecut cu repeziciune obstacolul şi mi-am dat seama, fără zăbavă, că dobîndisem în ascensiunea mea o viteză cu mult sporită. Cîteva clipe după ce ieşisem din nor, un fulger de o lumină orbitoare l-a străbătut de la un capăt la altul, luminîndu-1 pe toată întinderea lui, de parc-ar fi fost un morman uriaş de cărbuni aprinşi. Nu trebuie uitat că acestea se petreceau ziua-n amiaza mare. Nici o închipuire n-ar fi în stare să zugrăvească măreţia unui asemenea fenomen dacă s-ar petrece în beznele nopţii. Numai iadul şi-ar afla în el chipul aidoma. Dar şi aşa cum a fost, mi s-a zburlit părul pe cap pe cînd priveam departe, în jos, Ia prăpăstiile larg deschise, lă-

sîndu-mi închipuirea să se cufunde şi să rătăcească prin peşterile ciudat boltite, prin hăurile învăpăiate, prin groaznicele rîpe roşcate ale focului fioros şi neţărmurit. Scăpasem, într-adevăr, ca prin minune. O clipă mai mult să fi rămas balonul în nor — cu alte cuvinte, dacă neplăcerea de a mă simţi ud pînă la piele nu m-ar fi făcut să arunc lestul — urmarea ar fi putut să fie, şi desigur că ar fi fost, sfîrşitul meu. Astfel de primejdii, deşi nu prea luate în seamă, sînt, poate, cele mai mari din cîte le pot întâlni baloanele. între timp, atinsesem totuşi o înălţime prea mare ca să -mai am vreo nelinişte în această pxivinţă.

Mă înălţăm acum cu mare repeziciune. La ora şapte, barometrul arăta o altitudine de nu mai puţin de nouă mile şi jumătate. începui să respir cu multă greutate.

59

Capul mă durea îngrozitor, iar de la o vreme, simţind o umezeală pe obraji, mi-am dat seama, în cele din urmă, că e sîngele ce mi se scurgea foarte repede din timpane. Mai eram foarte îngrijorat şi din pricina ochilor... Tre- dnd mîna peste ei, mi s-a părut că ieşiseră simţitor din orbite ; şi toate lucrurile din nacelă şi însuşi balonul se arătau vederii mele într-un chip cu totul deformat. Simptomele acestea erau cu totul neaşteptate şi-mi pri- lejuiau oarecare nelinişte. în aceste împrejurări, pe ne-gîndite, şi într-un chip cu totul imprudent, am mai aruncat din nacelă trei saci de lest de oîte cinci pfunzi. Acceleraţia astfel dobândită m-a purtat prea repede şi fără destulă tranziţie într-un strat atmosferic foarte rărit, şi n-a lipsit mult ca urmarea să fie fatală atît expediţiei mele, cît şi mie însumi. Am fost deodată cuprins de un spasm care a ţinut mai bine de cinci minute, şi chiar după ce m-a lăsat într-o oarecare măsură, n-am mai putut să-mi trag sufletul decît la mari răstimpuri şi gîfîind amarnic, în vreme ce sîngele îmi curgea cu nemiluita din nas şi din urechi şi puţintel chiar şi din ochi. Porumbeii păreau în prada unei nelinişti cumplite şi se zbăteau să scape. Pisica miorlăia jalnic, limba îi atîrna din gură şi se clătina încoace şi-ncolo prin nacelă, de parcă ar fi fost otrăvită. Abia atunci mi-am dat seama de marea greşeală pe care o săvîrşisem aruncând lestul şi m-am simţit nespus de tulburat. Nu mai aveam nimic de aşteptat decît moartea, şi anume moartea în cîteva clipe.

Suferinţele fizice pe care le înduram erau şi ele de vină că eram aproape cu totul neînstare de a face o încercare, cît de

mică, pentru a scăpa cu viaţă. Nu mai aveam, fireşte, decît prea puţină putere de a gîndi, iar năprasnica durere de cap se înteţea din ce în ce mai mult. Mi-am dat astfel seama că în curând simţurile mă vor părăsi cu totul, şi chiar apucasem una din frânghiile supapei cu gîndul să încerc a pogorî, cînd, deodată, amintirea farsei pe care am făcut-o celor trei creditori şi a urmărilor lor ce puteau decurge pentru mine dacă m-aş fi întors m-a făcut să renunţ, cel puţin pentru moment. M-am culcat în fundul nacelei, străduindu-mă să-mi adun gîndurile. Am izbutit întrucâtva şi am ajuns la hotărârea de a. încerca să-rai iau puţin sînge. N-aveam • lanţetă.

60

Am fost deci silit să-mi fac această operaţie aşa cum am putut, izbutind, în cele din urmă, să-mi deschid o vînă •în braţul stîng cu tăişul briceagului. De îndată ce sîn- gele începu să curgă, am şi simţit o mare uşurare, iar cînd am pierdut ca la o jumătate de lighean de o mărime obişnuită, cea mai mare parte din simptomele cele mai alarmante au dispărut cu totul. N-am socotit, totuşi, că e nimerit să mă scol numaidecât în picioare. Mi-am legat braţul cît am putut mai bine şi am stat lungit cuminte încă vreun sfert de ceas. După aceasta, m-am ridicat şi n-am mai simţit nimic din suferinţele de tot felul pe- care le-am încercat în ultimul răstimp de un ceas şi un sfert al ascensiunii mele. Cu toate acestea, greutatea mea de a respira nu scăzuse decît într-o foarte mică măsură şi mi-am dat seama că în curînd voi fi nevoit să mă folosesc de condensator. între timp, uitîndu-mă la pisică, o văzui răsfăţîndu-se în voie pe haina mea şi, spre marea mea uimire, am descoperit că se folosise de răstimpul în care mi se făcuse rău ca să aducă pe lume un ghemotoc de trei pisoi. Numărul pasagerilor sporea deci intr-un fel cu totul neaşteptat pentru mine. Întâmplarea însă îmi făcea plăcere. Îmi dădea prilejul să verific adevărul unei presupuneri care, mai mult decît orice altă pricină, mă îndemnase să încerc această ascensiune. îmi închipuisem că deprinderea cu presiunea atmosferică la suprafaţa pă- mîntului era în mare parte cauza suferinţelor care însoţeau viaţa animală la oarecare depărtare deasupra ei. Dacă s-ar fi dovedit că pisoii suferă în aceeaşi măsură ca şi mama lor, ar fi trebuit să recunosc că teoria mea era greşită, dar dacă lucrurile s-ar întîmpla într-altfel, aş putea privi aceasta ca o confirmare puternică a ideii mele.

La ora opt atinsesem o înălţime de şaptesprezece mile deasupra pămîntului. Mi se păru deci vădit nu numai că viteza ascensiunii era în creştere, dar că această creştere s-ar fi făcut simţită aproape la fel de mult chiar dacă nu m-aş fi lipsit de balastul pe care l-am aruncat. La răstim^ puri, mă apucau din nou durerile de cap şi de urechi şj|(cîteodată îmi mai curgea şi sînge din nas ; dar, la drept < vorbind, suferearn mult mai puţin decît m-aş fi aşteptat. Respiram însă din ce în ce mai anevoie şi, la fiece ră-suflu, pieptul mi/Ta cuprins de spasme chinuitoare. Am
61-
desfăcut aparatul condensator şi mi l-am pus la îndemînă, gata să mă folosesc de el fără zăbavă.

Priveliştea Pămîntului în acest răstimp al ascensiunii mele era intr-adevăr minunată. Cît vedeam cu ochii, spre soare-apune, spre miazănoapte şi spre miazăzi, se întindea pînza părelnic nemişcată a nemărginitei mări. Clipă după clipă, ea căpăta o nuanţă tot mai albastră, din ce în ce mai albastră. La răsărit, deşi la o mare depărtare, se zăreau totuşi insulele Marii Britanii, toată coasta Atlanticului dinspre Franţa şi Spania, cu o mică fîşie de nord a continentului african. Nu se vedea însâ nici urmă de clădiri monumentale, şi cele mai mîndre cetăţi ale omenirii parcă pieriseră de pe faţa pămintuiiti. De la stînca Gibraltarului, acum micşorată pînă a arăta ca o fărîmă neînsemnată, întunecata Mediterană, punctată cu insulele strălucitoare, aşa cum cerul este punctat cu stele, se întindea către răsărit cît cuprindeai cu ochii, pînă oe întregul noian de ape părea să se rostogolească de-a dreptul peste prăpastia orizontului, şi m-am surprins că sînt nerăbdător să aud ecourile puternicei cascade. Deasupra capului, cerul era nepătruns de negru, şi stelele strălucitor de vizibile.

între timp, porumbeii părînd că suferă foarte mult, m-am hotărît să le redau libertatea. Am dezlegat mai întîi numai pe unul dintre ei, un minunat porumbel cenu- şiu-pestriţ, şi l-am aşezat pe marginea de răchită a nacelei. Părea foarte neliniştit şi se uita cu teamă în jurul lui, bătînd din aripi şi gîngurind zgomotos. Dar n-a putut fi înduplecat să se încumete afară din nacelă. în cele din urmă, am pus mîna pe el şi l-am azvîrlit la vreo şase iarzi departe de balon. N-a făcut totuşi nici o încercare de a coborî, precum mă aşteptam, ci s-a străduit din răsputeri să se întoarcă, scoţînd totodată ţipete foarte ascuţite şi

pătrunzătoare. în cele din urmă a izbutit să-şi redobândească locul său de mai nainte, pe margine, dar de-abia a ajuns şi iată că şi-a lăsat capul în piept şi a căzut mort în fundul nacelei. Celălalt însă n-a avut © soartă atît de nenorocită. Ca să-l împiedic de a urma pilda tovarăşului său şi de a se întoarce la balon, l-am aruncat în jos din toate puterile şi m-am bucurat văzîn- du-1 cum coboară cu mare iuţeală, folosindu-se cu uşu
(52
rinţă şi fa chipul cel mai firesc de aripile sale. In foarte scurtă vreme s-a făcut nevăzut şi nu mă îndoiesc că a ajuns cu bine acasă. Pisica părea că se întremase de-a binelea. şi se ospăta acum cu poftă din pasărea moartă, apoi adormi cît se poate de mulţumită. Pisoii erau foarte vioi şi nu arătau cîtuşi de puţin că nu s-ar simţi bine.

La opt şi un sfert, nemaiputmd respira fără o durere de nesuferit, am început numaideeît să instalez în jurul nacelei aparatul care ţinea de compresor. Aparatul acesta necesită oarecare desluşiri şi excelenţele-voastre vor binevoi să-şi aducă aminte că scopul meu era, în primul rînd, să mă înconjur pe de-a-ntregul şi să înconjur şi nacela cu o baricadă împotriva atmosferei mult prea rărite în care mă găseam. Gîndul meu era să introduc înlăuntrul acestei baricade, cu ajutorul condensatorului meu, din chiar această atmosferă, o cantitate destul de condensată pentru nevoile respiraţiei. în acest scop. confecţionasem un sac de cauciuc, foarte trainic, cu totul impermeabil, dar flexibil. Sacul acesta, de dimensiuni destui de mari, putea cuprinde, într-un anume fel, întreaga nacelă. Cu alte cuvinte, sacul putea fi tias peste fundul nacelei, apoi în sus, pe laturile ei, şi aşa mai departe, de-a lungul frânghiilor, pe dinafara lor, pînă la marginea de sus, adică pînă la inelul de care era prins fileul. După ce am desfăşurat în felul acesta sacul, învelind părţile şi fundul nacelei, a trebuit să-l închid la vîrf sau la gură, petrecînd materialul deasupra inelului, adică între inel şi fileu. Dar dacă despărţeam fileul de inel pentru a face loc, cum s-ar mai. fi susţinut atunci nacela ? Fileul însă nu era legat[1] de inel, ci numai prins de el prmtr-un şir de bride. De aceea, am desfăcut numai cîteva din aceste bride, lăsînd nacela să atîrne de celelalte. După ce am introdus partea de sus a sacului de cauciuc, am prins la loc blidele nu chiar pe inel, ceea ce ar fi fost cu neputinţă acum, cînd între ele se afla acea fîşie, ci într-un şir

de nasturi mari, fixaţi tocmai pe învelitoare, cam la trei picioare mai jos de gura sacului. Intervalele dintre nasturi erau pe măsura celor dintre bride. Am desfăcut apoi nodurile din alte cîte<va bride de pe margine, băgînd între ele o altă porţiune a învelitorii de cauciuc şi prinzând blidele «lobode de

63

nasturii corespunzători. în chipul acesta, am putut să introduc toată partea de sus a sacului între fileu şi inel. I’,ra vădit acum că inelul va cădea înlăuntrul nacelei, iar întreaga greutate a acesteia, cu conţinutul ei cu tot, nu se va mai ţine decît mulţumită nasturilor şi trăiniciei lor. S-ar părea, la prima vedere, că legăturile acestea n-ar fi destul de puternice. Nu era însă cîtuşi de puţin aşa, fiindcă nasturii erau nu numai foarte bine prinşi, dar şi atît de apropiaţi unii de alţii, încît fiecare din ei nu suporta decît o mică parte din întreaga greutate, într-adevăr, chiar dacă nacela şi tot ce se afla într-xnsa ar fi fost de trei ori mai grea decît era, tot n-aş fi avut nici cea mai mică grijă. Am ridicat deci iarăşi inelul înlăuntrul învelitorii de cauciuc şi l-am fixat cam la înălţimea lui de mai nainte, cu ajutorul a trei prăjini uşoare, pe care le pregătisem înadins. Bineînţeles, toate acestea le-am făcut ca să pot ţine sacul deschis la gură şi ca să menţin partea de jos a fileului în poziţia potrivită. Nu-mi mai rămînea decît să leg gura sacului. Ceea ce am şi făcut cu uşurinţă, strîngînd cutele materialului laolaltă şi răsucindu-le zdravăn înlăuntru cu ajutorul unui soi de ceatlău pe care-1 aveam la îndemână.

Pa laturile învelitorii, pe care o potrivisem în acest chip în jurul nacelei, montasem trei ochiuri de sticlă groasă, dar străvezie, prin care puteam privi foarte uşor împrejurul meu, pretutindeni în direcţia orizontală. în porţiunea de învelitoare care alcătuia fundul ei se mai afla şi un al patrulea ochi de geam, la fel cu celelalte, şi potrivit pe o mică deschizătură în podeaua nacelei. Acest dispozitiv îmi îngăduia să mă uit de-a dreptul în jos, dar din pricina felului în care închisesem gura sacului şi a cutelor ce se alcătuiseră în ţesutul de cauciuc, mi-a fost cu neputinţă să aşez şi deasupră-mi un dispozitiv asemănător, aşa că nu mă mai puteam aştepta să văd obiectele situate la zenit. Bineînţeles că aceasta n-avea prea mare însemnătate. Chiar dacă aş fi fost în stare să pun o fereastră în partea de deasupra, corpul balonului m-ar fi împiedicat să mă

slujesc de ea.

Cam cu un picior mai jos de una din ferestrele laterale se afla o deschizătură circulară cu un diametru de trei
<J4
degete şi pi-evăzută cu o garnitură de alamă filetată în partea ei dinlăuntru. Aici era înşurubat tubul larg al condensatorului, corpul maşinii fiind aşezat, bineînţeles,' înlăuntrul camerei de cauciuc. Prin acest tub, o cantitate din atmosfera rarefiată dimprejur, fiind absorbită cu ajutorul vidului făcut în corpul maşinii, era împinsă de aici în stare de condensare şi amestecată cu aerul subţiat din cameră.

Repetînd această operaţie de mai multe ori, încăperea se umplea pînă la urmă cu o atmosferă prielnică respiraţiei. Dar într-un spaţiu atît de restrîns aerul se strica foarte repede şi devenea irespirabil din pricina prea desei lui treceri prin plămîni. Atunci, printr-o mică supapă din fundul nacelei, era împins afară, aerul dens fiind absorbit pe loc de atmosfera mai rară de sub noi. Pentru a preîntîmpina neajunsurile ce ar fi decurs dacă s-ar fi făcut, la un moment dat, vid total în încăpere, primenirea nu se săvîrşea dintr-o dată, ci numai treptat, deschizîndu-se doar pentru cîteva clipe supapa, ca să fie reînchisă imediat, pînă ce o mişcare, două ale pompei condensatorului înlocuiau aerul împins afară. în scopuri experimentale pusesem pisica şi pisoii ei într-un coşuleţ atîrnat în afara nacelei de un nasture, tocmai lîngă acea supapă prin care, dealtfel, puteam să-i hrănesc ori de cîte ori ar fi trebuit. Am făcut aceasta cu oarecare greutate, mai nainte de a închide gura încăperii, ajungînd sub nacelă cu una din prăjinile de care am mai vorbit, la capătul căreia fusese potrivit un cîrlig.

Nu era decît nouă fără zece cînd am isprăvit cu aceste pregătiri şi am umplut camera cu aer condensat, aşa precum am spus. în tot răstimpul în care am trebăluit aşa, am îndurat cele mai groaznice chinuri din piicina greutăţii de a respira şi m-am căit amarnic de neglijenţa sau mai bine zis de îndrăzneala neroadă de care m-am făcut vinovat amînînd pînă în ultima clipă un lucru atît de însemnat. Dar, în sfîrşit, de îndată ce am scos-o la capăt, am şi început să mă bucur de roadele muncii mele. încă o dată am putut să respir uşor şi în toată voia. Şi, la urma urmei, de ce n-aş fi respirat uşor ? Şi nu mică mi-a fost bucuria dîndu-mi seama că durerile cumplite care mă chinuiseră pînă

atunci m-au părăsit. O uşoară durere,

însoţită de o senzaţie ca şi cum mi s-ar umfla şi dezumfla încheieturile mîmilor, gleznele şi gîtul. era aproape singurul neajuns de care mă puteam plînge. Părea deci mai presus de orice îndoială că o mare parte a răului pricinuit de lipsa presiunii atmosferice fusese înlăturată în clipa de faţă, aşa cum mă şi aşteptam, şi că multe din suferinţele îndurate în ultimele două ceasuri nu trebuiau puse decît pe seama unei respiraţii neîndestulătoare.

Li; ora nouă fără douăzeci, adică nu mult înainte de a fi închis gura sacului, coloana de mercur a barometrului, care, precum am mai spus, era de o mărime neobişnuită, coborîse la extrema lui limită de jos. Arăta o înălţime de 132 000 de picioare sau de douăzeci şi cinci de mile, ceea ce înseamnă că privirile mele îmbrăţişau o întindere de pămînt ce nu cuprindea mai puţin de a trei sute douăzecea parte din întreaga lui suprafaţă. La ora nouă am pierdut iarăşi din vedere ţinuturile dinspre răsărit, dar nu mai nainte de a-mi fi dat seama că balonul se îndrepta cu iuţeală spre nord-nord-vest. Dedesubt, con- vexitatea oceanului se putea desluşi foarte bine, cu toate că adesea privirea mi-era împiedicată de grămezile de nori ce pluteau încoace şi încolo. Am observat acum că pînă şi cei mai uşori aburi nu se ridicau mai sus de zece mile peste nivelul mării.

La nouă şi jumătate am aruncat, ca experienţă, o mină de pene prin supapă. Dar n-au plutit, cum mă aşteptasem, ci au căzut drept în jos, perpendicular, ca o ghiulea, grămadă, cu mare iuţeală, şi le-am pierdut din ochi în cîteva clipe. La început n-am ştiut ce să cred despre un fenomen atît de extraordinar, neputînd bănui că viteza cu care mă înălţăm crescuse deodată în chip atît de uimitor. Curînd însă mi-am dat seama că atmosfera era mult prea rărită pentru a putea susţine fie chiar şi nişte pene ; într-adevăr, ele cădeau, aşa cum mi se păruse, cu o mare repeziciune şi am fost uimit cînd am j adunat iuţeala căderii lor cu viteza înălţării mele.

La ora zece am băgat de seamă că nu mai aveam nimic de făcut care să-mi ceară luare-aminte. Treaba mergea strună şi eram încredinţat că balonul se înălţa cu repeziciune necontenit sporită, cu toate că nu mai aveam nici , un mijloc de a putea

calcula sporul acesta de viteză- i
66
Nu mă mai durea nimic, nu simţeam nici un fel de suferinţă şi eram plin de voie bună cum nu mai fusesem niciodată de la plecarea mea din Rotterdam. Mă îndeletniceam cînd cu cercetarea diferitelor mele aparate, eînd cu primenirea aerului din încăpere. De acest din urmă amănunt am hotărît să mă ocup la fiece patruzeci de minute, dar mai mult din grija de a-mi păzi sănătatea decît pentru că o reînnoire la intervale atît de dese ar fi fost necesară. între timp nu mă puteam împiedica să fac tot felul de presupuneri. Mă avîntam cu gîndul pe meleagurile neumblate şi fantastice ale lumii. Simţindu-se deodată nestrunită, închipuirea mea rătăcea în voie printre minunile necontenit schimbătoare ale acestor ţinuturi nestatornice şi pline de taină. Erau, iată, acolo, păduri argintii şi blagoslovite de vremuri, şi povîrnişuri stîncoase, şi cascade prăvălite cu puternic răsunet în prăpăstii fără fund. Mă pomeneam apoi ziua-n amiaza mare prin deşerturi în care vîntul cerurilor nu pătrunsese niciodată şi unde pajişti întinse, de mad şi flori plăpînde asemenea crinilor, se răsfăţau cît vedeai cu ochii, tăcute şi nemişcate. Călătoream apoi mai departe, mult mai departe, pe un alt tărîm, care nu era decît un lac întunecat şi fără ţărmuri, în tivul lui de nori. Şi din această apă tristă se ridica o pădure de copaci înalţi, orientali, ca o pustietate de vis. Şi-mi aduc aminte că umbrele acestor copaci, căzînd pe lac, nu rămîneau la suprafaţă, ci se cufundau încet şi continuu, şi se amestecau cu valurile, în timp ce din trunchiurile copacilor se ridicau mereu alte umbre, care luau locul fraţilor lor astfel înmormântaţi. „Iată de ce, îmi spuneam căzut pe gînduri, iată de ce apele lacului devin mai negre cu timpul, şi mai triste cu orele care trec;t. Dar toate acestea nu erau singurele închipuri care puneau stăpînire pe mintea mea. Mult mai cumplite şi mai înfiorătoare spaime se strecurau în ea şi mă cutremurau pînă în străfundul sufletului numai gîndind că ele pot apărea aievea. Dar nu puteam îngădui cugetului meu să întîrzie prea mult asupra acestor închipuiri, socotind pe drept cuvînt că primejdiile cele adevărate şi simţite ale călătoriei mele erau prea de ajuns ca să-mi ţină atenţia încordată.

La ora cinci după-amiază, pe cînd primeneam aerul, m-am uitat prin supapă la pisică şi pisoi. Pisica părea că se simte iarăşi foarte rău şi nu m-am îndoit nici o clipă că suferinţa ei e pricinuită mai cu seamă de greutatea de a respira. Dar experienţa mea cu pisoii avusese urmări din cele mai ciudate. Mă aşteptasem, bineînţeles, să-i văd că dau semne de boală, deşi în mai mică măsură decît mama lor, şi aceasta ar fi fost de ajuns ca să mă întărească în părerea cu privire la deprinderea de a îndura presiunea atmosferică. Dar n-am crezut că voi găsi, după ce i-am privit cu luare-aminte, că se bucură de o sănătate înfloritoare, că respiră cu cea mai mare uşurinţă şi cu totul normal, fără să dea semne de boală de nici un fel. Nu puteam lămuri mai bine toate acestea decît dînd extindere teoriei mele pînă la a presupune că atmosfera foarte rărită din jurul nostru ar putea să nu fie aşa cum crezusem eu, adică neprielnică nevoilor vieţii din punct de vedere chimic, şi că s-ar fi putut ca o fiinţă născută într-un asemenea mediu să nu simtă nici o greutate în a respira. Şi aceeaşi fiinţă, dacă s-ar fi mutat spre straturile mai dense din apropierea Pămîntului, ar fi îndurat chinuri la fel cu acelea pe care le cunoscusem eu mai devreme. A fost atunci pentru mine un prilej de adîncă părere de rău că un accident nenorocit a pricinuit pierderea, în acea clipă, a micii mele familii de pisici şi m-a lipsit de mijloacele de a cerceta mai îndeaproape această problemă printr-o experienţă neîntreruptă. Trecîndu-mi 'mîna prin supapă cu o cană de apă pentru pisica cea bătrînă, mi-am agăţat mîneca de copca ce susţinea coşu- leţul, desprinzîndu-1 astfel de nasture într-o clipă. Dacă totul s-ar fi topit atunci în aer, şi încă n-ar fi pierit din ochii mei mai repede şi mai neaşteptat. N-a trecut desigur nici a zecea parte dintr-o secundă de la desprinderea coşuleţului şi pînă la dispariţia lui cu conţinut cu tot. Urările mele de bine l-au însoţit pînă la pămînt, dar, bineînţeles, n-aveam nici o nădejde ca fie pisica, fie pisoii să fi supravieţuit, ca să-şi poată povesti nenorocirea.

La ora şase zărisem o mare parte a întinderii de pămînt dinspre răsărit, învăluită într-o negură deasă, care înainta mereu, cu mare iuţeală, pînă ce, la ora şapte

Iară cinci, întreaga suprafaţă vizibilă era cufundată în bezna nopţii. Dar numai după oarecare trecere de timp razele soarelui care asfinţise încetară să mai lumineze balonul. Şi această

împrejurare, cu toate că, bineînţeles, era de prevăzut, mi-a făcut totuşi o negrăită plăcere. Era neîndoios că în zori aveam să văd răsăritul astrului de lumină cu multe ceasuri mai devreme decît cetăţenii din Rotterdam. cu toate că ei se aflau mult mai spre est. Şi astfel, zi după zi, pe măsură ce mă voi înălţa mai tare, mă voi bucura de lumina soarelui un răstimp tot mai lung. Am luat atunci hotărîrea să ţin un jurnal al călătoriei mele, socotind zilele de cîte douăzeci şi patru de ore la rînd şi neţinînd seama de intervalele de întuneric.

La ora zece, simţind că mi s-a făcut somn, m-am hotărît să mă culc şi să dorm cît mai e încă noapte. Dar dată că se ivi o încurcătură la care, deşi firească, nici măcar nu mă gîndisem pînă în acea clipă. Dacă adormeam, aşa cum şi aveam de gînd, cum s-ar mai fi putut primeni aerul între timp ? Să-l respir mai mult decît cel mult o oră ar fi fost cu neputinţă. Şi chiar dacă acest răstimp s-ar fi prelungit pînă la un ceas şi un sfert, urmările ar fi fost cu totul nenorocite. Această dilemă m-a neliniştit şi m-a pus pe gînduri. Şi anevoie o să mă credeţi că, după atîtea primejdii prin care am trecut, această problemă mi se înfăţişa într-o lumină atît de gravă, încît pierdusem orice nădejde de a-mi mai atinge ţinta supremă şi, într-un sfîrşit, mă împăcasem cu gîndul că trebuie să cobor. Dar n-am stat mult în cumpănă. Mi-am adus aminte că omul este robul cel mai plecat al obişnuinţei şi că multe din deprinderile vieţii sale, socotite a fi de cea mai mare însemnătate, nu sînt aşa decît pentru că şi-a făcut din ele obişnuinţe. Bineînţeles că nu se putea să nu dorm deloc. Mă puteam însă lesne deprinde să nu mă simt rău dacă mă voi trezi din ceas în ceas în tot timpul odihnei. Nu mi-ar fi trebuit decît cel mult cinci minute ca să primenesc cît mai bine aerul, şi singura dificultate adevărată era să găsesc un mijloc de a mă deştepta la momentul potrivit. Această problemă, trebuie să mărturisesc, îmi dădu mult de lucru. Auzisem şi eu, desigur, de acel student care, ca să nu adoarmă cu nasul în cărţi, ţinea

în mînă o minge de aramă. Căzînd cu un zgomot asurzitor într-un lighean din acelaşi metal, aşezat lîngă scaunul lui pe podea, mingea slujea într-adevăr ca să-l trezească ori de cîte ori îl fura somnul. Dar cazul meu era cu totul altul şi nu putea Ii rezolvat în chip asemănător. Nu doream să rămîn treaz, ci doar să fiu sculat din somn la răstimpuri regulate. într-un tîrziu am recurs la

vicleşugul următor. Oricît ar părea el de simplu, l-am salutat, în clipa în care l-am găsit, ca pe o născocire la fel de mare cu a telescopului, a maşinii cu aburi sau chiar a tiparului.

Trebuie să spun că balonul, la înălţimea pe care o atinsese, îşi continua ascensiunea în chip regulat şi în linie dreaptă, astfel că nacela îl urma într-o neclintire desăvîrşită, încît ar fi fost cu neputinţă să observi cea mai uşoară tremurare. Această împrejurare mi-a fost foarte prielnică în planul pe care-1 hotărîsem. Provizia mea de apă fusese adusă în butoaie de cîte cinci galoni fiecare, bine înţepenite împrejurul nacelei. Am desprins unul şi, luîndu-mi două frînghii, le-am legat strîns de la o margine de răchită la cealaltă, aşezîndu-le paralel şi la o distanţă de un picior între ele, aşa încît să alcătuiască un fel de policioară, pe care am aşezat şi am fixat butoiul într-o poziţie orizontală. Cam la opt degete sub aceste frînghii şi la patru picioare de fundul nacelei, am fixat o altă poliţă, făcută însă din placaj subţire, aceasta fiind singura bucată de lemn pe care o aveam. Pe acea poliţă, şi tocmai sub marginea butoiaşului, am pus un mic ulcior de pămînt. Am făcut apoi o gaură în fundul butoiului deasupra ulciorului şi am potrivit în ea o pană dintr-un lemn moale, tăiat în formă de con sau de lumînare. Am înfipt şi-am retras, puţin cîte puţin, pana, pînă cînd, după cîteva încercări, a ajuns la punctul cel mai potrivit ca îngustime, acolo unde apa, picurînd pe gaură şi căzînd !n ulciorul de sub ea, avea să-l umple pînă-n buză în şaizeci de minute. Bineînţeles că acesta era un lucru uşor de determinat socotind în ce măsură se umplea ulciorul într-un timp anumit. După ce orînduisem totul, urmarea era lesne de ghicit. Patul meu era în aşa fel aşezat pe podeaua nacelei încît, stînd culcat, capul să-mi fie chiar sub buza ulciorului. Era lucru sigur că după un ceas, um-

70

plîndu-se ulciorul, apa avea să dea pc dinafară, scurgîn- du-se pe gura aflată mai la vale decît marginea lui de sus. Era de asemenea neîndoios că apa, scurgîndu-se de la o înălţime de mai mult de patru picioare, nu putea să nu pice de-a dreptul pe obrazul meu şi, prin urmare, aveam să mă trezesc negreşit şi instantaneu chiar şi din somnul cel mai adînc cu putinţă.

Pînă să isprăvesc cu toate aceste pregătiri, se făcuse unsprezece, şi m-am lungit pe pat, plin de încredere în bunul

mers al invenţiei mele. Şi n-am fost dezamăgit nici acum. La fiecare şaizeci de minute, eram trezit de credinciosul meu cronometru. După ce goleam ulciorul în vrana butoiului şi lucram şi la condensator, mă culcam iarăşi în pat. Somnul acesta cu întreruperi regulate m-a Supărat mai puţin decît m-aş fi aşteptat. Şi cînd, în cele din urmă, m-am trezit, fiindcă se făcuse ziuă, ceasul arăta şapte, iar soarele se înălţase cu mai multe grade deasupra orizontului.

3 aprilie

Mă aflam cu balonul la o înălţime într-adevăr nemaipomenită, iar convexitatea Pămîntului se făcuse cît se poate de vădită. La picioarele mele, jos, pe faţa oceanului, se zăreau ciorchini de puncte negre, care erau, fără îndoială, grupuri de insule.[1] Departe, spre miazănoapte, zăream o dungă subţire, albă, nepus de strălucitoare, tocmai la marginea orizontului, şi nu mă îndoiam că ar putea să fie ţărmul sudic al Oceanului Polar. Faptul acesta îmi trezise foarte mult curiozitatea, fiindcă trăgeam nădejde să înaintez mai spre nord şi la un moment dat să mă găsesc poate chiar deasupra polului. îmi părea însă rău că înălţimea prea mare mă va împiedica să pot face o cercetare atît de amănunţită cît aş fi dorit. A.ş fi putut totuşi stabili o mulţime de lucruri. în cursul zilei nu s-a

[1] în prima ediţie urmau în-că două propoziţii : „Deasupra mea cerul era negru ca păcura şi stelele se vedeau sclipind. De fapt, ele
au sclipit aşa mereu, chiar din prima zi a ascensiunii[11]. în ediţiile ulterioare au fost eliminate de autor. Le reproducem aici deoarece pentru cititorii din era cosmică ele prezintă un interes deosebit.

mai întâmplat nimic deosebit. Aparatul meu funcţiona cît se poate de bine şi balonul se înălţa mereu, fără să se simtă nici o oscilaţie. Era un frig tăios, care m-a silit să mă înfofolesc bine în palton. Cînd pe pămînt s-a făcut din nou întuneric, m-am lungit iarăşi în pat, cu toate că, încă vreo cîteva ore după aceea, lumina a continuat să plutească împrejurul meu. Ceasornicul de apă îşi făcea regulat datoria, şi. am dormit adînc pînă în dimineaţa următoare, afară de întreruperile la răstimpuri hotărîte.

4 aprilie

M-am trezit bine sănătos şi plin de voie bună şi am rămas uimit de schimbarea ciudată ce avusese loc în înfăţişarea mării. Pierduse aproape cu totul culoarea de un albastru-închis pe care o avea mai înainte şi era acum de un cenuşiu-spălăcit şi cu un luciu care supăra ochii. Insulele nu se mai vedeau. Ar fi cu neputinţă de spus dacă au trecut sub orizont, spre sud-est, sau dacă, din pricina înălţimii în necontenită creştere la care mă aflam, le-am pierdut din vedere. Aş înclina totuşi către această din urmă părere. Spre miazănoapte, chenarul de gheaţă se vede din ce îr. ce mai desluşit. Frigul nu mai este atît de tăios. Nu s-a mai întâmplat nimic de seamă şi mi-am petrecut ziua citind, căci am avut grijă să-mi iau şi o provizie de cărţi.

5 aprilie

Am contemplat ciudatul fenomen al răsăritului de soare în vreme ce aproape toată suprafaţa Pămîntului este încă învăluită în beznă. Curînd însă lumina s-a revărsat pretutindeni şi am zărit din nou chenarul gheţarilor către miazănoapte. îl vedeam acum foarte desluşit şi păreau de o culoare mult mai închisă decît apele oceanului. Mă apropiam, fără doar şi poate, de pol cu mare iuţeală. Mi s-a părut că zăresc din nou o fîşie de pămînt spre răsărit şi alta spre apus, dar nu eram sigur. Vreme potrivită. Nu s-a întâmplat nimic mai de seamă în lot timpul zilei. M-am culcat devreme.

6 aprilie

Am fost uimit găsind linia gheţarilor la o foarte mică depărtare şi un cîmp nemărginit de gheţuri întinzîndu-se spre nord, pînă departe, la orizont. Era vădit că dacă balonul avea să-şi urmeze fără abatere drumul, avea sa ajungă în curând deasupra Oceanului îngheţat, şi nu prea mai aveam îndoieli că voi vedea în sfîrşit polul. Toi timpul zilei am continuat să mă apropii de gheţari. Pe înnoptate, limitele orizontului meu au crescut deodată într-un chip simţitor, datorită desigur formei Pămîntului, care e a unei sfere turtite, şi înaintării mele deasupra ţinuturilor teşite din vecinătatea Cercului Arctic. într-un tîrziu, cînd m-a năpădit întunericul, m-am culcat, plin de nelinişte, temîndu-mă ca nu cumva să trec deasupra unui lucru care stîmeşte o atît de mare curiozitate fără a avea prilejul să-l cercetez.

7 aprilie

M-am trezit devreme şi, spre marea mea bucurie, am privit îndelung la ceea ce nu poate fi pus la îndoială câ este însuşi polul. Era, fără doar şi poate, acolo, şi chiar Îs picioarele mele, dar, vai ! mă ridicasem la o înălţime atât de mare, âncât nu puteam desluşi nimic lămurit. într-a- devăr, judecând după progresia cifrelor ce indică diferitele înălţimi corespunzătoare cu anumite perioade, între şase a.m. la 2 aprilie şi nouă fără douăzeci a.m. în aceeaşi zi (cînd coloana de mercur a barometrului a coborît), se poate deduce cu destulă siguranţă că balonul atinsese acum, la ora patru în dimineaţa de 7 aprilie, nu mai puţin de 7.254 de mile deasupra nivelului mării. înălţimea aceasta poate părea imensă, dar evaluarea cu ajutorul căreia a fost calculată dă un rezultat după toate probabilităţile cu mult mai prejos decît cel adevărat. Oricum ar fi, aveam sub ochii mei, fără îndoială, cel mai mare diametru pămîntesc. întreaga emisferă nordică se întindea la picioarele mele, ca o hartă în proiecţie oi'tografică.[1] Iar marele cerc al Ecuatorului însuşi alcătuia fruntaria des

[1] Proiecţia folosită la reprezentarea unei emisfere pe un plan, în special la elaborarea hărţilor generale ale globului terestru.

părţitoare a orizontului meu. Cu toate acestea, excelen- ţele-voastre vor înţelege uşor că ţinuturile pînă acum neexplorate din vecinătatea Cercului Arctic, deşi aşezate de-a dreptul sub mine şi văzute fără o perspectivă aparentă, erau totuşi prea micşorate şi la prea mare depărtare de punctul din care le priveam ca să-mi îngăduie o cercetare mai amănunţită. Ceea se se vedea, totuşi, era ceva ciudat şi atrăgător. La miazănoapte, dincolo de acel chenar uriaş de care am pomenit şi care poate fi denumit limita descoperirilor omului în aceste ţinuturi, se întin-dea, aproape fără întrerupere, un linţoliu de gheaţă. Chiar de la primele începuturi, suprafaţa lui e vădit turtită, iar mai departe e netedă şi plană, la urmă devine concavă, şi sfîrşeşte chiar la pol într-un gol circular, cu marginile tăioase, al cărui diametru aparent alcătuia cu balonul un unghi de vreo şaizeci şi cinci de secunde şi a cărui culoare închisă, cu nuanţe schimbătoare, era mai întunecată decît orice altă pată din emisfera vizibilă şi, uneori, se adîncea pînă la negrul cel mai intens. Mai departe anevoie s-ar mai fi putut desluşi ceva. La ora douăsprezece, centrul circular descrescuse în circumferinţă, iar la şapte p.m. l-

am pierdut cu totul din vedere, căci balonul trecuse peste marginea dinspre vest a gheţurilor şi. plutea cu iuţeală înspre Ecuator.

8 aprilie

Am descoperit o micşorare simţitoare in diametrul aparent al Pămîntului, pe lingă o vădită alterare în culoarea şi înfăţişarea lui generală. întreaga suprafaţă vizibilă era de aceeaşi culoare galben-palid, cînd mai accentuată, cînd mai ştearsă, iar pe alocuri căpătase o strălucire care pentru ochi era chiar supărătoare. Vederea mi-era foarte stînjenită din pricina densităţii atmosferei, suprafaţa învecinată fiind încărcată de nori, prin a căror îngrămădire de-abia puteam zări ici şi colo pămîntul. în ultimele patruzeci şi opt de ore am fost mai mult sau mai puţin împiedicat de acest obstacol de a mai face vreo observaţie. Dar înălţimea foarte mare la care mă aflam acum alcătuia din aceste neguri plutitoare o singură grămadă, şi neajunsul acesta se făcea tot mai simţit pe măsură ce suiam mai sus. îmi

dădeam bine seama totuşi că balonul plutea deasupra Marilor Lacuri ale Americii de Nord şi se îndrepta gonind spre miazăzi, ceea ce însemna că mă va duce foarte curînd la tropice. Această împrejurare m-a bucurat nespus de mult şi am întîmpinat-o ca pe o prevestire sigură a izbînzii finale. Căci drumul pe care-1 luasem pînă acum mă neliniştise, într-adevăr, foarte mult. Era vădit, că, dacă aş fi mers multă vreme mai departe în această direcţie, n-aş mai fi ajuns niciodată în Lună, a cărei orbită e încli-nată pe ecliptică, formînd un unghi mic de numai 5°8'48".

9 aprilie

Diametrul Pămîntului era astăzi foarte micşorai, iar culoarea, la suprafaţa lui, devenea, ceas cu ceas, de un galben tot mai închis. Balonul şi-a urmat fără şovăire drumul spre miazăzi, iar la orele nouă p.m. a ajuns deasupra coastei nordice a Golfului Mexic,

10 aprilie

In dimineaţa de azi, pe la ora cinci, am fost trezit din somn pe neaşteptate de o trosnitură năprasnică, despre care nu mi-am dat cu nici un chip seama de unde vine, A fost de foarte scurtă durată, dar, cît a dăinuit, n-a semănat cu nimic din cîte am apucat pe lume. E de prisos să mai spun că m-am speriat din

cale-afară, căci în primul moment am crezut că pricina zgomotului ar fi fost explozia balonului. Mi-am cercetat totuşi aparatele cu multă luare-aminte şi n-am putut găsi nimic în neregulă. Mi-am petrecut aproape toată ziua gîndindu-mă la această întâmplare atît de neobişnuită. Dar n-am izbutit cîtuşi de puţin să mi-o lămuresc. M-am culcat nemulţumit şi într-o stare de mare nelinişte şi tulburare

11 aprilie

Am găsit o micşorare simţitoare in diametrul aparenf al Pămîntului şi o creştere însemnată, vizibilă pentru întâia oară, în aoefla al Lunii, căreia îi mai trebuiau doar

75

cîteva zile pentru a fi lună plină. A fost nevoie de o trudă îndelungată şi istovitoare spre a condensa aer îndestulător pentru menţinerea vieţii.

12 aprilie

O ciudată schimbare a avut loc în ceea ce priveşte direcţia balonului, şi cu toate că o prevăzusem întru totul, mi-a făcut o bucurie fără seamăn. După ce ajunsese, în cursa lui de mai nainte, la paralela a douăsprezecea de latitudine sudică, s-a abătut deodată, în unghi ascuţit, spre est şi a continuat astfel toată ziua, ţinîndu-se aproape exact în planul elipsei lunare. Ceea ce e vrednic de luat în seamă e că urmarea acestei schimbări de rută a fost o simţitoare oscilaţie a nacelei, care a durat timp de cîteva ceasuri.

13 aprilie

Am fost iarăşi foarte speriat de faptul că trosnetul zgomotos şi puternic, care m-a îngrozit în ziua de 10 aprilie, s-a repetat din nou. M-am gîndit foarte mult ia acest lucru, dar n-am fost în stare să găsesc o explicaţie mulţumitoare. Mare descreştere în diametrul aparent al Pământului, care nu mai subîntindea, în raport cu balonul, decît un unghi niţeluş mai mare de 25°. Luna nu se vedea deloc, fiind aproape la zenit. îmi continuam drumul în planul elipsei, dar înaintam foarte puţin spre răsărit.

14 aprilie

Nespus de rapidă descreştere a diametrului Pămîn- tului. Am fost astăzi cît se poate de tulburat la gîndul că balonul pluteşte pe axul apsidelor, în direcţia peri- geului. Cu alte cuvinte, urmează un itinerariu care-1 va duce de-a dreptul în Lună, în partea cea mai apropiată de Pămînt a orbitei sale. Luna se afla

chiar deasupra capului meu, ceea ce mi-o ascundea cu totul vederii. A trebuit să muncesc îndelung şi greu ca să condensez atmosfera.
76

15 aprilie

Nu se mai pot desluşi bine pe Pămînt nici măcar contururile mărilor şi ale continentelor. Pe la orele douăsprezece am fost surprins pentru a treia oară la auzul acelui sunet înfiorător care mă uimise atît de tare şi înainte. Dar de data asta a durat cîteva clipe, şi tot timpul cît a ţinut, a sporit mereu în intensitate. în cele din urmă, pe cînd stăteam năuc şi îngrozit în aşteptarea a nu ştiu ce fel de nimicire năprasnică, nacela s-a cutremurat cu o putere nemaipomenită şi o grămadă uriaşă şi înflăcărată dintr-o materie pe care n-am putut s-o desluşesc s-a năpustit cu glasul a mii de tunete, urlînd şi vuind, asupra balonului. Cînd spaimele şi uimirea mi s-au mai risipit, mi-am dat destul de lesne seama că poate e vorba de vreun fragment vulcanic uriaş, azvîrlit din lumea de care mă apropiam atît de repede şi, pe cît se pare, de unul din multele feluri de materii ciudate ce se găsesc din întîmplare şi pe Pămînt şi sînt numite meteoriţi, în lipsa unei denumiri mai potrivite.

16 aprilie

Uitîndu-mă astăzi în sus, cît puteam mai bine, rînd pe rînd, pe fiecare din ferestruicile laterale, am zărit, spre marea mea bucurie, o foarte mică parte a discului lunar, care se întindea, ca să zic aşa, de jur împrejurul uriaşei circumferinţe a balonului. Am fost nespus de tulburat. De data asta nu mă mai îndoiam cîtuşi de puţin că voi fi în curînd la capătul călătoriei mele. îrttr-adevăr, condensatorul îmi dădea de lucru acum într-o asemenea măsură, încît nu mai aveam o clipă de răgaz. Nu mai putea fi vorba de somn. M-am îmbolnăvit de oboseală şi tremuram din tot trupul, sleit de puteri. Era cu neputinţă ca firea omenească să mai poată îndura o suferinţă atît de groaznică. în scurtul răstimp de întuneric, a trecut pe lîngă mine un nou meteorit, şi repetarea din ce în ce mai deasă a acestui fenomen a început să-mi stîrnească mari nelinişti.
77

17 aprilie

Dimineaţa aceasta a însemnat o data hotărâtoare în călătoria mea. Vă mai amintiţi că în ziua de 13 aprilie pământul

subîntindea, în raport cu balonul, un unghi de 25°. La 14 aprilie, unghiul acesta se micşorase simţitor, în 15 aprilie am observat o scădere şi mai rapidă, şi în
16 aprilie, înainte de a mă culca, notasem un unghi care nu măsura mai mult de 7°15'. Care nu mi-a fost uimirea cînd, trezindu-mă dintr-un somn scurt şi chinuit, în această dimineaţă de astăzi, 17 aprilie, am găsit suprafaţa de dedesubt crescută ca volum, aşa, deodată, şi ca prin minune, pînă la a arăta nu mai puţin de 39° în diametru aparent unghiular. Am rămas ca trăsnit. Nici un cuvînt n-ar putea să exprime groaza şi uimirea cumplită şi fără de seamăn de care am fost cuprins şi copleşit totodată. Genunchii îmi tremurau, dinţii îmi clănţăneau, părul mi se zburlise pe cap. „Aşadar, balonul a făcut explozie !" Acesta a fost cel mai năvalnic gînd care mi-a fulgerat prin minte. „Desigur că balonul a făcut explozie !" Cădeam ! Cădeam cu cea mai năprasnică, cea mai neasemuită repeziciune. Judecind după imensa depărtare parcursă atît de repede pînă acu, nu puteau trece mai mult de zece minute pînă voi fi atins suprafaţa pămîntului, şi voi fi năpustit în nimicnicie ! Dar, în cele din urmă, judecata îmi veni în ajutor. Am stat şi m-am gîndit şi am început să mă îndoiesc. Era un lucim cu neputinţă. în ruptul capului nu se putea să fi ajuns atît de repede jos. Pe de altă parte, cu toate că mă apropiam, fără doar şi poate, de suprafaţa pămîntului de sub mine, o făceam cu o viteză care nu era cîtuşi de puţin proporţională cu aceea pe care mi-o închipuisem la început. Gîndul acesta mi-a fost de folos, mi-a liniştit mintea tulburată şi, în cele din urmă, am izbutit să privesc fenomenul în lumina lui adevărată. De fapt, groaza trebuie să mă fi scos din minţi, de vreme ce nu mi-am putut da seama de uriaşa deosebire dintre înfăţişarea suprafeţei de sub mine şi suprafaţa Pămîntului, care mi-e mumă. Aceasta din urmă era desigur deasupra capului meu şi cu totul ascunsă vederii mele de corpul balonului, în timp ce Luna, Luna însăşi, în
toată strălucirea ei, se întindea jos, dedesubtul meu şi La picioarele mele.

Uimirea şi surprinderea iscate in mintea mea de această nemaipomenită schimbare în starea lucrurilor era, poate, partea cea mai greu de explicat din toată aventura. Fiindcă întreagă această răsturnare nu numai că era firească, dar fusese prevăzută cu mult înainte, ca o împrejurate la care trebuia să

mă aştept cînd aş ajunge în acel punct al călătoriei mele, în care atracţia planetei va fi înlocuită de atracţia satelitului, sau, mai bine zis, în care forţa de atracţie exercitată de Pămînt asupra balonului va fi mai puţin puternică dccît aceea a Lunii. Desigur, mă trezeam dintr~un somn adine, cu toate simţurile toropite, ca să urmăresc deodată un fenomen cutremurător şi care, cu toate că îl aşteptam, n-am crezut totuşi că se va întîmpla chiar în clipa aceea. Schimbarea în sine trebuie să fi avut loc, bineînţeles, treptat şi pe nesimţite. Nu e deloc sigur că, dacă aş fi fost treaz în ciipa cînd s-a întîmplat, aş fi luat cunoştinţă despre ea după vreun semn lăuntric al acestei schimbări, adică după vreo tulburare a fiinţei sau a aparatelor mele.

E aproape de prisos să mai spun că ajimgînd la o înţelegere adevărată a stării în care mă găseam şi ieşind din spaima ce-mi copleşise toate puterile sufletului, mi-am îndreptat în primul rînd toată atenţia asupra Lunii şi a înfăţişării ei fizice generale. Se întindea jos, sub mine, ca o hartă, şi cu toate că, după socoteala mea, distanţa la care se afla era încă destul de mare, puteam desluşi contururile suprafeţei sale cu o precizie izbitoare şi totodată şi de neînţeles. De la cea dintîi privire m-a surprins, ca fiind trăsătura cea mai neobişnuită a condiţiilor ei geologice, lipsa desăvîrşită a oricărui ocean, a oricărei mări şi chiar a oricărui lac sau rîu şi a apelor de orice fel. Cu toate acestea, lucru ciudat, zăream vaste întinderi cu caracter vădit aluvial, deşi cea mai mare parte a emisferei ce se putea vedea era acoperită cu nenumăraţi munţi vulcanici, de formă conică şi avînd mai degrabă înfăţişarea unor cucuie făcute de mîna omului decît a unor protuberanţe naturale. Cel mai înalt dintre ei nu depăşea înălţimea de trei mile şi trei sferturi. Dar o hartă a regiunii vulcanice

79

de la Campi Phlegraei[1] ar putea da excelenţelor-voastre o idee mai bună decît orice descriere stîngace pe care aş încerca eu însumi s-o fac. Era vădit că aceşti vulcani, în cea mai mare parte a lor, se aflau în stare de erupţie, şi-mi dam seama, plin de groază, de puterea şi de violenţa lor judecind după tunetele repetate ale stîncilor greşit numite meteorice, care se năpusteau de jos şi treceau acum pe lîngă balon cu o frecvenţă tot mai spăimîntătoare.

18 aprilie

Am găsit astăzi că volumul aparent al Lunii a crescut în chip nemăsurat, iar viteza tot mai sporită a pogorîrii mele a început să mă umple de groază. Vă amintiţi, că la început, cînd am pornit a cumpăni dacă o călătorie în Lună este sau nu cu putinţă, am ţinut seama în socotelile mele de faptul că ar exista în vecinătatea ei o atmosferă densă, proporţională cu forma planetei. Aceasta în ciuda atîtor ipoteze ce afirmă contrariul şi, aş mai adăuga, în ciuda neîncrederii obşteşti în existenţa vreunei atmosfere lunare. Dar, în afară de ideile pe care le-am înfăţişat cu privire la cometa lui Encke şi a luminii zodiacale, am fost întărit în părerea mea de unele observaţii ale lui Schroe- ter [2] din Lilienthal. El a observat luna nouă cînd nu avea decît două zile şi jumătate, seara, îndată după asfinţit, mai nainte de a se putea vedea partea ei întunecată, şi a continuat s-o observe pînă ce aceasta a devenit vizibilă. Cele două coarne păreau că se prelungesc subţiindu-se în cîte un vîrf, în aparenţă foarte ascuţit, fiecare arătîndu-şi extremitatea în bătaia razelor soarelui mai nainte ca vreo parte a emisferei întunecate să fi devenit vizibilă. Puţin după aceea s-a luminat întreaga margine întunecată. Socot că această prelungire a coarnelor dincolo de semicerc se datoreşte refracţiei razelor solare de către atmosfera lunară, care poate să refracte destulă lumină pe emisfera întunecată pentru a da naştere unui crepuscul mai luminos decît lumina răsfrîntă de Pămînt cînd Luna e la vreo

[1] Regiune vulcanică situată în sudul Italiei.

[2] Johann Hieronymus Schroet-er (1745—131G), astronom german, directorul observatorului din Lilienthal de lîngă Brema ; a făcut numeroase observaţii asupi'a Lunii.

32° de conjuncţia sa. Aceasta ar putea fi înaltă de 1.356 de picioare de Paris. Am presupus deci că înălţimea cea mai mare în stare să producă refracţia razelor solare ar fi de 5.376 de picioare. Părerea mea asupra acestui lucru a fost confirmată şi de un paragraf din volumul al 82-lea al Tranzacţiilor filozofice, în care se afirmă că în timpul unei ocultaţii a sateliţilor lui Jupiter, cel de-al treilea satelit a dispărut cu totul după ce de-abia s-a mai zărit vreme de o secundă sau două, iar celui de-al patrulea i se vedea nedesluşit conturul. *

Mă bizuiam, bineînţeles, pe rezistenţa, sau, mai bine zis, pe sprijinul unei atmosfere care ar exista într-o stare de densitate

aşa cum mi-am închipuit-o eu. Dacă pînă la urmă s-ar dovedi că am dat greş, n-aveam nimic alt de aşteptat, ca deznodămînt al aventurii mele, decît să fiu spulberat în atomi pe suprafaţa colţuroasă a satelitului. Şi aveam, desigur, temeiuri puternice să-mi fie frică. Depărtarea mea de Lună era, oarecum, neînsemnată, pe cînd munca de care era nevoie la condensator nu se micşorase întru nimic şi nu puteam descoperi nici un semn de scădere în rarefierea păturii de aer.

19 aprilie

Spre marea mea bucurie, în dimineaţa aceasta, pe la orele nouă suprafaţa Lunii fiind spăimîntător de aproape,

* Havelius[1] scrie că, adeseori, cînd cerul era atît de senin încît se vedeau şi stelele de a şasea şi a şaptea mărime, poziţia Lunii fiind aceeaşi ca şi depărtarea de Pămînt şi folosind unul şi acelaşi telescop, foarte puternic, Luna şi petele ei nu-i apăreau întotdeauna la fel de luminoase. Date fiind împrejurările în care a observat aceasta, e lucru învederat că pricina fenomenului nu e nici atmosfera noastră, nici aparatul, nici ochiul cercetătorului, ci trebuie să fie ceva (o atmosferă ?) ce ar exista în jurul Lunii.

Cassini* a observat adesea că Saturn, Jupiter şi stelele fixe, atunci cînd se apropie de Lună, la ocultaţie, îşi schimbă forma circulară într-una ovală ; iar la alte ocultaţii nu a descoperit nici o schimbare de formă. De aici se poate deduce că în unele cazuri, dar nu în toate, există o substanţă densă care înconjoară Luna şi care reflectă razele stelelor (n. a.).

[1] Johann H6v<§lius sau Havelius (1611—1687), astronom german ; autorul unei lucrări despre faţa Lunii.

[2] Jean-Dominique Cassini (16215—1712), astronom francez ; a făcut observaţii asupra planetelor sistemului solar.

şi temerile mele peste măsură do sporite, pompa condensatorului dădu, în sfh'şit, semne neîndoielnice că s-a petrecut o oarecare schimbare în consistenţa atmosferei. Pe la zece aveam temeiuri să cred că densitatea ei crescuse in mare măsură. La unsprezece, aparatul îmi dădea mai puţin de lucru, iar la douăsprezece am încercat să de- şurubez ceatlăul, şi văzînd că după ce am făcut-o n-am avut de suferit nici un neajuns, am scos, în cele din urmă, învelitoarea de cauciuc şi am dat-o jos de pe nacelă. Aşa cum era de aşteptat, urmările imediate ale unei astfel de experienţe atît de primejdioase şi pripite au fost o

straşnică durere de cap şi ceva spasme. Dar aceste greutăţi, precum şi altele în legătură cu respiraţia nu erau, nici într-un caz, atît de mari încît să-mi pună viaţa în primejdie. Am luat deci hotărîrea să le îndur cît puteam mai bine, cu gîndul că voi scăpa de ele de îndată ce mă voi apropia de straturile din apropierea Lunii. Dar această apropiere se în- făptuia cu o repeziciune de neînchipuit şi în curînd am fost încredinţat — şi totodată şi îngrijorat — că, deşi n-am să fiu înşelat în aşteptările mele cu privire la existenţa unei atmosfere dense în proporţie cu masa satelitului, greşisem totuşi cînd am presupus că densitatea aceasta, chiar la suprafaţă, va fi destul de mare pentru a putea susţine greutatea uriaşă conţinută de nacela balonului meu. Cu toate acestea, aşa ar fi trebuit să fie, întocmai ea la suprafaţa Pămîntului, dacă se ţine seamă că greutatea corpurilor de pe orice planetă este în funcţie de densitatea atmosferică. Dar nu era totuşi cazul aici. Şi lucrul acesta îl dovedea îndeajuns violenţa căderii mele. De ce nu era cazul, aceasta nu s-ar putea explica decît ţinînd seama de acele perturbaţii geologice posibile despre care am pomenit mai sus. Oricum, mă aflam deci chiar deasupra planetei şi coboram cu cea mai năprasnică repeziciune. N-am pierdut, aşadar, nici o clipă ca să arunc peste bord lestul, butoaiele cu apă, aparatul condensator, camera de cauciuc şi, în cele din urmă, toafce lucrurile din nacelă. Dar totul era în zadar. Cădeam necontenit, cu o iuţeală năprasnică, şi nu mai aveam mai mult de o jumătate de milă pînă la suprafaţă. De aceea, ca un ultim mijloc de scăpare,

după ce-mi aruncasem haina, pălăria şi cizmele, am desprins de balon pînă şi nacela, care avea o greutate destul de însemnată, şi astfel, agăţîndu-mă cu amîndouă mîmile de plasă, abia dacă mai avui vreme să-mi dau seama că întregul ţinut, atît cît vedeam cu ochii, era presărat pretutindeni cu locuinţe de pitici, cînd, iată, am şi căzut cu capul în jos drept în inima wnei cetăţi fantastice, în mijlocul unei mulţimi numeroase de omuleţi pociţi şi mărunţei, care nu rosteau nici un cuvînt şi nu-şi dădeau nici cea mai mică osteneală să mă ajute, ci stăteau ca o turmă de nerozi, făcînd schime caraghioase şi uitîndu-se chiorîş, cu mîinile în şolduri, la balonul meu şi la mine. Le-am întors spatele cu dispreţ şi, privind în sus, spre Pă- mîntul pe care-1 părăsisem de curînd şi poate pentru totdeauna, l-am văzut în chip de scut

uriaş de aramă întunecată, cu diametrul cam de două grade, ţintuit şi nemişcat în ceruri, deasupra capului, şi împodobit la o margine cu un chenar făcut din aurul cel mai strălucitor. Nu se putea vedea nici urmă de ape sau de pămînturi. Şi totul era bălţat cu fel de fel de pete şi încins cu zonele tropicale şi ecuatoriale.

Aşadar, cu voia excelenţei-voastre, după un şir întreg de mari nelinişti şi de nemaiauzite primejdii, din care am scăpat ca prin minune, am ajuns în cele din urmă cu bine, în a nouăsprezecea zi de la plecarea mea din Rotterdam, la capătul unei călătorii care este, fără îndoială, cea mai extraordinară şi cea mai însemnată pe care a întreprins-o, a înfăptuit-o sau a plănuit-o cîndva vreun locuitor al Pă- mîntului. Dar mai rămîne să-mi povestesc aventurile. Şi, intr-adevăr, excelenţele-voaslre îşi pot lesne închipui că, după o şedere de cinci ani pe o planetă care nu numai că e nespus de interesantă prin faptul că e strîns legată ca satelit, de lumea omului, aş mai putea să dau şi unele veşti, spre ştiinţa Colegiului naţional al astronomilor, cu mult mai însemnate decît amănuntele, oricît ar fi ele de minunate, ale simplei călătorii care a luat siîrşit în chip atît de norocos. Aceasta e de fapt toată problema. Aş avea multe, foarte multe de împărtăşit şi aş face-o cu cea mai mare plăcere. Aş avea multe de spus despre climatul

planetei ; despre trecerile neaşteptate de la cald la frig ; despre lumina solară neîndurată şi arzătoare, care ţine cincisprezece zile, şi despre frigul mai mult decît polar care-i urmează ; despre o neîncetată circulaţie a umezelii, prin evaporare, ca in vacuo [1], din punctul aşezat chiar sub soare pînă la cel mai depărtat ; despre o zonă variabilă de ape curgătoare ; despre poporul însuşi ; despre obiceiurile, purtările, aşezămintele politice ; despre ciudata înfăţişare a locuitorilor ; despre urîţenia lor ; despre lipsa lor de urechi, acele apendice de prisos într-o atmosferă atît de deosebită ; despre neştiinţa ce li se trage de aici în ceea ce priveşte vorbirea şi foloasele ei ; despre felul cum înlocuiesc ei vorbirea printr-o anumită metodă de a se înţelege între ei ; despre neînţeleasa legătură între fiecare ins din Lună cu cîte unul pe Pămînt, o legătură analogă celei dintre orbita planetei şi a sateliţilor şi determinată de aceasta, prin care destinele locuitorilor uneia din ele sînt împletite cu vieţile şi

destinele locuitorilor celeilalte. Şi, mai presus de toate, dacă excelenţele-voastre îmi îngăduie, despre acele taine cumplite şi întunecate ce se ascund în ţinuturile din cealaltă parte a Lunii, ţinuturi care, datorită concordanţei într-adevăr minunate a rotaţiei satelitului pe propria-i axă cu revoluţia siderală în jurul Pămîntului, nu s-au arătat pînă acum şi — slavă Domnului ! — nu se vor arăta niciodată în faţa telescopului unui om. Toate acestea, şi multe, multe altele aş vrea să le povestesc cu de-amănuntul. Dar ca să scurtez, trebuie să-mi capăt răsplata. Aş dori să mă întorc la casa mea, în sînul familiei mele. Iar ca preţ al comunicărilor mele viitoare, ţmînd seama de lumina pe care am putinţa s-o arunc asupra multor ramuri însemnate ale ştiinţelor fizice şi metafizice, trebuie să cer, prin mijlocirea cinstitei dom- niilor-voastre bresle, iertare pentru crima de care m-am făcut vinovat prin uciderea acelor creditori ai mei la plecarea mea din Rotterdam. Aşadar, acesta e scopul scrisorii mele. Aducătorul ei, un locuitor din Lună, pe care l-am învăţat ce să facă pentru a fi crainicul meu pe

[4] în vid (în limba latină în original).

Pământ, va aştepta, la bunul-plac al excelenţelor-voastre, ca să se întoarcă la mine cu iertarea de care am pomenit, dacă am, într-un fel sau altul, putinţa s-o dobîndesc.

Am onoarea de a fi etc. etc. smeritul rob al excelenţelor voastre,

HANS PHAALL

După ce a sfîrşit de citit acest extraordinar document, se zice că profesorul Rub-a-dub, peste măsură de uluit, a scăpat pipa din gură, iar mynheer Superbus Von Under- duk, după ce şi-a scos ochelarii, i-a curăţat şi i-a pus în buzunar, şi-a uitat de sine şi de demnitatea sa, şi încă în aşa măsură, încît, în culmea uimirii şi a admiraţiei, s-a răsucit de trei ori pe călcîie. Nu putea fi nici o îndoială în această privinţă : va fi iertat. Aşa cel puţin jurase, cu un jurămînt groaznic, profesorul Rub-a-dub, şi astfel a cugetat şi vestitul Von Underduk cînd l-a luat la br?ţ pe colegul său întru ştiinţă şi, fără a rosti un cuvînt, a făcut aproape tot drumul pînă acasă, unde avea să chib- zuiască asupra măsurilor ce ar trebui luate. Dar, ajungînd la uşa locuinţei primarului, profesorul s-a gîndit să spună că, de vreme ce mesagerul a găsit cu cale să dispară, pesemne înspăimîntat pînă la moarte de

înfăţişarea sălbatică a locuitorilor din Rotterdam, iertarea nu-i va fi de mare folos, căci numai un om din Lună ar putea întreprinde o călătorie atît de lungă. Primarul a recunoscut adevărul acestei observaţii, astfel că discuţia a luat sfîrşit. Scrisoarea fiind publicată, a dat naştere la felurite păreri şi clevetiri. Unii atotştiutori s-au făcut de rîs, arătînd că întreaga ispravă nu era alt decît o păcăleală. Cred însă că tot păcăleală este pentru acest soi de oameni orice e mai presus de înţelegerea lor. în ce mă priveşte, nu pot pricepe pe ce dovezi şi-au întemeiat o atare învinuire. Să vedem ce spun :

în primul rînd, că unii hîtri din Rotterdam purtau pică unui oarecare primar şi cîtorva astronomi.

Nu înţeleg deloc.

în al doilea rînd, că un pitic ciudat, un vrăjitor, cu amîndouă urechile tăiate din rădăcină, pentru cine ştie

ce fărădelege, a dispărut de cîteva zile din vecinătatea oraşului Bnţges.

Ei bine, şi ce-i eu asta ?

în al treilea rînd, că gazetele care erau lipite de jur împrejurul balonului erau din Olanda, şi prin urmare nu putuseră fi tipărite în Lună. Erau nişte hîrtii foarte murdare şi tipograful Gluck ar fi jurat pe Sfînta Scriptură că fuseseră tipărite la Rotterdam.

Greşea, fără îndoială, greşea.

în al patrulea rînd, că Hans Phaall însuşi, ticălosul acela de beţiv, şi cele trei hahalere, aşa-zişii săi creditori, au fost văzuţi împreună, acum vreo două-trei zile într-o circiumă deocheată de la mahala, cînd tocmai se întorseseră cu buzunarele pline dintr-o călătorie peste mări.

Nu cred, nu cred nici un cuvînt.

în ultimul rînd, e o părere îndeobşte recunoscută, sau cel puţin ar trebui să fie recunoscută, eă anume Colegiul astronomilor din oraşul Rotterdam, ca şi celelalte colegii din alte părţi ale lumii — pentru a nu mai vorbi de astronomi şi de colegii în general — nu este nici mai bun, nid mai mare, nici mai luminat decît s-ar cădea să fia

Thomas Wentworth Higginsou REGELE VISURILOR

Cel ce părăseşte calea fei’ată, îndreptindu-se spre ţinuturile deluroase ale Noii Anglii, trebuie să adopte o regulă de neclintit. De cîte ori ajunge la o răscruce şi i se spune că există două căi

spre destinaţia dorită, nu-i rămîne decît să întrebe care drum e mai bun şi, după ce i se indică unul dintre ele, să-l aleagă imediat pe celălalt. Explicaţia e simplă : trecătorul recomandă întotdeauna drumul cel nou, care se menţine de-a lungul văii şi ocoleşte dealurile, pe cînd drumul vechi, abandonat acum de călători, urcă mai abrupt, oferind privelişti mai frumoase.

Apucînd pe drumul vechi, descoperi curînd că atît casele cît şi oamenii sînt oarecum în paragină. Ei trăiesc izolaţi, astfel încît nimic nu-i stimulează să-şi îmbunătăţească starea. Nici urmă de ondularea monotonă a acoperişurilor mansardate, cum absente sînt şi caricaturile din vremea reginei Anne. Dacă, totuşi, locuinţa vreunui fermier a fost într-adevăr construită în timpul domniei acelei nedreptăţite suverane, ea are aspectul unui conac solid şi sobru, din cărămidă, cu două etaje, înnegrit de timp, în- cruntîndu-se mohorît de pe vîrful dealului ; ea aparţine tot atît de mult trecutului, precum un turn circular irlandez sau o fortăreaţă scoţiană de graniţă. Uneori e umbrită de ramurile cîtorva ulmi planturoşi. Dinspre drum vederea e, în parte, împiedicată de un gard de liliac şi de ceea ce pare o mult prea mare stivă de lemne. Un zid scund, de piatră, înconjoară grajdurile şi adăposturile spaţioase, construite din lemn nevopsit, devenit cu vremea

87

cenuşiu ; lîngă ele se întinde o grădină neîngrijită în care floxul, garoafele şi crinii se încrucişează cu garduri asimetrice de merişor. Casa priveşte spre apusuri măreţe, spre lanţuri îndepărtate de munţi şi lacuri înconjurate de păduri de pin şi de castan. Proiectată pe un cer sumbru, sau împovărată de o ceaţă statornică, ea domină peisajul ca un castel feudal ; şi tot ca el, e aproape părăsită : viaţa oamenilor s-a scurs de aici în orăşelul industrial din vale, plin de canadieni francezi.

într-o asemenea locuinţă se stabili în cele din urmă Francis Ayrault, părăsind vechea reşedinţă a familiei dintr-un oraş de pe ţărm, din Rhode Island. Tot felul de griji familiale îl zdrobiseră aproape, căci nimic nu slăbeşte o natură puternică aşa de mult ca exerciţiul îndelung şi exclusiv al iubirii de semeni. Cînd însuşi locul unde se născuse fu ales ca teren pentru o nouă staţie de cale ferată, nimic nu păru să-l mai reţină. Avea nevoie de odihnă totală şi de schimbare. Nu mai avea pe nimeni pe lume cu excepţia unei fermecătoare surioare,

rodul celei de-a doua căsătorii a tatălui său. Această fetiţă de cinci ani, căreia îi era tutore, fusese botezată cu ciudatul nume de Hart, după un strămoş, Hart Ayrault, a cărui piatră de mormînt, acoperită cu muşchi, era adesea cercetată de degetele copilului, încercînd să descopere literele şterse ale propriului nume.

Cei doi sosiră într-o dimineaţă de la cea mai apropiată gară şi luară în primire vechiul lăcaş de cărămidă. Ayrault îşi petrecu ziua despachetînd şi consultîndu-se cu Cyrus Gerry, fostul proprietar al fermei, care urma să dirijeze în continuare toate operaţiunile exterioare. In acest timp, fetiţa îşi sili bătrîna doică s-o urmeze prin fiecare colţişor al clădirilor. Se aşezaseră acum, în sfîrşit, la o cină timpurie, în cursul căreia micuţa Hart fu prea absorbită de noutatea zmeurii sălbatice să mai poată observa, măcar întîmplător, expresia sfîrşită a fratelui ei.

— Frate Frank, spuse ea în treacăt, pe cînd începea cea de-a doua farfurie de zmeură, te iubesc !

— Mulţumesc, dragă, fu replica lui mecanică la obişnuita efuziune.

Ea tăcu o vreme, absorbită de plăcuta ocupaţie, şi-apoi continuă cu mai muită precizie :

—Frate Frank, tu eşti cei mai bun om din lume ! îmi pare aşa de bine c-am venit aici ! Se poate să ramînem toată iarna ? Iama trebuie să fie grozav ; şi î.n şopron e
o săniuţă căreia îi lipseşte doar o talpă. Frăţioarc Frank, te iubesc aşa de mult că nu ştiu ce-am să mă fac ! Te iubesc de o mie de livre plus cincisprezece, plus unsprezece şi jumătate şi încă mai mult decît pot spune. Şi mai sînt şi trei pisoi cenuşii — în af ară de unul care e aproape alb — şi Susan mi-a spus că pot să ţi-i aduc să-i vezi mîine dimineaţă.

0 jumătate de oră mai tîrziu, somnul închidea ochii ei strălucitori ; picioruşele neastâmpărate se odihneau acum nemişcate. în noaptea aceea fetiţa dormi în cămăruţa vecină cu a fratelui ei, în pătuţul pe care-1 ocupa de cînd era orfană. Ayrault însă rămase treaz, absorbit de un proiect mult prea neobişnuit pentru a putea fi împărtăşit cuiva, dar care fusese totuşi mobilul cel mai important al venirii lui în locul acesta singuratic.

Locuitorii din Rhode Island avuseseră, încă de pe vremea lui

Roger Williams *, o oarecare înclinaţie către latura ideală a existenţei. Acesta e singurul stat din America unde preşedinţii curţilor de justiţie scriu curent poezie, iar fabricanţii prosperi tipăresc eseuri despre libertatea conştiinţei. în plus, Francis Ayrault moştenise, poate, o asemenea înclinaţie de la nişte strămoşi hughenoţi, încrucişaţi cu o familie de quakeri. în orice caz. ea exista şi se manifesta în această criză a vieţii sale. Eliberat acum de aproape orice obligaţie, el se hotărîse să se dedice unui domeniu încă puţin explorat de om. Odată secătuite plăcerile lumeşti, îşi angajase toate energiile intr-un efort extraordinar de autoco n cent rare pentru a deveni ceea ce nici o fiinţă omenească nu fusese încă : stăpînul propriilor vise.

Descendent al unei speţe de visători în plină zi, Ayrault moştenise, de asemenea, şi o neobişnuită disponibilitate pentru vis în timpul nopţii ; şi, ca toţi cei înzestraţi cu un talent deosebit, el îi supraestima, poate, importanţa. Se convinsese repede că nici o exersare a intelectului său în

[1] Roger Williams (1603 ?—1G83). Pastor de origine engleză. Întemeietor al coloniei din Rhode Island şi primul ei preşedinte.

stare de veghe nu se poate cam para nici o clipă, măcar, cu cea din vis. Cele mai rafinate izbinzi ale creierului unui S'^akespeare sau Danie nu sînt altceva decît o structură asemănătoare viselor ; şi cel mai limitat ţăran şi cea mai 'napoiată minte vor fi avînd cîteodată viziimi care, dacă ar putea fi transcrise, ar depăşi pe cele ale acestor maeştri. De la cîinele care visează în vis pînă la Coleridge[x], care visa Kubla Kkan şi a fost întrerupt de omul cu treburi din Porlock, orice fiinţă cît de cît sensibilă, atinge valoarea supremă a puterii sale imaginative în vis. Numai în vis, gîndea el, putem pătrunde în acel ceva de dincolo de noi ; orice altă funcţie a individului e limitată, dar cine poate fixa o limită viziunilor sale ? Dintre toate formele Luminii interioare, ele îşi îngăduie cel mai mult ; aici se adevereşte vechiul aforism al quakerilor precum că omul nu se înalţă nicicând atât de sus ca atunci cînd nu ştie încotro merge. Intr-adevăr, cînd ne trezim nu putem spune unde am fost cu o clipă mai înainte. Şi, poate că întreaga bogăţie a viselor noastre rememorate nu e decît o părticică mică în comparaţie cu ceea ce ne-a cutreierat creierul.

Ayrault era însă enervat, ca toţi ceilalţi, de totala nepotrivire

a viselor succesive. Această delicată navigaţie avea nevoie, precum călătoriile în balon, de o cîrmă. Visele, îşi spunea el, par a se lega între ele. Toţi avem frecvent ocazia să recunoaştem, pe jumătate, situaţii noi sau chiar lanţuri întregi de idei. Am mai văzut acest peisaj, am mai ajuns în acest punct, am mai lovit cumva subtila coardă a memoriei. Pe jumătate treji, sau, uneori mult după ce ne-am recăpătat conştiinţa clară, ni se pare că putem extrage o imagine înrudită, înecată pe jumătate în apele adinei ale minţii ; apoi alta, apoi încă una, pînă cînd visul pare legat inseparabil de veghe. Avem, totodată, cel puţin o putere negativă asupra viselor, suficientă pentru a le pune capăt. Ayrault descoperise de mult şi îşi demonstrase lui însuşi faptul, subliniat de Currie şi Macnish,

[1] Samuel Taylor Coleridge (1772—1834). Poet romantic englez. Adormind în urma lecturii unui pasaj din Marco Polo, ar fi compus în vis un poem de 2—300 de versuri, pe care a început să-l transcrie de îndată ce s-a trezit. întrerupt de un vizitator după 54 de versuri, nu a mai putut recupera restul.

că un coşmar poate fi înlăturat dacă le forţezi să-ţi aminteşti că nu e adevărat. în repetate rînduri, în visele sale, se aruncase din turnuri, căzuse din baloane, sau se prăbuşise în mare, fără să se vatăme cîtuşi de puţin. Acest mod de a sfîrşi un vis neplăcut era o putere negativă dar substanţială : ea implica existenţa unei posibilităţi mai mari de control. Dacă putem opri mişcarea, putem în mod sigur şi să-i dăm naştere. Cu această convingere, el căutase deja în cărţi exemple de o mai concretă stăpînire a visului.

Exista, desigur, opiul ; asupra lui însă, acesta avea un efect slab şi, în măsura în. care exista totuşi, nu făcea decît să-i încurce şi mai mult visele. Haşişul era şi mai rău. Nici nu putea fi vorba să recurgi, de dragul viselor, la came crudă, ca Dryden şi Fuseli ; sau la alt gen de alimente indigeste ca doamna Radcliffe. Experienţele lui Giron de Buzareingues promiteau ceva mai mult; Ayrault reuşi într-adevăr să aibă visuri care se repetau. Dormea cu genunchii descoperiţi, în nopţile reci, şi în somn îşi Închipuia că merge într-o diligenţă în care îi îngheaţă picioarele. De asemenea, dormind cu o scufie trasă numai pe frunte, visa că îşi descoperă capul în faţa unei procesiuni, simţind frigul în ceafă ; acelaşi rezultat îl obţinu în mai multe

rînduri. Altcineva notase că, lăsîndu-şi picioarele să atîme pe marginea patului, visase de fiecare dată că se clatină pe buza unei prăpăstii. Chiar şi acesic experienţe brute şi superficiale aveau o valoare, considera Ayrault. Dacă procese fizice primare pot afecta activitatea minţii, n-ar putea oare voinţa, prin nişte mijloace mult mai puternice, să dirijeze reveriile tăcute ale nopţii ? încurajatoare erau şi asemenea cazuri precum cel al lui Alderman Clay din Newark, Anglia, în timpul asedierii respectivului oraş de către Cromwell. El visase în trei nopţi la rînd că locuinţa sa luase foc. Datorită acestui presupus avertisment, şi-a evacuat familia din clădire şi, după ce ea fu într-adevăr incendiată de trupele lui Cromwell, lăsă prin testament o sută de lire din care să se cumpere pîine săracilor din oraş, în semn de recunoştinţă pentru salvarea sa miraculoasă. E drept că cele trei vise păreau simple repetiţii ale aceluiaşi şi nu unul în continuarea celuilalt, şi nici rezultatul unei voinţe conştiente. Cu atît mai bine : ele erau produse de acţiunea continuă a unei obsesii
n
puternice asupra minţii celui în cauză şi acesta era tot rezultatul unor condiţii exterioare. Experienţa nu putea fi reprodusă. Nu poţi visa oricînd sub presiunea unei canonade a lui Cromwell, aşa cum chinezii lui Charles Lamb [1] nu îşi incendiază în mod obişnuit casele pentru a savura mirosul de porc fript. Esenţial era că dacă visele se pot repeta datorită unor împrejurări întâmplătoare, la acelaşi rezultat se poate ajunge, probabil, prin gîndire conştientă. Acum, cînd avea toate condiţiile pentru a experimenta în voie, spera să realizeze ceva mai concret decît toate aceste rezultate vagi şi întîmplătoare. îşi ordonă deci activităţile în aşa fel încît să evite întreruperile. Adoptă un mod de viaţă de strictă moderaţie, ferindu-se de orice emoţie în timpul zilei. Lua mesele regulat împreună cu fetiţa, amuzîndu-se de sporovăiala ei ; începu exerciţii sistematice călare şi pe jos ; evita societatea şi ziarele ; în sfîrşit, se culca devreme, încuindu-se într-o aripă a spaţioasei locuinţe, unde-şi avea dormitorul şi micuţa Hart. După ce se retrăgea în camera lui, nu permitea să fie deranjat sub nici un motiv. Hart dormea întotdeauna adînc şi la primul ei strigăt, cînd se trezea dimineaţa, el o suna pe bătrîna Susan care venea s-o ia. Ar fi avut mai multă libertate, desigur, dacă ar fi încredinţat-o cu totul doicii, dar nu se putu

hotărî s-o facă. Fetiţa era datoria lui sacră şi nici mult-iubitei sale proiecte nu o puteau înlocui pe de-a-ntregul.

Se gîndea de multă vreme la o imagine asupra căreia să-şi concentreze eforturile de dirijare a visurilor. Odată fusese de-a dreptul fascinat de o fotografie mare într-o vitrină, reprezentînd binecunoscuta cetate Mont Saint Michel din Normandia. Linia ei abruptă, înălţimea ameţitoare, scările spiralate, turnurile semeţe şi meterezele îi păruseră a actualiza puternic acel simţ al verticalului care, nu se ştie de ce, e aşa de acut în vise. Rareori ne urmăresc imagini ale cîmpiilor. Deseori cele ale munţilor. Senzaţia de urcuş ori de abis e una din cele mai frecvente experienţe nocturne. Ayrault credea că, dacă va adormi avînd în minte imaginea unei superbe şi abrupte înălţimi precum cea a lui Mont Saint Michel, misterioasa magie ce ţinea de linia verticală îi va fi de folos. Cu firul imagina

[1] Charles Lamb (1775—1834). Eseist şi critic englez.

ţiei ancorat de accastă minunata privelişte, se va avînta cu orice risc in spaţiul infinit al viselor, ca un păianjen ce-şi întinde plasa şi apoi porneşte pe ea. învăluit în tăcerea primei nopţi, la fermă — întreruptă doar de răspunsurile alternative ale unei perechi de rîndunici-de- noapte în pădurea de pin din vecinătate — Ayrault se concentra îndelung asupra încântătoarelor detalii ale fotografiei pînă adormi. în noaptea aceea fu prins în mrejele unui vis cum nu mai avusese niciodată. Se găsea pe versantul unui deal verde, atît de abrupt, încît era silit să stea culcat, ţinîndu-se de iarba scurtă şi moale şi proptin- du-se cu picioarele în pămînt. Era înconjurat de nori, ne- putînd vedea decît la mică distanţă, intr-o parte şi-n alta : nu se zărea nici urmă de fiinţă omenească. Era absolut singur pe panta ameţitoare, unde abia îndrăznea să privească, în sus şi-n jos, şi pe care, cu tot efortul, greu reuşea să se menţină. Şi, totuşi, era ceva prietenos în pă- mîntul cald, o mireasmă mîngîietoare în ierburile strivite. Visul părea să continue La nesfîrşit..; In cele din urmă se trezi : era plină zi. Se sculă cu un sentiment de uimire şi se duse în camera micuţei Hart. Fetiţa dormea cu faţa ei rotundă învăluită în buclele castanii, şi cu un braţ dolofan şi bronzat petrecut peste ochi. La zgomotul paşilor lui ea se trezi şi izbucni în delicioasele declaraţii :

— Te iubesc, frate Frank !

După ce expedie fetiţa, Ayrault medită la prima sa

experienţă. Fusese un succes, desigur, în măsura în care îşi direcţionase, oarecum, gîndurile nocturne. Nu se îndoia că imaginea lui Mont Saint Michel fusese cea care îl purtase pe versantul abrupt. Ziua aceea o petrecu în cea mai mare nelinişte, aşteptînd să vadă dacă visul se va repeta. După ce-şi notă tot ce-şi putu aminti din visul nopţii precedente, studie încă o dată fotografia ce-i mişcase astfel fantezia, şi apoi închise ochii. Se afla din nou — la îngînarea nopţii cu ziua — pe versantul înalt, înconjurai de nori. De data asta aburii se ridicară şi el putu să vadă că dealul se întindea pe o distanţă nelimitată în ambele părţi, menţinîndu-şi aceeaşi pantă abruptă. Pretutindeni erau oameni — bărbaţi, femei şi copii — încercînd să desfăşoare diverse activităţi, ţinîndu-se totodată de iarba scurtă. Cîteodată i se părea —• dar nu era sigur — că vede pe cîte unul dind drumul ierbii şi aluneeînd la vale. Ciudat ce puţin ii păsa ! Se trezi însă agitat, tulburat şi tremurînd tot. în sfîrşit, strădania lui izbîndise : printr-un efort de voinţă stabilise o legătură între două vise.

Coborî la micul dejun, vesel şi nerăbdător. Ce triumf al minţii, ce zboruri ale imaginaţiei se puteau compara cu acelea ce-1 aşteptau acum pe el ! ? Dintr-o revărsare de bucurie, îşi dedică ziua micuţei Hart care era oricînd gata s-o monopolizeze. Vizitară împreună vacile în grajd, ju- nincile la păşune ; le auzi numele, însuşirile şi — cu mare aproximaţie aritmetică — vîrsta. Ea îl lămuri că Brindle era ţîfnoasă iar Mabel poznaşă şi îi povesti cum îl luase de gît pe micuţul Pet. Animalele sînt uneori tot atît de apropiate copiilor ca oamenii, deoarece au acele însuşiri omeneşti pe care ei le preţuiesc cel mai mult : instinctul şi afecţiunea. Apoi Hart îi arătă caii, porcii, cîteva oi şi o ogradă de păsări. Era deja iniţiată în misterioasa artă de descoperire a ouălor de găină şi alerga încolo şi-ncoace după Cyrus Gerry, un acolit modest la altarul gospodăriei.

— îi place să se joace, spunea Cyrus, ca şi flăcăilor mei, da’ ia pune-i la muncă... Ei, da’ nu-i mustru. Treaba e, se scuză el, că nici mie, nici băieţilor nu prea ne place tăiatul lemnelor şi alte asemenea corvezi.

Intr-adevăr, Cyrus Gerry şi fiii săi, ca mulţi alţii din personalul fermelor Noii Anglii, aveau unele gusturi şi aptitudini ce se împleteau nefericit cu munca lor la cîmp. Unul din fii cînta la orgă în oraşul vecin, altul învăţa singur vioara, iar al treilea

umplea şopronul cu modele nefinisate de felurite mecanisme. Cyrus însuşi recitea mereu în serile de iarnă cartea lui favorită — o traducere a „Istoriei girondinilor" de Lamartine, numele faimoşilor revoluţionari sunînd în gura fermierului „ghirondini“. In paginile ei găsea o ilustrare a fiecărei întîmplări ce se putea abate asupra eroului său favorit, umanitatea. Cele mai multe din avertismentele sale erau împrumutate din cariera lui Robespierre*, iar exemplele de măreţie şi eroism, de la Vergniaud [2]. Aceste personaje nu pierdeau,

[1] Maximilien de Robespierre (1758—1794), liderul iacobinilor.

* Pierre-Victurnien Vergniaud (1753—1793), cel mai elocvent reprezentant al girondinilor moderaţi din timpul Revoluţiei burgheze din Franţa.

desigur, nimic din grandoare prin faptul că erau botezate „Robispieri“ şi ,,Virginiord“.

în ziua aceea, Ayrault, aflat la dispoziţia surioarei sale, vizită mai multe gi’ajduri şi magazii vechi, în timp ce ea executa sărituri senzaţionale de pe clăile de fîn sau ţinea cei trei pisoi cenuşii în poală. împreună, înveseliră saloanele cu braţe de smirdar, cu piimii crini roşii şi cu nuferi albi din heleşteu. Pentru fetiţă, viaţa la ferma aceea singuratică era plină de evenimente. într-una din zile un pui de marmotă fusese prins într-o capcană şi ea trebuise să-l mîngîie ; într-alta, o mulţime de puişori fuseseră asasinaţi de o bufniţă criminală ; apoi un cuib întreg de rîn- dunele se prăbuşise pe neaşteptate în cămin. Ea sporovăi fără încetare, amuzîndu-1 pe Ayrault. Dar în noaptea aceea el pierdu recenta lui putere de dirijare a visului şi se trezi furios pe sine şi pe toată lumea. Petrecu ziua următoare singur. Pierderea noului tovarăş de joacă o costă pe Hart cîteva lacrimi, dar un porumbel domestic o îmbună. în seara aceea Ayrault reflectă îndelung la însemnările sale despre visele anterioare şi la fotografia cu care începuse vraja şi fu răsplătit cu înnoirea himerelor sale. De data asta însă, oscilantă şi nesigură. Uneori se afla din nou pe dealul pustiu, încleştat de iarba moale ; apoi scena se schimba la vreun castel căruia îi escalada parapetul înalt; apoi se trezi în Alpi, străbătînd poteca îngustă dintre stîncă şi gheţar, înconjurat de o turmă de iezi cu clopoţei, îmbulzindu-se, căutîndu-i tovărăşia şi împiedicîndu-i înaintarea. Urma apoi cursul abrupt al unui pîrîu secat prin munţii Scoţiei, sau se oprea

să numere vetrele părăsite ale vreunui popor dispărut. De fiecare dată, la scurte intervale de timp, se întorcea pe dealul cu iarbă ; ei'a fundamentul viselor sale, toate celelalte părînd nişte vise în vis. în cele din urmă îl cotropi un vis mai adînc, încîlcit şi fără noimă, din care se trezi trudit.

în noaptea următoare îşi regăsi visul. Se afla din nou pe panta prăpăstioasă, de data asta privind pînă departe prin aerul străveziu, la linia vîrfurilor muntoase Wachusett, Monadnock, Mossilauke, care alcătuiesc avanposturile sudice ale dealurilor Noii Anglii. Străduindu-«e să-şi menţină periculoasa poziţie, privi jos în vale, unde se întindeau
95
lacuri limpezi, concentrînd în ele strălucirea verii. Deodată interveni o schimbare : dealul se cufundă lin sub el şi versantul cu iarbă deveni o cîmpie. Bărbaţii şi femeile,, tovarăşii săi de dinainte, îşi îndreptară trupurile şi îşi reluară diferitele îndeletniciri; unii chiar priviră înspre el, dar nimeni nu spuse un cuvînt. Intervale mari de timp păreau să se scurgă ; răsăreau şi apuneau sori pe ceri. Cîteodată vreunul din mulţime îşi arunca uneltele, îşi întorcea faţa spre apus şi se depărta grăbit pînă dispărea cu totul. Şi totuşi altcineva îi lua locul, astfel că nu se observa niciodată o diminuare a grupului. Ayrault începu să se simtă oarecum inutil în această adunare şi asta-i dădea un sentiment neplăcut.

In noaptea următoare versantul dispăru pentru totdeauna, dar cîmpia întinsă rămase ; la fel şi oamenii. Razele soarelui picurau ici şi colo pe întinderea nemărginită trecătoare pete de lumină. Unde străluceau o clipă, feţele se luminau bucuroase şi Ayrault descoperi cu surprindere că putea dirija distribuţia luminii şi întunericului. Constatarea îi făcu plăcere ; se credea important. Resimţea totuşi lipsa unui tip de relaţii între el şi toţi aceşti oameni. Avea sentimentul că i~a creat — ceea ce şi făcuse — şi că-i poate face să dispară după bunul lui plac, ceea ce poate nu era aşa de simplu. în orice caz exista o oarecare asprime în atitudinea lui faţă de ei ; căci de ce trebuia un visător să aibă îngăduinţă sau milă pentru cei care există numai în mintea sa ? Oricum, Ayrault nu avea nici una nici alta ; singurul lucru care îl deranja era că, uneori, îşi pierdeau consistenţa, părînd gata să dispară, lăsîndu-1 singur. Cînd se întîmpla aşa, proiecta un strop de lumină asupră-le, re- împrospătîndu-le

viaţa. Ei sporeau importanţa lui pe lume ; nu se mai putea despărţi de ei, cum nu se poate despărţi de clanul său o căpetenie din munţii Scoţiei.

Cîteva nopţi după aceea nu mai visă. Micuţa Hart se îmbolnăvi şi mintea îî deveni preocupată. Trebui să trimită după doctor, să dea fetiţei medicamente şi s-o vegheze. întreruperea îl enerva ; totodată îl durea descoperirea că exista acum o oarecare barieră între ei doi. Era totuşi pe deplin credincios îndatoririlor de infirmieră ; îi plăcea chiar să-i ţină mîna, să-i aline durerea, să-i contemple chipul dulce şi răbdător. Ca şi Coleridge în dispo
ziţie mizantropică, mai mult vedea decît simţea cît era de frumoasă. Apoi, cu repeziciunea convalescenţei infantile, fetiţa se făcu din nou bine şi Ayrault fu mulţumit să-şi reia cursul vieţii în vis.

Era din nou pe cîmpia nemărginită, înconjurat de tovarăşii săi tăcuţi. Deodată, dispărură cu toţii şi în faţa lui apăru ca din senin o clădire uriaşă în care intră. Ea conţinea toate instituţiile la un loc — camere legislative unde erau adunaţi sute de bărbaţi aşteptîndu-1 ; biblioteci în care cărţile îi aparţineau şi nişe întregi erau pline cu publicaţiile lui ; galerii de artă în care pictase numeroase tablouri şi selecţionase pe celelalte. Uşi şi coridoare duceau spre apartamentele personale ; şiruri de servitori umili se ridicau la trecerea lui. Părea să nu mai existe nici un stăpîn şi nici un oaspete ; toate erau numai pentru el ; toate măguleau măreţia propriei lui persoane. Deodată realiză că era dureros de singur. Atunci începu să meargă înfrigurat din cameră în cameră căutîndu-şi un tovarăş. In zadar : oriunde mergea, găsea urma cuiva care tocmai ieşise — o carte abandonată, o draperie ce se ondula încă. O dată i se păru că a atins cu adevărat ţinta urmăririi sale ; orice retragere fusese tăiată şi se găsi faţă în faţă cu o oglindă ce îi trimitea înapoi propria imagine ; niciodată nu-i păruse mal puţin atrăgătoare.

Era evident că puterea lui Ayrault asupra visurilor sale creştea prin exerciţiu, cel puţin în comparaţie cu cele de la început. Se putea culca avînd certitudinea desăvirşită că va reîncepe de unde a rămas. In afara de asta, nu poseda, din păcate, nici o putere. Noapte de noapte se găsea în acelaşi palat avînd de fiecare dată o altă ocupaţie, urmărindu-şi cu o energie de neînfrînt o nouă vocaţie. Uneori cărţile erau la

dispoziţia lui şi el se lupta cu nişe întregi. Alteori, prezida un senat atent în camera legislativă. Ciudăţenia era, însă, că în jurul lui roiau servitori şi subalterni, dar niciodată un egal. Intr-una din nopţi, privind peste aceste grupuri supuse, făcu o descoperire uimitoare : aceştia avuseseră de la început sau căpătaseră acum o ciudată asemănare între ei, cu încă cineva pe care-1 mai văzuse. A doua zi, în orele sale de veghe, acest gînd îl obseda. Noaptea următoare realiză că persoana cu care
97
semănau ei toti atit de bine, api’oape pînă la identitate, era el însuşi.

Din momentul acestei descoperiri, indivizii se înmulţiră ; căpătară o mină ironică, batjocoritoare, sfidătoare. Gîndul că era înconjurat de o infinitate de fiinţe, asupra cărora nu avea nici o putere, fiecare din ele fiind un Francis Ayrault, era insuportabil. Ca şi cum asta n-ar fi fost de ajuns, ei începură să se înmulţească sub propriii lui ochi. Era un haos înspăimântător. Chipurile se divizau în gemeni, rîzînd unul de altul, batjocorindu-se reciproc, în- trecîndu-se în alergări şi în înălţime, ba chiar jucînd „capra“. Ceea ce era mai răii, fiecare din ei părea să aibă tot atîta îndreptăţire la personalitatea lui cît el însuşi. Conştiinţa sa nu-i mai aparţinea în exclusivitate, aşa cum nu poţi spune căreia din părţile divizate aparţine individualitatea originară a unui infuzor dintr-o picătură de apă. Nu mai putu suporta şi, cu un mare efort, se trezi.

A dau zi, după micul dejun, bătrîna Susan căută să aibă o întrevedere cu Ayrault şi-l învinovăţi fără înconjur că neglijează sănătatea micuţei Hart. De la ultima ei boală, fetiţa nu se mai arăta a fi cea dinainte : slăbea şi se ofilea din ce în ce mai mult. Cum fratele ei nu se mai juca niciodată cu ea, Hart tînjea tot timpul trecîndu-şi vremea cu pisoii şi vorbind singură. Ayrault fu adine mişcat. Se strădui să-şi petreacă ziua împreună, o luă într-o lungă plimbare cu trăsura şi consimţi să-i vadă ouăle de bibilică. Seara o reţinu mai mult la el, fără să o grăbească la culcare, cum îi era obiceiul. Se descoperea acum fugind cu adevărat de lumea din vis, creată cu atît efort. Nici cel mai timid om nu ezită să se aventureze într-un grup de străini aşa cum fugea Ayrault în seara aceea de gîndul adunăturii de intruşi, în care fiecare îi reflecta propria imagine. Cu dragă inimă ar fi desfăcut tot ce făcuse şi i-ar fi măturat pînă la imul din viaţa lui,

pentru totdeauna. Retragerea era însă numai de partea lui. Doar ce se cufundă in somn, şi ei se buluciră spre el rîzînd, zbenguindu-se, pretinzîn- du-i o silnică intimitate. Nimeni nu şi-a dorit vreodată să vadă o faţă cunoscută printre străini, cît tînjea el după un chip străin printre aceste insuportabile duplicate. Lucrurile se înrăutăţiră cînd imaginile începură să se micşoreze pînă ajunseră de mărimea unui bold. El încercă din răs
98
puteri sâ le menţină la dimensiuni mai mari, dar ele se micşorară şi mai mult, ajungînd cît un cap de bold. Cu toate astea, individualitatea lui era la fel de risipită printre ei, neputînd fi distinsă cu nici un chip ; se găsea, incorporat în această mulţime de creaturi minuscule, de mărimea unei optimi de ţol.

Pe măsură ce zilele treceau, bătrîna Susan îl tot prevenea cu privire la Hart. în cele din urmă îi propuse s-o ia în camera ei.

— Nu doarme cum trebuie, domnule, se plînge de vise.

— Ce vise ? întrebă Ayrault.

— Oh, despre dumneavoastră, domnule. Vă vede adesea împreună cu o mulţime de oameni care vă seamănă leit.

Ayrault se prăbuşi îngrozit pe scaun. Nu ajungea oare că viaţa lui era fără speranţă bîntuită de un regat turbulent, creat de el însuşi, trebuia acum ca această influenţă malefică să se extindă şi asupra copilului nevinovat ? O examină pe Hart a doua zi dimineaţa la micul dejun — era palidă, cu cearcăne în jurul ochilor şi îl privea timid. Nesăţioasele ei mîngîieri dispăruseră. O tentaţie teribilă fulgeră o clipă în mintea lui Ayrault : să folosească această fiinţă pură pe tărîmul periculos al experienţelor, în care pătrunsese el. îi dispăru însă tot aşa de repede precum venise. îşi va urma singur drumul şi va îndepărta fetiţa decît să rişte transmiterea răului în viaţa ei tînără. Poate că visele ei semănau întîmplător cu ale lui; oricum ea fu trimisă într-o vizită şi acestea fură curînd uitate.

După ce plecă Hart, pe Ayrault îl copleşi o adîncă amărăciune. Noaptea era prins în plasa vieţii-vis, devenită coşmar ; ziua nu-1 bucura nimic. îi lipsea afecţiunea neţărmurită a fetiţei, izbucnirile ei arzătoare. Mintea scrutătoare a lui Cyrus Gerry deveni bănuitoare :

— Nu m-aş mira, îi spuse el soţiei, să fie vorba de prea multă visare. Robispieri era un mare visător. Dar Virginiord ăla e mult

mai aproape de ideea mea de cetăţean american.

— Gîndeşti că are ceva pe suflet ? întrebă doamna Gerry, o femeie înceată şi blajină, care nu avea niciodată nimic pe al ei.

— Apă' ştiu şi eu ? Da’ mai apoi şi ce dacă are ? Cum văz eu omenirea, trudind să-şi croiască drum pe această planetă, întîlneşte destule lucruri de-a-ndoaselea. Calea bună e să-ţi faci curaj şi să le pui în ordine.

Concepţia lui Cyrus despre oameni se putea ridica pînă la un asemenea grad de pătrundere şi cu toate astea nu ajungea la Ayrault, care mergea pe drumul său mai singur ca orieînd.

Cum părăsise de mult viaţa activă sau, în cel mai bun caz, se mulţumea să imagineze acţiuni lăsînd pe alţii să le execute, tînărul, mai mult ca orieînd, se lăsa purtat de evenimente de la o zi la alta.

într-una din zile muncitorii din oraşul vecin declarară, grevă ; urma să aibă loc o adunare populară la care Ayrault fu rugat să participe în calitate de persoană neutră şi să-şi exercite influenţa în vederea unei împăciuiri. Fu mişcat de această propunere şi intenţiona să se ducă. Se gîndise chiar la cîteva cuvinte care-ar fi prins bine. Uită însă ziua cînd trebuia să aibă loc adunarea şi călări zece mile în cu totul altă parte. Altădată, cînd se afla la micul lor oficiu poştal, fu rugat de diriginte să traducă nişte scrisori în limba franceză, venite dintr-un oraş necunoscut din Canada şi adresate acestui funcţionar. Ele conţineau întrebări pline de îngrijorare cu privire la o tînără şi frumoasă franţuzoaică pe care Ayrault o întîlnea din cînd în cînd, plimbîndu-se într-o tovărăşie aparent dubioasă. îngrijorarea sărmanilor părinţi care expediaseră scrisoarea îi stîrni o nespusă compasiune. Le răspunse personal, pro- miţind să intervină spre binele fetei. Amină însă zi de zi îndeplinirea promisiunii şi, cînd în cele din urmă o căută, ea nu mai era de găsit. în schimb, în timp ce capacitatea sa de acţiune se diminua, cea de vis creştea. Omuleţii lui îi dădeau tot mai mult de furcă şi el îi stăpînea tot mai greu. Era un Guliiver încătuşat de liliputani.

Dar o tentaţie mult mai puternică i se pregătea. Furtuna războiului civil începuse să bîntuie dealurile ; se recrutau regimente şi se formau tabere. Agitaţia generală trezi energiile adormite ale lui Ayrault. Niciodată nu mai simţise o asemenea

emoţie. Vechiul sînge hughenot pulsa puternic în vinele sale. Zile şi nopţi mintea îi fu posedată de aceste gînduri şi visele dispărură cu desăvîrşire. Apoi agitaţia se
100
domoli ; recrutarea se opri şi obişnuitul amalgam de vise se reinstală cu o cumplită monotonie. Curînd însă veni
o nouă cerere de trupe. Un vechi prieten al lui Ayrault sosi intr-un sat vecin şi la prînz ţinu o cuvîntare la biserică, în vederea recrutării unei companii. Ayrault ascultă absorbit înflăcărata chemare şi, cînd se cerură recruţi, fu primul care se ridică. Se dovedi însă că lucrurile nu puteau fi rezolvate pe loc deoarece lipseau actele necesare. Şi alţi tineri din vecinătate urmară exemplul lui Ayrault, stabilindu-se să meargă împreună a doua zi la oraş pentru a se înscrie.

Toată dimineaţa şi-o cheltui în pregătiri şi discuţii cu alţi voluntari entuziaşti, care păreau să-l considere pe Ayrault căpetenia lor. Era de la sine înţeles, spuneau ei, că el va fi ofiţer al companiei. Se simţea alt om, parcă plutea în aer şi se pregătea să înoate spre o nouă planetă. Ce legătură mai exista acum între el şi palidul visător care hrănise acele plăsmuiri absurde ce ameninţaseră să-l subjuge cu totul ? Dacă ele îi mai treceau cîteodată prin minte, asta nu-1 făcea decit să mulţumească cerului că scăpase. Deschise larg ferestrele camerei. Ura pînă şi imaginea scenei unde se împlinise trufaşa lui viziune, unde fusese rege al visurilor. Nu mai avea importanţă : acum era liber şi magia fusese sfărîmată. Viaţă, acţiune, datorie, onoare, o naţiune renăscută îi apăreau în faţă ; toate încurcă turile luaseră sfîrşit.

în seara aceea veni o solie prin micul cătun, deschizînd uşa fiecărei case. Un tînăr sosi galopînd din oraş, deştep- tînd dealurile în goana sa cu sunetele stridente ale goarnei. El aduse vestea tuturor celor ce se angajaseră să se înroleze : avusese loc o mare înfrîngere ; se cereau de urgenţă întăriri ; se ordonase, aşadar, ca regimentul pe jumătate organizat, neinstruit, neînarmat, neechipat să plece în noaptea aceea pe front, înlocuind în fortificaţiile din jurul Washingtonului alţi recruţi, o idee mai puţin neexperimen- taţi decît ei. Toţi bărbaţii dornici să se înroleze trebuiau să se prezinte de îndată. Cum regimentul urma să treacă în zori cu un tren special pe calea ferată ce străbatea satul, cei din apropiere puteau să-l ia chiar

din staţie şi să mai stea cîteva ore acasă.
101

Fură clipe de mare agitaţie pentru Ayrault şi, către miezul nopţii, se trânti pe pat pentru a se odihni puţin, lăsând insă ordine stricte să fie trezit. Nu se gândea deloc la lumea fantasmagoriilor sale şi, dac-ar fi făcut-o, aceasta nu i-ar fi produs decât bucuria că a scăpat de ele pentru totdeauna.

Fie ca un om să âncerce la un moment dat să dea tot ce are mai bun in el ; viaţa îi va fi totuşi în mare parte determinată de trecut. Niciodată nu păruse Ayrault atât de adăpostit de cortegiul propriilor amăgiri ; niciodată nu-1 cotropiseră cu o putere atît de Înfricoşătoare. Se afla din nou in saloanele regeşti, construite de imaginaţia sa cu atîta trudă ; din nou se năpusti asupra lui hoarda fiinţelor fantastice, părînd fiecare într-o mai mare măsură el însuşi. Ayrault fu asaltat, încercuit, copleşit; se pierdu într-o mulţime de imagini ale sale. Dacă pătrundea in visul său vreo idee confuză privind proiectata lui viaţă de arme, ea se subordona cu totul sau nu făcea decât să mărească dimensiunile şi să întărească domnia acelei armate-fan- tomă căreia i se predase şi al cărei recrut jurat era deja.

Zgomote vagi pătrundeau de afară în tumultoasele sale vise. Era rostogolirea roţilor de tren, şuierul locomotivei, bătaia tobelor, uralele bărbaţilor, exploziile şi strălucirea artificiilor. Amestecate cu toate acestea, răsunau bătăi în uşă, pe care el o încuiase din obişnuinţă înainte de culcare. Zgomotele stîmeau şi mai mult agitaţia personajelor din vis. Ele începură deodată să crească şi creşterea era mai cumplită decît micşorarea. Din Gulliver printre liliputani, deveni Gulliver în Brobdingnag. Fiecare imagine a sa, miniaturală înainte, devenea acum uriaşă ; îi închideau drumul şi el nu se mai putea regăsi, nu mai ştia care e acel ,,eu“ ce trebuia să se trezească din nesfîrşita automultipli- care. In zăpăceala generală, deveni vag conştient că strigătele din sat se potoleau, că exploziile de lumină deveneau tot mai rare şi că trenul cu tinerii săi soldaţi se punea iar în mişcare, pufăind şi răsunînd printre dealuri, purtînd şansa pierdută a vieţii sale departe... departe... departe...

Mark Twain

CITIM IN „LONDON TIMES" DIN 1904

I

1 CORESPONDENŢA PENTRU „LONDON TIMES'* Chicago, 1

aprilie, 1904

Reiau prin cablu telefonic. De cîteva ore acest mare oraş — ca întregul glob, dealtfel — nu vorbeşte decît de extraordinara întîmplare menţionată în ultima mea relatare. Conform instrucţiunilor dumneavoastră, am să reiau povestea de la capăt pînă la punctul culminant de ieri — sau astăzi, cum doriţi să spuneţi. întîmplător, am jucat eu însumi un rol în această dramă.

Primul act se desfăşoară la Viena. Data : 31 martie, 1898 ; ora : unu noaptea. Petrecusem seara la o recepţie. Pe la miezul nopţii am plecat împreună cu ataşaţii militari ai ambasadelor britanică, italiană şi americană să fumăm o ţigară, acasă, la locotenentul Hiller, cel de-al treilea diplomat din cei menţionaţi. Cînd am ajuns, în cameră se aflau deja cîţiva vizitatori : tînărul Szczepanik împreună cu domnul K., susţinătorul său financiar şi secretarul acestuia, domnul W., precum şi locotenentul Clayton, din armata Statelor Unite. Pericolul unui război între Spania şi ţara noastră plutea în aer şi locotenentul Clayton fusese trimis în Europa cu însărcinări militare, îi cunoşteam bine pe Szczepanik şi pe cei doi prieteni ai săi şi foarte puţin pe domnul Clayton. îl întîlnisem cu ani în urmă la West Point, cînd era elev la şcoala militară. Comandant şef era pe atunci generalul Merritt. Clayton avea o reputaţie de ofiţer «apabil şi totodată iute din fire, franc, spunînd lucrurilor pe nume.

întrunirea avea în parte menirea de a pune în discuţie posibilitatea folosirii tele-eiectroscopului în activităţi militare. Asta sună destul de ciudat acum, dar e totuşi adevărat că pe vremea aceea teîe-electroscopuJ nu era luat

în serios decît de inventator. Chiar şi susţinătorul său financiar îl privea doar ca pe o jucărie bizară şi interesantă. Era aşa de convins de acest lucru, încît amînase folosirea universală a tele-electroscopului pînă la sfârşitul secolului, acordînd o concesiune exclusivă pe timp de doi ani unei societăţi care intenţiona să-l exploateze la Tirgul Internaţional de la Paris.

Cînd am intrat în fumoar, i-am găsit pe locotenentul Clayton şi pe Szczepanik angajaţi într-o discuţie aprinsă, purtată în germană, cu privire la tele-electroscop :

— Ei, în orice caz, acum cunoşti părerea mea, spunea Clayton, punîndu-şi cu emfază pumnul pe masă.

— La care eu nu ţin deloc, replică tînărul, cu un calm provocator în ton şi atitudine.
Clayton se întoarse spre domnul K. :
— Nu înţeleg de ce aruncaţi banii pe această jucărioară. După părerea mea ea nu va fi niciodată de folos vreunei fiinţe omeneşti. Nu face nici o para.
— Se poate, da, se poate. Totuşi am investit banii în ea şi nu-mi pare rău. Eu însumi cred că nu-i decît o jucărie, dar Szczepanik pretinde că e mai mult decît atît. Îl cunosc destul de bine ca să-mi închipui că vede mai departe decît mine, cu sau fără tele-electroscopul său.
Acest răspuns potolit nu-1 calmă pe Clayton ; păru, dimpotrivă, să-l ivite şi mai mult. El repetă cu tărie părerea sa că invenţia nu va folosi niciodată vreunei fiinţe omeneşti, că nu face nici o para. De data asta spuse chiar nici o para „chioară". Apoi puse un bănuţ pe masă, adăugind :
— Ia-1, domnule K., şi pune-1 bine şi dacă vreodată tele-electroscopul va face vreunui om un serviciu adevărat — adevărat am spus — te rog să mi-1 expediezi ca un memento şi eu am să retractez tot ce-am spus acum. De acord ?
— De acord. Şi domnul K. puse bănuţul în buzunar.
Clayton se întoarse apoi spre Szczepanik şi începu ironic, dar nu reuşi să sfîrşească fraza ; Szczepanik îl întrerupse cu o replică aspră, urmată de o lovitură. O luptă energică se încinse în cîteva clipe şi ataşaţii reuşiră cu greu să-i despartă pe cei doi bărbaţi.
Scena fee mută acum la Chicago. E toamna lui 1901. îndată ce tele-electroscopul a fost dezlegat de contractul de la Paris, el a intrat în uzul general şi, curînd după aceea, a fost conectat la sistemul telefonic din toată lumea. Se introduse imediat telefonul îmbunătăţit „la distanţă nelimitată" şi evenimentele zilnice de pe glob puteau fi văzute de oricine şi comentate de martori aflaţi la indiferent cîte leghe depărtare.
Cu timpul Szczepanik ajunse la Chicago. Clayton (căpitan acum) lucra în acelaşi departament militar. Cei doi reluară ostilităţile de la Viena, din 1898. Se certară în trei rînduri şi fură despărţiţi de martori. Două luni după aceea Szczepanik nu a mai fost văzut de nici unul din prietenii săi. La început se presupuse că a plecat într-o călătorie şi că vor auzi de el în curînd. Dar nu, el nu dădu nici un semn. Se presupuse apoi că se întorsese în

Europa. Totuşi, timpul trecea şi nu se ştia nimic de el. Nimeni nu se îngrijoră deoarece el era ca majoritatea inventatorilor şi altor firi boeme, care vin şi pleacă după cum le tună şi, adesea, fără să anunţe.

Acum urmează tragedia. în ziua de 29 decembrie, una din servitoarele lui Clayton descoperi un cadavru într-o despărţitură întunecoasă şi nefolosită a pivniţei din subsolul casei. Fu identificat cu uşurinţă : era al lui Szczepanik. Avusese o moarte violentă. Clayton fu arestat, inculpat, judecat şi condamnat pentru această crimă. Dovezile împotriva lui erau valide pînă în cele mai mici amănunte, fiind absolut inatacabile. Clayton însuşi recunoscu acest lucru. El spuse că era intr-adevăr imposibil ca un om cu judecata limpede şi nepărtinitor să nu fie convins de depoziţiile martorilor ; şi totuşi acel om greşea. Clayton jură că nu făptuise crima şi că nu avea nici
o legătură cu ea.

După cum îşi amintesc, probabil, cititorii dumneavoastră, el a fost condamnat la moarte. Avea prieteni numeroşi şi influenţi care se luptară din răsputeri să-l scapf. deoarece nici unul nu se îndoia de adevărul spuselor sale. Am făcut şi eu ce mi-a stat în putere să-l ajut, fiindcă între timp îi devenisem prieten intim şi consideram că nu-i e în fire să adcmencască un duşman într-un colţ şi

să-l asasineze. In perioada 1902—1903 guvernatorul îi amînă de cîteva ori sentinţa. Acelaşi lucru • se îhtîmplă la începutul acestui an şi ziua execuţiei fu < aisriînată pentru 31 martie.

Din ziua condamnării, guvernatorul se găsea într-o situaţie jenantă deoarece soţia lui Clayton îi era nepoată. Căsătoria a avut loc în 1899, cînd Clayton avea 34 de ani iar fata 23 şi s-a dovedit a fi o unire fericită. Au şi un copil — o fetiţă de trei ani. La început, mila pentru sărmana mamă şi pentru fetiţă închise gurile celor nemulţumiţi, dar asta nu putea dura la nesfîrşit — deoarece în America politica se amestecă în toate — şi, cu timpul, adversarii politici ai guvernatorului începură să-i atragă atenţia că nu lasă justiţia să-şi urmeze cursul. în ultimul timp, aceste aluzii deveniseră tot mai frecvente şi mai făţişe. în mod firesc, nervozitatea se transmise propriului său partid. Liderii începură să-l viziteze pe Springfield şi să poarte lungi discuţii confidenţiale. Acesta se afla acum între ciocan şi nicovală. Pe

de-o parte, nepoata sa îl implora să-i graţieze soţul, pe de alta, liderii partidului insistau ca el să-şi facă datoria de magistrat suprem al statului şi să nu mai împiedice execuţia lui Clayton. Sentimentul datoriei învinse şi guvernatorul îşi dădu cuvîntul că nu-1 va mai păsui pe condamnat. Asta s-a întîmplat în urmă cu două săptămîni. Doamna Clayton spuse atunci :

— Odată ce ţi-ai dat cuvîntul, mi s-a dus şi ultima speranţă, ştiind că nu ţi-1 vei lua înapoi. Ai făcut însă tot ce-ai putut pentru John şi n-am nimic să-ţi reproşez, îl iubeşti şi mă iubeşti şi amîndoi ştim că, dac-ai putea în mod onorabil să-l salvezi, ai face-o. Acum am să merg la el, să văd cu ce-i mai pot fi de folos şi ce alinare mai pot găsi în zilele ce ne-au rămas pînă la noaptea care pentru mine nu va avea sfîrşit. Ai să fii cu mine în clipa aceea, nu-i aşa ? N-ai să mă laşi s-o înfrunt singură !

— Te voi conduce chiar eu la el, sărmană copilă, şi voi fi lîngă tine pînă-n ultima clipă.

Pentru a-i îndulci privaţiunile detenţiunii, guvernatorul porunci acum să i se acorde lui Clayton orice favoare ar fi cerut. Soţia şi copilul îşi petreceau zilele alături de el, iar eu îi eram tovarăş noaptea. Fu mutat din celula

strimtă m .eşre locuise o perioadă atît de nenorocită şf
i se dădu apartamentul spaţios şi confortabil al gardianului şef. Mintea îi era mereu preocupată de drama sa şi de inventatorul asasinat şi, dintr-o dată, dori să aibă tele- electroscopul, care să-l sustragă de la aceste gînduri. Ii făcură pe plac. Se stabili legătura cu staţia telefonică internaţională şi zi de zi, noapte de noapte, el suna în diferite colţuri ale lumii, urmărea viaţa, examina priveliştiia ciudate, vorbea cu localnicii şi îşi dădea seama că, deşi zăvorit după gratii, graţie acestui minunat instrument, era liber ca păsările cerului. Rareori îmi vorbea şi eu nu-1 întrerupeam niciodată cînd îl vedeam absorbit de această distracţie. Stăteam în salon, citind şi fumînd. şi-mi plăceau acele nopţi liniştite, de o odihnitoare intimitate. Cînd şi cînd îl auzeam spunînd : „Daţi-mi Yedo ! [4]“, apoi, „Daţi-mi Hong-Kong 1“ sau „Daţi-mi Melbourne !“. Iar eu fumam în continuare şi citeam în tihnă în timp ce el colinda cealaltă faţă a pămîntului, unde soarele strălucea pe cer şi oamenii se aflau la lucru. Cîteodată, discuţiile care răzbăteau prin microfon mă interesau şi pe mine şi ascultam.

Ieri — tot spun ieri, ceea ce, din anumite motive, e firesc — instrumentul rămase nefolosit, şi acest lucru e de asemenea firesc deoarece era ajunul execuţiei. Trecu în lacrimi, tînguiri şi cuvinte de rămas bun. Guvernatorul, soţia şi copilul rămaseră pînă la unsprezece şi un sfert şi scenele la care-am fost martor erau de mai mare mila. Execuţia urma să aibă loc la patru dimineaţa. Puţin după ora unsprezece, liniştea nopţii fu întreruptă de ciocă- nituri şi o lumină puternică fulgeră în geam. Fetiţa strigă :

— Ce-a fost asta, tăticule ? şi, înainte de-a putea fi oprită, alergă la fereastră. Bătînd din palmele-i micuţe, exclamă :

— O, vino să vezi, mamă, ce lucru frumos fac !

Mama ştia ce, şi leşină : era spînzurătoarea !

Sărmana femeie fu dusă la ea acasă iar eu şi Clayton râmaserăm singuri, gîndind, frămîntîndu-ne, visînd.

[1] Yedo (sau Edo> — vechea denumire a oraşului Tokio.

Pare-am fi fost statui, aşa de nemişcaţi stăteam. Era o noapte sălbatică deoarece, aşa cum deseori se întîmplă în această regiune, iarna se reinstalase o vreme în primăvara timpurie. Cerul era negru, fără nici o stea şi dinspre lac bătea un vînt puternic. Liniştea din încăpere era aşa de adîncă, încît toate zgomotele din exterior păreau exagerate prin contrast. Se potriveau cu starea unora : tunetul unor rafale neaşteptate răvăşea acoperişurile şi hornurile, murind apoi în gemete şi vaiete în lungul cornişelor şi ungherelor ; din eînd în cînd, o rafală de zloată biciuia cu scrîşnet în pervaz şi în tot acest timp se auzea ciocănitul înăbuşit şi straniu al celor ce ridicau spînzurătoarea în curtea închisorii. După un timp, care nouă ne păru o veşnicie, toate acestea fură înlocuite de un alt sunet - - depărtat, răzbătînd slab pînă la noi, sugrumat de urletul furtunii : era un clopot ce bătea ora douăsprezece ! încă o veşnicie şi bătu din nou. Apoi iar şi iar. Un interval lung, sumbru şi apoi sunetul spectral pluti iar spre noi — unu, două, trei ; de data asta ni se opri respiraţia : încă şaizeci de minute de viaţă !

Clayton se ridică şi rămase în picioare la geam, privind la cerul negru, ascultînd răpăiala lapoviţei şi şuierul vîn- tului. 11 auzii exclamînd : „Cum poate să se arate pămîntul unui om pe cale să moară !“ Apoi : „Trebuie să văd din nou soarele — soarele !“ în clipa următoare chema înfrigurat :

— China ! Daţi-mi China, Beijing !

Eram foarte impresionat şi mi-am zis : cînd te gîndeşti că o simplă fiinţă omenească a făptuit acest miracol de necrezut — să schimbe iarna în vară, noaptea în zi, să potolească furtuna, să dea deţinutului în celula sa libertatea întregului pămînt şi soarele, în toată splendoarea, unui om ce moare în cel mai desăvîrşit întuneric. Ascultam.

— Cîtă lumină ! Cîtă splendoare ! Acesta e Beijing ?

— Da.

— Ce oră ?

— Amiază.

— De ce s-a adunat atîta mulţime în straie de sărbătoare ? Ce revărsare de culori ! Cîtă primitivă măreţie !

Şi cum mai sclipesc, pîlpiie şi ard în văpaia soarelui ! Ce sărbătoresc de fapt ?

— încoronarea noului nostru împărat.

— Dar ştiam că asta a avut loc ieri.

— Pentru tine este ieri.

— Intr-adevăr, dar mintea mi-e aşa de confuză în ultimul timp ; am şi de ce... Acesta e începutul procesiunii ?

— A„ nu ; a început acum o oră.

— Va mai dura mult ?

— încă două ore. De ce oftezi ?

— Pentru că mi-ar place s-o văd în întregime.

— Şi de ce să n-o vezi ?

— Trebuie să plec de îndată.

— Ai o întîlnire ?

După o pauză, răspunsul veni ti ist :

— Da.

După o alta, întrebă :

— Cine sînt cei din pavilionul acela măreţ ?

— Familia imperială şi invitaţi de sînge regesc de aici şi de pretutindeni.

— Iar în pavilioanele alăturate ?

— în dreapta, ambasadori, cu familiile şi suitele lor, iar în stînga, persoane neoficiale din străinătate.

— Dacă eşti bun. aş...

Buurn ! răsună din nou clopotul din depărtare, trimi- ţînd slab prin furtuna de vînt şi zloată bătaia de jumătate de oră. Uşa se deschide şi intrară guvernatorul, soţia şi copilul — femeia în

veşmînt de doliu ! Ea se prăbuşi la pieptul soţului într-o revărsare de suspine şi cu... eu n-am mai putut asista. Am plecat în dormitor şi am închis uşa. Stam acolo şi aşteptam... aşteptam... aşteptam, ascullînd mugetul furtunii ce răpăia în geamuri. Mi s-a părut că trecuse foarte mult timp aşa pînă ce am auzit freamăt şi mişcare în salon şi mi-am dat seama că sosiseră preotul, şeriful şi garda. Auzeam vorbindu-se încet, apoi tăcere ; urmă o rugăciune acompaniată de suspine. Deodată răsunară paşi — plecau la spînzurătoare. Atunci se auzi strigătul vesel al fetiţei :

— De ce mai plîngi, mamă, acum, cînd tata e din nou al nostru şi-l luăm acasă ?

.10!)

Uşa se închise, plecaseră. Mi-era ruşine : eram singurul prieten al condamnatului care nu avea tărie, nu avea curaj. Am păşit în cameră, hotărît să mă port ca un bărbat în toată firea şi să-i urmez, dar sîntem cum ne-a croit natura — n-avem ce face. Nu m-am dus.

Mă învîrteam nervos prin cameră cînd, deodată, m-am îndreptat spre geam, atras de fascinaţia sinistră pe care-o exercită asupra noastră priveliştile înspăimîntătoare. L-am ridicat uşor şi am privit jos, în curte. La lumina stridentă a becurilor electrice am văzut micul grup al martorilor privilegiaţi — soţia condamnatului plîngînd la pieptul unchiului ei, în timp ce Clayton stătea pe eşafod cu ştreangul de gît, cu braţele legate pe lîngă corp şi cu o scufie neagră pe cap. Şeriful era lîngă el, cu mîna pe spînzură- toare, iar preotul în faţa lui, cu capul descoperit şi cu cartea în mînă.

— „Eu sînt învierea şi viaţa..."

M-am întors. Nu puteam să ascult, nu puteam să privesc. Nu ştiam încotro să merg sau ce să fac. Fără să-mi dau seama, ochii mi-au căzut pe ciudatul instrument şi am văzut Beijingul şi procesiunea împăratului. în clipa următoare mă aplecam în afara geamului, gîfîind, sufocat, încercînd să vorbesc, dar amuţit de însăşi necesitatea urgentă de a vorbi. Preotul putea vorbi, iar eu, care aveam atîta nevoie de cuvinte...

— „Şi domnul să-ţi ierte păcatele. Amin"

Şeriful trase în jos scufia neagră şi puse mîna pe levier. Atunci mi-am recăpătat vocea :

— Pentru dumnezeu, opriţi-vă ! Omul acesta e nevinovat.

Veniţi aici, să-l vedeţi pe Szczepanik cu ochii voştri !
Nici trei minute mai tîrziu, guvernatorul îmi luase locul la fereastră şi striga :
— Desfaceţi-i legăturile şi eliberaţi-1 !
Puţin după aceea toată lumea era în salon. Cititorul îşi imaginează, probabil, scena, nu e nevoie s-o descriu. Era un fel de orgie a bucuriei. Un mesager duse vorbă lui Szczepanik în pavilion şi se puteau vedea uimirea şi îngrijorarea ivindu-i-se pe chip, la auzul celor povestite. Apoi veni la celălalt capăt al liniei şi vorbi cu Clayton, cu gu

vernatorul şi cu toţi ceilalţi. Soţia lui Clayton îşi revărsă asupra lui toate mulţumirile pentru că-i salvase soţul şi în adînca ei recunoştinţă îl sărută de la o distanţă de douăsprezece mii de mile.
Tele-electrofonoscoapele de pe glob fură puse în funcţiune şi, timp de cîteva ore, regi şi regine din multe ţări (cu vreun reporter ici şi colo) vorbiră cu Szczepanik şi-l lăudară. Puţinele societăţi ştiinţifice care nu-1 făcuseră încă membru de onoare îi conferiră, acum, acest titlu. Cum de dispăruse dintre noi ? Explicaţia era simplă. Szczepanik nu se putuse obişnui cu viaţa de celebritate mondială şi fusese silit să fugă de vedetismul care-i răpea liniştea şi intimitatea. De aceea îşi lăsase barbă, îşi pusese ochelari coloraţi, se deghizase cît putuse şi în alte privinţe, îşi luase un nume fictiv şi plecase să colinde lumea în linişte.
Aceasta e povestea dramei care a început cu o ceartă fără importanţă la Viena în primăvara lui 1898 şi era cît pe-aci să se transforme într-o tragedie în primăvara lui 1904.
M. T.

II

CORESPONDENŢĂ PENTRU „LONDON TIMES!<

Chicago, 5 aprilie, 1904
Astăzi a sosit printr-un Clipper al Liniei transoceanice electrice şi prin legăturile acesteia de trenuri electrice, un plic din Viena, pentru căpitanul Clayton, conţinînd o monedă englezească. Adresantul fu adînc mişcat. El sună Viena şi vorbi cu domnul K. la videotelefon :
— Nu e nevoie să vă spun nimic, puteţi citi totul pe chipul meu. Soţia mea păstrează bănuţul. Nu vă temeţi — nu-1 va

arunca.
M. T.

III

CORESPONDENŢA PENTRU „LONDON TIMES[1]', Chicago, 23 aprilie, 1904

Acum, cînd evoluţia ulterioară a cazului Clayton a atins punctul final, o voi rezuma în cele ce urmează. Salvarea romantică a lui Clayton de la o moarte ruşinoasă a cuprins toată regiunea într-un val de uimire şi bucurie care-a ţinut proverbialele nouă zile. Cînd se des- meticiră, oamenii căzură din nou pe gînduri. Unii au început să spună : „Dar a fost omorît un om şi Clayton l-a omorît“. Alţii au replicat : „într-adevăr, am trecut cu vederea acest amănunt important, sentimentele ne-au orbit cugetul.”

Curînd toată lumea fu de acord că John Clayton trebuia judecat din nou. Se luară măsurile necesare şi reprezentările de rigoare reveniră Washingtonului. Aceasta deoarece, conform noului paragraf adăugat la Constituţie în 1899, recursurile nu sînt problema unui anume stat, ci una naţională şi de aceea trebuiesc judecate de cel mai înalt for judecătoresc din ţară : Curtea Supremă de Justiţie a Statelor Unite. Judecătorii fură aşadar convocaţi la Chicago. Şedinţa a avut loc alaltăieri şi a fost deschisă cu obişnuitele formalităţi impresionante : cei nouă judecători şi-au făcut apariţia în robe negre fiind prezidaţi de noul preşedinte al Curţii Penale (Lemaitre). Deschizînd şedinţa, acesta spuse :

— După părerea mea, cazul e destul de simplu. Inculpatul a fost învinuit de uciderea cetăţeanului Szczepanik. Se dovedeşte însă că cetăţeanul Szczepanik nu a fost defel ucis. Prin decizia curţii franceze în cazul Dreyfus [l], s-a stabilit fără putinţă de tăgadă că deciziile curţilor de justiţie sînt definitive şi nu se pot revizui. Sîntem obligaţi să respectăm şi să adoptăm acest precedent deoarece pe precedente se clădeşte edificiul durabil al jurisprudenţei.

[1] Alfred Dreyfus (1859—1035). Ofiţer francez, acuzat şi con- damnat pe nedrept pentru înaltă trădare în 1894. El a fost graţiat în 1899 (un an după publicarea povestirii lui Mark Twain) şi reabilitat abia în 1906.

Acuzatul a fost absolut pe drept condamnat la moarte pentru uciderea cetăţeanului Szczepanik şi, după părerea mea, nu putem da decît o singură sentinţă : să fie spînzurat :

Domnul judecător Crawford a spus :

— Dar, Excelenţa voastră, pentru asta el a fost graţiat pe eşafod.

— Graţierea nu e valabilă şi nu se poate susţine, deoarece el a fost graţiat pentru uciderea unui om pe care nu l-a ucis. Nu poţi graţia un om pentru o crimă pe care n-a comis-o, ax- fi absurd.

— Dar, Excelenţa voastră, el a omorît totuşi un om.

— Acesta e un amănunt fără importanţă, care nu ne priveşte deloc. Curtea nu se poate ocupa, de această crimă pînă cînd acuzatul nu a ispăşit-o pe cealaltă.

Domnul judecător Halleck spuse :

— Excelenţa voastră, dacă hotărîm să fie executat, vom săvîrşi o eroare judiciară, deoarece guvernatorul îl va graţia din nou.

— Nu va avea această putere. El nu poate graţia un om pentru o crimă pe care n-a comis-o ; cum spuneam mai înainte, ar fi absurd.

După ce se consultă cu confraţii, domnul judecător Wadsworth spuse :

— Excelenţa voastră, cîţiva dintre noi am ajuns la concluzia că ar fi o eroare să-l spînzurăm pe inculpat pentru uciderea lui Szczepanik, deoarece s-a dovedit că nu l-a ucis pe Szczepanik. Trebuie să-l condamnăm numai pentru uciderea celuilalt om.

— Dimpotrivă, s-a dovedit că l-a ucis pe Szczepanik. Conform precedentului francez, e evident că trebuie să respectăm decizia curţii judecătoreşti.

— Dar Szczcpanik trăieşte.

— La fel şi Dreyfus.

In cele din urmă se dovedi imposibilă ignorarea sau evitarea precedentului francez. Asta nu putea avea decît un singur rezultat : Clayton fu dat pe mîna călăului. Sentinţa produse o agitaţie imensă. întregul stat se ridică atunci ca un singur om, cerind graţierea şi rejudecarea lui

Clayton. Guvernatorul semnă graţierea, dar Curtea Supremă se simţi datoare s-o anuleze, ceea ce şi făcu, iar sărmanul Clayton

a fost spînzurat ieri. Oraşul e îndoliat, ca întregul stat de altfel. 'întreaga Americă vociferează, exprimindu-şi dispreţul pentru „justiţia franceză" şi blestemaţii de soldăţei care au inventat-o şi au transmis-o şi celorlalte ţări creştine.

M. T.

3. D. Whelpley ATOMII LUI CHLADNI

Gustav Mohler, matematicianul şi inventatorul celebru de altădată, a murit anul trecut (1858) într-un azil de nebuni. Soţia lui, care strălucea mai mult decît el, chiar şi în perioada lui de glorie, a murit şi ea. Pacea domnului şi iubirea tuturor au însoţit-o. Făcînd acum cunoscute cauzele ce au dus la înstrăinarea lui Mohler de ea şi, curînd după aceea, la nebunia lui, nu mă mai tem că voi răni mîndria bărbatului sau vanitatea femeii. Ca prieten al doamnei Mohler, doresc s-o justific. Toţi acei care s-au bucurat de minunata ei ospitalitate sau au gustat plăcerea de a conversa cu ea nu-rni vor dezaproba intenţia.

Prima mea întîlnire cu Mohler a fost pusă la cale de un prieten — savantul P. Era în iarna lui 1854. Ne-am întîlnit toţi trei într-o bibliotecă publică. Sedus de entuziasmul imperturbabil al inventatorului, amicul meu se aştepta la dezvăluiri extraordinare. Ne-am aşezat la o masă rotundă, într-un alcov al bibliotecii, examinînd planuri şi diagrame. Mohler explică vreme de un ceas, făcu diferite calcule, se afundă în abisurile dinamicii constructive ; vocea lui suna monoton în cavităţile gotice ale încăperii. Vechile tratate de alchimie şi filozofie, surori gemene ale ignoranţei, ce împovărau trei pereţi ai alcovului, păreau în sfîrşit să participe, trezite de digresiunile desfăşurate la nesfîrşit. Era ca un clovn luptîndu-se eu cercul : creierul se zbătea într-un cerc vicios, epuizat de propriul efort.

Fanaticul părea să aibă între treizeci şi patruzeci de ani; bine făcut, bine îmbrăcat şi foarte manierat. Avea o voce blîndă, insinuantă. Cu toate acestea îţi inspira milă. In cea mai mare parte, invenţiile lui erau curate sminteli, încâlcind toate legile mecanicii. Instinctul, bunul simţ, teama că ar putea greşi îi dădeau un aer timid. Se supunea judecăţii superioare a lui P., îl ruga să-i indice erorile. Zîmbi trist cînd P. îi dădu să-nţeleagă, cu oarecare duritate, că-i dispreţuia toată schema.

Aş fi vrut din tot sufletul să-i vorbesc lui Mohler despre el însuşi, dar atitudinea lui rezervată interzicea compasiunea. El îl

imploră pe P. să-i examineze mai atent invenţia (o nouă sursă de energie), spunînd că poate-i scăpase ceva la calcule, dar, cum „toate acestea îi erau împărtăşite prin intermediul spiritismului", nu îndrăznea să abandoneze cercetările.

— Spiritele, răspunse P. cu hohotul său de savant tăios, nu-ţi vor îngădui să-l păcăleşti pe Demiurg ; chiar el îţi condamnă invenţia : ar distruge universul.

Mohler răspunse pe un ton blajin că ar fi foarte mîh- nit să ştie că prietenii săi, spiritele, l-au înşelat. Apoi mă trase la o parte şi îmi spuse, aruncând o privire pieziş- mocnită lui P., care rămăsese la masă, căscxnd nervos :

— El e un materialist; în dumneata, însă, am încredere.

Făcu apoi aluzie la o altă invenţie a sa care ar fi fost perfecţionată de spiritele rele şi-l ruinase. Pupilele maniacului se dilatară şi un tremur vizibil îi cuprinse trupul cînd începu să-mi descrie maşina :

— E un mijloc de a descoperi minciuna şi trădarea.

Spiritul lui Chladni îi împărtăşise secretul — Chladni, francezul[1] care a descoperit dansul atomilor.

— La fel se întîmplă, spuse el, cu atomii creierului : ei vibrează în forme geometrice, pe care sufletul le interpretează.

P. ne urmărea şi, alarmat de agitaţia nebunului, ne întrerupse conversaţia, luîndu-mă repede de acolo. Deşi spuma nebuniei se adunase pe buzele nefericitului inventator, el avu totuşi puterea să păstreze, cînd ne Iuarăm rămas bun, decenţa unui gentleman.

Părăsind împreună cu P. biblioteca, mi-am exprimat dorinţa de a cunoaşte cîte ceva despre viaţa lui Gustav Mohler. Curiozitatea mea îi păru deplasată : din punctul lui

[1] Ernst (Florens Friedrich) Chladni (175C—1827). In realitate fizician german, specialist în acustică.

cfe vedere, povestea unui nebun era cea mai puţin interesantă dintre toate şi folositoare doar acelor oameni inteligenţi, dar nefericiţi, care se îngrijesc de aziluri. Despre Gustav Mohler nu ştia şi nici nu dorea să afle ceva în plus, regretînd ora pierdută în compania lui, pentru care amînase o importantă analiză de soluri în compania profesorului M.

— Presupun, zise el cu un zîmbet strîmb, că eşti în căutare de personaje pentru un roman şi gîndeşti că istoria acestui individ

ţi-ar putea oferi o porţie foarte condimentată de grotesc.

Ne-am despărţit, nu tocmai în termeni buni, el întor- cîndu-se la solurile lui, eu la gîndurile mele.

Au trecut cîteva luni de la această întîmplare pînă cînd talentatul şi pragmaticul meu prieten, savantul, binevoi să mă onoreze cu o vizită. într-una din serile reci şi umezi de noiembrie, i-am auzit pasul grăbit şi hotărît în hol. O ciocănitură şi, mai înainte ca eu să fi avut timp să răspund, uşa camerei se deschise năvalnic.

Savantul stătea în prag ; nasul ascuţit îi ieşea de sub pălăria lucioasă iar trupul îşi pierduse forma sub pelerina greoaie ce-1 apăra de vîntul şi ploaia nopţii.

— Oh, exclamă el, după cum văd, eşti ţintuit lîngă foc. Dar, dacă ai curajul să-nfrunţi furtuna, am să-ţi fac o invitaţie interesantă.

— Intră ! Lasă-ţi armura şi s-auzim ce-i cu invitaţia ta.

Se supuse, în felul său grăbit "şi ursuz, îşi aruncă pălăria udă, apoi pelerina, pe o masă plină de cărţi şi ziare şi-şi trase un scaun.

— Ai să vii cu mine, spuse el autoritar, la Charles Montague.

— Forty-second Street — pe furtuna asta ! Fii înţelept ! Am şi comandat whisky, apă caldă şi lămîie.

M-am ridicat şi am sunat. Profesorul P. avea o slăbiciune pentru punch, mai ales preparat de mine. Consimţi cu un oftat.

— Putem merge mai lîrziu, spuse el. Vor fi prezente acolo nişte persoane foarte distinse. Cel puţin doi entomologi, un anticar şi un colecţionar de curiozităţi din Germania, posesor al unei turmaline pe care trebuie s-o capăt cu orice preţ. E de culoare galbenă sau, mai degrabă,

117

«urle. Va mai fi şi o femeie, doamna Bertaldy, americancă, o stea a ştiinţei pe care trebuie s-o cunoşti.

— P., eşti nebun. Femeile savante sînt şi mai respin-
£toare decît bărbaţii efeminaţi, La o femeie erudiţia nu-i cît un substitut disperat al frumuseţii.

— Ai dreptate, poate ; am să mă mai gîndesc la asta. Doamna Bertaldy însă e cu adevărat frumoasă, dacă nu chiar fascinantă : are numai treizeci de ani, e bogată, Independentă şi străluceşte în arta conversaţiei.

— Hm ! E văduvă ?

— Da, cel puţin aşa am auzit.

— Prietenă a familiei Montague ?

— Care garantează pentru ea.

— Şi spui că-i americancă ?

— Da, sub un nume străin, adoptat, presupun, pentru a evita amintiri neplăcute. Femeilor savante, după cum ştii, li se întîmplă asemenea lucruri, Soţul e mort şi nu are copii. Charles Montague jură că e aşa, soţia lui bagă mîna-n foc că-i aşa şi, desigur, aşa trebuie să fie.

— încă un pahar şi sînt al tău. îi vom vizita pe soţii Montague şi vom sta de vorbă cu doamna Bertaldy ; dar, dacă mă obligi să-ţi ascult alchimiştii geniali, te avertizez că o să-i reped.

Primele zece minute de conversaţie cu doamna Bertaldy m-au dezamăgit. Aparţinea genului de oameni cu maniere potolite, vorbea scăzut, fără să gesticuleze, fără vioiciune. Avea trăsături regulate, frumos desenate, dar umbrite de tristeţe.

La o femeie, diferenţa dintre mediocritate şi perfecţiune nu se descoperă din prima clipă decît finilor cunoscători. Doamna Bertaldy nu făcea o impresie deosebită la prima vedere dar, fără să vreau, reveneam mereu să vorbesc cu ea. Discursul ei nu era nici apoftegmă, nici demonstraţie, nici comentariu ; era un fel de muzică simpatetică. îşi cînta partitura în concertul cuvintelor alese într-o manieră reţinută şi plină de gust, adăugind cîte un accent de prospeţime atunci cînd discuţia ameninţa să lîncezească, sau tăcerea, să se prelungească.

P. era nemulţumit. Doamna Bertaldy nu luase parte Ia discuţiile zgomotoase şi plicticoase ale savanţilor. în drum

spre casă, el o numi „o impostoare — un idol făli". Euv dimpotrivă, eram hotărît să cultiv noua mea cunoştinţă, îmi plăcea. P. nu vedea la oameni sau lucruri decît ceea ce batea la ochi. Era un biet naturalist.

Doamna Bertaldy locuia la familia Montague şi, curînd, devenii un vizitator obişnuit în casa acestora. Nu ca iubit, ţin să subliniez, sau ca vînător matrimonial, ci ca unul care dorea să se bucure de o companie plăcută. Pedantul de Montague şi soţia sa erau de nepătruns în ceea ce privea trecutul doamnei Bertaldy, dar o tratau cu atîta încredere şi respect, îneît îmi dădeam seama că erau la curent cu povestea vieţii ei şi că aceasta le inspira stimă şi preţuire. Cînd vorbea ea, se temeau parcă să nu

piardă vreun cuvînt. Cunoştinţele ei erau variate şi precise, deşi vorbea despre oameni şi lucruri de parcă erau mai curînd sentimente. Nu peste mult timp, am descoperit că farmecul companiei doamnei Bertaldy se datora, în parte, atenţiei graţioase cu care te asculta. Te încuraja să vorbeşti şi dirija conversaţia cu multă uşurinţă.

într-o dimineaţă de aprilie stăteam împreună în splendida seră a soţilor Montague, bucurîndu-ne de primul aer cald al primăverii, de parfumul florilor şi de cîntecul păsărilor care se chemau din coliviile lor dintre portocali. Vorbeam cu multă siguranţă şi spontaneitate, descriind o grădină din sud. Doamna asculta ca de obicei, cu o atenţie ineîntată. Era într-adevăr frumoasă !

Ochii ei mă fixau cînd, nu ştiu prin ce asociaţie, îmi răsări în minte imaginea nebunului bîntuit de spirite şi am tăcut.

Doamna Bertaldy păli şi, examinîndu-mă cu o expresie de groază pe chip, exclamă :

— Te gîndeai la el ! Ce ciudat !

— Dar ştii la cine mă gîndeam ?

— A murit, răspunse ea, acum putem vorbi liniştiţi.

— Oh, Mohler, nebunul ?

— Chiar el.

— Cum de ţi-ai dat seama la cine mă gîndeam ?

— Nu trebuie să te surprindă. Sîntem de mult timp împreună şi, deşi nu l-ai numit pe fostul meu soţ, am înţeles din afirmaţiile sau aluziile dumitale că l-ai cunoscut cel puţin pe el, dacă nu şi povestea lui.

119

— E drept, am pomenit de invenţiile lui şi adesea mi-am exprimat dorinţa ca ele să fie reale sau posibile.

— Aluziile dumitale m-au făcut să mă cutremur. Mohler era nebun. Mă tem că mă vei crede şi pe mine nebună, spunîndu-ţi că unele din invenţiile sale, cele mai importante, au fost perfecţionate şi aplicate mai înainte să-şi fi pierdut minţile.

— Ai fost deci soţia acestui om, am exclamat plin de compasiune.

— Da. Părinţii noştri erau străini, dar Gustav şi cu mine ne-am născut şi am învăţat în America.

— Nu vrei să-mi povesteşti şi mie despre această căsătorie ? am rugat-o, împins de o vie curiozitate.

Oftă dar, după o clipă de gîndire, începu să-mi povestească pe tonul ei firesc :

— Părinţii noştri au hotărît să ne căsătorim. Mohler avea douăzeci şi unu de ani, iar eu, şaptesprezece. Nu am avut copii, eram bogaţi, cultivaţi, trăiam în lux. Mohler se dedică invenţiilor sale, eu vieţii mondene. El se ofili, devenind un pustnic, eu, o femeie de lume. Căminul nostru era, astfel, scindat din temelie. Locuiam într-un apartament dublu pe D. Street. Jumătate era ocupat de Mohler şi de maşinăriile sale". Cealaltă jumătate o foloseam eu, pentru a-mi primi oaspeţii şi prietenii, pe care el rareori îi vedea. La cinci ani de la căsătorie părinţii noştri au murit, lăsindu-mă să mă descurc singură. Te- mîndu-se de cheltuielile făcute de Mohler pentru invenţiile lui ciudate, mi-au lăsat mie întreaga avere, în exclusivitate. Temerile lor erau întemeiate. în ziua celei de-a şaptea aniversări a căsătoriei noastre, am organizat o seară de muzică — iubeam cu pasiune muzica la vremea aceea. Pe la miezul nopţii, Mohler a intrat în camei'a mea. pe care n-o mai vizitase de un an. închise uşa, o încuie cu grijă, îşi trase un scaun lingă pat şi se aşeză.

— Mana Bertaldy, spuse după o tăcere pe care m-am străduit să n-o întrerup, noi nu mai sîntem soţ şi soţie.

N-am răspuns nimic. Inima mea nu-i mai ieşea ca înainte în întâmpinare.

— Numele meu nu-ţi aparţine.

— Nu ? Şi de ce, Gustav ?

— Avocatul meu tocmai adună dovezi ce vor face imposibilă convieţuirea noastră pe viitor.

— Avocatul tău ! am exclamat, tresărind involuntar. Prietenul meu, Raymond Bonsall ?

— Prietenul tău, Maria ! M-a înşelat oare ? Iartă-mă, dacă te-am nedreptăţit ! Cugetul mi-e întunecat uneori.

Cuvintele fuseseră spuse pe un ton atît de mîhnit şi de rugător, încît mi-au stîrnit mila. îmbrăcămintea îi era murdară, părul îi cădea în şuviţe dezordonate, avea ochii injectaţi de cît scormonise în flăcările cuptorului. Aburii otrăvitori din creuzet îi ofiliseră chipul, dîndu-i un aspect de pergament.

— Sînt mulţi ani, i-am spus, de cînd nu mi-ai mai aruncat o privire afectuoasă.

— Am meritat să-ţi pierd iubirea, dar ar fi trebuit, totuşi, să ai mai multă grijă de onoarea mea şi a ta.

— Paza ambelor pare să fi fost transferată avocatului tău.

— Pot să cred, deci, că puţin îţi pasă ?

— Crede ce vrei. M-am obişnuit de prea multă vreme să am singură grijă de mine. Nu mai aştept nici sfat, nici protecţie din partea cuiva.

— Eşti bogată.

— Asta e o mîngîiere, într-adevăr. Nu-mi lipsesc mijloacele de apărare — sînt mai norocoasă decît alte femei.

— Iar eu nu am decît ceea ce mi-ai luat tu.

— Acuzaţiile tale mă umplu de dispreţ, mai ales că eşti ultimul om îndreptăţit să mi le aducă. Cît despre pierderea averii tale, jalnic risipită pe tot felul de inutilităţi, îmi pai-e sincer rău. Dacă îţi trebuiesc bani pentru cheltuieli personale, poţi să iei de la mine cît doreşti.

— Sînt dator.

— Cît ?

Suma era considerabilă. M-am ridicat, m-am dus la masa de scris şi am semnat un cec pentru suma respectivă. M-a urmat. Ochii i s-au umplut de lacrimi. A înge- nunchiat la picioarele mele şi mi-a luat mîinile, acope- rindu-le de sărutări. Avusesem odată o stimă afectuoasă pentru Gustav. Fusesem tovarăşi de joacă, prieteni. Am simţit parcă o

părere de rău şi l-am privit ceva mai blînd. Gustav înre- gistră lacom schimbarea.

— N-am să mă ridic, Maria, zise el, pînă cînd nu-mi vei fi iertat nedreapta învinuire. Atîta bunătate şi generozitate nu pot veni din partea unei soţii necredincioase sau dezonorate.

— Ai dreptate, dragul meu.

Se ridică, ţinîndu-mi încă mîinile în ale lui.

— Mărinimia ta m-a salvat. Mai acordă-mi încă o favoare, ca împăcarea să fie deplină.

— Orice, pentru binele căsniciei noastre, dar numai cu o condiţie vom putea fi fericiţi ca la început.

— Şi aceasta este... ?

— Să-ţi schimbi ocupaţia, să renunţi la aceste cercetări nebuneşti, să-ţi cruţi trupul şi sufletul şi să trăieşti simplu, ca toţi ceilalţi.

— Dar, îngăimă el, am o invenţie de valoare incalculabilă. Să renunţ acum ar însemna să irosesc o muncă de ani de zile.

— Şi favoarea de care vorbeai... ?

— Trebuie să-mi continui opera !

— N-am să-ţi procur mijloacele autodistrugerii.

— Fixează-mi un termen ! Averea ta e mare ; nici nu vei simţi lipsa a ceea ce-ţi cer eu.

— Cît timp ?

— Un an. Pînă atunci voi perfecţiona invenţia care mă va nemuri şi mă va îmbogăţi. Ai milă de mine, Maria ! Nu avem copii. Tu ai plăcerile şi ocupaţiile tale, eu nu £?m decît asta ; şi tu mi-o refuzi ! exclamă el cu o amărăciune atît de dibaci amestecată cu afecţiune şi remuşcare, încît inima mi se înmuie. Am acceptat.

Gustav nu era lipsit de caracter. Se străduia din nou să-mi fie pe plac. Deşi îşi dedica în continuare zilele cercetărilor sale, serile ne erau rezervate mie şi invitaţilor mei. Buna dispoziţie părea să-i fi revenit. Eram atît de fericită de această schimbare, încît i-am îngăduit să-mi sustragă sume mari de bani. Averea mea era încă destul de mare şi abia aşteptam să se sfârşească anul asupra căruia convenisem.

Te surprinde, fără îndoială, că am putut uita atît de uşor învinuirile sale. Mulţumită să ştiu că avocatul Ray-
mond Bonsall, caxe mă persecutase mai înainte cu atenţiile sale nedorite, era sursa bănuielilor lui Mohler, alungasem subiectul din gîndurile mele. Fericirea nu lăsa loc dorinţei de răzbunare, nici chiar împotriva lui Bonsall. Ca prieten al lui Gustav, îî primeam cu aceeaşi amabilitate şi el continua să facă parte din societatea rafinată şi elegantă de care aveam norocul să fim înconjuraţi.

Cu un taot surprinzător, Bonsall îşi schimbă planul. Dacă înainte îşi manifestase atenţiile pe ascuns, acum îşi exprima devoţiunea în mod constant şi de faţă cu toată lumea, evitîndu-mă cînd eram singură. Influenţa lui asupra lui Mohler deveni în cele din urmă absolută şi impenetrabilă. Nu mă mulţumea să-i aud repetând deseori în public că erau părtaşi la invenţie ; că Bonsall cumpărase o cotă-parte ; că se consultau zilnic asupra mersului lucrurilor. Neliniştea m-a făcut să-i urmăresc. în fiecare după-amiază, la o anumită oră, Bonsall cobora în atelier. Rămînea acolo o vreme, apoi pleca. Seara apărea adesea în salon şi reuşea întotdeauna să se facă plăcut prietenilor noştri.

Instinctul unei femei, corect în aprecierea caracterului sau

mobilurilor, dă greş cînd e vorba de labirintul strategic al perfidiei masculine. Curând mi-am dat seama că Bonsall îmi devenise duşman. Scopul său suprem era să se răzbune fiindcă îl respinsesem, şi să nimicească împăcarea mea cu Mohler. Totuşi, ciudăţenia şi constanţa purtării sale — atent în public, rezervat şi precaut cînd eram singuri — ca şi eforturile pe care le făcea pentru a-şi crea relaţii cît mai intime cu soţul meu, mă derutau complet.

Mă întrebam dacă atenţiile lui publice, atât de jenante şi totuşi nevinovate, sărind la cea mai mică dorinţă a mea, când alţii o puteau îndeplini la fel de bine, nu erau menite să lase imjpresia că relaţiile noastre particulare erau prea intime.

Bănuiala mă neliniştea nespus, aşa că, în oele din urmă, i-am dezvăluit-o lui Mohler. El însă m-a asigurat că mă înşelam, că Bonsall era chinuit de remuşc&ri pentru răul pe care ni-1 făcuse şi numai împăcarea noastră îi aducea mângâiere, Bonsall îi era doar asociat la invenţie, aflată acum într-a opta lună a perioadei convenite, şi

aproape perfectată. Blîndeţea din tonul şi atitudinea sa îmi potoli temerile şi, cu prea multă uşurinţă, l-am crezut.

Curînd după aceea, Mohler îmi propuse unele schimbări în arhitectura şi mobilierul apartamentului meu. Motivele invocate mi-au părut sincere şi izvorîte din afecţiune, aşa că am eliberat camerele pentru o lună, lăsîndu-1 să opereze îmbunătăţirile respective. Dorea, spunea el, să-mi facă o surpriză. Apartamentul era spaţios şi dispunea de o cameră de toaletă cu vestibul. Acestea au fost refăcute sub îndrumarea lui Mohler însuşi. în sfîrşit, totul a fost gata şi, împreună cu cîţiva prieteni, am vizitat noile încăperi. Plafonul devenise uşor concav, avînd în centru o oglindă mare, ovală. Această oglindă, atît de ciudat plasată, avea să -câştige admiraţia tuturor. Bonsall era, sau pretindea că este, nebun după ea. Am observat că oglinda, minunat şlefuită, nu era din cristal, ci dintr-un metal asemănător argintului. De la acest obiect strălucitor plecau lambriuri măiestrit sculptate. încadrând fresce de o graţioasă simplitate. Covoarele, oglinzile din perete, fîntîna, statuetele, caseta de bijuterii, etajerele cu cărţi, tapiseriile, geamurile colorate, îmbrăcate-n draperii, totul era de o eleganţă perfectă, în combinaţii de culori armonioase şi pline de prospeţime. Camera

de toaletă şi vestibulul aveau în mijlocul tavanului oglinzi mai mici, din acelaşi metal.

Acest nou stil ornamental, mizând pe podoabe lipsite de stridenţă şi pe o perfecţiune a detaliului cum nu-mi mai fusese dat să văd, stîrni o furtună de comentarii. Unii rîseră dezaprobator, dar cei mai mulţi lăudară frumuseţea efectului.

Am privit uimită şi încîntată rezultatele strădaniei soţului meu. Că Mohler, marele inventator şi inginer, era şi un maestru al design-ului, ştiusem dintotdeauna. In el se îmbinau geniul unui Benvenuto Cellini şi mintea unui filozof. După mulţi ani de studiu al artei metalurgice, căpătase o pricepere extraordinară. Erai izbit de noutatea şi frumuseţea pînă şi a celui mai mic detaliu deşi, cu excepţia oglinzilor de metal, nu am mai observat nimic nou în privinţa materialului.

Lui Mohler nu i-au scăpat nici surpriza, nici recunoştinţa mea, de care avea să profite numaidecât. El îmi

ceru şi obţinu permisiunea de a se instala iii camerele de deasupra apartamentului meu, în schimbul altora la acelaşi nivel din partea lui de casă care, se plingea el. erau prea mici şi întunecate pentru cercetările sale. Am chemat imediat menajera şi i-am poruncit să facă această schimbare, iar cheile au fost predate noului stăpîn.

Printr-o înţelegere tacită, eu şi Mohler nu ne deranjam niciodată. Nu tulburasem intimitatea atelierului lui Mohler, unde nişte meşteri de încredere lucrau în taină noapte şi zi. după cum nici el nu trecea hotarul apartamentului meu. îşi lua micul dejun şi cina în atelierul său, supraveghind în permanenţă toate operaţiunile.

Timp de vreo două luni după finisarea apartamentului meu, am putut auzi noapte şi zi zgomote de reparaţii în camerele de deasupra. Mohler mă asigură că ele nu vor dura, că perfectase şi acum construia maşinăria delicată a invenţiei sale.

Lipsii de curiozitate este. cred. un defect mai mare decît excesul ei. Nu sînt curioasă din fire, nu mă deranja să rămîn în afara unor secrete ce nu păreau să mă privească. Eu şi soţul meu convieţuiam într-un mod, cel puţin, satisfăcător. Afecţiunea era substituită de o plăcută camaraderie pe care mulţi o consideră a fi relaţia ideală între soţi. Căsătoria noastră prea

timpurie şi grăbită nu ne îngăduise să cunoaştem bucuriile şi suferinţele pasiunii mature şi îndelung aşteptate.

Nu trebuie să-ţi imaginezi totuşi că viaţa mea era plicticoasă sau sterilă. Părinţii mei îmi dăduseră o educaţie completă. Cunoşteam mai multe limbi. Studiile aprofundate de filozofie, ştiinţele naturii şi chiar astronomie îmi cîştigaseră î'elaţii amicale cu oameni învăţaţi şi talentaţi. Scriam versuri şi proză, încercări de teatru, urmăream şi simpatizam cu diverse mişcări politice. Pentru a-mi perfecţiona stilul, practicam admirabila artă a stenografiei, înregistrând uneori în scris replicile rapide şi scânteietoare ale unor persoane talentate, care uitau de mine în focul conversaţiei. Ajunsesem să prefer cuvântul viu celui scris. Literatura îmi părea un palid reflex al realităţii, deoarece nu întâlnisem niciodată in vreo carte acea graţie, acea revărsare de spirit ce fac din arta conversaţiei o culme a excelenţei şi frumuseţii.

La sfârşitul anului, Mohler mă anunţă că şi-a desăvârşit măreaţa operă, începută în urmă cu şapte ani. Mă aşteptam să-mi spună despre ce era vorba dar, cînd colo, cu o mină rece şi stânjenită, miia înmînat un cec către bancherul său, prin care-mi restituia suma dăruită în timpul anului. Purtarea lui era jignitoare şi de-a dreptul alarmantă. Cu timpul am observat o schimbare şi în manierele şi limbajul lui Bonsall, care-şi asuma un aer autoritar. Mohler devenea tot mai rezervat şi grav, dez-aprobîndu-mi purtarea, prietenii, principiile, gusturile. Mai ciudată era însă pierderea treptată a celor mai preţioase cunoştinţe feminine. Saloanele mele se goleau ; vechi prieteni mă părăseau de parcă aş fi sărăcit dintr-o dată cînd dimpotrivă, averea şi strălucirea casei mele crescuseră. Persoanele de anumită condiţie nu mai răspundeau invitaţiilor mele. Eram singură cu bogăţiile mele, văduvită de puterea şi de plăcerile ce mi le puteau da.

Ştiam că Bonsall continua să-i viziteze pe foştii mei prieteni. In acelaşi timp, frecventa şi casa noastră, închi- zîndu-se zilnic în atelier cu soţul meu, iar pe mine mă trata cu o totală indiferenţă. Mohler se îndepărtase tot mai mult de mine, pînă cînd ruptura dintre noi deveni totală. Nu ne mai vorbeam şi, de fapt, nici nu ne mai vedeam. Cum servitorii se obrăznicicîră şi ei, am angajat alţii, dar şi aceştia îmi răspundeau cu aceeaşi insolenţă. M-am închis atunci în mine, cufundîndu-mă în lecturi

şi în muzică. Ele mi-au dat puterea să rezist dispreţului oamenilor. Cunoştinţele mele se îmbogăţeau. Aceste luni triste, întrerupte de scurte vizite la ţară, n-au adus nici o schimbare în relaţiile mele sociale sau matrimoniale. Ele m-au ajutat, în schimb, să găsesc în mine însămi forţa şi mîngîierea necesare.

In această perioadă, cînd loviturile veneau una după alta, mi-am aflat consolarea în corespondenţa cu Charles Montague, stabilit pe atunci în Europa. El fusese prietenul şi avocatul părinţilor mei şi-şi continuase bunele oficii faţă de mine şi după moartea lor. I-am dezvăluit toate necazurile mele şi-l ţineam la curent cu evenimentele, scriindu-i în fiecare lună. El îmi răspundea în termeni foarte generali, fără să menţioneze vreun nume şi sfătuin- du-mă în aşa fel, îndt nimeni, afară de mine, să nu înţe

leagă despre ce era vorba. Era o precauţie necesară, deoarece descoperisem că Bonsall şi soţul meu exercitau asupră-mi un spionaj sistematic care privea, printre altele, şi corespondenţa. Cu timpul mi-au fost sustrase toate hîrtiile de valoare, chitanţe, înscrise, scrisori de la agenţii care administrau averea mea considerabilă şi în continuă creştere, scrisorile lui Montague, jurnalul particular. Nu m-am plîns şi n-am încredinţat nimănui secretele mele.

A fost un an de înstrăinare totală. în toamna următoare, Montague s-a întors din Europa, împreună cu familia, şi şi-a amenajat această locuinţă. Pe doamna Montague nu o cunoscusem pînă atunci. Nici unul nu-mi frecventa casa şi nici nu cunoşteau îndeaproape pe vreunul din prietenii mei, sau pe Bonsall. Mohler nu-1 plăcuse pe Montague şi-l evita. Felul acestuia deschis şi cinstit leza firea lui visătoare, lipsită de simţ practic.

Soţii Montague m-au primit cu amabilitate. Am constatat, ca şi dumneata, că doamna Montague este o fiinţă inteligentă şi plăcută iar soţul ei, din simplu custode al averii mele, deveni un prieten afectuos şi devotat. Mi-a trebuit o zi întreagă să le povestesc cele întâmplate între mine, Bonsall, soţul meu, servitori şi cunoştinţe. Montague îşi notă totul şi la sfîrşit compară relatarea cu scrisorile pe care i le trimisesem.

— Sînt convins, spuse el, că e vorba de un complot, dar dacă acesta îţi vizează viaţa, averea, sau urmăreşte doar divorţul, nu

pot stabili fără ajutorul dumitale. încearcă să descoperi scopul schimbărilor din apartament şi, neapărat, inspectează camerele de deasupra dumitale. Sînt sigur că vei reuşi, deoarece ai spirit de observaţie şi te ştiu curajoasă. Pentru a te apăra şi a-ţi pune duşmanul în inferioritate, ai dreptul să foloseşti orice mijloc : să forţezi lacăte, să sustragi şi să controlezi documente, să mituieşti servitorii etc. Nu te mai bizui pe buna-credinţă sau afecţiunea lui Mohler ; e hotărît să te distrugă şi să-şi însuşească averea dumitale, dar încă nu are dovezi.

După ce mă sfătui astfel, Montague mă conduse la fereastră şi-mi arătă o siluetă întunecată, de cealaltă parte a străzii.

— Omul acela, spuse el, e cu siguranţă un spion angajat de Mohler şi Bonsall. A ajuns o dată cu dumneata

şi de-atunci se tot plimbă prin faţa casei, aşteptînd să pleci. E înţeles cu vizitiul. Pe la amiază i-am surprins vorbind împreună.

Era tîrziu şi m-am ridicat să plec, dar Montague şi soţia lui m-au invitat să rămîn peste noapte la ei.

— Mai întîi, spuse Cliarles, ne vom amuza puţin pe seama individului.

Scoase pistoalele din sertar, ieşi pe la subsol şi, după puţin timp, se întoarse în birou, împingîndu-1 înăuntru pe spion.

' — Acum, domnule, îi zise, aşează-te frumuşel pe
scaun şi povesteşte-ne tot ! Hai, dă-i di’umul ! Recunoaşte că eşti angajat de Bonsall şi Mohler s-o urmăreşti pe această doamnă !

Omul rînji, dlnd din cap afirmativ, şi se aşeză tăcut lingă uşă, asemeni unei pisici, gata s-o ia la fugă.

— Acest individ, ne spuse Montague, e un detectiv particular, angajat mai ales de soţi slabi de înger şi soţii geloase. E oricînd dispus să se supună oricărei violenţe, minus schilodirea sau moartea. De lovituri, nu-i pasă. Trece drept sportiv şi este, cu numele şi fapta, un Vampir. Apropo, domnule Crag, continuă el pe un ton diferit, poate nu-ţi mai aminteşti de mine. Dacă nu mă înşel, ai fost angajat în cazul crimei Parkins, nu-i aşa ?

— Da, domnule. Dumneavoastră eraţi avocatul apărării.

— întocmai. Mi se pare că m-ai urmărit pînă la locuinţa mea în cîteva seri şi ai fost împuşcat în picior pentru că te-ai ostenit fără rost.

— Aşa a fost.

— Ei bine, domnule Ci’ag, îţi atrag atenţia că acelaşi lucru, sau şi mai rău, ţi se va întîmpla dacă vei continua să urmăreşti pe cine-mi intră-n casă. S-ar putea să te-mpuşc.

— Sînt protejat de lege.

— Cîtuşi de puţin. îmi supraveghezi locuinţa fără să fii poliţist de profesie. Prin urmare eşti ori hoţ ori conspirator şi pot să te-mpuşc dacă vreau. Ai recunoscut că Bonsall şi Mohler te-au angajat s-o urmăreşti pe doamna. Mergi la masă şi dă o declaraţie în acest sens ori, de nu, cumpără-ţi un loc de veci. Scrie date, fapte, absolut tot.

Crag nu-şi trădă simţămintele, dar refuză să scrie. După o scurtă ezitare, se hotărî totuşi să facă o mărturisire. El declară că în ziua de 20 octombrie 185-, Ray- mond Bonsall, avocat new-yorkez, şi Gustav Mohler l-au invitat acasă la numitul Mohler, unde i-au propus s-o urmărească pe soţia acestuia zi şi noapte, timp de o lună, începînd cu acea dată. în acest scop putea să angajeze şi alte persoane, după cum va crede de cuviinţă. Crag urma să-i informeze în amănunt asupra vieţii doamnei Mohler : ce făcea, unde mergea, ce vorbea şi cum se îmbrăca, cu cine se întîlnea etc. — pe scurt, fiecare amănunt din conduita şi viaţa ei. Cei doi se angajau să-i plătească douăzeci de dolari pe zi — jumătate lui şi jumătate vizitiului şi celorlalţi indivizi tocmiţi de Crag. Asta făcea de zece zile şi-n fiecare zi raporta în scris toate observaţiile sale.

Crag se ridicase să plece.

— Deseară, apuse Montague, ai să-i vezi pe Bonsall şi pe Mohler şi-ai să le povesteşti cele întîmplate.

— Imposibil, răspunse Crag. Nu sînt în oraş.

— Bun, deci n-ai cum s-o faci. Bagă de seamă că în- tr-o lună voi fi în posesia tuturor hîrtiilor lui Bonsall şi, dacă printre ele găsesc vreuna de la tine, o păţeşti.

— Ce-o să mi se-ntîmple ? întrebă Crag neliniştit.

— Te dau în judecată pentru amestecul în afacerea Parkins şi alte cîteva potlogării — spargerea din D. Street, de exemplu, din 25 iunie.

Expresia impasibilă de pe chipul lui Crag se des-' tinse într-un rînjet oribil.

— După cîte văd, domnule Montague, mă urmăriţi pas eu pas. Fie, mă dau bătut. Sfătuiţi-o însă mai bine pe doamna să fie atentă. Bonsall e foarte pornit şi-l are pe Swipes — un individ

mai periculos decît mine. De nu-i vor putea dovedi vinovăţia, or s-o otrăvească. Bonsall e mai iscusit decît dumneavoastră, domnule Montague, şi dispune şi de documente.

— Ce documente ?

— Dovezi împotriva doamnei. De tot felul. Are şi un testament.

— Fals ?

— Desigur, dar nu puteţi dovedi acest lucru.

129

— De unde ştii ?

— Cu ani în urină Bonsall şi-a pus în gînd să scape de Mohler şi să-i ia văduva. I-a fost teamă să facă ceea ce se obişnuieşte în asemenea cazuri, aşa că l-a tot încurajat pe Mohler în ideile lui nebuneşti eu privire la o maşinărie de oare n-a auzit nimeni niciodată, sperînd că asta îl va ucide sau îl va scoate din minţi. Spre surprinderea lui, Mohler a reuşit, iar el a trebuit să-şi schimbe planul. I-a dat acestuia bani pentru a rambursa împrumutul de la soţia sa. Asta mi-a spus-o un chimist neamţ care lucrează în laboratorul lui Mohler. Nu vorbeşte englezeşte, dar înţelege, iar eu vorbesc germana. In sfîrşit, Bonsall şi Mohler au dovezi scrise împotriva doamnei — un întreg volum în care sînt transcrise conversaţiile dumneaei cu un bărbat care o vizitează.

La aceste cuvinte, inocenta soţie a lui Montague îmi aruncă o privire mîhnită şi plină de compătimire. Nu i-am dat atenţie, ci m-am adresat lui Montague :

— Cu permisiunea dumneavoastră, aş dori să pun şi eu cîteva întrebări.

A încuviinţat.

— Domnule Crag, am întrebat, dumneata crezi că am vorbit cu un bărbat în camera mea ?

— Nu e un fapt neobişnuit, doamnă, şi, din cîte ştiu, s-ar putea. Aşa crede şi Mohler şi e teribil de curios să ştie cine e persoana. Cred că Bonsall ştie, dar nu vrea să-i spună.

— Cum de eşti aşa bine informat ?

— O, doamnă, fiecare profesie îşi are secretele ei'. N-ajunge să meriţi paralele, trebuie să ştii şi cum să le capeţi, ba aş zice că asta e mai important. De aceea, cînd sînt angajat de cineva să urmăresc pe altcineva, urmăresc şi pe unii şi pe alţii, altminteri n-ar fi rentabil. Jumătate din timp mi-1 petrec deci

urmărindu-i pe Mohler şi pe Bonsall, care nici nu bănuiesc asta, închipuindu-şi că sânt pe urmele dumneavoastră. M-am gîndit că nu prea am şanse să le aduc probe hotărîtoare, aşa că la sfîrşit voiam să-i şantajez că le dau în vileag complotul. I-aş fi făcut astfel să-mi plătească un onorariu suplimentar, mai înainte de a se lăsa păgubaşi.

— Şi?

130

— Chimistul neamţ e dispus să-l împartă cu mine în schimbul dovezilor. Sînt convins că mi le va furniza, mai ales eînd va vedea că nu mai are nimic de cîştigat de la Mohler, care i-a promis o cotă-parte din invenţie, dar a fost silit să i-o vîndă lui Bonsall.

— Despre ce invenţie e vorba ?

— Nu ştiu, n-am reuşit să aflu. Nemţii ăştia sînt ei guri sparte, dar, cînd e vorba de maşinării şi chimicale, devin al naibii de secretoşi.

— Ce urmăreşte Bonsall, de fapt ?

— Vă urăşte pentru că l-aţi respins. A ticluit cu ajutorul chimistului un testament al bătrînului Bertaldy, tatăl dumneavoastră, prin care toată averea îi revine lui Mohler. Mohler a ipotecat-o dinainte lui Bonsall în schimbul fondurilor necesare pentru a-şi continua lucrul. Chimistul spune că invenţia valorează mai mult decît telegraful, că Mohler e cel mai mare geniu care-a existat vreodată, dar fără suflet, zice el, doamnă, numai cumplit de gelos...

— A contribuit şi Mohler la măsluirea testamentului ?

— Nu, e opera lui Bonsall, dar cu ştiinţa lui Mohler. Acesta crede că averea i s-ar fi cuvenit lui, în scopul de- săvîrşirii „măreţei opere", cum îi spune el invenţiei sale, şi nu dumneavoastră, doamnă, care aruncaţi banii pe plăceri frivole. El îi poate folosi pentru binele omenirii.

— Au pomenit ceva despre moartea mea, el sau Bonsall ?

— Nu, doamnă. Cred că, dacă e să i se facă de petrecanie cuiva, acela va fi Mohler, nu dumneavoastră. După aceea găseşte Bonsall un mijloc prin care să vă silească să-l luaţi de bărbat.

— Ce mijloc ? se amestecă Montague.

— Păi, cel obişnuit, mi-nchipui. Al- fa,ce-o pe doamna să consimtă de frică. Ar avea o grămadă de dovezi pentru a-i

distruge reputaţia şi femeile, după cum ştiţi, se tem ca de dracu’ de asta. Şi pe urmă mai este şi testamentul fals prin care întreaga avere ii revine lui Mohler iar ei, Bonsall, are drepturi consfinţite prin acte asupra întregii proprietăţi. Cu siguranţă că va profita de ele, domnule !

în acest timp eu stenografiasem întreaga discuţie. La ftfînşit, m-am ridicat şi am pus carneţelul pe masă, zicând :

U

131

— Domnule Crag, depoziţia dumitale e notată aici cuvînt cu cuvînt. Am s-o transcriu în întregime şi nădăjduiesc că dumneata ai s-o semnezi.

— Nii fără plată, doamnă, a replicat individul, ridi- cîndu-se la rîndu-i.

— Ţine cont, zise Montague, că aceste doamne au fost martore la pretenţia diunitale.

— Şantaj, care va să zică, rînji Crag. Nu dau nici o declaraţie şi nu semnez nimic fără plată.

— Nici nu e nevoie, i-am spus. Eşti unuldin cei trei conspiratori implicaţi într-un dublu complot împotriva domnului Mohler şi a mea, un complot care ne vizează viaţa sau averea, sau ambele.

— Cred că mă pot lipsi de semnătură, interveni Montague, dar, dacă nu părăseşti imediat oraşul, vei fi arestat sub acuzaţia de complot.

— E-o afacere bună, spuse individul gînditor, şi n-aş vrea s-o scap din mână. Dar dacă mai daţi şi dumneavoastră ceva, doamnă, să zicem vreo cincizeci de dolari, promit să dispar o lună.

— Refuz.

— în cazul acesta, n-am să plec.

Montague aruncă o privire soţiei sale care trase de cordonul soneriei. Vederea pistolului armat, pe care Montague îl ţintea spre el, îl opri pe Crag să facă vreo mişcare, deşi se afla chiar lingă uşă.

La apelul soneriei, îşi făcu apariţia un servitor.

— John, mergi la Căpitanul Melton şi spune-i să-mi trimită un poliţist de nădejde.

Au urmat cincisprezece minute în care Crag nu a făcut nici o mişcare şi nu a rostit nici un cuvînt. în sfîr- şit, poliţistul sosi şi-l

luă cu el.
Viaţa e un flux ce ne poartă spre un destin necunoscut. In înlănţuirea de evenimente e, fără îndoială, mîna Providenţei. Seamănă întrucîtva cu mişcarea tăcută şi implacabilă a globului pământesc în imensitatea spaţiului. Noi ne frămîntăm cu tot felul de nimicuri, în timp ce ca ne poartă înainte, fortifieîndu-ne şi purifi- dndu-ne spiritul. Măreţia vine mai tîrziu ; în viaţa asta măruntă nu aflăm decît un sâmbure de bunătate şi putere.
132
Aceste gînduri îmi cutreierau mintea în timp ce contemplam expresia nenorocită de -pe chipul lui Crag, aşteptând să fie înhăţat ca un şobolan căzut în capcană. Mânia, teama, dorinţa de răzbunare s-au risipit ca un nor. Nu-1 uram pe Mohler şi nici nu mă temeam de uneltirile diavoleşti ale lui Bonsall. Montague dorea să rămîn la ei, oferindu-mi casa lui ca loc de refugiu. I-am mulţumit, dar am refuzat. Se temea pentru viaţa mea. Eu cunoşteam prea bine slăbiciunea duşmanilor mei pentru a întreţine asemenea temeri.
Montague vedea în misterioasa invenţie o maşină infernală, a cărei menire ar fi fost să ucidă în taină. Credea de asemenea că oglinzile metalice fixate în plafoanele din apartamentul meu erau o parte a acelei maşini. Am făgăduit că nu mă voi culca înainte de-a fi lămurit misterul oglinzilor.
Când am ajuns acasă era ora trei dimineaţa. Am intrat, ca de obicei, pe poarta laterală. Servitorii chefuiau în bucătărie. Apartamentul lui Mohler era întunecat, zăvorit şi tăcut. Conspiratorii erau plecaţi. Am intrat neobservată, m-am schimbat şi am urcat în apartamentul de deasupra. Uşile erau încuiate. Uşa de vizavi însă, de la camera chimistului, era întredeschisă.
O lampă, luminând slab, aşa cum o lăsase, locatarul, mă conduse la o masă. într-un sertăraşe lateral, am descoperit cîteva chei de o formă neobişnuită. Cu'una din ele am reuşit să intru în camera maşinii, situată deasupra mea. Am tras jaluzelele şi, după ce am făcut lumină, am privit în jur eu o intensă curiozitate, amestecată' cu teamă.
Pereţii despărţitori ai apartamentului de odinioară fuseseră desfiinţaţi, iar plafonul se sprijinea acum pe stîlpi de lemn. Deasupra celor trei oglinzi metalice din apartamentul meu, se afla cite o masă solidă, cu o suprafaţă de aproximativ 2 m'^{2}

fiecare. Pe ele puteam vedea tot felul de piese : o combinaţie de maşinării de ceas, aparate galvanice, fire încolăcite la nesfîrşit în jurul unor magneţi aflaţi în echilibru sau într-o mişcare oscilantă — un microcosm al ingeniozităţii mecanice pe care mi-ar fi imposibil să-l descriu. Cele trei mese erau legate între ele prin zeci de sîrme de cupru, suspendate de tavan prin tije de sticlă şi conectate la o garnitură de baterii, şaizeci la număr, dispuse pe două şiruri în lungimea camerei. Acestea emanau vapori otrăvitori de acid — duşmanul de moarte al metalului. Din cîte-mi dădeam seama, energia electrică pe care-o generau o egala pe aceea a fulgerului. M-am cutremurat privind în jur la imensa şi sumbra aparatură, adunată acolo piesă cu piesă în scopul de a mă distruge. Groaza a fost însă numai de moment, după care mi-am reluat investigaţiile cu înnoit curaj.

Pardoseala fusese acoperită mai întîi cu muşchi, apoi cu pîslă, pentru a înnăbuşi zgomotul paşilor.

în jurul fiecărei mese erau prinse draperii de postav verde. Am ridicat una din ele şi, la lumina ce pătrunse dedesubt, am descoperit suprafaţa superioară a oglinzilor metalice a căror faţă inferioară forma o parte din plafonul camerei mele. Vîrfurile unor sîrmuliţe de platină, subţiri ca nişte fire de paianjen — să fi fost vreo sută la număr — atingeau oglinda într-o ordine anume. Suprafaţa acesteia era divizată în acelaşi număr de cifre, reprezentînd, după cîte îmi dădeam seama, sistemul de vibraţii al plăcii. In partea superioară, sîrmele erau conectate la complicata maşinărie magnetică aflată pe masă. Aceleaşi elemente se repetau şi la celelalte două mese.

în centrul camerei, la o distanţă egală de mese, se afla un birou mare, sau o masă de scris, iar pe ea se găsea o altă piesă a maşinii — mai puţin complicată — legată de celelalte printr-un sistem de fire. Acesta era. evident un aparat telegrafic pentru transmiterea semnalelor generate de restul maşinii. Pe masă, la dispoziţia telegrafistului, se mai aflau un registru şi un cartonaş cu semne stenografice. Aceste semne se regăseau pe rotiţa semnalizatorului şi erau notate cu un vîrf de ac pe un sul de hîrtie, ca în cazul telegrafului obişnuit. Un ceas, aşezat în faţa operatorului, măsura orele, minutele şi secundele.

M-am aşezat la masă. am luat jurnalul şi l-am deschis la întâmplare. La fiecare înregistrare se specifica luna, săptămîna,

ziua, ora, minutul. Scrisul diferea de la o înregistrare la alta, indieîndu-mi că acestea erau făcute pe rând de Mohler, Bonsall şi chimistul neamţ. Deşi operatorul stenografiase, reprezentînd doar sunetele elementare ale vorbirii umane, puteam citi cu uşurinţă.

Abia începusem să răsfoiesc, registrul cind am simţit pe umăr atingerea unei mîini reci, ca de mort. Am sărit în picioare, scoţând un ţipăt. Era Bonsall. Cînd m-am ridicat, a făcut, un pas către mine. Silueta scundă a duşmanului meu, înfăşurată în mantia de călătorie, cu pălăria trasă pe frunte, cu eternul zâmbet sumbru şi ochii licărind sălbatic de sub sprâncenele proeminente mă făcea să mă gîndesc la tot ceea ce citisem despre conspiratori. In acel moment de groază, faţa lui lividă şi osoasă, cu o expresie de cruzime în liniile îngheţate ale gurii, îmi părea ca a unui vultur, gata să se repeadă asupra prăzii.

— Numai întâmplarea m-a adus aici astă-seară, spuse el. Nu eram atît de departe încît să nu poată ajunge la mine un mesager cu vestea arestării lui Crag de către prietenul nostru Montague. A mărturisit tot, nu-i aşa ?

— Da, am răspuns, ceva mai liniştită de calmul lui Bonsall. Sînt la curent cu toate amănuntele complotului dumitale îndreptat împotriva lui Mohler şi a mea.

— Nu ţi-e teamă să mărturiseşti acest lucru ? Sîntem singuri în această cameră izolată...

— Eşti un ucigaş ?

— Vai, doamnă, dumneata ai putea fi mai curînd. Cu un cuvânt îmi poţi distruge bunul nume şi întreaga viaţă.

Un suspin de uşurare mi-a scăpat fără voie. Nu mă mai temeam de Bonsall. Observînd câştigul obţinut, el se grăbi să-l sporească.

— Montague e duşmanul meu şi al soţului dumitale. Noi am angajat un spion să-l urmărească. Spionul a încercat să stoarcă bani de la dumneata, terorizîndu-te cu tot soiul de poveşti. Ii stă în caracter. Oamenii cu judecată nu se încred însă în balivernele unui astfel de individ, încetează să te mai temi de el, sau să-i dai crezare, şi el nu va mai avea nici o putere.

— Cel mai mare duşman al lui Mohler, i-am răspuns, e gelozia sa. Dumneata poţi cel mult să pretinzi locul al doilea. Dar nu de asta e vorba acum.

— Oare nu gelozia te-a determinat şi pe dumneata să tulburi

intimitatea acestei încăperi ?

— Ai grijă, domnule, să nu abuzezi de ospitalitatea mea. Dumneata nu eşti decît un tolerat în această casă.

135

To rog să pleci ! Dacă vrei .să-ţi mărturiseşti căinţa sau să-ţi ceri iertare, fă-o la lumina zilei r,i cu martori, ca şi p'ină acum.

Un fulger de mînâe însufleţi chipul nobil, dar prădalnic. Asta însă a fost pe moment. Îşi luă imediat un aer de umilinţă curtenitoare, se înclină adînc şi păru dispus să plece aşa cum îi cerusem ; ezita, totuşi.

— Spune repede, dacă mai ai ceva de adăugat ! Doresc să rămîn singură.

— Uită pentru o clipă, spuse Bonsall, dublîndu-şi efortul de-a părea umil şi penitent, uită pentru o clipă duşmănia ce mi-o porţi, cît am să-ţi explic la ce foloseşte acest aparat misterios. Din punct de vedere tehnic e cea mai de seamă realizare a ştiinţei moderne. Şi pe urmă, adăugă insinuant, ai interesul să ştii : în parte, a fost conceput pentru 'dumneata.

Era o neruşinare tăioasă şi răutăcioasă în cuvintele sale. Expresia ,,a fost conceput pentru dumneata” îmi strecurase un fior rece în trup. Amintindu-mi însă promisiunea făcută lui Montague, am îngăduit vicleanului uneltitor să-mi reţină atenţia cu o .explicaţie simplă şi remarcabil de concisă a maşinii. Citisem şi văzusem suficient în ale chimiei şi mecanicii pentru a-1 putea urmări.

— Dumneata i-ai sugerat ideea acestei invenţii, începu el. Cu cinci ani în urmă, în cea de-a cincea iarnă de la căsătorie, Mohler mi-a devenit prieten intim. în vara următoare mi-a dezvăluit că avea îndoieli în privinţa fidelităţii soţiei sale. îşi dădea seama că afecţiunea dumi- tale degenerase cu timpul într-o prietenie frăţească şi-şi imagina că-ţi dăruiseşi inima unui bărbat mai strălucit şi mai puternic decît el.

— Pe cine bănuia ?

— Sînt avocatul lui şi nu pot dezvălui secrete confidenţiale. De altfel, bănuielile sale s-au îndreptat curînd asupra unei persoane mult mai- inofensive.

— Dumneata ?

— Da. Mărturisesc că la început am fost adînc impresionat de frumuseţea şi inteligenţa dumitale, dar în scurt timp am constatat că amândouă erau păzite de virtute împotriva

tentaţiilor comune sau chiar extraordinare.
136

— „Extraordinare" fiind manierele seducătoare şi spiritul domnului Bonsall.

— Exact, doamnă, răspunse avocatul, rece.

— Domnule Bonsall, se spune că oamenii de geniu sînt cei mai buni judecători ai propriilor calităţi...

— Chiar şi cînd sînt un secret pentru restul lumii, îţi admir sarcasmul, dar să continui. într-o seară citeai unui cerc de savanţi un articol dkitr-o revistă franţuzească în care erau evocate, cu forţa şi eleganţa specifice literaturii ştiinţifice din această ţară, vechile descoperiri ale lui Chladni. Producînd vibraţii muzicale în nişte tăbliţe de sticlă sau de metal, deasupra cărora presărase firişoare de nisip sau pudră foarte fină, acesta a constatat că particolele dansează şi se rînduiesc, ca nişte fiinţe vii, după sunetele melodiei. Mina care ţinea revista era delicată, frumoasă, strălucind de diamante şi împurpurată de acelaşi entuziasm intelectual care însufleţea şi vocea melodioasă ce intona, mai curînd decît rostea, frazele rotunde, măiestrite ale autorului. Chipul, buzele, ochii, braţul frumos arcuit şi atitudinea graţioasă — mai mult decît interesul intrinsec al lecturii — umpleau de admiraţie pe cei ce te ascultau. Numai Mohler era torturat de gelozie. Savanţii ascultau încîntaţi, în timp ce le vorbeai de atomii lui Chladni şi ai lui Epicur, purtîn- du-ne printr-o fascinantă disertaţie, de la ideile reci ale mecanicii pe culmile luminoase ale poeziei şi filozofiei. în timp ce dansul atomilor sădea în mine o pasiune înflăcărată, gelosul dumitale soţ a întrezărit în el mijlocul sigur de a-ţi dovedi pînă-n pînzele albe presupusa vinovăţie.

— Nenorocitul ! am exclamat pe un ton ce exprima deopotrivă milă şi dispreţ.

Bonsall nu-şi putu reţine un zîmbet fugar.

— Mohler, continuă el, simţea nevoia unui sfetnic şi a unui confident, iar eu am devenit şi una şi alta. Da, doamnă, recunosc. O pasiune irezistibilă pusese stăpînire pe mine. Ardeam de dorinţa de-a vă despărţi prin orice mijloc, ca apoi să te pot determina să devii soţia unui
137
om care te preţuia cu adevărat. îmi păreai demnă de cele mai ambiţioase vise. Eram gata să-mi dedic întreaga viaţă speranţei

că într-o zi vei fi a mea. Oh, nu te grăbi, doamnă, să-mi arunci dispreţul dumitale. Mi-ai respins admiraţia involuntară. Ai făcut din mine un duşman, în cele din urmă dar, adăugă încet, acum sînt plin de căinţă şi doresc să-ţi devin prieten.

Fără să aştepte răspunsul meu, Bonsall îşi aruncă mantia şi-mi arătă o placă subţire de metal, suspendată de tavan prin fire de mătase. Peste ea presără un praf fin dintr-un săculeţ de lînă şi, trecînd peste marginea ei arcuşul unei viori, am văzut cum praful se adună şi se regrupează în forme geometrice, în funcţie de sunetul obţinut.

— Vezi, spuse el, ATOMII lui Chladni. Ei indică sunetul ; foaia, după cum îţi dai seama, a fost electrizată de vibraţii. Oglinzile din camera dumitale sînt fiecare o asemenea placă. De pc faţa lor superioară, pleacă fire conducătoare de curent electric, obţinut prin vibraţie. La început, acesta e foarte slab dar, trecut prin fire metalice înfăşurate de o mie de ori în jurul unor magneţi mici — fiecare diviziune geometrică a plăcii corespunde unui magnet şi unui sunet anume al vocii umane — devine destul de puternic pentru a acţiona întrerupătorul bateriilor, care sîint de zece mii de ori mai puternice. Acestea pun în mişcare rotiţele şi pendulurile care, la rîndul lor, acţionează acele dispozitivului de înregistrare, imprimîndu-le o mişcare mai înceată sau mai rapidă, făcîndu-le să perforeze mai multe sau mai puţine puncte pe bucata de hîrtie. Cu aceste mijloace extraordinare au fost citite şi transcrise toate sunetele distinct articulate emise în camera dumitale.

Abia atunci am înţeles cumplitul adevăr. Un fior de ură şi dezgust m-a străbătut, ca la atingerea unui şarpe : ură pentru Bonsall şi profund dezgust pentru mizerabilul meu soţ. După o scurtă tăcere, timp în care am reuşit să-mi stăpânesc clocotul sentimentelor, am întrebat :

— Acest registru e prin urmare fructul strădaniilor voastre ?

— Dii, răspunse el, şi acelaşi zîmbet viclean îi flutură în jurul gurii pline de cruzime. Acolo sînt înregis

trate conversaţiile dumitale cele mai secrete şi mal intime.

— Bunul furat, am zis eu luînd registrul, revine posesorului de drept.

— Oh, rîse el, mai avem un duplicat, o copie pe care ţi-o pot oferi cu plăcere ; acesta însă — şi-mi smulse volumul din mînă

— îmi aparţine.

— Un gentleman ! am exclamat cu un surîs batjocoritor, deoarece josnicia gestului mă umpluse de dispreţ.

— Un cuvînt frumos, într-adevăr, şi, folosit în sensul său propriu, un corespondent al cuvîntului „doamnă“, ambele indicând o mulţime de virtuţi, printre care aş include puritatea ghidului şi a purtării. Iată, zise, des- chizînd registrul şi întinzîndu-mi-1, citeşte singură !

Data înregistrării era sîmbăta din săptămîna precedentă, ora unu şi jumătate după miezul nopţii. Sub această dată era transcrisă o conversaţie între doi îndrăgostiţi, dintre care unul se plîngea de gelozia unui soţ nătîng, iar celălalt îi propunea să fugă împreună. Urmau semnele unor sunete nearticulate.

în dimineaţa următoare, la ora zece. urma o discuţie a mea cu Marian, camerista, care-mi cerea nişte rochii, îmi aminteam de ea.

— Sînt nouăzeci de înregistrări aici, spuse Bonsall, închizînd caietul, -dintre care, mai mult de douăzeci sînt conversaţiile aceleiaşi iubitoare perechi. Totul trebuie să se fi petrecut în camera dumitale ; te rog să observi că la data acestor interesante convorbiri erai acasă.

— Sau maşina sau dumneata, domnule Bonsall, minţiţi cu neruşinare. Mărturisesc că mă impresionează ingeniozitatea invenţiei, dar găsesc că o duzină de martori sperjuri ar fi constituit un aparat mult mai simplu şi mai ieftin. O dovadă mai bună sau mai inteligentă nu ai ? Dumneata eşti jurist, eu nu sînt.

— Aş fi foarte mulţumit, ba chiar fericit, dacă ai putea să-ţi dovedeşti nevinovăţia.

— O voi face-o chiar aici şi în această clipă. Pune maşina în funcţiune ! Cea de a nouăzeci şi una înregistrare le va explica pe celelalte.

Avocatul ezită. Nevăzînd însă la mine nici o mişcare şi nici o schimbare pe chip, afară de un calm hotărît, a con

tinuat să-şi joace rolul de prieten dezinteresat, apucîndu-se să pună la punct maşinăria telegrafică şi să stabilească legăturile aparaturii galvanice într-un circuit continuu.

Tr«bălui vreo cinci minute în felul acesta, timp în care un murmur surd, ca fierberea mării, se înălţă de la cele trei mii de perechi de metale electrificate, mîncate de lichidul coroziv.

După aceea puse în mişcare pendulele grele de pe cele trei mese şi, dînd viaţă întregii aparaturi prin învîrtirea unui arc puternic, se dădu la o parte, în- trebîndu-mă ce trebuia să mai facă.

Fără să-i răspund, am ridicat draperia grea de postav ce acoperea una din mese şi, aplecîndu-mă, am rostit rar cîteva cuvinte distincte. Ţăcănitul acului îmi dovedi că ele fuseseră înregistrate pe bucata de hîrtie de pe masa telegrafului.

— Am impresia, am spus, privind figura încruntată şi tulburată a duşmanului meu, că în acest moment nu prea te bucuri de dovada nevinovăţiei mele şi, scuză-mă dacă adaug, a mişeliei dumitale. Maşina înregistrează cuvintele rostite în această cameră, deasupra oglinzii, la fel de bine ca pe cele rostite dedesubt, în camera mea. Convorbirile amoroase care acoperă atîtea pagini din acest volum, vrednice de un roman de proastă calitate, au fost compuse de dumneata dînd, domnul meu, măsura exactă atît a talentului dumitale literar, cît şi a caracterului.

Ochii întunecaţi ai lui Bonsall aruncau flăcări nimicitoare. Tremurînd tot de furie neputincioasă, el începu să străbată camera în lung şi-n lat, cu paşi mari şi cu mîinile încleştate la spate. De două ori, trecînd pe lîngă mine, îmi aruncă priviri ucigaşe. Doream să plec, dar nu îndrăzneam. E ceva fascinant în tabloul pasiunilor distrugătoare. Ochii mei urmăreau cu un amestec de groază şi curiozitate pe omul care în acele clipe era capabil de cele mai cumplite acte de violenţă. Parcă jucam o piesă, numai că actorii nu trebuiau să se prefacă şi nu le păsa dacă la căderea cortinei vor fi aplaudaţi sau huiduiţi. în sfîrşit, limba i se dezlegă şi el dădu drumul furiei acumulate printr-un blestem. Ridi- cîndu-şi braţul drept, mă blestemă, folosind cuvinte la care recurge un bărbat atunci cînd vrea să înlăture orice posibilitate de-a se mai împăca vreodată cu o femeie. în coboare, braţul înălţat mînios, pentru a sublinia cuvintele, rupse
140
o legătură a firului puternic ce unea bateriile. Murmurul tălăzuitor, rotirea magneţilor şi ţăcănitul pendulurilor grele încetară imediat. Bonsall se opri.

— După cîte văd, spuse el, cu toate defectele, ai, totuşi, avantajul de-a te putea stăpîni mai bine decît mine.

Cu un oftat adine, îşi eliberă clocotul din piept.

— Pe cît de uşor voi repara neînsemnata stricăciune pe care nebunia mea a produs-o acestui fir de metal, tot aşa voi înlătura răul pe care mi l-ai făcut cu descoperirea dumitale.

La această ameninţare mi-a dispărut orice teamă. Am rîs dispreţuitor.

— A fost o vreme, continuă el, cind te iubeam cu o pasiune egală cu ura de-acum.

— Piogu-te, domnule, pot să cunosc şi eu motivul acestei uri eroice ?

— Nu ajunge că am suferit an de an chinurile iubirii de neînvins pînă cînd toate gândurile şi toate faptele mele au fost, absorbite de această unică suferinţă ? ! Dacă pasiu- unea s-a transformat în ură...

— Nu ţi-am încurajat niciodată această nebunie.

— Nu, într-adevăr... Devenind zi de zi mai frumoasă, mai atrăgătoare, înstrăinîndu-te tot mai mult de nefericitul tău soţ...

— Nici un cuvînt despre asta, domnule ! Chiar dumneata mă calomniai.

— Da, recunosc. A fost o nelegiuire, o vină...

— Nu numai una, Raymond. Mai întîi o pasiune nelegiuită ; apoi trădarea unui prieten ; ura împotriva obiectului iubirii nelegiuite ; complotul în scopul de a defăima şi jefui. Asta numeşti tu iubire ? Oh, nebun ce eşti !

— Nu eu am avut această idee, Maria. Nefericitul de Mohler, acest individ meschin, bănuitor, inteligent, dar laş şi fără suflet, el a pus la cale pieirea ta. Pe mine m-a chemat doar să-l ajut.

— Şi ai răspuns chemării.

Bonsall tăcu.

— N-ai nici o scuză. Eşti rău de la natură. Ceea ce numeşti tu iubire e o pasiune imorală, gata să sacrifice totul pentru a-şi atinge scopul.

— Cea mai înaltă virtute nu face acelaşi lucru, Maria ?

— Eşti mai subtil decit mine. Rafinamentul minţii te-a distrus.

— Au fost mai multe cauze. Te-am iubit, totuşi, da. te-am adorat, acesta e cuvîntul. Te iubesc încă. Cere-mi să mor şi voi muri.

— Iubire !

— Da, adîncă, absolută. Tăcerea ta, distanţa, aversiunea, ele

m-au distrus. Acum, cînd pot să ţi-o mărturisesc, ura a dispărut.

în inima oricărei femei (şi în mod sigur într-a mea) există o oarecare îngăduinţă pentru cei care suferă din dragoste. Aşa e dat să fie, altfel toate femeile ar fugi de bărbaţi. Oricît de mare mi-era dezgustul, oricît de deplin dispreţul pentru josnicia lui Bonsall, o veche şi nemărturisită simpatie — un sentiment mult timp înăbuşit — mi s-a ridicat ca un nod în gîtlej, sugrumîndu-mă.

•— Raymond, am exclamat, cu un accent mai puţin aspru decît aş fi dorit, ai ales un drum strîmb pentru a obţine favoarea unei femei care era odată mîndră să te numească prieten. în ultimii doi din cci şapte ani cenuşii nu ai jucat nici măcar rolul unui prieten, dar al unui...

— Blestemata noastră tăcere a-fost de vină, spuse el cu aprindere. Ar fi trebuit să fim mai sinceri unul faţă de altul.

— Să fim, Raymond ?

— Da, să fim. Mă iubeai, odinioară.

Mersesem prea departe ca să mai dau înapoi. Am simţit cum îmi sporeşte curajul. Ar fi fost crud şi absurd din partea mea să fac pe mironosiţa. Nu puteam oare pune capăt unui lanţ de greşeli printr-o explicaţie ?

— încă un cuvînt, am spus, înainte de a încheia această întrevedere, care, sper, ne va salva pe amîndoi. Spune-mi în ce scop ai complotat să-ţi însuşeşti averea mea ? Acesta nu era actul unui îndrăgostit disperat, ci al unui senzualist lipsit de principii. De ce acest complicat complot împotriva mea şi a ceea ce-i al meu ?

— Judecă-mă cum vrei, dar ţi-am spus adevărul. Ţi-aş fi înapoiat tot ce luasem de la Mohler. Doream să te îndatorez în toate chipurile. Iată, acestea sînt toate dovezile împotriva ta.
142

Deschise un sertar, scoase un pachet de hîrtii şi mi le puse-n mînă. Am acceptat darul. Era prudent s-o fac.

— Distruge hîrtiile, continuă el cu înfocare, şi tot răul se va repara.

— Apreciez intenţia, dar cum să uit vina ?

— Revărsîndu-ţi iertarea asupra vinovatului.

Oh, prietene, cînd razele iertării îşi revarsă în suflet lumina lor caldă şi blîndă, mai putem fi oare condamnaţi că nu respectăm legile stricte ale convieţuirii sociale ?

— Apropie-te ! am spus.

Se apropie şi rămase-n faţa mea cu ochii plecaţi.

— Dacă uit trecutul, îl vei uita şi tu ? Vei pleca acum pentru totdeauna, lăsînd tăcerea să acopere tot ce-a fost ?

— Moartea ! Moartea ! N-aş putea supravieţui despărţirii. Cît mai trăicsc, vreau să fiu lîngă tine ! strigă el, în- torcînau-şi chipul palid şi crispat. Vezi, zise, luînd un capăt al firului rupt, acest biet mecanism e ca iubirea ta. Cînd firele sînt unite — cînd îţi reverşi asupra mea mila şi bunăvoinţa — există viaţă, putere, speranţă. Curenţii sufletului se pun în mişcare şi omul e puternic, folositor, fericit. Fără ele, nu-i decît o maşină ce se autodistruge. Iartă-mă, spuse, împurpurîndu-se la chip, dacă studiul îndelungat al acestor legi magnetice mi-a sugerat o comparaţie ce-ţi poate părea meschină şi de prost gust, dar marile legi ale materiei acţionează şi-n suflet. Acordă-mi iubirea ta, ori altfel...

în timp ce vorbea, atinse celălalt capăt al firului rupt. Un murmur înfundat se ridică dinspre baterii. Fulgerele concentrate în sîrme se năpustiră asupra trupului său şi el se prăbuşi mort, asemeni unuia care-ar adormi dinlr-o dată.

M-am apropiat şi am contemplat cu o groază mută faţa mortului. O, cît de sfîşietoare poate fi mila 1 E o suferinţă divină. îngenunchind lîngă Raymond Bonsall, ucis de o fulgerătoare şi nechemată răzbunare — operă a propriei nesocotinţe — am uitat trecutul, gîndind doar la veacurile de căinţă ce în altă lume pedepsesc sufletul penitent dar strîmb, vinovat. Lacrimile curgeau din belşug din ochii mei, cînd am auzit un zgomot în spate. Am recunoscut paşii lui Mohler. Cînd m-am ridicat, am văzut furişîndu-ce în spatele acestuia silueta jalnică a chimistului neamţ. Dînd

ca ochii de mine şi ghicind dintr-o privire ce se întîmplase cu Bonsali., se făcu repede nevăzut.

Cît despre Mohler, cu greu îşi limpezi gîndurile pentru a înţelege nenorocirea ce se abătuse asupra lui. Maxilarul îi atîrna tîmp, mîinile îi rătăceau la întîmplare. Nu simţeam nici un pic de milă pentru el ; de ce, n-aş putea spune.

— Maria, ce s-a întîmplat cu Bonsali ? Cum ai ajuns aici ? O, cred că înţelegi, acum.

— Da.

— Bonsali e mort ! murmură el.Da, văd că firele sînt rupte. Trei mii de perechi de plăci.— ar fiomorît şi-un bou ! Zici că înţelegi ? Hm ! Ai citit dovezile împotriva ta ?

— Destul cît să aflu că Bonsali, care zace aici mort, e autorul acestor convorbiri scandaloase ce-mi sînt atribuite mie.

— Cum ? Ce spui ?

— Cuvintele rostite deasupra oglinzii sînt înregistrate la fel de bine ca acelea rostite dedesubt.

— Nu mi-a trecut nici o clipă prin minte !

— Nu ? Deci nu eşti complice ?

— Nu, răspunse şovăitor, ducîndu-şi mîna la frunte. Intr-adevăr, asta mă tulbură foarte mult. Hai să mergem în odaia ta, Maria, să discutăm toate acestea.

Un zîmbet searbăd şi zadarnic îi apăru pe faţă.

Descoperirea bruscă a felului cum fusese înşelat de Bonsali, pierderea simultană a soţiei, onoarei, prietenului — toate resorturile unei vieţi împlinite — loviseră adînc, rănind de moarte sărmanul creier. L-am dus de-acolo ca pe un copil. Dar de ce nu simţeam nici un pic de milă ?

Nebunia lui Mohler, după cum ştii, a fost permanentă. Pînă în ultima clipă, creierul său a fost bîntuit de invenţii.

Cu toată împotrivirea unui zîmbet, două lacrimi argintii se iviră în ochii mari, prelingîndu-se încet pe obrajii frumoasei povestitoare. O, suflet curajos şi milostiv, ai fost aidoma regelui care nu s-a schimbat la chip cînd fiul său a fost dus la execuţie, dar a plîns amarnic la moartea unui sărman tovarăş de pahar.

Povestea aceasta a fost cunoscută de un cerc restrîns de persoane. Eu sînt primul care o fac publică. Sub numele şi datele asumate, puţini vor recunoaşte persoanele şi evenimentele reale.

— Să nu spui la nimeni, îl avertizase aţintindu-şi asupra lui o privire aspră, în timp ce trăsura se punea în mişcare.

„Să nu spui la nimeni !“, repetă farmacistul. Nu ştiu să-mi fi încredinţat vreun secret, cît despre balivernele (cum îndrăznesc să le spun acum, că-1 ştiu plecat) cu privire le leacul de viaţă lungă, sînt atît de absurde, că trebuie să fac un efort ca să mi le amintesc. Mă întreb încă cum de nu mi-a dat prin cap să-i dau şi Colonelului o doză din tonicul pe care l-am luat aseară. Nu cred

să fie cine ştie ce medicament, poate nici nu este, şi totuşi am simţit toată dimineaţa o vioiciune neobişnuită.

O bucurie curată, ca o rază de soare, îi inundă apoi chipul zbîrcit, auzind rîsul fetiţei care alerga cît o ţineau picioarele prin bucătărie, cu un pisoi în braţe.

— Pansie ! Pansie ! chemă vocea piţigăiată a bătrînu- lui, l-a izgonit bunicul pe untul acela. Hai să ne jucăm în grădină !

Apoi îşi spuse din nou în şoaptă :

— Asta da întăritor. Am să-l iau conform reţetei, cu- noscînd toate ingredientele. Afară de unul..., adăugă după o clipă de gîndire.

Seara, după ce Pansie adormise tun iar personalul casei se culcase, ca de altfel cei mai mulţi din locuitorii liniştiţi şi de modă veche ai oraşului, bunul spiţer se duse în laborator şi, după cum îşi exprimase intenţia, scoase din- tr-un dulap în perete o sticlă cu aură de vechime, îmbrăcată într-un fel de plasă de argint, după modelul sticlelor cu împletitură de răchită de astăzi. Adusese cu sine un pahar

145

cu apă. înainte de-a deschide sticluţa, păru totuşi să ezite, chibzuind şi bolborosind -singur. Dr. Dolliver intrase de mult în acea perioadă a vieţii cînd trupul, pierzîndu-şi vlaga, este mult mai atent îngrijit decît atunci cînd era o maşină perfectă şi nepreţuită.

— Eu am pisat ierburile, eu am făcut infuzia, eu am distilat-o, chiar în această casă, şi o ştiu foarte bine, îi cunosc toate ingredientele, cu excepţia unuia. E vorba de lucruri destul de obişnuite, tonice — unele poate puţin bizare, cîteva la care oamenii au reţineri şi, apoi, praful acela necunoscut. E caraghios din partea mea să-mi pierd timpul cu un asemenea talmeş-balmeş despre care eram convins că-i o şarlatanie atunci cînd străinul mi-a cerut să i-1 prepar — şi totuşi ce forţă mi-a dat ! Spunea că e un tonic deosebit şi, într-adevăr, mi-a înviorat trupul beteag o zi întreagă, îneît Pansie a găsit că sînt cel mai bun tovarăş de joacă. Şi, pe urmă, doza e atît de mică ! Am să mai încerc o dată.

Scoase dopul de argint şi, cu o mînă expertă, deşi atît de tremurătoare din cauza vîrstei îneît ai fi crezut c-o să verse tot lichidul, turnă — după cum am auzit — o singură picătură în paharul înalt. Picătura sclipi orbitor, ca o flacără şi, împrăştiindu-

se subtil în întreaga cantitate de apă, îi dădu o nuanţă trandafirie, strălucitoare. îl ţinu sus, spre lumină, admirîndu-1 şi minunîndu-se.

— Ce ciudat — zise el — ca din mănunchiul de buruieni ce şi-au amestecat sucul aici să iasă o licoare atît de pură şi strălucitoare. De fapt e o prostie, un amestec de genul celor realizate de chimişti — cabalişti probabil — care combinau ceea ce considerau bun în diferite plante, gîndind că întregul va poseda virtuţi noi, inexistente în fiecare separat. Experienţa m-a învăţat că, dimpotrivă, un anume efect curativ le anulează pe celelalte. N-am crezut niciodată într-un asemenea amestec, nici atunci cînd străinul acela nebun mi-a cerut să-l prepar. Şi ce substanţă vîscoasă, tulbure, mai era, înainte de-a adăuga acel ultim ingredient — praful pe care l-a vărsat cu propria lui mînă ! Dacă m-ar fi lăsat să-l văd, l-aş fi analizat şi i-aş fi descoperit compoziţia. Era nebun, de bună seamă, şi praful ar fi putut fi otravă. Efectul însă e bun. Ei, drăcie ! Ara să-l gust din nou, datorită stării mele proaste din ultima
vreme, dar c- ruşinos din partea mea, om priccput în de-alde astea, să mă-ncred în elixirul unui şarlatan. îmi face bine, totuşi.

între timp, acea unică picătură (pentru că bunul Dr. Dolliver pusese imediat dopul la loc) răspîndise în cameră o mireasmă plăcută, acoperind mirosurile obişnuite dintr-o farmacie, iar strălucirea ei risipise întunecimea bătrînei încăperi.

împins de o mare nevoie, farmacistul făcuse eforturi incredibile pentru prepararea acestui medicament, încît, punînd la socoteală munca dacă nu şi ingredientele (cu excepţia unuia, căruia nu-i putea aprecia nici preţul, nici valoarea), doctoria valora cît greutatea sa în aur. îşi chel- tuise astfel energia sărmanei lui vieţi şi timpul necesar pentru a-şi întreţine familia, fără să primească nici o răsplată, deoarece clientul, după ce-i jucase bătrînului această farsă crudă, nu mai venise. De şapte ani zăcea sticla într-un colţ al dulapului. Sigur, ea valora un fleac pentru învelişul de argint şi ceva mai mult pentru amatorii de antichităţi. Gîndindu-se mai bine, însă, preacinstitul farmacist găsi că-şi putea îngădui o parte infimă din conţinutul ei, atît cît îi era lui de trebuinţă. Cum ceva în concocţie îl frapase şi cum în ultimul timp îmbătrînise cu repeziciune, în deznădejdea şi singurătatea bătrîneţii îşi amintise deodată de medicament — tonic, cum îl numise străinul, moştenit în familia lui de mai

multe generaţii — şi se hotărîse să-l încerce. întocmai ca-n seara precedentă, scoase deci reţeta — un sul de pergament vechi din care un fragment lipsea în mod supărător — şi-şi puse ochelarii pentru a descifra pasajul.

— Guttam unicam in aquam puram [1] un pahar. Dacă ar auzi Colonelul, şi-ar închipui că-i vorba de elixirul lui de viaţă lungă şi ar stărui să-i dau sticla. O, bătrînul ăsta nebun şi aprig ! S-a dat rău la cele lumeşti în ultimul timp, altfel n-ar dori aşa ceva. Aprinsă trebuie să-i fie patima ! Eu nu doresc decît ceva care să-mi mai limpezească ochii o vreme, să mă pot bucura de frumuseţea lui Pansie, să-mi ascută auzul ca să-i pot auzi glasul dulce şi să-mi dea tărie, cît m-o mai ţine Domnul, să clştig o pîine

[1] O singură picătură în apa curată (în Hmba îatinâ în original).

pentru draga de ea. Odată ce-aş şti-o la adăpost de nevoi, bucuros mi-aş dormi somnul alături de Bessie şi copiii noştri. O, deşertăciunea de a-ţi dori zile mai multe ! Gata ! Am băut-o şi-mi pare că aroma ei subtilă, pătrunzătoare, ascunde o uimitoare putere.

Bătrînul se scutură uşor, aşa cum fac cei ce~au înghiţit o băutură bună şi-i simt tăria risipindu-li-se-n măruntaie. Cu toate acestea, avea o stare de spirit plăcută şi, cum deseori i se întîmpla acestiu suflet simplu, o dispoziţie cucernică. Citi un capitol din Biblie, se rugă pentru Pansie şi pentru sine, după care se culcă, dormind mult mai bine decît se obişnuieşte la vîrsta lui, cînd somnul e tulburat permanent de o vagă, chinuitoare semitrezie, incit mai rău oboseşte decît odihneşte.

Trecu o vreme şi nimic extraordinar nu interveni în viaţa doctorului Dolliver sau a micii sale gospodării. El fu binecuvântat cu o iarnă bună, mulţumind cerului pentru ea, şi o folosi cît mai bine (cel puţin aceasta era intenţia lui) preparînd doctorii, prin care a contribuit poate oleacă la popularea cimitirului din vecinătatea casei, dar aceasta nu a fost nici intenţia, nici vina lui. în orice caz, nici unul din cei adormiţi pe veci nu-şi întrerupse somnul să-i facă reproşuri. El lucrase cu conştiinţa curată, în conformitate cu reţetele doctorilor autorizaţi. Fără să-şi facă probleme, zdrobea, pisa, infuza, preparînd excipiente, pilule, julepuri sau cum le mai zicea el produselor sale. îl sui’prindea de asemenea, ca un dar al Providenţei, faptul că vederea, în loc să-i slăbească, părea din ce în ce mai bună.

Descifra hieroglifele doctorilor mult mai uşor decît cu un an în urmă. Fusese însă dintotdeauna miop şi, pe măsură ce trec anii, miopii par să primească o nouă zestre de lumină. Un lucru era totuşi evident cu privire la ochii farmacistului, nu numai pentru el, dnd se privea în oglindă, dar şi pentru toţi ceilalţi, anume că ei căpătaseră o neobişnuită strălucire. Poate nU erau chiar atît de strălucitori, dar suficient pentru ca micuţa Pansie să observe schimbarea şi, uneori, în felul ei jucăuş, ştrengăresc, i se urca în braţe, acoperindu-i ochii cu mânuţele şi spunîndu-i bunicului că furase ochii altcuiva, dar că ei îi plăceau mai mult cei de odinioară. Bietul bătrîn se străduia din răsputeri să-i umple de zâmbet, pentru a o împăca pe Pansie cu strălucirea lor, dar eu
14«
se încăpăţâna în protestele ei caraghioase, incit, în ceje din urmă, se văzu obligat să-şi pună o pereche de ochelari verzi ori de cîte ori mergeau la joacă sau o lua pe genunchi. Ba mai mult, chiar cînd o privea în somn, după ce adormise, cum făcea întotdeauna pentru a se asigura că toţul era în ordine, fetiţa ridica mîinile, de parcă el i-ar fi proiectat o lumină în ochi, şi, dacă nu-şi întorcea repede privirea, ea se trezea într-un ţipăt.

în general farmacistul se bucura de o sănătate foarte bună pentru vîrsta Iui. Aerul casei şi al bătrînului cimitir păreau să-i priiască. Se odihnea foarte bine noaptea, ceea ce rar se întîmplă de la o anumită vîrstă ; în general, bă- trînii se trezesc de zece ori mai neliniştiţi şi abătuţi, de parcă ar trudi în somn mai mult decît în timpul zilei. Aşa se întîmplâ şi cu farmacistul pînă cu cîteva luni în urmă. Sigur, în ultimul timp se supusese unor reguli de regim şi exerciţiu fizic în care avea el încredere. Uneori îşi tăia singur lemne şi i se părea — ceea ce era şi de aşteptat — că asta-1 obosea din ce în ce mai puţin. Se plimba deseori cu Pansie şi, deşi paşii ei micuţi, plutind în aerul elastic al copilăriei, întreceau cu mult pe-ai lui, bătrînul îşi dădea seama că nu a depăşit perioada regenerativă a vieţii şi că exerciţiul în aer liber şi hrana cumpătată mai puteau în- tîrizia procesul de îmbătrînire. Era totdeauna înclinat să pună fericitul efect pe seama unei doze de rom Santa Cruz (o băutură foarte la modă pe-atunci) pe care-o dădea pe gît în fiecare zi la ora prînzului. Toată viaţa farmacistul evitase alcoolul. „Dar după şaptezeci de ani, afirmă bătrînul Dolliver, nu strică un mic stimulent pentru cap şi stomac”, în cazul lui, aşa şi părea să fie. De asemenea, nu

ştiu cît de des, dar în strictă conformitate cu reţeta, cum şi era de aşteptat din partea unui farmacist, îşi lua picătura din misteriosul tonic.

Nu-i atribuia cine ştie ce eficienţă şi-i venea să rîdă de sine însuşi c-a putut vreodată să gîndească altfel. Doza era aşa de mică ! Şi, la urma urmei, nici nu părea să aibă vreun efect deosebit cînd o lua. Cîteodată simţea parcă o căldură plăcută risipindu-i-se-n trup, care persista, eventual, şi a doua zi. Urma un somn liniştit, odihnitor şi dimineaţa se trezea plin de vioiciune. Toate acestea trebuie că se datorau însă mult mai curînd, după cum am mai spus,

bunelor obişnuinţe alimentare şi de exerciţiu fizic. Totuşi, continuă să-şi ia aproape regulat tonicul — mai ales că o (fată sau de două ori, uitînd de el, se întîmplă să doarmă foarte prost, deşteptîndu-se cu tot soiul de dureri, ameţeli, nelinişti, cu mîini tremurătoare, tulburări dc vedere, proastă dispoziţie şi încă alte neplăceri ce năpăstuiesc pe unii bătrîni, ameninţaţi adesea de o mulţime de semne rele ce nu duc la nimic, trecînd aşa cum au venit. Altă dată, luă două sau trei picături deodată şi în consecinţă se simţi foarte agitat. Agitaţia dispăru cu totul cînd reveni la doza
Srescrisă. ,,Şi totuşi nu se poate", îşi spunea bătrînul, uşman al empirismului, deşi în el sălăşluiesc toate speranţele omului, refuzînd să creadă în ceva ce nu era după toate regulile artei. Şi, apoi, cum am mai spus, doza era ridicol de mică !

Alteori însă, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, farmacistul era dispus să privească altfel lucrurile, gîndind că poate soarta îi aruncase într-adevăr în cale o poţiune extraordinară, cu ajutorul căreia ar fi putut, dacă ar fi fost mai tînăr, să agonisească mult bănet ; ar fi putut chiar să ajungă la o asemenea bunăstare, încît să fie scutit de griji în privinţa viitorului fetiţei. Simţindu-se atît de puternic, putea conta foarte bine pe încă zece ani de viaţă, timp în care preţioasa licoare putea fi schimbată pe mult aur. „Ia să vedem, zise el, ce nume să-i dau să sune cît mai atrăgător ? «Tonicul bătrîneţii ?» Promite prea puţin. Ei drăcie ! Mi-aş păta cinstea, buna mea reputaţie cîştigată o viaţă întreagă şi mi-aş înşela semenii, clienţii, dacă i-aş da un nume ce i-ar face să-şi închipuie că am descoperit elixirul acela ridicol pe care-1 căutau alchimiştii.

Tonicul bătrîneţii — aşa-i cel mai bine. Cinci şilingi flaconul şi oamenii, proşti ce sînt, ar avea mai multă încredere în el decît dacă i-aş fixa un preţ mai mic. Am să mă mai gîndesc. Dar, ei drăcie !“

— Ce s-a-ntîmplat, bunicule, întrebă micuţa Pansie, care aştepta să-i vorbească de cel puţin un minut, dar tăcuse, văzîndu-1 atît de preocupat. De ce spui „ei drăcie" ?

— Ei drăcie, repetă bătrînul. Nu cunosc un ingredient.

Dr. Dolliver fu silit astfel să renunţe la tentantul său proiect. Cu toate acestea, chiar şi numai faptul că-i venise în minte dovedea o vioiciune a spiritului neobişnuită pentru

150

el, cunoscut dintotdeauna ca un ins puţin întreprinzător, din care cauză priceperea şi talentul nu-1 îmbogăţiseră, aşa cum ar fi fost firesc. Uneori această a doua primăvară produce — ca-nflorirea copacilor toamna — un zvîcnet de viaţă sau o vremelnică tinereţe, cînd Natura îşi rîde de bătrînul ei copil, jumătate cu duioşie, jumătate cu dispreţ. Se observă totuşi că după o asemenea izbucnire, bătrîneţea se instalează cu şi mai mare repeziciune, că bietul bătrîn n-a alergat cu atîta forţă dccît pentru a se prăbuşi mai degrabă în mormînt.

Uneori, cînd mergea sprinten pe stradă, de mînă cu micuţa Pansie, săltînd mai vioi poate decît se cuvenea la venerabila-i vîrstă, i se întîmpla să întâlnească sumbra ruină a Colonelului Dabney. Acesta suferea de podagră şi, cu fiecare pas ce atingea dureros pămîntul, părea să acumuleze tot mai mult venin. Alteori il vedea trecînd în trăsui'ă, arătîndu-şi la geam chipul pămîntiu, zbîrcit şi mînios, încruntîndu-se la el, cu neîmpăcată ură, de parcă l-ar fi ofensat îndrăzneala farmacistului de a fi mai puţin împovărat de ani decît un gentleman ca el. Nu-şi putea înfrînge sentimentul că între c-1 şi Colonel exista o permanentă dispută ; de ce, n-ar fi putut spune. Colonelul îi răspundea pe jumătate la salut şi cu atîta trufie de parcă abia l-ar fi recunoscut. Oamenii de pe stradă spuneau :

— Venerabilul Colonel începe să-şi dea seama că e muritor ca toţi ceilalţi. Îşi simte anii.

— Garantez, spunea altul, c-ar fi bucuros să fie-n locul dumitale, Doctore. Cînd mă uit la dumneata şi la el, văd ce importanţă are traiul cumpătat pentru om. îmi pare că eşti cu vreo şase ani mai în vîrstă şi, totuşi, uite. ce-n- seamnă măsura.

Pe cinstea mea, vecine, văzîndu-te aşa de sprinten în ultima vreme, i-am spus nevesti-mi că parc-ai întineri. Mă bucură acest lucru. Cred că sân tem de-o seamă şi-mi place să văd cum noi, bătrînii, ne ţinem tot băţoşL Eu însumi mă simt — hm ! ihm ! — mai tînâr acum decît în ultimii cinci ani.

— Mă bucur, răspunse farmacistul care tocmai se gîn- dea că vecinul său decăzuse rău, şi la minte şi la trup* Intr-un timp scurt şi-l cam dispreţuia din această cauză. Intr-adevăr, găsesc că bătrîneţea e mai uşoară decît mă

151

aşteptam. Pansie şi cu mine sîntom foarte mulţumiţi unul de altul.

Apoi, 1 îrît de mînuţa fetiţei, dar şi îmboldit de acea energie ce punea stăpînire pe el de cînd se deştepta dimineaţa pînă în pragul somnului odihnitor din timpul nopţii, îşi luă rămas bun de la leatul său şi se depărta grăbit, în timp ce acesta, rămas în urmă, privea oarecum contrariat mersul vioi al farmacistului.

— N-ar trebui totuşi să facă o asemenea paradă de vigoare, murmură el pentru sine. Reumatismul ăsta mă necăjeşte tocmai acum, da’ ia să fiu într-o zi bună, pariez că-1 iau la mers. Pfiu ! Am să merg şi la-nmormîntarea lui !

Intr-o zi, pe cînd prepara cu energia ce-i da ghes în ultimul timp una din reţetele ce-1 asaltau, farmacistul auzi o trăsură oprindu-se la uşa sa şi recunoscu vocea Colonelului Dabney adresîndu-se aspru femeii ce se grăbise să-l întîmpine. O clipă mai tîrziu trăsura pleca, iar pe scări răsuna mersul greoi al bătrînului demnitar. Urca bles- temînd fiecare treaptă de parcă ar fi vrut să le-mblîn- zească pentru a le coborî mai uşor.

— Vă rog, Excelenţă, strigă Dolliver din capul scărilor, daţi-mi voie să vă servesc jos.

— Nu, mîrîi Colonelul, am să te înfrunt pe teren propriu. Naiba să te ia, mai pot încă să urc o scară.

Cu aceste cuvinte îşi termină dureroasa ascensiune şi intră în laborator, prăbuşindu-se în fotoliul farmacistului cu o ploaie de blesteme asupra scaunului, gazdei şi propriei persoane. Holbîndu-se în întunericul din jur, întîlni ochii speriaţi, larg deschişi ai micuţei Pansie care stătea într-un colţ, citind o carte cu poze.

— Izgoneşte fata, Dolliver, strigă Colonelul furios. La naiba, privind-o mă dor toate oasele. Urăsc tinereţea.

— Dar, domnule Colonel, îndrăzni bietul farmacist, pe lume trebuie să existe şi tineri şi bătrîni. Şi, după mine, nepoţii sînt mîngîierea noastră.

— Eu n-am nepoţi şi nici nu-mi doresc, răspunse tăios Colonelul. Cît despre tineri, să fiu şi eu ca ei şi-atunci n-au decît să existe. Blestemată fie rînduiala după care trăiesc laolaltă tineri şi bătrîni !

După ce Pansie plecă, fără nici o umbră de împotrivire, avînd o antipatie înnăscută pentru monstrul de Colonel, acesta lovi cu bastonul un scaun din apropiere şi făcu un semn autoritar farmacistului să se aşeze. Dr. Dolliver se supuse docil, iar Colonelul îl fixă cu ochi posomoriţi, ne- prietenoşi, dar şi cu un licăr de inteligenţă ce contrasta cu aspectul său decrepit, uimindu-1 oarecum pe farmacist. îl măsură de sus pînă jos, ca un judecător care are de gînd să spînzure un om. Nu ştia de ce, dar dincolo de expresia imobilă, farmacistul îi ghicea nervii fremătînd.

— Aha, Doctore, zise în cele din urmă Colonelul cu un rînjet neghiob, te ţii bine la anii tăi.

— Destul de bine, domnule Colonel, mulţumesc cerului, răspunse blînd farmacistul.

— Aş zice chiar că eşti mai tînăr acum decît în urmă cu doi-trei ani. Am observat atunci că aveai sprîncenele complet albe, aşa cum se cuvine unui om care-a trecut de şaptezeci şi cinci de ani. Or, acum văd că se înnegresc la loc, domnule farmacist.

— Nu se poate, Excelenţă, sînt sigur că vă-nşelaţi, răspunse farmacistul cu un chicotit temător. Sînt mulţi ani de cînd nu mi-am mai privit bietul chip în oglindă, dar mi-amintesc că ultima dată erau albe.

— Haide, haide, Doctore, nu mă poţi duce, spuse Colonelul cu o ironie amară. Şi asta ce mai înseamnă, pungaş bătrîn ? Văd că de cînd ne-am întîlnit ultima oară ţi-a dispărut un rid. Scoate-ţi ochelarii ăia blestemaţi şi uită-te în ochiii mei ! Ha ! Văd diavolul în privirea ta. Cum îndrăzneşti s-o aţinteşti asupră-mi atît de arzătoare ?

— Jur pe sufletul meu, domnule Colonel, strigă farmacistul, uimit totuşi de coincidenţa dintre acuzaţia oaspetelui său şi plîngerea micuţei Pansie, că nu ştiu ce vreţi să spuneţi. Văd destul de bine pentru vîrsta mea. Noi, miopii, ajungem să vedem mai bine cînd alţii încep să-şi piardă vederea.

^— Oh, oh, pungaş bătrîn, ameninţă imposibilul Colonel, scrîşnind din dinţii stricaţi de parc-ar fi vrut să-l sfîşie-n bucăţi şi să-l înghită cu totul. Te cunosc eu cine-mi eşti. îmi furi viaţa, ticălosule, şi doar ţi-am spus că era moştenirea mea. Şi ţi-am vorbit de Talpa însîngerată ce-şi lasă urma în neamul meu.
153
— Nu-mi amintesc nimic, răspunse farmacistul, tre- murînd tot, convins că oaspetele său era intr-unui din accesele sale de nebunie. Aveţi cuvîntul meu de om cinstit, domnule Colonel, că nu v-am înşelat în viaţa mea.

— Vom vedea, răspunse Colonelul, a cărui faţă căpătase o expresie înspăimîntătoare, iar ochii spălăciţi păreau să-l străpungă. Ascultă, domnule, continuă el, cu vreo zece ani în urmă a venit la dumneata un bărbat cu o afacere secretă. Avea asupra lui un pergament mucegăit, pe care erau mîzgălite nişte cuvinte, într-o scriere veche şi greu descifrabilă. Putea să fie un act străvechi, vreun document de familie, cu litere pe alocuri şterse. Omul acela îşi dedicase viaţa descifrării textului, pe care ţi l-a citit şi ţi l-a încredinţat. Nu era complet : într-un loc fusese şters sau rupt. Ei bine, domnule, apelînd la modesta dumitale îndemînare la mojar şi oferindu-ţi o sumă de bani ce răsplătea generos strădania dumitale, misteriosul vizitator ţi-a cerut atunci să prepari această doctorie — acest tonic. A fost o treabă de cîteva luni de zile. Tocmai cînd credeai c-ai terminat, omul a apărut din nou, s-a aplecat peste băutura ta blestemată şi-a presărat înăuntru un praf, un ingredient în care era toată puterea sau care a extras puterea ascunsă în ierburile cele mai obişnuite, logodindu-le într-o licoare nouă, cu o miraculoasă eficacitate. Apoi străinul ţi-a spus ce trebuia să mai faci cu acea poţiune şi a plecat
— Colonelul ezită o clipă — fără a se mai întoarce vreodată.

— Desigur, Excelenţă, aveţi dreptate, spuse farmacistul, foarte surprins să-l vadă pe Colonel atît de familiar cu o întîmplare pe care-o consideră un secret al său. Recunoscuse cam în silă, nici el nu înţelegea prea bine de ce, dar, oricum, pretenţiile Colonelului nu păreau îndreptăţite.

— Doctoria, reţeta aceea, continuă oaspetele său, este proprietatea mea din tată-n fiu şi te somez să mi-o predai de vrei să rămîi în viaţă.

— Dar dacă se va întoarce primul proprietar şi mi-o va cere ?

— Iţi garantez eu că nu se va-ntîmpla aşa ceva, răspunse Colonelul cu o privire şi un ton ce-1 cutremurară pe Dr. Dolliver. Sînt zece ani de-atunei, bătrîn neghiob. Crezi că un om care-ar poseda o asemenea comoară ar aştepta atît ?
154
— Sînt şapte ani de-atunci, spuse farmacistul. Septem annis passatis, cum zice latinul.
— La naiba cu latina ta ! Scoate leacul ! Ai încălcat prima lege a profesiunii tale, luîndu-ţi propria doctorie — a ta într-un sens, dar de drept, a mea, conform unui privilegiu de trei sute de ani. Scoate leacul, îţi spun !
— Iertaţi-mă, domnule Colonel, imploră farmacistul care, deşi era convins că bătrînul domn aiura vorbind de valoarea decoctului, nu era totuşi dispus să renunţe la el, gîndind că poate-i făcuse bine.
Şi, pe urmă, avea şi el un drept asupra lui, pentru chinul şi priceperea cu care-1 preparase. încercă să-i sugereze acest lucru Colonelului. Acesta scoase dispreţuitor din buzunar o pungă împletită, avînd în ea mai mult aur decît văzuse farmacistul în toţi cei şapte ani, şi fu atît de grosolan încît să i-o arunce în faţă.
— Ia-o, tună el, şi dă-mi ce ţi-am cerut ori de nu, în mai puţin de-o oră, ai să zaci în închisoare. Ba nu, continuă el, îngălbenindu-se, ceea ce-nsemna că era în culmea mîniei — chipul său fiind toată viaţa de un roşu aprins, stins doar de bătrîneţe. Ba nu, am să te ucid chiar, ticăloşiile, pentru că am dreptul.
Repezindu-şi mîna în buzunarul de la vestă, nebunul scoase de acolo un pistol şi, trăgîndu-i cocoşul, îl îndreptă spre nefericitul farmacist. Bătrînul se cutremură, ghemu- indu-se pe scaunul său, gata să-i dea întreaga prăvălie, cu doctorii şi mai preţioase, numai să scape de primejdie. Şi, apoi, Colonelul îl răsplătise regeşte pentru ce nu valora poate nimic.
— Opriţi-vă ! Opriţi-vă ! strigă, în timp ce Colonelul, privindu-1 neînduplecat, îşi îndrepta pistolul spre fruntea lui. V-o dau.
Se ridică tremurînd tot şi se tîrî pînă la dulăpiorul secret în care era păstrată preţioasa sticlă — pentru ca preţioasă părea să fie. în lunga sa viaţă, farmacistul nu mai fusese niciodată ameninţat de-o armă, chiar dacă privise fără să clipească o mulţime de lucruri la fel de ucigaşe pe care le prepara cu toată

inocenţa pentru clienţii săi. De aceea întîmplarea de acum părea să-i consume tot curajul Şi ultima picătură de vlagă. Scoase tonicul, luptîndu-se
155
cu slăbiciunea de care era cuprins, şi rămase in faţa Colonelului tremurînd, palid ca moartea, arătînd cu zece ani mai în vîrstă, şi nu cu cinci mai tînăr, cum părea ceva mai devreme, înaintea funestei întrevederi cu Colonelul.

— Se pare c-ai avea şi tu nevoie de-o picătură, spuse Colonelul, batjocoritor. Dar nici atît n-ai să capeţi. Deja ai furat prea mult. Şi zicînd acestea, ridică sticla arătînd cît scăzuse licoarea în urma dozelor infime pe care şi le îngăduise farmacistul. Prostule, dac-ai fi băut paharul întreg, ca un bărbat, ai fi fost poate din nou tînăr. Aşa nu-ţi rămîne decît să te tîrăşti cele cîteva luni ce mai ai de trăit, şi apoi să mori, neghiob nemernic ce eşti ! Haide, adu-mi un pahar ! Repede !

înşfăcase hulpav sticla ca şi cum ar fi ţinut în mîini propria viaţă ; furios şi nerăbdător, de parc-ar fi ajuns în posesia unui lucru îndelung căutat, şi se temea să nu-1 piardă ; temător de lume şi de destin ; cu sentimentul că o mînă de fier îl ameninţă şi o ceată de tîlhari înrăiţi îl împresoară şi-i dispută comoara. în sfîrşit, nemaiputînd aştepta pe farmacistul care se depărtase clătinîndu-se în căutarea unui pahar, Colonelul scoase dopul şi duse sticla la buze.

— Nu, pentru numele lui Dumnezeu, strigă farmacistul. Doza e o singură picătură ! o singură picătură, domnule Colonel, o singură picătură !

— Nici o singură picătură, pentru a-ţi salva sufletul netrebnic, răpunse acesta, crezînd probabil că farmacistul îi cerşea o părticică din preţioasa licoare. O sorbi năvalnic, ca pentru a domoli o sete de-o viaţă, cu înghiţituri mari şi cu un soi de disperare pînă cînd, sufocat, o puse pe masă. Parfumul puternic, pătrunzător, se răspîndi în aer.

Cu o grijă instinctivă, grotescă în situaţia respectivă, farmacistul ridică dopul pe care-1 aruncase Colonelul, şi astupă sticla pentru a împiedica restul de tărie să se risipească. Apoi aşteptă înspăimîntat efectul băuturii asupra nebunului.

Colonelul rămase o clipă pe scaun, încercînd să-şi recapete suflul. Apoi sări în picioare cu o forţă ce contrasta total cu mişcările greoaie ale reumaticului de pînă atunci, îşi lovi energic

fruntea cu o mînă, iar cu cealaltă pieptul ; lovi asurzitor cu piciorul podeaua, apoi sări pînă în tavan
156
şi reveni pc pămînt cu un salt elastic. Rîse sălbatic, triumfător, un hohot straniu ce răsună în toată casa. Era o descărcare de bucurie animalică, o frenezie a simţurilor, amestecată cu un soi de groază. Deşi totul se petrecea aievea, sunetele semănau cu cele scoase de un orn în vis. Şi băutura nu-şi făcuse încă efectul pe deplin !... Înspăimîn- tat, farmacistul credea că înaltul demnitar se pregătea să-l ucidă. în cele din urmă acesta scoase un strigăt ascuţit, ne- pămîntean, în mijlocul căruia vocea i se frînse, sugrumată parcă de o mînă nevăzută. O vreme se luptă sălbatic, agă- ţîndu-se de viaţa ce-i era smulsă. Apoi se prăbuşi pe podea cu un sunet înfundat.

— Domnule Colonel ! Domnule Colonel ! strigă farmacistul îngrozit.

Neputincios, însă, bătrînul reuşi cu greu să întoarcă trupul mătăhălos. Cu • ochiul său experimentat, îşi dădu imediat seama că era mort. îl ridică-n capul oaselor şi cavadrul păru să-l privească plin de reproş. în momentul acela fu atît de surprins, ineît, ori de cîte ori încercase să rememoreze tabloul, imaginile nu erau nici clare, nici stabile. Cu toate acestea, atunci cînd privise prima oară chipul congestionat încă de furie, avusese impresia — pe care nu îndrăzni s-o comunice nimănui — că vede faţa unui tînăr, cu energia lui nestăvilită, cu întreaga lui capa- citate de a se mînia pe care o pierduse cu o jumătate de secol în urmă, un chip debordînd de vitalitate. în clipa următoare, dacă aşa o fi fost, (ceea ce-i greu de crezut) chipul se ofili, se zbîrci, deveni pămîntiu, arătînd cu mult mai bătrîn decît fusese în viaţă, deşi patima ucigaşă nu se stinse, părînd să se fi întipărit acolo pentru vecie.

Jack London UMBRA ŞI STRĂFULGERAREA

De cîte ori privesc in urmă îmi dau seama cit de ciudată era acea prietenie. Mai întîi, Lloyd Inwood — înalt, subţire şi bine croit, nervos şi brunet. Apoi Paul Tichlorne, înalt, subţire şi bine croit, nervos şi blond. Fiecare era replica celuilalt în toate privinţele, exceptînd culoarea. Ochii lui Lloyd erau negri ; ai lui Paul, albaştri. Sub imperiul emoţiei, sîngele curgea măsliniu pe chipul lui Lloyd, purpuriu pe cel al lui Paul. însă, în afara acestor deosebiri de culoare, ei semănau ca două picături de apă.

Amîndoi. erau irascibili, predispuşi la încordări extreme, trăind tot timpul cu o intensitate ieşită din comun.

în această neobişnuită prietenie erau însă implicate trei persoane, a treia fiind un ins scund, gras, îndesat şi leneş şi — neplăcut mi-e s-o spun — acela eram eu. Paul şi Lloyd păreau născuţi pentru a rivaliza unul cu altul, iar eu pentru a face pace între ei. Am crescut împreună toţi trei şi deseori am încasat loviturile mînioase ce încercau să şi le trimită unul altuia. Erau într-o permanentă competiţie, fiecare străduindu-se să-l întreacă pe celălalat şi, cînd intrau într-o asemenea luptă, strădaniile şi pasiunea lor de a triumfa nu cunoşteau margini.

Puternicul simţ al rivalităţii îi bîntuia şi la învăţătură şi la joacă. Dacă Paul memora un cînt din Marmion, Lloyd memora două. Atunci Paul mai învăţa unul, iar Lloyd, la rîndu-i, încă unul, pînă cînd amîndoi ştiau poemul pe de rost. Mi-amintesc de o întîmplare ce s-a petrecut la iazul unde ne scăldam, o întîmplare tragic semnificativă pentru lupta pe viaţă şi pe moarte dintre ei. Băieţii inventaseră un joc : plonjau la o adîneime de zece picioare, se prindeau

de rădăcinile de pe fund şi se iuau la întrecere care rezistă mai mult sub apă. Tachinaţi de ceilalţi, Paul şi Lloyd acceptară să se afunde odată. Cînd le-am văzut feţele imobile şi hotărîte dispărînd cu repeziciune în adînc, am presimţit că se va întîmpla ceva îngrozitor. Clipele zburau, cerculeţele de apă muriră încetul cu încetul, oglinda iazului se refăcu netulburată şi calmă, dar nici capul blond, nici cel brun nu-i spărgeau luciul în căutarea aerului. Noi, cei de deasupra, am început să ne îngrijorăm. Cel mai lung record al unui băiat cu suflu foarte puternic fusese depăşit şi, totuşi, nici un semn. Bulele ce urcau încet din adînc arătau că aerul fusese expulzat din plămîni, iar după o vreme şi acestea încetară. Fiecare secundă părea interminabilă şi, nemaisuportînd încordarea, m-am aruncat în apă.

I-am găsit pe fundul apei, încleştaţi de rădăcini, cu capetele la nici o jumătate de metru unul de altul, pri- vindu-se fix, cu ochii larg deschişi. Sufereau îngrozitor, zvîrcolindu-se în chinurile sufocării voluntare, dar nici unul nu voia să se desprindă şi să se recunoască învins. Am încercat să desfac mîna lui Paul, dar el rezista sălbatic. Apoi mi-am pierdut suflul şi am revenit la suprafaţă grozav de speriat.

Le-am explicat repede situaţia şi vreo şase băieţi mi s-au alăturat de îndată. Ne-am aruncat în apă şi, luptîndu-ne din răsputeri, am reuşit să-i desprindem. I-am scos pe mal inconştienţi. Abia după multe eforturi — răsucindu-i, frecţionîndu-i şi burduşindu-i în toată legea — i-am readus la viaţă. Dacă nu le-am fi sărit în ajutor, s-ar fi înecat acolo.

Cînd a intrat la colegiu, Paul Tichlorne a lăsat să se înţeleagă că se va dedica ştiinţelor sociale. Lloyd Inwood, intrat odată cu el, a ales acelaşi drum. Paul avusese însă tot timpul intenţia nemărturistă de a studia ştiinţele naturii, specialitatea chimie, şi în ultimul moment se înscrise acolo. Deşi Lloyd îşi plănuise deja activităţile pe anul respectiv şi participase la primele cursuri, el urmă imediat exemplul lui Paul, înscriindu-se tot la ştiinţele naturii, specialitatea chimie. Rivalitatea lor deveni curînd cunoscută în toată .universitatea. Fiecare reprezenta un imbold pentru celălalt şi ei se adînciră în studiul chimiei mai mult decît o

făcuse vreodată un student, progresînd atît de mult încît, mai înainte de a-şi lua diploma, ar fi putut pune-n încurcătură orice profesor de chimie sau de zoologie din institut, cu excepţia „bătrînului“ Moss, decanul facultăţii, deşi chiar şi acestuia îi serviră cîteva lecţii. Descoperirea „germenului mortar* la dracul-de-mare, de către Lloyd.. şi experienţele efectuate asupra acestuia cu cianură de potasiu făcură celebre numele descoperitorului şi al universităţii în toată lumea. Nici Paul nu se lăsă mai prejos, reuşind să producă în laborator coloizi ce prezentau mişcări asemănătoare amibei, sau aruncînd o lumină nouă asupra procesului fertilizării prin uimitoarele sale experienţe cu clorură de sodiu şi soluţii de magneziu asupra unor forme inferioare de viaţă marină.

în vremea cînd erau încă studenţi, adînciţi în misterele chimiei organice, apăru în viaţa lor Doris Van Benschoten. Lloyd o întîlnise primul, dar, în 24 de ore, Paul avu grijă s-o cunoască şi el. Bineînţeles, s-au îndrăgostit amîndoi de această fată care deveni ţelul suprem al vieţii lor. îi făcură curte cu aceeaşi înfocare şi aşa de aprigă era lupta în jurul ei, încît jumătate din studenţi puseră pasionate pariuri asupra rezultatului. După o demonstraţie spectaculoasă făcută într-una din zile de Paul, în laboratorul său particular, pînă şi ,,bătrînul“ Moss se făcu

vinovat de a-1 finanţa cu salariul său pe-o lună în cursa acestuia de a deveni mirele lui Doris Van Benshoten.

în cele din urmă, fata rezolvă problema în felul ei, mulţumind pe toţi, cu excepţia lui Paul şi Lloyd. Chemîn- du-i pe amîndoi, le spuse că pur şi simplu nu se putea decide la nici unul, deoarece îi iubea pe amîndoi la fel şi, cum, din păcate, poliandria era interzisă în Statele Unite, se vedea silită să renunţe la onoarea şi fericirea de a fi soţia vreunuia dintre ei. Fiecare îl învinovăţi pe celălalt pentru acest deznodămînt jalnic şi ura dintre ei se adînci.

Curînd după aceea, lucrurile aveau să atingă punctul culminant. începutul avu loc chiar la mine acasă. Cei doi absolviseră colegiul şi ieşiseră din atenţia lumii. Fiind oameni înstăriţi, nu erau siliţi şi, de altfel, nici nu aveau dorinţa să profeseze. Prietenia cu mine şi aversiunea reciprocă erau singurele lucruri care-i legau în vreun fel. Cum

mă vizitau deseori, făceau eforturi deosebite să sc evite în asemenea ocazii dar, fireşte, tot mai dădeau nasul unul cu altul din cînd în cînd.

în ziua la care mă refer, Paul Tichlorne îşi petrecuse toată dimineaţa în biroul meu, cufundat în lectura unei reviste ştiinţifice recente. Asta-mi îngăduise să-mi văd de treburi şi tocmai eram în grădină, ocupîndu-mă de trandafiri, cînd apăru Lloyd Inwood. Eu tundeam vîrfurile, curăţăm uscăciunile, fixam plantele agăţătoare pe terasă, cu gura plină de cuie, iar Lloyd se ţinea după mine, dîn- du-mi din cînd în cînd o mînă de ajutor. In acest timp ne-am apucat să discutăm despre oamenii invizibili, acei rătăcitori ciudaţi a căror legendă a ajuns pînă la noi.

Lloyd se înfierbântase, discutînd în felul său nervos, repezit şi curînd începu să facă presupuneri asupra proprietăţilor fizice şi a posibilităţilor de realizare a invizi- bilităţii. Un obiect cu desăvîrşire negru, susţinea el, ar eluda percepţia cea mai fină :

— Culoarea e o senzaţie, nu o realitate obiectivă. în absenţa luminii nu putem distinge culorile şi nici chiar obiectele înseşi. în întuneric, toate obiectele sînt negre şi nu le putem percepe. Dacă pe ele, nu cade lumină, care să fie apoi reflectată înspre ochii noştri, nu avem dovada vizuală a existenţei lor.

— Şi totuşi vedem obiectele negre în timpul zilei, am obiectat.

— Adevărat, continuă el cu aprindere, dar asta deoarece nu sînt perfect negre, căci de ar fi de un negru absolut, ca să spun aşa, nu le-am putea vedea nici sub strălucirea a o mie de sori ! Astfel, zic eu, amestecînd corect anumiţi coloranţi, am putea obţine o vopsea perfect neagră care ar face orice obiect invizibil.

— Ar fi o descoperire remarcabilă, am spus cu jumătate de gură, pentru că toată povestea mi se părea mult prea fantastică pentru a merita atenţie în afara purei speculaţii.

— „Remarcabilă !“ Lloyd mă lovi peste umăr. Te cred şi eu. Intr-adevăr, bătrîne, dacă m-aş acoperi cu o asemenea vopsea, aş avea toată lumea la picioarele mele. Aş putea cunoaşte secretele regilor şi înaltelor curţi, maşinaţiile diplomaţilor şi politicienilor, culisele jocului de bursă,
1G1
planurile trusturilor şi marilor corporaţii. Aş pipăi pulsul interior al lucrurilor şi aş deveni cea mai mare putere din lume. Şi eu...

Se întrerupse brusc, apoi continuă :

— Ei bine, eu am început experienţele şi pot să-ţi spun că sînt pe drumul cel bun.

Un hohot de rîs ne făcu să tresărim. Paul Tichlorne stătea în uşă, cu un zîrnbet batjocoritor pe buze.

— Ai uitat, dragul meu, Lloyd, zise el.

— Ce-am uitat ?

— Ai uitat, o, ai uitat de umbră.

Lloyd se mohorî, dar îi răspunse ironic :

— N-am decât să-mi iau o umbrelă de soare.

Apoi se repezi la el, furios şi ameninţător :

— Ascultă, Paul, să nu-ţi bagi nasul în treaba asta dacă vrei să-ţi fie bine !

Cearta părea iminentă, dar Paul îi răspunse potolit :

— Nu m-aş murdări cu coloranţii tăi nenorociţi. Poţi să-ţi împlineşti visele cele mai ambiţioase şi cu toate astea te vei împiedica mereu de umbră. Nu poţi scăpa de ea. Eᴍ voi merge exact în direcţia opusă. Soluţia mea duce de la sine la eliminarea umbrei.

— Transparenţa ! exclamă Lloyd imediat. Dar nu se poate realiza.

— O, nu, sigur că nu.

Şi Paul ridică din umeri dispreţuitor, depărtîndu-se Egale pe

aleea cu trandafiri.

Aşa a început.

Amîndoi se puseră pe treabă cu imensa energie de care-i ştiam capabili şi cu o asemenea ambiţie şi duşmănie încît tremuram pentru reuşita vreunuia. Fiecare avea încredere deplină în mine, aşa că, în lungile săptărnîni de experimentări ce au urmat, am devenit confidentul amîndorura, as- eultîndu-le teoriile şi urmărindu-le demonstraţiile. Niciodată nu am suflat vreun cuvînt cu privire la lucrările celuilalt şi ei mă respectau pentru discreţia mea desăvârşită.

După lungi şi neîntrerupte experimentări, cînd tensiunea la care-şi supunea mintea şi trupul devenea insuportabilă, Lloyd Inwood se relaxa într-un fel al său : asista la luptele de pugilişti. Se întîmplă ca teoria lui să primească

o surprinzătoare confirmare tocmai la unul din aceste spectacole brutale, la care mă tîrîse pentru a-mi comunica ultimele sale rezultate.

— îl vezi pe bărbatul acela cu favoriţi roşcovani ? mă întrebă, arătînd spre al cincilea rînd de scaune de vizavi. Şi, dincolo de el, pe bărbatul cu pălărie albă ? Ei bine, între ei e un loc gol, nu ?

— Desigur, am răspuns. Sînt la un loc diferenţă. Locul gol e scaunul liber.

Lloyd se plecă la urechea mea şi-mi vorbi cu toată seriozitatea.

— între insul cu favoriţi roşcovani şi cel cu pălărie albă stă Ben Wasson. M-ai auzit vorbind de el. E cel mai bun boxer la categoria lui din ţară. E un negru caraibian pur sînge şi cel mai tuciuriu din Statele Unite. Poartă un palton negru încheiat pînă-n gît. L-am văzut cînd a intrat şi şi-a ocupat locul. De îndată ce s-a aşezat, a dispărut. Priveşte atent, s-ar putea să zîmbească.

Voiam să merg în partea opusă pentru a verifica spusele lui Lloyd, dar acesta mă opri :

— Aşteaptă !

Mi-am aţintit privirea într-acolo, pînă cînd roşcovanul a întors capul, ca pentru a se adresa scaunului liber ; atunci, în locul acela gol, am văzut albul unei perechi de ochi şi dubla semilună a două rînduri de dinţi. Pentru o clipă, am putut distinge faţa unui negru. Cu dispariţia zîmbetului însă, faţa redeveni invizibilă

şi scaunul păru din nou gol ca mai înainte.

— Dacă ar fi perfect negru, spuse Lloyd, ai putea sta lîngă el fără să-l vezi.

Mărturisesc că cele văzute erau al naibii de convingătoare.

Am vizitat laboratorul lui Lloyd în cîteva rînduri după aceea şi de fiecare dată l-am găsit adîncit în căutarea negrului absolut. Experienţele lui includeau tot felul de coloranţi, cum ar fi negru de fum, catran, materii vegetale carbonizate, funingine de la uleiuri şi grăsimi şi diferite substanţe animale carbonizate.

— Culoarea albă e compusă din cele şapte culori primare, îmi explica el. Ea, în sine, e invizibilă. Numai prin reflectarea ei de către obiecte, devin vizibile, atît ea, cît şi

163

acestea. Dar numai acea parte care e reflectată devine vizibilă. De exemplu, aceasta e o tabacheră albastră. Lumina albă cade pe ea şi, cu o singură excepţie, toate componentele ei — violet, indigo, verde, galben, portocaliu şi roşu — sînt absorbite. Excepţie face albastrul. El nu e absorbit, ci reflectat, din care cauză tabachera ne dă senzaţia de albăstrime. Celelalte culori nu le vedem pentru că sînt absorbite. Nu vedem decît albastrul. Din aceeaşi cauză, iarba este verde. Undele verzi ale culorii albe sînt proiectate înspre ochii noştri.

— Cînd ne zugrăvim casa, spunea altă dată, nu-i dăm culoare. Nu facem decît s-o acoperim cu anumite substanţe care au proprietatea de a absorbi din lumina albă toate culorile în afară de aceea în care dorim să ne apară casa. Cînd o substanţă reflectă toate culorile, o vedem albă. Cînd absoarbe toate culorile, este neagră. Dar, cum spuneam mai înainte, nu posedăm încă negrul perfect. Nu toate culorile sînt absorbite. Negrul perfect, rezistînd la lumina oea mai puternică, va fi absolut invizibil. Priveşte aici, de exemplu.

îmi arătă paleta de pe masa lui de lucru pe care erau diferite nuanţe de negru. Pe una, mai ales, abia o distingeam. Privirea-mi juca pe ea şi, frecîndu-mă la ochi, am privit din nou.

— Acesta, spuse Lloyd solemn, este negrul cel mai negru, pe cart; tu sau oricare alt muritor l-a privit vreodată-. Aşteaptă numai, şi curînd voi produce un negru atît de negru, încît nici un muritor nu va putea, privindu-1, să-1 vadă.

în acest timp îl găseam pe Paul Tichlorne la fel do adîncit în studiul polarizării, difracţiei şi interferenţei luminii, refracţiei

simple şi duble şi a tot felul de compuşi organici din cei mai ciudaţi.

— Transparenţa — acea stare sau proprietate a corpului caro permite tuturor razelor de lumină să-l străbată, îmi dădea el definiţia. Asta caut. în neghiobia lui, Lloyd se va poticni mereu de umbră. Pe cînd ou scap de ea. Un corp transparent nu are umbră şi nici nu reflectă undele de lumină — mă refer, desigur, la unul perfect transparent. Un asemenea coi”p nu numai că nu are umbră, dar. întrudt nu reflectă lumina, e totodată invizibil.

1G4

Altă dată stăteam amîndoi la fereastră. Paul se ocupa cu şlefuirea unor lentile, înşirate pe pervaz. La un moment dat, întrerupînd o pauză în conversaţia noastră, îmi spuse : Vai, mi-a căzut o lentilă. Scoate capul pe geam, bătrîne, şi vezi unde s-a dus !

M-am repezit cu capul înainte, dar o lovitură puternică în frunte m-a făcut să mă retrag.

Mi-am frecat fruntea învineţită şi i-am aruncat o privire plină de reproş lui Paul, care rîclea ca un copil.

— Ei ? îmi zise.

— Ei ? am repetat ca un ecou.

— De ce nu cercetezi ?

Asta am şi făcut. Mai înainte de a mă repezi orbeşte, simţurile îmi spuseseră, în mod automat, că nu se inter- punea nimic între mine şi spaţiul exterior, că rama ferestrei era complet goală. Am întins mîna şi am pipăit un obiect tare, neted, rece şi plat pe care, din experienţa simţului meu tactil, l-am recunoscut a fi sticlă.

Am privit din nou, fără să pot vedea ceva.

— Nisip cuarţos alb, turui Paul, carbonat de sodiu, var stins, sticlă pisată, peroxid de magneziu — aceasta e compoziţia celui mai fin geam franţuzesc, executat de marea firmă St. Gobain, fabricanţii celor mai bune geamuri din lume. Cel din faţa ta e cel mai bun ce-a ieşit vreodată din mîinile lor. M-a costat o avere, dar ia priveşte : e invizibil. Nu ştii că există pînă cînd nu intri cu capul în el. Ei, bătrîne ! Acesta e numai un exemplu de cum anu- mite obiecte, fiecare opac în sine, pot fi combinate în aşa fel, încît să rezulte un corp transparent. Dar asta e o chestiune de chimie anorganică, vei spune. Foarte adevărat. Eu însă îndrăznesc să susţin aici, în faţa ta, că pot copia în lumea

organică tot ceea ce e valabil pentru cea anorganică. Priveşte ! spuse el, punînd o eprubetă în lumină.

Conţinea un lichid tulbure, murdar. Vărsă în el conţinutul unei alte eprubete şi, aproape instantaneu acesta deveni limpede şi strălucitor.

— Sau asta !

Mişcîndu-se repede, nervos, prin mulţimea de eprubete, el schimbă culoarea unei soluţii, din albă, în aceea a vinului, iar a alteia, din galben deschis, în maroniu închis. In-

165

toodţisc p bucata de turnesol intr-o# acid şi acesta se înroşi după care, lăsfeidu-1 să plutească într-o bază. se albaştri la fel de repede.

— Turnesolul e tot tumesoi, vorbi el cu tonul grav al unul conferenţiar. Nu l-am transformat în altceva. Ce am făcut atunci ? Ani schimbat doar structura sa moleculară. De unde, la început, el absorbea toate culorile luminii cu excepţia roşului, structura sa moleculară a fost astfel schimbată, încît acum absoarbe roşul şi toate celelalte culori, cu excepţia albastruiui. Şi tot aşa, ad infinitum. Eu îmi propun următorul lucru...

Făcu o pauză, apoi continuă :

— îmi propun să descopăr acei reactivi care, acţkmînd asupra organismului viu, să producă schimbări moleculare asemănătoare celor pe care tocmai le-ai urmărit. Numai că aceşti reactivi, pe care-i voi găsi cu siguranţă şi la care, dealtfel, experimentez deja, nu vor face organismul viu albastru, roşu sau negru, ci transparent. Lumina va trece în întregime prin el. Va fi invizibil şi nu va avea umbră.

Cîteva săptămîni mai tîrziu ra-am dus cu Paul la vînă- toare. De cîtva timp îmi tot promitea că voi avea plăcerea să vînez în compania unui cîine nemaipomenit, de fapt cel mai grozav cîine pe care l-a avut vreodată un vînător, aşa a afirmat şi a tot repetat, pînă cînd tni-a stîrnit curiozitatea. în dimineaţa respectivă am fost dezamăgit însă, fiindcă nu era nici urmă de cîine,

— Nu-1 văd pe aici, aruncă Paul nepăsător şi am pornit amîndoi pe cîmp .

Nu-mi puteam da seama în momentele acelea de ce anume suferearn, dar aveam sentimentul că mă ameninţă o boală cumplită. Nervii mei o luaseră razna şi, după ren- ghiurile pe

care nu le jucau, simţurile mele păreau răvăşite. Sunete ciudate mă nelinişteau. Uneori îmi părea că aud foşnetul ierbii înalte, despicată de un obeict nevăzut şi o dată, pe o porţiune pietroasă, chiar un lipăit de paşi.

— N-auzi nimic, Paul ? am întrebat la un moment dat,

El însă făcu semn că nu şi-şi continuă drumul netulburat.

In timp ce escaladam un gard, am auzit chelălăitul uşor, nerăbdător, al unui cîine, doar la cîţiva paşi de mine dar, privind în jur, n-am văzut nimic.

166

Am revenit pe pămînt cuprins de spaimă şi tremu- rînd tot.

— Paul ! i-am strigat. Hai mai bine să ne întoarcem acasă. Mă tem să nu mi se facă rău.

— Prostii, bătrîne, zise el. Ţi s-a urcat soarele la cap de parc-ar fi vin. Ai să te simţi foarte bine. E-o vreme straşnică.

In timp ce mergeam însă pe o cărare îngustă, dintr-un pîlc de plopi, am .simţit ceva furişîndu-se pe lingă picioarele mele. M-am împiedicat, gata să-mi pierd echilibru]. L-am privit pe Paul, brusc alarmat.

— Ce este ? mă întrebă. Te-ai călcat singur pe picior ?

Mi-am încleştat limba între dinţi şi m-am străduit să-mi continui drumul, deşi eram într-o stare de dureroasă per-plexitate şi pe deplin convins că o boală misterioasă şi gravă îmi atacase nervii. Pînă acum ochii scăpaseră, dar cînd am ieşit la cîmp deschis, pînă şi vederea mă părăsi. Ciudate străfulgerări multicolore începură să joace, apărînd şi dispărînd pe cărarea din faţa mea. Am reuşit să-mi ţin firea, pînă cînd petele luminoase au ajuns să persiste vreme de douăzeci de secunde încheiate, dansînd continuu. Atunci m-am lăsat pe pămînt, nesigur şi fără vlagă.

— S-a zis cu mine, am spus gîtuit, acoperindu-mi ochii cu palmele. Mi-a atacat şi văzul. Du-mă acasă, Paul !

Paul însă slobozi un hohot de rîs lung şi puternic :

— Ce ţi-am zis ? Cel mai grozav cîine, nu ? Ei, ce părere ai ?

Se întoarse pe jumătate şi fluieră. Am auzit atunci tropăitul paşilor mărunţi, respiraţia sacadată şi scheunatul inconfundabil al unui cîine. Paul se apleca şi păru să mîn- gîie aerul.

— Dă-mi mîna !

îmi trecu mîna peste nasul rece şi fălcile unui animal. Era intr-adevăr un cîine, avînd forma şi blana scurtă şi netedă a unui

prepelicar.

Se înţelege că mi-am recăpătat imediat siguranţa şi buna dispoziţie. Paul legă o zgardă la gîtul animalului şi-i înnodă batista în jurul cozii. Atunci ne-a fost dat să asistăm la spectacolul cu totul neobişnuit al unei zgarde goale şi-al unei batiste fluturînd şi zburdînd peste cîmp. Merita să vezi cum zgarda şi batista ţintuiau un stol de

prepeliţe într-un pilc de salcimi şi rămîneau perfect nemişcate pînă ce veneam noi şi goneam păsările.

Din cînd în cînd, clinele emitea acele străfulgerări multicolore de care vorbeam. Singurul lucru, îmi explica Paul, pe care nu-1 prevăzuse şi se îndoia că puteau fi înlăturate.

— Fac parte dintr-o familie numeroasă, spunea el : perihelia, curcubeul, haloul, soarele fals. Ele se datorează refracţiei luminii în cristalele minerale sau de gheaţă, în particolele de ceaţă, în stropii de ploaie, în vapori şi o mulţime de alte elemente. Mă tem că acesta e preţul transparenţei. Am scăpat de umbra lui Lloyd ca să mă poticnesc în fulgerul multicolor.

Cîteva zile mai tîrziu, la intrarea în laboratorul lui Paul, am fost izbit de o duhoare îngrozitoare. Era atît de puternică, încît nu mi-a fost greu să identific sursa : pe treptele de la intrare se afla o masă de materie în putrefacţie, care aducea în linii mari cu un cîine. Cerce- tîndu-mi. descoperirea, Paul rămase înmărmurit : era cîinele lui invizibil sau, mai bine zis, ceea ce fusese un cîine invizibil, deoarece acum era perfect vizibil. Doar cu cîteva minute mai înainte zburda încolo şi-ncoace sănătos tun. La o mai atentă examinare, am constatat că ţeasta îi fusese zdrobită cu o lovitură puternică. Pe cît de ciudată era moartea animalului, pe atît de inexplicabilă era rapida lui descompunere.

— Reactivii pe care i-am introdus în organismul cânelui erau inofensivi, spuse Paul ; foarte puternici, însă şi, în caz că survine moartea, se pare că produc o descompunere aproape instantanee. Nemaipomenit ! Extraordinar ! Ei, totul e deci să nu mori. Cît trăieşti, nu fac nici un rău. Mă întreb însă cine i-a zdrobit capul.

Misterul se lămuri cînd o slujnică speriată aduse vestea că, în dimineaţa aceea, doar cu un ceas în urmă, Gaffer Bedshaw se smintise rău de tot şi că fusese legat fedeleş în coliba

vînătorului, unde vorbea fără şir despre lupta lui cu o sălbăticiune gigantică şi feroce, pe care-o întîlnise pe păşunea lui Tichlorne. El susţinea că fiara aceea, sau ce-o fi fost, era invizibilă, că văzuse cu ochii lui că era invizibilă ; la toate acestea, soţia şi fiicele sale înlăcrimate

1G8

clătinau din cap, fapt ce-i înfuria şi mai rău, iar grădinarul şi vizitiul strîngeau mai tare curelele cu care-1 legaseră.

în timp ce Paul Tichlorne se dovedea tot mai stăpîn în problema invizibilităţii, Lloyd Inwood nu rămînea nici eJ mai prejos. Am pornit spre el, în urma unei invitaţii de a mă duce să văd ce mai face. Laboratorul ocupa acum o poziţie izolată, în mijlocul întinselor sale posesiuni. Fusese înălţat într-un luminiş plăcut, înconjurat din toate părţile de un lăstăriş bogat. Se ajungea la el pe o cărare foarte întortocheată. O străbătusem însă atît de des, încît o ştiam pe dinafară. închipuiţi-vă, aşadar, surpriza mea cînd, ajungînd în poiană, nu am zărit nici urmă de laborator. Bizara alcătuire, gen magazie, cu coşul său de gresie roşcată, nu mai era. Nici nu părea să fi fost vreodată : nu vedeam nici o ruină, nici o urmă, absolut nimic. M-am îndreptat spre locul ce-1 ocupa odinioară. Aici, mi-am zis, era uşa. Abia-mi ieşiseră aceste cuvinte din gură cînd piciorul mi se poticni de un obstacol şi, în cădere, m-am lovit cu capul de ceva ce părea să fie o uşă. Am întins mîna. Era într-adevăr o uşă. I-am găsit mînerul rotund şi l-am răsucit. Pe măsură ce uşa se rotea în balamale, interiorul laboratorului îmi apărea în faţa ochilor. Salutîn- du-1 pe Lloyd, am închis uşa la loc şi m-am dat înapoi cu cîţiva paşi. Nu se vedea nici o clădire. Revenind şi dcschizînd uşa, întregul mobilier şi toate detaliile interiorului redeveniră vizibile. Era într-adevăr şocantă această trecere bruscă de la gol la formă şi culoare.

— Ei, ce zici ? mă întrebă Lloyd, strîngîndu-mi mîna. Ieri după-amiază am dat pe dinafară cîteva straturi de negru absolut, să văd efectul. Ce-ţi face capul ? Te-ai lovit destul de tare, mi-nchipui.

— Lasă astea, îmi întrerupse el cuvintele de admiraţie. Am să-ţi dau ceva mai bun de făcut.

în timp ce vorbea, începu să se dezbrace şi, cînd rămase gol în faţa mea, îmi puse în mînă un borcan şi o pensulă, zicînd :

— Ţine ! Unge-mă cu asta !

Era o substanţă uleioasă, asemănătoare şerlacului, care se întindea repede şi uşor pe piele, uscîndu-se imediat.
1G9
— Acesta a fost doar un fond protector, spuse el după ce am terminat. Esenţialul urmează abia acum.

Am luat, la indicaţia lui, un alt borcan şi am privit înăuntru, dar n-am văzut nimic.

— E gol, i-am zis.

— Ia bagă-ţi degetul înăuntru !

M-am supus şi am avut senzaţia a ceva umed şi rece. Am scos mîna şi am privit spre degetul arătător — cel pe eare-1 cufundasem înăuntru — dar degetul dispăruse. L-am mişcat şi, din contractarea şi relaxarea muşchilor, îmi dădeam seama că-1 mişcăm într-adevăr, dar el scăpa vederii mele. După toate aparenţele fusesem păgubit de un deget; nu am avut nici o mărturie vizuală a existenţei lui pînă ce, expunîndu-1 în dreptul luminatorului, i-am văzut clar umbra proiectată pe podea.

Lloyd chicoti :

— Intindo-o pe mine acum şi deschide bine ochii !

Am înmuiat pensula în recipientul aparent gol şi am trasat o linie lunga de-a curmezişul pieptului. în urma pensulei, pielea dispărea. I-am acoperit piciorul drept şi el rămase intr-un picior, sfidînd toate legile gravitaţiei. Şi linie după linie, mădular după mădular, l-am vopsit pa Lloyd Inwood pînă a dispărut cu totul. Era o experienţă ce-ţi făcea părul măciucă, aşa că m-am bucurat cînd n-au mii rămas la vedere decît ochii lui negri, arzători, sus-pendaţi în aer.

— Pentru ei am o soluţie rafinată şi inofensivă, spuse el. Un lichid foarte fin, un pulverizator şi, într-o clipă, am dispărut.

După ce realiză şi acest lucru cu aceeaşi măiestrie, continuă :

— Acum am să mă plimb prin cameră, iar tu să-mi spui ce simţi.

— în primul rînd nu te văd, am spus şi i-am auzit rîsul satisfăcut în golul din faţa mea.

— Desigur, am continuat, nu poţi scăpa de umbră, dar asta era de aşteptat. Cînd te interpui între mine şi un obiect, acesta dispare, dar aşa de neobişnuită, de neînţeles e această dispariţie, îneît am impresia că mi se pune o ceaţă pe ochi. Cînd te mişti repede, succesiunea de dispariţii ale imaginilor îmi dă o senzaţie de ameţeală. Senza

ţia de inceţoşare face să mă doară ochii şi îmi oboseşte creierul.

— Mai ai vreun semn al prezenţei mele ?

— Da şi nu, i-am răspuns. Cînd eşti lîngă mine, am' o senzaţie asemănătoare aceleia produse de beciuri jilave, cripte întunecate şi mine adînci. Şi, aşa cum marinarii presimt uscatul în noaptea întunecată, aşa simt apropierea trupului tău. Totul e însă foarte vag, imperceptibil. J

Am discutat mult timp în laboratorul lui în acea ultimă dimineaţă iar, cînd mă pregăteam să plec, îmi prinse mîna cu mîna lui nevăzută şi-o strînse puternic spunînd :

— Acum voi cuceri lumea !

N-am îndrăznit să-i spun de reuşita egală a lui Paul Tichlorne.

j

Acasă mă aştepta un bileţel de la Paul în care mă ruga să mă duc numaidecît la el. Era deja amiază cînd goneam cu bicicleta pe aleea parcului său. Paul mă strigă dinspre terenul de tenis, iar eu am descălecat şi m-am dus într-acolo. Terenul însă era gol. Cum stăteam aşa, fără să înţeleg nimic, o minge de tenis mă lovi în braţ şi-n clipa-n care m-am întors, o alta îmi vîjîi pe la ureche. Zadarnic încercam să descopăr agresorul ; mingile zburau spre mine din aer şi mă nimereau al naibii de bine. Cînd însă mingile deja aruncate începură să mă buşească a doua oară, am înţeles ce se întîmpla. Am apucat o rachetă şi, uitîndu-mă cu atenţie, am şi zărit pata strălucitoare de culoare apărînd şi dispărînd într-o parte şi-n alta a terenului. M-am luat după ea şi după ce i-am administrat cîteva lovituri zdravene, am auzit vocea lui Paul :

— Ajunge ! Ajunge ! Au ! Aau ! Opreşte-te ! Mă loveşti pe pielea goală ! Uf ! Uuf ! Nu mai fac ! Nu mai fac ! Am vrut numai să-mi vezi metamorfoza, gemea el spăşit şi parcă-1 vedeam frecîndu-şi locurile lovite.

Cîteva minute mai tîrziu jucam tenis — un handicap pentru mine, deoarece nu puteam şti unde e el decît în acele momente cînd noi doi şi soarele ne aflam într-o anumită poziţie. Atunci şi numai atunci arunca acele sclipiri de curcubeu. Erau însă mult mai strălucitoare decît curcubeul — albastrul cel mai pur, violetul cel mai delicat, galbenul cel mai luminos şi toate nuanţele intermediare, cu sclijiri de diamant, orbitoare, irizate.

In mijlocul partidei am simţit deodată un fior rece care mă făcea să mă gîndesc la mine adinei şi cripte întunecate, un frig de genul celui pe care-1 simţisem în dimineaţa aceea. în clipa următoare, am văzut o minge întor- cîndu-se în aer în apropierea fileului şi, în acelaşi timp, Paul Tichlorne aruncă un fulger colorat la vreo douăsprezece picioare mai încolo. Prin urmare nu el fusese cel care întorsese mingea şi, cu o spaimă de moarte, mi-am dat seama că Lloyd Inwood intrase în scenă. Pentru a mă încredinţa, i-am căutat umbra şi am descoperit-o, intr-adevăr, — o pată diformă avînd circumferinţa trupului lui Lloyd (soarele era deasupra capului), lunecînd pe pă- mînt. Mi-am amintit ameninţarea lui şi am fost sigur că toţi acei ani de rivalitate aveau să culmineze cu o luptă sălbatică.

Am strigat pentru a-1 pune în gardă pe Paul ; am auzit un mîrîit ca de fiară sălbatică şi un alt mîrîit îi răspunse. Am văzut pata întunecată lunecînd repede în lungul terenului şi un evantai strălucitor de lumini multicolore alergînd la fel de repede în întâmpinarea ei ; apoi umbra şi străfulgerarea se contopiră şi am auzit zgomotul loviturilor nevăzute. Plasa se prăbuşi sub privirile mele speriate. Am alergat spre cei doi luptători strigînd :

— Pentru numele lui Dumnezeu !

Trupurile lor încleştate m-au lovit peste genunchi şi m-am prăbuşit.

— Nu te-amesteca, bătrîne, răsună în spaţiul gol vocea lui Lloyd Inwood.

Apoi strigătul lui Paul :

— Da, da, ai făcut destul pe împăciuitorul.

După sunetul vocilor mi-am dat seama că se despăr- ţiseră. Nu-1 puteam localiza pe Paul, aşa că m-am apropiat de umbra ce-1 reprezenta pe Lloyd. Din partea cealaltă primii însă o lovitură zdravănă în maxilar şi l-am auzit pe Paul strigînd furios :

— Acum ai de gînd să nu te mai amesteci ?

Se-ncleştară din nou ; gemetele, gîfîiturile, precum şi mişcările iuţi ale umbrei şi petelor luminoase arătau că lupta se ducea pe viaţă şi pe moarte.

Am strigat după ajutor şi Gaffer Bedshaw sosi aler- gind. Pe măsură ce se apropia, mă privea tot mai intrigat, dar, izbindu-se de luptători, se prăbuşi cît era de lung la pămînt. Cu un strigăt de groază şi cuvintele : „O, Doamne, m-au ajuns !“, el sări în

picioare şi fugi ca un nebun.

Nu puteam face nimic, aşa că am urmărit lupta, fascinat şi neputincios. Soarele amiezei potopea cu strălucirea sa terenul de tenis. Era gol. Nu vedeam decît pata de umbră şi fulgerele de lumină, praful ce se ridica de sub picioarele invizibile, pămîntul fărîmiţat sub tălpi. O dată sau de două ori plasa de sîrmă se deformă sub greutatea trupurilor lor. Asta era tot şi după o vreme şi acestea încetară. Nu mai vedeam nici un fulger colorat, iar umbra se alungise şi rămăsese nemişcată. Atunci mi-am amintit feţele lor încordate, de copii, cînd stăteau încleştaţi de rădăcini în adîncul rece al iazului.

M-au găsit o oră mai tîrziu. O bănuială vagă cu privire la cele întîmplate ajunsese la servitori şi ei părăsiseră cu toţii casa lui Tichlorne. Gaffer Bedshaw nu şi-a mai revenit din cel de-al doilea şoc şi e internat într-un azil de nebuni fără speranţă de vindecare. Secretele extraordinarelor descoperiri ale lui Paul şi Lloyd au dispărut odată cu ei, ambele laboratoare fiind distruse de rudele îndurerate. Cît despre mine, nu mă mai preocupă studiul chimiei şi ştiinţa e un subiect tabu în casa mea. M-am întors la trandafiri. Culorile naturii îmi sînt suficiente.

Edvvard Bellamy

SCURTA INCURSIUNE IN VIITOR

E aproape un an de cînd m-am îmbarcat la Calculta, pe nava Adelaide, cu destinaţia New York. Vremea a fost potrivnică pînă la insula New Amsterdam unde am acostat. Am pornit din nou la drum, dar trei zile mai tîrziu s-a iscat o furtună năpraznică. Ne-a purtat în voia ei, încotro, nimeni nu ştia, deoarece nu se vedeau nici soarele, nici luna, nici stelele şi nu ne puteam orienta cu nici un chip. în cea de-a patra zi, către miezul nopţii, lumina fulgerelor ne-o arătă pe Adelaide într-o poziţie ce nu ne lăsa nici o speranţă : ne îndreptam direct spre un ţărm jos ; în jurul nostru, de la pupă şi pînă departe în largul mării, se întindea un asemenea labirint de roci şi bancuri de nisip că numai printr-o minune ajunsesem pînă aici. împinsă de marea vijelioasă, nava se lovi şi într-o clipă se făcu fărîme. Mă credeam pierdut şi grozăvia înecului era pe sfîrşite cînd, cu o izbitură puternică, am fost aruncat pe plajă, recăpătîndu-mi cunoştinţa. M-am tîrît pe ţărm pînă acolo unde nu mai ajungeau valurile. Sleit de puteri, m-am prăbuşit apoi şi n-am mai ştiut nimic.

Cînd mi-am revenit, furtuna se sfîrşise. Soarele, ridicat de-o

suliţă pe cer, îmi uscase hainele şi-mi împrospătase forţa membrelor strivite şi dureroase. Nici pe mare, nici la ţărm nu se zărea vreo urmă de corabie. Dintre pasageri, eu păream să fiu unicul supravieţuitor.

[1] Insulă în partea sudică a Oceanului Indian, descoperită în 1522 de tovarăşii de expediţie ai lui Magellan şi botezată Nouvello Amsterdam de un explorator olandez in 1633.

Nu eram singur, totuşi, in apropierea mea se alia un grup de oameni, probabil localnici, care mă examinau cu o expresie prietenoasă, ceea ce mă linişti imediat în privinţa tratamentului ce mă aştepta. Era un popor de albi, frumoşi, avînd, evident, un înalt grad de civilizaţie, deşi nu recunoşteam la ei trăsăturile vreunei rase familiare.

Cum, după toate aparenţele, eticheta le dicta să-i lase pe străini să deschidă discuţia, m-am adresat în engleză, dar n-am primit nici un răspuns, în afara unor zîmbete ironice. I-am abordat apoi, pe rînd, în limbile franceză, germană, italiană, spaniolă, flamandă şi portugheză. Zadarnic. Eram foarte încurcat, întrebîndu-mă care putea fi naţionalitatea unei rase albe şi, evident, civilizate, căreia nici una din limbile popoarelor care străbat mările nu-i era cunoscută. Mai ciudată încă era tăcerea neîntreruptă cu care-mi urmăreau încercările de a comunica. Parcă ar fi fost înţeleşi între ei să nu-mi dea de ghicit ce limbă vorbeau, nici măcar printr-o şoaptă. Mă priveau încontinuu, cu o expresie inteligentă şi binevoitoare, fără să deschidă însă gura. Dacă această atitudine sugera că se amuzau pe seama mea. presupunerea era, în schimb, contrazisă de prietenia şi înţelegerea pe care întreaga lor fiinţă le exprima fără putinţă de tăgadă.

O ipoteză fantastică îmi veni în gînd. Era oare posibil ca toţi aceşti oameni să fie muţi ? O asemenea curiozitate a naturii, ca o rasă întreagă să fie astfel afectată, părea într-adevăr de necrezut, dar cine putea şti ce minuni ascunseseră pînă acum cunoaşterii omeneşti întinderile neexplorate încă ale marelui Ocean Sudic... Dintre fărîmele de informaţii inutile ce-mi populau mintea, mă străduii să-mi reactualizez cunoştinţele despre alfabetul surdo-muţilor şi începui să exprim pe degete unele din propoziţiile pe care le rostisem fără succes pînă atunci. Faptul că am recurs la limbajul prin semne învinse şi ultimele rămăşiţe de seriozitate la oamenii care zîmbeau deja

din belşug. Copiii se rostogoleau acum pe pămînt, în explozii de veselie, în timp ce adulţii, solemni şi reveren- ţioşi, nemaiputîndu-se stăpîni, fură siliţi să-şi întoarcă feţele şi le-am văzut corpul scuturat de rîs. Cel mai mare măscărici din lume nu a primit vreodată un mai mă
175
gulitor omagiu pentru capacitatea sa de a amuza decît persoana mea, în încercarea de a mă face înţeles. Desigur, eu nu m-am simţit flatat, ci total descumpănit. Furios nu prea aveam de ce să fiu deoarece modul dezaprobator în care toţi, cu excepţia copiilor, fireşte, cedau impresiei de ridicol, precum şi regretul pe care-1 arătau pentru incapacitatea de a se stăpîni făceau să pară că agresorul eram eu. Ca şi cum ei aveau toată compasiunea pentru mine şi doreau din tot sufletul să-mi fie de folos, cu condiţia ca eu să nu-i împiedic, purtîndu-mă atit de ab- surd. Ce mai, mi-am zis, această rasă, evident binevoitoare, are un mod deconcertant de a primi străinii.

Tocmai cînd uimirea mea creştea cu repeziciune pînă la exasperare, veni salvarea. Cercul se deschise şi un omuleţ în vîrstă, care sosise în mare grabă, se postă în faţa mea şi, înclinîndu-se foarte politicos, mi se adresă în engleză. Era cea mai lamentabilă voce din cîte auzisem vreodată. Avea toate defectele de articulaţie ale unui copil care abia începe să vorbească, neegalînd însă în tărie nici măcar vocea acestuia, fiind de fapt o simplă alter- naţie de scheunături şi şoapte abia perceptibile. Cu oarecare greutate, am reuşit totuşi să-l urmăresc.

— Ca interpret oficial, glăsui el, vă spun bine aţi venit pe aceste insule. Am fost chemat de îndată ce v-au găsit, dar aflîndu-mă la oarecare depărtare, am ajuns abia acum. îmi pare rău, prezenţa mea v-ar fi scutit de această situaţie jenantă. Compatrioţii mei vă roagă să le iertaţi hazul, absolut involuntar, provocat de încercările dumneavoastră de a le vorbi. Ştiţi, ei v-au înţeles perfect, dar nu puteau să vă răspundă.

— Sfinte Dumnezeule ! exclamai, îngrozit să descopăr că presupunerea mea fusese corectă ; e posibil ca toţi să fie astfel năpăstuiţi ? Şi ca dumneavoastră să fiţi singurul care să poată vorbi ?

Se părea că din nou, fără să-mi dau seama, spusesem ceva teribil de amuzant de vreme ce, la cuvintele mele, un rîs uşor se

înălţă din grup, augmentat treptat la un adevărat cor în care se ineca plescăitul valurilor pe ţărm. Pînă şi interpretul zîmbi.

— Găsesc ei că e aşa amuzant să fii mut ? întrebai.

— Ei găsesc, îmi răspunse, că e foarte amuzant ca vreun om să considere incapacitatea lor de a vorbi o nenorocire ; tocmai prin renunţarea voluntară la folosirea organelor articulatorii au pierdut capacitatea de a vorbi şi, în consecinţă, chiar şi pe aceea de a înţelege vorbirea.

— Dar, remarcai, nedumerit oarecum la auzul acestei afirmaţii, nu-mi spuneaţi mai înainte că mă înţeleg, chiar dacă nu-mi pot răspunde ? Şi nu de ceea ce am spus rîd acum ?

— Pe dumneavoastră vă înţeleg, nu cuvintele dumnea-voastră, răspunse interpretul. Limba noastră e pentru ei o simplă bolboroseală, tot atît de ininteligibilă ca mîrîitul animalelor ; ştiu însă ce spunem fiindcă ne cunosc gîndurile. Trebuie să ştiţi că vă aflaţi pe insulele cititorilor de gînduri.

Aşa am făcut cunoştinţă cu acest popor extraordinar. Cum interpretul oficial era însărcinat, în virtutea funcţiei sale, să se ocupe de naufragiaţi, i-am devenit oaspete şi am petrecut cîteva zile sub acoperişul lui, mai înainte de a mă aventura mai mult printre localnici. La început eram stînjenit de impresia că puterea de a citi gîndurile altora nu putea aparţine decît unor fiinţe de un ordin superior omului. Interpretul se strădui să-mi scoată această idee din cap. Din ceea ce-mi spuse reieşea că existenţa cititorilor de gînduri era un caz de simplă accelerare, în anumite condiţii, a evoluţiei universale a omului, care cu timpul duce la renunţarea la vorbire, substituită de intuiţie mintală directă. Evoluţia rapidă a acestor insulari se explica prin originea şi dezvoltarea lor particulară.

Cam cu trei secole înaintea erei noastre, unul din regii părţi din Persia, din dinastia arsacizilor, începu să-i persecute pe profeţii şi magicienii din ţară. Poporul superstiţios îi investea cu puteri supranaturale, dar de fapt ei erau simpli muritori, înzestraţi cu talente deosebite : de a hipnotiza, de a citi şi de a transmite gînduri şi alte asemenea meşteşuguri, practicîndu-le în folos propriu.

Temîndu-se prea mult de profeţi, pentru a-i lovi de-a dreptul, regele se hotărî să-i exileze. îi îmbarcă împreună cu familiile pe corăbii şi-i trimise în Ceylon. Cînd flota ajunse aproape de acea

insulă, o furtună puternică o împrăştie şi una din corăbii, purtată mai multe zile de

furtună, se sfărîmă în cele din urmă de unul din arhipelagurile nelocuite, departe, spre sud, unde supravieţuitorii se stabiliră. Fireşte, urmaşii părinţilor care posedaseră asemenea daruri deosebite aveau extraordinare disponibilităţi psihice.

Propunîndu-şi să atingă un înalt grad de umanitate, ei sprijiniră dezvoltarea acestor disponibilităţi, printr-un sistem riguros de dirijare a eredităţii. Ca urmare, cîteva secole mai tîrziu, citirea gîndurilor deveni un mijloc de comunicare atît de obişnuit, încît nu mai era nevoie de limbă. Timp de cîteva generaţii vorbirea fu încă un act voluntar, dar cu timpul, organele ei se atrofiară şi în cîteva sute de ani se pierdu cu totul capacitatea de articulare a sunetelor. Cîteva luni după naştere, copiii emit încă sunete nearticulate, dar la vîrsta cînd la rasele mai puţin avansate acestea încep să fie articulate, copiii citi-torilor de gînduri îşi formează capacităţile de intuiţie directă şi renunţă la folosirea vocii.

Faptul că existenţa cititorilor de gînduri nu fusese des-coperită de restul lumii avea două explicaţii. în primul rînd, grupul de insule era mic şi ocupa o poziţie singuratică în Oceanul Indian, cu totul în afara cursului obişnuit al navelor. în al doilea rînd, apropierea de insule era foarte periculoasă din cauza curenţilor deosebit de puternici, a stîncilor şi bancurilor de nisip ce le înconjurau. Era aproape imposibil ca o corabie să se apropie de ţărm fără să se scufunde. Cel puţin nici una nu reuşise acest lucru în cele două mii de ani de la sosirea cititorilor de gînduri. Adelaide fusese cea de a o sută douăzeci şi treia epavă.

Insularii făceau eforturi deosebite să salveze naufragiaţii. Nu numai motivele umanitare îi determinau, ci şi curiozitatea de a afla, cu ajutorul interpreţilor, ce se mai întîmplă în lumea din afara lor. Informaţiile erau destul de sărace atunci cînd, cum se întîmplă adesea, unicul supravieţuitor al naufragiului era vreun biet marinar care nu avea ce le mai comunica în afara ultimelor specii de înjurături de pe teugă. Posedînd o oarecare educaţie, eu eram aoum pentru ei ca un dar al cerului. Sarcina mea era, nici mai mult nici mai puţîn, decît să le povestesc istoria universală a ultimelor două secole şi îmi părea rău, de dragul

lor, că nu o studiasem mai ateftt. ....
i-y
m

Biroul interpreţilor există numai din necesitatea de a comunica cu străinii naufragiaţi, aparţinînd raselor vorbitoare. Cînd se întîmplă să se nască vreun copil cu disponibilităţi articulatorii, el e selecţionat şi educat la colegiul interpreţilor. Desigur, atrofierea parţială a organelor vorbirii, de care suferă şi cei mai buni interpreţi, face ca ei să nu poată pronunţa multe sunete din limbă. Nici unul, de exemplu, nu poate pronunţa pe v, f ori s ; cît priveşte sunetul reprezentat prin grupul de litere th, ultimul interpret care îl putea pronunţa a trăit cu cinci generaţii în urmă. De n-ar fi din cînd în cînd căsătorii între străinii naufragiaţi şi insulari, e foarte probabil că stirpea interpreţilor s-ar fi stins de mult.

Presupun că oricare altul în locul meu ar fi avut aceeaşi senzaţie teribil de neplăcută, dîndu-şi seama că se află printre oameni care, impenetrabili pentru el, îi cunosc, în schimb, fiecare gînd. Această senzaţie semăna foarte bine cu panica încercată de un individ, trezindu-se deodată gol printre oameni care obişnuiesc să-şi acopere trupul cu văluri. Simţeam nevoia să fug şi să mă ascund. Analizîndu-mi simţămîntul, am înţeles că nu era cauzat de conştiinţa vreunor secrete odioase, ci de o mulţime de gînduri prosteşti, răutăcioase sau indecente privindu-i pe cei din jur şi pe mine însumi, încît nu suportam să-mi fie contemplate, oricîtă îngăduinţă mi s-ar fi arătat. Deşi intensă la început, suferinţa mea nu dură mult ; foarte curînd am descoperit că era suficient să ştiu că mintea îmi e cunoscută de alţii ca să-mi pot înfrîna glndurile neplăcute pentru ei şi că aceasta nu-mi cerea un mai mare efort de voinţă decît cel cheltuit de o persoană bine crescută pentru a-şi cenzura o remarcă nepotrivită. După cum cîteva lecţii de bună purtare sînt în măsură să vindece un om de a mai vorbi nechibzuit, tot aşa o scurtă experienţă printre cititorii de gînduri merse mai departe în cazul meu, făcîndu-mă să-mi cenzurez gîndirea nechibzuită. Asta nu înseamnă însă că politeţea împiedică pe cititorii de gînduri să gîndească liber şi critic unul despre altul în situaţii importante, aşa cum nici cele mai rafinate maniere nu ne împiedică pe noi să vorbim cu toată sinceritatea atunci cînd e necesar s-o facem.. Mai mult, la cititorii de gînduri, politeţea nu

se transformă niciodată
179
în prefăcătorie, cum se întîmplă la noi, fiindcă ei ştiu că ceea ce citesc e gîndul cel mai adînc şi adevărat al celuilalt. Poate e cazul să specific aici, deşi abia mai tîrziu miram dat seama de ce trebuie să fie aşa, că un om are mai puţin a se teme de dezvăluirea totală a slăbiciunilor sale unui cititor de gînduri decît de cea mai mică trădare a lor către un membru al unei alte rase.

Aceasta din simplul motiv că cititorul de gînduri ţi le cunoaşte pe toate şi le judecă în funcţie de caracterul lor general. Ceea ce-1 interesează pe el e tipul de gîndire caracteristic, obişnuit. Nimeni nu ai’e de ce să se teamă că va fi greşit judecat pentru sentimente sau emoţii ce nu sînt reprezentative pentru caracterul sau atitudinea sa generală. Se poate spune cu adevărat că dreptatea e o con- sccinţă firească a posibilităţii de citire a gîndurilor.

în ceea ce-1 priveşte pe interpret, nu am avut nevoie mult timp de instinctul politeţii pentru a-mi controla gîn- durile indecente sau jignitoare. Toată viaţa îmi făcusem cu greu prieteni. De data asta însă nici trei zile nu trecură în compania acestui străin dintr-o rasă diferită că mă şi ataşasem foarte mult de el. Şi nici nu s-ar fi putut altfel. Bucuria deosebită pe care ţi-o dă prietenia derivă din sentimentul că eşti înţeles de prietenul tău ca de nimeni altul şi tocmai de aceea iubit. Cel pe care-1 întîl- nisem îmi dovedea cu fiecare cuvînt că-mi cunoaşte gîn- durile şi mobilurile cele mai ascunse, aşa cum nici unul din cei mai vechi şi mai apropiaţi prieteni ai mei nu le ghiciseră şi nici n-ar fi putut să le ghicească vreodată. Dacă această cunoaştere i-ar fi trezit dispreţul, nici nu l-aş fi învinovăţit, nici nu m-aş fi mirat. Judecaţi, aşadar, dacă prietenia cordială pe care mi-o arăta era de natură să mă lase indiferent.

Vă puteţi imagina neîncrederea mea cînd mi-a spus că prietenia noastră nu se baza decît pe o obişnuită potrivire de temperament. Capacitatea de citire a gîndurilor, îmi explică el, apropie aşa de mult spiritele şi întăreşte aşa de mult afecţiunea reciprocă îneît prietenia de cel mai mic grad dinti‘e ei implică o îneîntare reciprocă de care numiii prietenii cu totul excepţionali dm celelalte rase se pot bucura. Mă asigură că mai .tîrziu,.cînd voi cunoaşte şi
ICO

alţi compatrioţi ai săi, îmi voi da seama de adevărul spuselor sale : de unii mă va lega o mult mai intensă afecţiune.

poate să vă întrebaţi cum am reuşit să comunic cu cititorii de gînduri, cînd am început să-i frecventez în general, ştiind că, deşi îmi citeau gîndurile, ei nu puteau, precum interpretul, să le răspundă prin grai. Trebuie deci să vă explic că dacă aceşti oameni nu recurgeau la o limbă vorbită, una scrisă fusese totuşi necesară pentru înregistrarea evenimentelor. De aceea toţi ştiu să scrie. Dacă scriu în persană ? Din fericire pentru mine, nu. Se pare că, o lungă perioadă după dezvoltarea completă a capacităţii de citire a gîndurilor, s-a renunţat nu numai la folosirea limbii vorbite, ci şi a celei scrise, din acea perioadă neexistînd nici un document. Plăcerea provocată de noua capacitate de intuiţie directă, de la un creier la celălalt, prin care se puteau comunica în totalitate stări mintale, în locul redării imperfecte a unui singur gînd
— ceea ce se transmite, în cel mai bun caz, prin cuvinte — crease o aversiune îndîrjită faţă de limbajul greoi şi nevolnic.

Totuşi, după cîteva generaţii, cînd febra intelectualistă se mai potoli, ei recunoscură că era nevoie de însemne ale trecutului şi că dispreţuitele cuvinte erau mijlocul de a le păstra. Intre timp persana fusese uitată cu totul. Pentru a nu fi siliţi să inventeze o limbă nouă, ei creară institutul de interpreţi în scopul de a învăţa, cu ajutorul lor, cîteva limbi ale lumii din afară, de la marinarii naufragiaţi pe insule. Cum cele mai multe din navele naufragiate erau engleze, ei învăţară cel mai bine această limbă care deveni limba scrisă oficială. în general, cunoştinţele mele scriau încet şi greu, dar cu toate acestea, datorită faptului că ştiau exact ce aveam în minte, răspunsurile erau alît de potrivite îneît, într-o conversaţie cu cel mai încet scrib, schimbul de mesaje era rapid şi incomparabil mai exact şi mai mulţumitor decît al celor mai rapizi vorbitori.
Puţin timp trecuse de cînd începusem să-mi extind cunoştinţele printre ei şi am şi descoperit cîtă dreptate avusese interpretul cînd îmi spusese că voi întîlni persoane de care, datorită unei mai accentuate afinităţi, mă

voi lega afectiv mai mult decît de el. Nu că l-aş fi iubit.pe el mai puţin, dar pe acestea le iubeam mai mult. Mi-ar plăcea să scriu mai ales despre unii din aceşti iubiţi prieteni, tovarăşi ai inimii

mele, de la care am aflat posibilităţile nevisate ale prieteniei dintre doi oameni şi cît de desăvîrşite pot fi satisfacţiile unei asemenea afecţiuni. Cine dintre cei ce vor citi aceste rînduri nu va fi cunoscut sentimentul prăpastiei dintre un suflet şi celălalt care trece drept iubire ! Cine n-a simţit acea singurătate ce-ţi apasă sufletul tocmai cînd credeai c-ai obţinut ce ţi-ai dorit mai mult ? Nu vă mai temeţi că această prăpastie e veşnică sau că e inerentă naturii umane. Ea nu există la această rasă de semeni ai noştri, ceea ce înseamnă că în cele din urmă va dispărea şi pentru noi. Ca o atingere de umeri, ca o strîngere de mînă e apropierea dintre spiritele lor.

Spuneam că mi-ar plăcea să vorbesc mai pe îndelete de unii din prietenii mei, dar puterile mi s-au împuţinat şi pe urmă, dacă mă gîndesc bine, mai e un motiv : orice comparaţie a acestora ar zăpăci mai curînd decît ar lămuri cititorul fiindcă, la fel ca toţi ceilalţi cititori de gînduri, ei nu au nume. Fiecare, desigur, are un semn convenţional pentru a fi desemnat în documente, dar acesta nu are corespondent sonor. Se păstrează un catalog cu aceste nume astfel îneît ele să poată fi oricînd identificate, dar se în- tîmplă adesea să întîlneşti persoane care să-şi fi uitat titlul, folosit numai în scopuri biografice şi oficiale. In contactul dintre ei, numele sînt, desigur, inutile deoarece aceşti oameni se abordează printr-un simplu act mintal de atenţionare şi se referă la o a treia persoană comunicînd imaginea lor despre ea, aşa cum fac muţii cu ajutorul fotografiilor. Comparaţia nu e tocmai potrivită, deoarece, în tablourile concepute de cititorii de gînduri despre personalitatea celorlalţi, elementul fizic e subordonat, cum e şi de aşteptat de la oameni care-şi contemplă unii altora minţile şi inimile.

V-am spus cum au dispărut primele temeri, provocate de un complex morbid, ştiind că mintea mea era o carte deschisă pentru toţi din jur, cînd mi-am dat seama că tocmai dezvăluirea completă a gîndurilor şi mobilurilor mele era o garanţie că voi fi judecat cu justeţe şi înţelegere,
aşa cum nici judecata propriei persoane nu poate fi, influenţată de atîtea reacţii subtile. Siguranţa că voi fi astfel judecat de toată lumea putea să pară un nepreţuit privilegiu unuia obişnuit să trăiască într-o lume unde nici c6a mai tandră iubire nu e o chezăşie de înţelegere, dar curînd am descoperit că revelarea minţii prezintă un avantaj încă şi mai mare. Cum aş putea să

descriu euforia sănătăţii şi curăţeniei morale, starea de oxigenare spirituală produsă de conştiinţa că nu ascundeam nimic ! Pot spune cu adevărat că mă simţeam minunat. Şi sînt convins că nu e nevoie să fi trecut prin fantastica mea experienţă pentru a aprecia această parte a ei. Nu sîntem noi. toţi gata să recunoaştem că faţa cea mai demoralizantă a condiţiei umane e existenţa unei cămăruţe ascunse unde ne putem cufunda în mocirlă, feriţi de ochiul semenilor, deranjaţi. doar de o vagă temere că un dumnezeu ar putea privi în ea ? Tocmai existenţa acestui refugiu sigur, într-o cămăruţă a sufletului, adăpostind minciuna, a fost din- totdeauna un motiv de deznădejde pentru cei buni şi de triumf pentru ticăloşi. E pivniţa puturoasă care infectează întreaga locuinţă de deasupra, oricît de frumoasă ar fi.

Ce dovadă mai grăitoare poate fi cu privire la conştiinţa instinctivă că tăinuirea perverteşte, iar sinceritatea e singurul remediu, dacă nu convingerea străveche despre binefacerea mărturisirii asupra sufletului şi că dezvăluirea deplină a ceea ce e rău şi urît e primul pas spre însănătoşirea morală ? Ultimul dintre oameni, dacă ar putea să se descopere, ca în faţa propriei conştiinţe, astfel încît să i se poată vedea tot putregaiul, s-ar simţi gata să înceapă o viaţă • nouă. Totuşi, din cauza neputinţei cuvintelor de a transmite în totalitate stări morale sau de a Ie transmite fără să le deformeze, mărturisirea — trebuie să recunoaştem — nu e decît o parodiere a dorinţei de confesiune pe care o reprezintă. Gîndiţi-vă, în schimb, cîtă sănătate morală există la aceşti oameni, văzînd pe fiecare faţă o conştiinţă pe care, spre deosebire de a lor, n-o pot denatura, care se mărturisesc dintr-o privire sau printr-un zîmbet. O, prieteni, vă prezic — deşi vor trece poate veacuri pînă evoluţia înceată a omenirii îmi va adeveri spusele — că revelarea reciprocă a minţilor, atunci

cînd se va perfecţiona, va spori incomparabil fericirea omului sfîşiind vălul eului, nelăsînd nici un locşor 111 minte unde să se poată ascunde minciuna. Atunci sufletul nu va mai fi un cărbune fumegînd în cenuşă, ci o stea intr-un glob de cristal.

Din cele ce v-am spus despre bucuriile pe care ţi le dă prietenia printre cititorii de gînduri, datorită perfecţionării raportului spiritual, vă imaginaţi, probabil, cit de îmbătătoare e

această experinţă cînd prietenul e o femeie şi atracţia delicată a celuilalt sex adaugă afinităţii intelectuale pasiunea. De la prima mea ieşire în societate, am început — ceea ce-i amuza teribil — să mă îndrăgostesc de cîte o femeie. Cu toată sinceritatea — condiţia oricărei relaţii dintre ei — aceste femei încîntătoare îmi spuneau că sentimentul meu nu era decît prietenie, ceea ce însemna foarte mult, dai[1] nu se putea compara cu iubirea, lucru de care mi-aş putea şi eu da seama dacă aş fi iubit cu adevărat. Mi-era greu să cred că emoţiile trecătoare pe care mi le inspira compania lor erau doar rezultatul atitudinii lor prietenoase şi binevoitoare faţă de mine ; dar cinci am descoperit că eram la fel de afectat de fiecare femeie îndatoritoare întîlnită, a trebuit să recunosc că avuseseră dreptate şi că va trebui să mă adaptez unei lumi în care, prietenia însemnînd pasiune, iubirea nu putea fi decît extaz.

Presupun că binecunoscutul proverb ..Cine se-asea- mănă se-adună“ vrea să spună că pentru fiecare bărbat există o femeie potrivită prin constituţia ei morală, intelectuală şi fizică. Gîndul că aşa trebuie să stea lucrurile mă umple mai curînd de tristeţe decît de bucurie deoarece, văzînd acum cît de nepotrivit şi de înşelător e limbajul ca mijloc de exprimare, înţeleg că hazardul predomină asupra capacităţii celor aleşi de a se recunoaşte chiar dacă se întîlnesc. La cititorii de gînduri însă, căutarea perechii ideale e în mod sigur încununată de succes şi nimeni nu concepe să se căsătorească altfel. Ei consideră că asta ar însemna să risipească cea mai mare bucurie a vieţii şi să nedreptăţească nu numai pe ei înşişi şi perechea nedescoperită, dar şi pe partenerii greşit aleşi. Iată de ce, pelerini înflăcăraţi, ei merg de la o insulă la alta pînă cînd îşi gă

sesc perechea ideală şi, cura populaţia acestor insule e mică, pelerinajul nu e prea lung de obicei.

Cînd am întîlnit-o prima dată, eram într-o societate şi am fost izbit de agitaţia bruscă şi de privirile emoţionate, de zîmbetul şi interesul cu carc toţi cei din jur s-au întors spre noi, femeile avînd ochii umezi. Ei îi citiseră gîndul în clipa cînd m-a văzut — ceea ce eu n-aveam de unde să ştiu, şi nici care era obiceiul în aceste situaţii, pînă mai tîrziu. Am ştiut însă, din primul moment cînd şi-a aţintit ochii asupra mea şi i-am simţit mintea studiind-o pe-a mea, cîtă dreptate avuseseră celelalte femei, spu- nîndu-mi

că sentimentul pe care mi-1 inspiraseră nu era iubire. La oamenii care se cunosc dintr-o privire şi-ntr-o oră devin deja buni prieteni, curtea nu ţine mult. Se poate chiar spune că la ei nu e vorba de curte ci de recunoaştere. A doua zi după ce ne-am întîlnit, ea deveni soţia mea.

Ca să înţelegeţi ce puţin contează amănuntul fizic pentru impresia pe care aceşti oameni şi-o fac despre prietenii lor, e, cred, suficient să vă povestesc un incident petrecut la cîteva luni după căsătoria noastră. Cu totul din întîmplare, am descoperit că iubita mea, în compania căreia fusesem aproape tot timpul, nu avea nici cea mai mică idee cu privire la culoarea ochilor mei sau dacă eram blond ori brun. Desigur, de îndată ce am pus această întrebare, ea şi citi răspunsul în mintea mea, dar recunoscu că pînă atunci nu avusese o idee clară în aceste privinţe. Şi totuşi chiar şi în miez dc noapte dacă m-aş fi apropiat dc ea, ar.fi ştiut cine sînt. Nu din privire, ci din gîndire se cunosc aceşti oameni. De fapt numai în contact cu lucrurile neînsufleţite au într-adevăr nevoie de vedere.

Nu trebuie să vă închipuiţi că neglijarea aspectului fizic se naşte dintr-un sentiment ascetic. Ea e doar o consecinţă a capacităţii lor de a percepe însuşi spiritul, astfel îneît, ori de cîte ori spiritul e direct asociat cu materia, aceasta din urmă e oarecum neglijată datorită interesului mai mare stîrnit de primul, aşa cum se întîmplă întotdeauna cu lucrurile mai puţin importante puse în contrast cu cele mai importante. La ei, arta se limitează la natura
neînsufleţită, forma umană îneetînd, din motivul amintit, să-l mai inspire pe artist. Veţi deduce de aici că la această rasă frumuseţea fizică nu are atîta importanţă pentru fericirea omului, cum se întîmplă la altele. Deschiderea absolută a inimilor şi spiritelor, unele către altele, face ca fericirea să depindă mult mai mult de calităţile morale şi intelectuale ale tovarăşilor lor decît de cele fizice. O fire plăcută, un intelect cuprinzător ca al unui zeu, un suflet de poet sînt incomparabil mai atrăgătoare pentru ei drrît cea mai strălucită combinaţie posibilă de simple farmece trupeşti.

O femeie inteligentă şi sensibilă nu are nevoie de frumuseţe ca să cîştige iubirea în aceste insule, aşa cum în alte părţi, o femeie frumoasă nu are nevoie de minte şi de inimă. Poate ar trebui să specific că această rasă, care acordă aşa puţină

importanţă frumuseţii, este deosebit de frumoasă. Fără îndoială, aceasta se datorează în parte compatibilităţii temperamentale desăvîrşite în toate căsătoriile şi, în parte, reacţiei exercitate asupra corpului de o ideală seninătate şi sănătate spirituală şi morală.

Nefiind cititor de gînduri, faptul că soţia mea era de o rară frumuseţe la trup şi la chip nu fusese un amănunt fără importanţă în deşteptarea iubirii mele. Fără îndoială, ea ştia asta, aşa cum îmi ştia toate gîndurile şi, cunos- cîndu-mi limitele, tolera şi ierta elementul de senzualitate în pasiunea mea. Dar, în timp ce ei îi părea aşa neînsemnat în comparaţie cu înalta comuniune spirituală pe care cei din neamul ei o numesc iubire, pentru mine el deveni, datorită relaţiei aproape supraomeneşti dintre noi, o bucurie extatică, aşa cum sînt sigur că nimeni din ai mei nu a mai gustat vreodată. Suferinţa încercată chiar de iubirea cea mai intensă e provocată de neputinţa cuvintelor de a o face pe deplin înţeleasă obiectului ei. Iubirea mea er a scutită de acest chin deoarece inima îmi era deschisă pentru aceea pe care o iubeam. îndrăgostiţii îşi pot imagina, chiar dacă eu nu pot descrie, emoţia puternică, fiorul tainic de contopire în care conştiinţa acestui fapt transforma fiece sentiment tandru. Gîndindu-mă ce trebuie să însemne iubirea împărtăşită atunci cînd ambii parteneri sînt cititori de gînduri, mi-am dat seama de sacrificiul pc care-1 făcuse dulcea mea prietenă, renunţînd la

100.

o unire mai înaltă. Ea putea, într-adevăr, să-şi înţeleagă iubitul şi pasiunea acestuia pentru ea, dar nu avea satisfacţia deplină de a şti că e înţeleasă de el la rîndu-i. . Nici nu putea fi vorba ca eu să capăt puterea de a citi gîndurile, această facultate neputîndu-se dezvolta în cursul unei singure vieţi.

Dar de ce limitarea mea o umplea de atîta milă pe iubita mea soaţă am înţeles pe deplin abia cînd am aflat că citirea gîndurilor nu e atît de importantă pentru cunoaşterea altora cît pentru cunoaşterea de sine. Din ceea ce văd în minţile celorlalţi, cel mai mult îi interesează imaginea lor, fotografiile propriului caracter. Avantajul principal al cunoaşterii de sine devine astfel imposibilitatea de a se subestima sau supraestima. Fiecare e silit să creadă despre sine exact ceea ce este, aşa cum un om într-o cameră de oglinzi nu se poate amăgi în privinţa înfăţişării

sale.
Cunoaşterea de sine înseamnă însă pentru cititorii de gînduri mult mai mult, înseamnă pur şi simplu schimbarea simţului identităţii. Cînd un om se priveşte într-o oglindă, el e pus în situaţia să distingă între eul trupesc pe care-1 priveşte şi adevăratul eu, care e ascuns, invizibil. Cînd, la rîndul său, cititorul de gînduri ajunge să-şi contemple eul spiritual şi moral, reflectat în alte minţi ca în- tr-o oglindă, se întîmplă acelaşi lucru. El trebuie să deosebească între eul său raţional şi moral care îi este obiectivat şi poate fi contemplat de el la fel de imparţial ca şi cum ar aparţine altcuiva, şi eul interior, care rămîne în continuare subiectiv, nevăzut şi inefabil. în acest eu interior îşi recunoaşte cititorul de gînduri identitatea şi fiinţa sa adevărată, eul numenal, miezul sufletului, lăcaşul vieţii lui eterne pentru care mintea şi trupul nu reprezintă decît veşmîntul unei zile.
Efectul unei asemenea filozofii — care la ei e mai cu- rînd o conştiinţă instinctivă decît o filozofie — trebuie să fie, fără îndoială, sentimentul unei admirabile superiorităţi faţă de vicisitudinile vieţii pe pămînt şi o netulburală senitătate, indiferent de şansele sau neşansele din viaţa individului. Ei îmi păi’eau a fi — ceea ce niciodată n-aş fi visat că poate ajunge omul — propriii lor stăpîni.
187
De aici se năştea compasiunea iubitei mele, din neputinţa mea de a visa măcar la această eliberare din eul fals al aparentei identităţi, fără de care viaţa părea fără sens celor din rasa ei.
Trebuie să mă grăbesc, însă, lăsînd o mulţime de lucruri nespuse, şi să vă povestesc întîmplarea nefericită datorită căreia, în loc să fiu încă un locuitor al acelor insule binecuvîntate, gustînd din plin intima şi încîntă- toarea tovărăşie care prin contrast mi-ar întuneca plăcerea oricărei alte societăţi umane, nu fac decît să rememorez acum luminoasa imagine — o amintire doar din altă lume.
La un popor silit prin însăşi constituţia spiritului să se pună în locul altora, simpatia — consecinţa firească a înţelegerii depline — face să dispară invidia, ura, răutatea, indiferenţa. Există însă şi indivizi cu o fire mai puţin plăcută şi aceştia stînt obiectul unui oarecare dezgust din partea tovarăşilor lor. Graţie accesului

liber de la o minte la alta, ei sînt atît de mîhniţi să vadă acest lucru încît, în ciuda atenţiei delicate a celor din jur, cer favorul exilului, astfel încît, nemaistîndu-le în cale, oamenii să nu mai gîndească aşa de des la ei.

în partea de nord a arhipelagului, se găsesc o mulţime de insuliţe foarte mici, aproape nişte stînci, şi aici merg să locuiască aceşti nefericiţi. Fiecare trăieşte singur pe o insuliţă, deoarece nu se suportă unul pe altul nici măcar cît îi suportă pe ei cei zămisliţi de o natură mai darnică. Din cînd în cînd li se aduc provizii şi oricînd au curajul să se întoarcă printre semeni, o pot face.

Cum vă spuneam, mai mult decît însingurarea, ceea ce face aceste insule inabordabile e violenţa cu care marele curent antarctic se deplasează prin şi în jurul arhipelagului, datorită, probabil unei configuraţii neobişnuite a fundului oceanic, cit şi stîncilor şi bancurilor de nisip.

Corăbiile ce se apropie de insule dinspre sud sînt prinse de acest curent şi tîrîte printre stînci, fiind aproape sigur sfărîmate ; în acelaşi timp, forţa de deplasare a curentului spre nord face imposibilă apropierea din această direcţie, sau cel puţin, nimeni n-a reuşit acest lucru pînă acum. Curenţii sînt atît de puternici încît bărcile care traversează strîmtorile înguste dintre insulele principale şi insuliţele năpăstuiţilor, ducîndu-le provizii, sînt purtate prin cabluri,
neavîndu-se încredere în vîsle sau pînze. Fratele iubitei mele avea în grijă una din bărcile destinate acestui transport şi, cum doream să vizitez insuliţele, am acceptat invitaţia de a-1 însoţi în una din călătorii.

Nu ştiu cum s-a întîmplat, dar într-una din strîmtori, tocmai unde era curentul mai puternic, ne-am desprins de cablu şi am fost purtaţi cu repeziciune înspre mare. Nici vorbă nu putea fi să vîslim contra curentului puternic, toate eforturile noastre abia fiind suficiente cît să nu ne sfărîmăm de stînci. De la bun început am pierdut speranţa de a ne întoarce spre ţărm. Ne deplasăm cu o asemenea viteză, îneît pe la amiază — accidentul avusese loc dimineaţa — insulele, care sînt joase, fuseseră înghiţite în partea de sud-vest a orizontului.

La această rasă, distanţa nu e un obstacol de neînvins pentru transferul de gînduri. Tovarăşul meu putea să comunice cu prietenii noştri şi, din cînd în cînd, îmi transmitea mesaje

îndurerate de la iubita mea. Cunoscînd prea bine puterea curenţilor şi imposibilitatea de a ne apropia de insule, atît ei cît şi noi ştiam că nu ne vom mai vedea niciodată. Cinci zile am continuat să fim purtaţi către nord-vest, fără pericolul de a muri de foame, graţie încărcăturii de provizii, siliţi însă de timpul rău să stăm de veghe în permanenţă. în cea de-a cincea zi, însoţitorul meu muri de epuizare. Muri liniştit, părînd să primească sfîrşitul ca o uşurare. Viaţa cititorilor de gînduri este atît de spirituală îneît ideea unei existenţe cu desăvîrşire astfel — care pe noi ne umple de scepticism sau de spaimă —• le apare ca o stare ceva mai rafinată decît aceea pe care au cunoscut-o deja.

Apoi am căzut într-o stare de inconştienţă din care m-am trezit pe o navă americană ce se îndrepta spre New York. Eram înconjurat de oameni al căror unic mijloc de comunicare este acela de a înălţa, cînd sînt împreună, un amalgam de zgomote şuierătoare, guturale şi explozive, însoţite de tot felul de contorsiuni ale feţii şi mişcări ale corpului. De multe ori mă pomenesc holbîndu-mă cu gura deschisă la cei ce mi se adresează, prea izbit de aspectul lor grotesc ca să mă mai gîndesc să le răspund.

Cred că n-am să supravieţuiesc acestei călătorii şi nici nu doresc. Din contactul cu oamenii de pe navă,. îmi pot
it?sa
da seama cum m-aş simţi pe pămînt, în Babelul asurzitor al unei naţiuni de vorbitori. Cît despre prietenii mei — fie binecuvântaţi ! — ce singur m-aş simţi în prezenţa lor ! Nu, nu, ce satisfacţie sau consolare aş mai putea găsi vreodată în bufoneria ce trece drept afecţiune şi prietenie, cai'e mulţumeşte pe unii şi care, odată, m-a mulţumit şi pe mine, eu care-am văzut şi am cunoscut ceea ce-am văzut şi am cunoscut. O, da, e fără îndoială mult mai bine să mor ; simt însă că lucrurile pe care le-am văzut nu trebuie să piară odată cu mine. De dragul speranţei, oamenii nu trebuie să fie văduviţi de viziunea culmilor înalte, scăldate de soare, ale drumului pe care urcă anevoios. De aceea am pus pe hîrtie povestea extraordinarei mele aven- turi deşi, datorită slăbiciunii mele, mult prea scurtă faţă de măreţia subiectului. Căpitanul pare un om cinstit şi binevoitor şi lui am să-i încredinţez povestea, cu rugămintea ca atunci cînd va ajunge pe ţărm, să o predea în siguranţă în mîinile unuia care

să o facă cunoscută lumii întregi.

Notă — Legătura mea cu documentul de mai sus reiese suficient de clar din ceea ce spune autorul însuşi în paragraful final. — E. B.

Edward Beliamy RETROSPECTIVĂ 2000
(fragmente)

CAPITOLUL 3

— Se trezeşte. E mai bine să vadă doar pe unul din noi.

— Promite-mi, deci, că n-ai să-i spui !

Prima voce era a unui bărbat, a doua a unei femei şi amîndoi vorbiseră în şoaptă.

— Am să văd eu cum e mai bine, răspunse bărbatul.

— Nu, nu, promite-mi ! insistă femeia.

— Fă-i pe plac, şopti o a treia voce, tot de femeie

— Bine, bine, promit ! Grăbi ţi-vă, însă ! îşi revine.

Am auzit foşnet de rochii şi am deschis ochii. Un bărbat distins, de vreo şaizeci de ani, stătea aplecat asupra-mi, cu o expresie de bunăvoinţă, amestecată cu o mare curiozitate. Mi-era cu desăvîrşire străin. M-am ridicat într-un cot şi' am privit în jur : eram singuri. Puteam să jur că nu mai văzusem niciodată camera aceea sau vreuna mobilată asemănător. Mi-am întors privirea spre tovarăşul meu necunoscut. Acesta zîmbi.

— Cum te simţi ? mă întrebă.

— Unde sînt ? am întrebat la rîndu-

— La mine acasă.

— Cum am ajuns aici ?

— Despre asta o să vorbim după ce le mai irmltăvoneşti puţin. Pînă atunci te rog să nu ai nici un pic de teamă. Eşti printre prieteni şi pe mîini bune. Cum te simţi ?

— Uşor ameţit, dar cred că n-am nimic. Vreţi să-mi spuneţi cum se face că abuzez de ospitalitatea dumneavoastră ? Ce s-a întîmplat cu mine ? Cum am ajuns aici ? M-am culcat doar în propria mea casă.

— Vom avea destul timp pentru explicaţii mai tîrziu, zîmbi misterioasa mea gazdă, străduindu-se să mă liniş

tească. E mai bine să amînăm însă o conversaţie obositoare, pînă ce te vei mai întrema. Acum, am să te rog să iei cîteva înghiţituri din această poţiune. O să-ţi facă bine. Sînt medic.

Am dat paharul la o parte şi m-am ridicat în capul oaselor, deşi nu fără efort, deoarece îmi simţeam capul neobişnuit de uşor.

— Insist să-mi spuneţi imediat unde sînt şi ce-aţi făcut cu mine.

— Dragul meu domn, răspunse necunoscutul, te rog încă o dată să nu te agiţi. Ar fi mai bine să nu ceri acum lămuriri, dar, dacă insişti, am să-ncerc să-ţi răspund, cu condiţia însă ca mai întîi să iei acest întăritor.

M-am supus de îndată, iar el îmi vorbi :

— Nu-i chiar atît de simplu, cum îţi închipui, să-ţi spun cum ai ajuns aici. Nu ştiu nici eu mai mult decît dumneata. Tocmai te-ai trezit dintr-un somn adînc sau, mai bine zis, dintr-un somn magnetic. Doar atît pot să-ţi spun. Zici că te-ai culcat în propria dumitale casă. Pot să te-ntreb cînd s-a întîmplat asta ?

— Cînd ? am întrebat buimăcit. Cînd ? Păi, aseară, desigur, pe la ora zece. Am poruncit servitorului meu, Sawyer, să mă trezească la ora nouă. Unde-i Sawyer ?

— N-aş putea să-ţi spun exact, răspunse necunoscutul privindu-mă ciudat, dar sînt sigur că are motive să nu fie aici. Poţi totuşi să-mi spui ceva mai precis cînd ai adormit ? Data exactă, vreau să spun.

— Aseară, bineînţeles, v-am spus doar, nu ? Afară de cazul cînd am dormit o zi întreagă. Dumnezeule ! Să fie cu putinţă ? Şi totuşi am într-adevăr sentimentul că am dormit foarte mult timp. Era Ziua Eroilor.

— Ziua Eroilor ?

— Da, luni, treizeci.

— Scuză-mă, te rog, treizeci al cărei luni ?

— Asta-i bună, luna asta, desigur. Doar dacă n-oi fi dormit pînă-n iunie, ceea ce e imposibil.

— Acum sîntem în septembrie.

— Septembrie ! N-o să-mi spuneţi c-am dormit din mai pînă în septembrie ! Aşa ceva-i de necrezut !

— Vom vedea, răspunse gazda mea. Spui că ai adormit pe treizeci mai.

— întocmai.

— Pot să te înti’eb anul ;

L-am privit prostit, incapabil să scot un cuvînt.

— Anul... am repetat în sfîrşit cu voce slabă.

— Da, te rog să-mi spui anul ! După aceea voi putea să-ţi spun cît ai dormit.

— 1337, am răspuns.

Necunoscutul mă sili să mai iau o înghiţitură şi-mi luă pulsul.

— Dragul meu domn, spuse el, pari să fii un om instruit, ceea ce, în epoca dumitale, era mai puţin obişnuit decît în zilele noastre. Vei fi obsei'vat, aşadar, că nimic miraculos nu se-ntîmplă pe pămînt. Toate fenomenele au o cauză şi orice cauză conduce la un anumit efcct. E firesc să te uimească oe-ţi voi spune acum, dar nădăjduiesc că nu te vei lăsa prea mult tulburat de această veste. Nu pari să ai mai mult de treizeci de ani, starea fizică nu diferă prea mult de aceea a unui om trezit dintr-un somn prelungit şi totuşi sîntem astăzi în ziua de 10 septembrie, anul 2000, iar dumneata ai dormit, nici mai mult nici mai puţin, decît o sută treisprezece ani, trei luni şi unsprezece zile.

Am simţit că se-nvîrte camera cu mine. La rugămintea gazdei mele, am băut o ceaşcă dintr-un soi de supă şi, imediat după aceea, cuprins de toropeală, m-am cufundat din nou într-un somn adînc.

Cind am deschis ochii, camera luminată artificial mai înainte era scăldată în lumina zilei. Misterioasa mea gazdă se afla lîngă mine. Nu mă pi’ivea, aşa că am putut să-l studiez şi să meditez la situaţia mea cu totul neobişnuită mai înainte ca el să-şi fi dat seama că eram treaz. Ameţeala-mi trecuse şi mintea mi-era perfect limpede. Sigur, în starea de slăbiciune şi confuzie de mai înainte, acceptasem necondiţionat povestea cu somnul de o sută treisprezece ani. Acum însă totul îmi părea un joc absurd, al cărui scop nu-1 puteam ghici. Ceva cu totul neobişnuit trebuia să se fi întîmplat de mă trezisem în acea casă străină în compania acelui necunoscut dar ce anume, mi-era imposibil să-mi imaginez. Eram oare victima unui

complot. ? Aşa păreţi. Şi totuşi, dacă c adevărat că-n trăsăturile unui om îi poţi ghici caracterul, atunci chipul acela nobil, fără ascunzişuri, nu putea fi al unui răufăcător. Apoi m-am întrebat dacă nu eram cumva obiectul unei farse pusă la cale de prietenii mei. Poate aflaseră secretul camerei subpămîntene şi voiau în acest fel să mă sperie şi să mă determine să renunţ la

practicarea somnului magnetic. Această versiune ridica o mulţime de semne de întrebare. Sawyer nu m-ar fi trădat niciodată, iar eu nu aveam prieteni care să se dedea la asemenea fnpie. Cu toate acestea, ce altceva puteam să cred decît că eram victima unei înscenări ? Cu o vagă speranţă de a întîlni un chip cunoscut, rinjind de sub un scaun sau de după o perdea, mi-am rotit privirea prin cameră. Cînd am revenit la necunoscutul ce-mi ţinea companie, acesta mă examina.

, — Ai dorcnit douăsprezece ore încheiate, spuse e] voios, şi văd că ţi-au priit. Arăţi mult mai bine. Te-ai îmbujorat la chip şi privirea ţi s-a limpezit. Cum te simţi ?

— Mai bine ca oricînd, am răspuns, ridkîndu-mă.

— Ţi-aminteşti, fără îndoială, deşteptarea anterioară şi uimirea ce-ai avut-o cînd ţi-am spus cît ai dormit.

— Spuneaţi, mi se pare, că am dormit o sută treisprezece ani.

— întocmai.

— Trebuie să recunoaşteţi, am spus zîmbind ironic, că povestea e cam neverosimilă.

— E de-a dreptul extraordinară, răspunse el. în anumite împrejurări, însă, nu e nici imposibilă, nici în contradicţie cu ceea ce cunoaştem despre transa magnetică. Atunci cînd e completă, cum e cazul dumitale, toate funcţiile vitale sînt suspendate, iar ţesuturile nu se deteriorează. Dacă trupul e apărat de leziuni, durata unei asemenea transe nu are limită. E drept că somnul dumitale e cel mai lung din cîte se cunosc, dar, dacă nu ai fi fosl descoperit în camera aceea, nu văd de ce el n-ar fi continuat pînă la sfîrşitul lumii.

Eram silit să recunosc că, dacă eram într-adevăr victima unei farse, autorii ei nu şi-ar fi putut alege un ins mai potrivit pentru a o pune în scenă. Tonul convingător.

ba chiar elocinţa cu care perora, ar fi înnobilai piînă şl teoria că luna c o bucată de caşcaval. îşi urmărea demonstraţia, netulburat de zîmbetul meu neîncrezător.

— Poate veţi avea amabilitatea să-mi descrieţi mai exact împrejurarea în care aţi descoperit camera de care vorbiţi. îmi plac poveştile ingenioase.

— în acest caz, răspunse el grav, nici o poveste nu poate fi mai neobişnuită decît însuşi adevărul. Fiind pasionat dc chimie, plănuisem de mai mulţi ani să-mi construiesc un laborator în

grădina mare din vecinătatea casei. Joia trecută, am început, în sfîrşit, săpăturile pentru beci. Le-am şi terminat pînă seara şi a doua zi urmau să vină zidarii. în cursul nopţii însă o ploaie torenţială îmi transformă beciul într-o baltă de broaşte, distrugînd zidurile din temelii. Fiica mea. care mă-nsoţise la locul dezastrului, îmi atrase atenţia asupra unui petic de tencuială, dezvelit de prăbuşirea unui zid. Am dat puţin pămînt la o parte şi, văzînd că era vorba de-o lucrare mai mare, m-am hotărît să fac săpături. Lucrătorii pe care i-anv chemat au dat la iveală bolta unei camere dreptunghiulare, situată la o adîn- cime de vreo opt picioare, în colţul fundaţiei unei case vechi. Mormanul de cenuşă şi cărbuni de pe acoperiş arăta că locuinţa de deasupra pierise într-un incendiu. Camera subterană era însă neatinsă şi atît de bine păstrată, de parcă ar fi fost zidită de curînd. Uşa fiind înţepenită, a trebuit să îndepărtăm una din lespezile ce formau acoperişul. Ne izbi un aer stătut, dar curat, uscat şi călduţ. Am coborî t cu o lanternă într-o cameră mobilată în stilul dormitoarelor din secolul al nouăsprezecelea. Pe pat zăcea un tînăr. Nu încăpea nici o îndoială că era mort şi încă de un secol. Cu toate acestea, starea de conservare a cadavrului mă făcu să chem în grabă cîţiva doctori — colegi de-ai mei — şi aceştia fură la fel de uimiţi ca şi mine. N-am fi crezut că arta îmbălsămării poate atinge o asemenea perfecţiune şi, totuşi, aveam în faţa noastră dovada de netăgăduit că înaintaşii noştri imediaţi o posedaseră. Colegii mei, a căror curiozitate fusese stîrnită în cel mai înalt grad, doreau să înceapă imediat experienţele pentru a studia natura procedeului aplicat. Eu însă i-am oprit deoarece — cel puţin acesta e motivul pe eare-1 voi aminti

acum — citisem odată cît de mult practicaseră contemporanii dumitale magnetismul animal. M-am gîndit că nu era exclus să te afli într-o transă, iar secretul uimitoarei conservări să nu fi fost arta îmbălsămătorului, ci viaţa însăşi. Ideea îmi păru mie însumi atît de fantastică îneît nu am riscat să-o împărtăşesc colegilor, de teamă să nu mă fac de rîs. Am invocat, aşadar, alte motive pentru a amîna experienţele. Imediat ce-au plecat, am început să fac eforturi sistematice pentru a te readuce la viaţă. Rezultatul îl cunoşti.

Chiar dacă subiectul ar fi fost şi. mai greu de crezut, detaliile povestirii, cît şi maniera convingătoare şi personalitatea povestitorului, erau de natură să clintească pînă şi cel mai sceptic auditoriu. Ginduri de tot felul mă asaltau cînd, din întîmplare, îmi zării imaginea în oglinda camerei. M-am dus mai aproape. Chipul pe care-1 priveam era absolut identic şi nici măcar cu o zi mai bătrîn decît cel ştiut din Ziua Eroilor, cînd îmi legasem cravata mai înainte de-a mă duce la Edith. Şi el voia să cred că asta se întîmpla cu o sută treisprezece ani în urmă !... Mă cuprinse din nou furia şi indignarea faţă de cei cc-şi permiteau pe seama mea o glumă atît de grosolană. Tovarăşul meu continuă însă netulburat :

— Te surprinde, probabil, să vezi că, deşi eşti cu un secol mai în vîrstă decît în ziua cînd tc-ai culcat, chipul ţi-e neschimbat. Nu trebuie să te mire. Mulţumită întreruperii tuturor funcţiunilor vitale ai supravieţuit în această lungă perioadă de timp. Dacă trupul ar fi suferit o cît de mică schimbare, de mult s-ar fi descompus.

— Domnule, am răspuns, întoreîndu-mă spre el, mi-e imposobil să ghicesc ce anume vă face să-mi recitaţi pe un ton atît de serios o asemenea gogomănie. Cred însă că sîn- teţi destul de inleligent ca să vă daţi seama că numai un idiot v-ar putea crede. încetaţi, aşadar, acest joc absurd şi spuneţi-mi, o dată pentru totdeauna, dacă refuzaţi să-mi explicaţi cu-adevărat unde sînt şi cum am ajuns aici. Pentru că, dacă aşa stau lucrurile, am să mă lămuresc singur, indiferent cine mi-ar sta în cale.

— Nu crezi, aşadar, că sîntem în anul 2000 ?

— Mai e nevoie să-mi puneţi această întrebare ?

— Bine, încuviinţă ciudata mea gazdă. Dacă eu nu te pot convinge, te vei convinge singur. Te simţi destul de puternic să urci o scară ?

— Sînt mai puternic ca oricînd, am răspuns mînios şi s-ar putea s-o dovedesc dacă gluma asta mai continuă mult.

— Te rog, domnul meu, să nu fii prea sigur că eşti victima unei glume, dacă vrei ca adevărul spuselor mele, cînd te vei convinge de el, să nu te tulbure prea mult.

Tonul de sinceră îngrijorare şi compătimire, precum şi lipsa oricărui resentiment faţă de cuvintele mele aspre, avură darul

să mă liniştească. L-am urmat cu un amestec de sentimente contradictorii. Urcarăm două scări, apoi una mai mică şi ajunserăm pe acoperiş, de unde ni se oferea o largă panoramă.

— Px'iveşte, te rog, în jur, îmi zise, şi spune-mi dacă acesta e Boston-ul secolului al nouăsprezecelea !

La picioarele mele se întindea un oraş mare. In toate direcţiile plecau străzi largi şi lungi, pe care se-aliniau clădiri minunate, cele mai multe nu în grupuri compacte, ci înconjurate de grădini mai mari sau mai mici. Toate cartierele aveau pieţe mari şi parcuri în care străluceau, la lumina soarelui în amurg, statui şi fîntîni. Clădiri publice uriaşe, de o măreţie arhitectonică fără asemănare în epoca mea, se înălţau pretutindeni. Intr-adevăr, nu mai văzusem niciodată acest oraş. Mi-am aruncat privirea departe, spre vest. Panglica aceea albastră, unduind spre soare apune, nu era oare cursul întortocheat al rîului Charles ? Am privit spre est. în faţa mea se desfăşura priveliştea portului din Boston, închis între cunoscutelc-i îimbi de pămînt. Nu lipsea nici una din insuliţele sale verzi.

Am înţeles atunci că tot ceea ce mi se spusese despre aventura mea extraordinară era purul adevăr.

CAPITOLUL 4

Nu am leşinat, clar efortul de a-mi înţelege situaţia îmi produse o asemenea ameţeală, încît însoţitorul meu fu nevoit să mă sprijine. Mă conduse într-o cameră spaţioasă

de la tidlimuli etaj, Bijdt rat-a- silii să bea a câteva pahare de vin bun şi să iau di- ei o masă frugală..

— Crccl că ţi-ai revenit acum, zise eS voios. N-aş fi recurs la un mijloc atîfc do brutal de a te convinge dacă purtarea dumitale — perfect scuzabilă, de altfel, intr-o asemenea împrejurare — nu m-ar fi silit s-o fac. Trebuie să mărturisesc, continuă el rîzînd. că- la un moment dat m-am temut să nu devin obiectul unui „knockdotvn" cum îi spuneaţi în. secolul trecut. M-am amintit că bostonezii erau boxeri vestiţi aşa că m-am grăbit să te conving. Mi-nchipui că rn-ai absolvit de acuzaţia de a-ţi fi jucat, o farsă.

— V-aş crede şi de mi-aţi spune că nu o sută, d o mie de ani au trecut de cînd am privit ultima oară acest oraş,

— Nu a trecut declt un secol, în care s-au petrecut însă transformări mai mari decît în milenii întregi din istoria omenirii.

Ei şi-acum, spuse, întinzîndu-mi mîna cu o irezistibilă căldură, dă-mi voie să-ţi urez bun venit în Bostonul secolului al douăzecilea si în această casă. Numele meu este Leete ; doctor Leete, mi se spune.

— Iar eu mă numesc Iulian West, i-am răspuns, strîn- gîndu-i mîna.

— Mă bucur să te cunosc, domnule West. Şi, cum locuinţa mea a fost clădită pe terenul ocupat odată de locuinţa dumitale, sper că te vei simţi ca acasă.

După ce m-am înviorat, am acceptat bucuros propunerea doctorului Leete de a face o baie şi a-mi schimba hainele.

Printre marile schimbări de care pomenise gazda mea nu părea să se numere şi vreo revoluţie în domeniul îm- brăcăminţii ; cu excepţia unor mici detalii, nu găseam nimic neobişnuit la noile mele veşminte.

La trup eram din nou eu însumi. Ci ti tonii se va întreba, desigur, care era starea mea sufletească. Va voi să ştie ce gînduri, ce sentimente mă năpădeau, găsin- du-mă dintr-o dată în altă lume. Drept răspuns, îl voi ruga, la rîndu-mi, să-şi imagineze ce-ar simţi el dacă s-ar trezi într-o fracţiune de secundă în Paradis sau în
m
Hades. S-ar întoarce îndată eu gîndul la pămrntul pe care tocmai l-a părăsit, sau ar uita o vreme trecutul, absorbit cu totul de noul mediu ? în ceea ce mă priveşte, pot să-i apun că, dacă experienţa iui ar fi Ifost întocmai ca a mea. a doua ipoteză e cea corectă. După primul şoc, uimirea şi curiozitatea faţă de tot ce mă înconjura mi-au exclus din minte orice alt gînd. Pentru moment, trecutul era, ca să spun aşa, suspendat.

Do-abia ma-nzdrăveniaem, mulţumită îngrijirilor gazdei. mele, că am şi devenit nerăbdător să mă urc din nou pe acoperiş. Cît ai clipi din ochi, eram instalaţi acolo, în scaune confortabile, înconjuraţi pretutindeni de panorama oraşului. După ce-mi răspunse la o sumedenie de întrebări, privind vechile repete sau cele noi care le înlocuiseră, doctorul Leete mă întrebă ce deosebiri Intre vechiul şi noul oraş mă impresionaseră mai mult.

— Să-ncep cu lucrurile de mai mică importanţă : în primul rînd m-a frapat absenţa totală, a fumului şi. hornurilor.

— Oh ! exclamă gazda mea, uitasem de ele. E aproape un

secol de cînd s-a renunţat la această metodă primitivă de încălzire.

— Cel mai mult mă uimeşte bunăstarea oamenilor, ce se citeşte în măreţia construcţiilor-.

— Ce n-aş da să pot arunca o privire asupra Bostonului din vremea dumitale. Oraşele, după cum spui. erau destul de sărăcăcioase. Chiar dacă aţi fi avut gust în a le împodobi, ceea ce nici nu îndrăznesc să pun la îndoială, tot n-aţi fi putut realiza acest lucru din cauza sistemului economic generator de sărăcie. In plus, individualismul excesiv înăbuşea spiritul obştesc. Puţina avere ce-o aveaţi se risipea în luxul câtorva. Acum, dimpotrivă, venitul suplimentar e in primul rînd destinat împodobirii oraşu-lui, de care se bucură toţi în mod egal.

Cînd revenisem pe acoperiş, soarele apunea iar acum noaptea cobora pesteoraş.

— Se-ntunacă, spuse doctorul Leete. Să mergem. Vreau să-ţi prezint pe soţia şi fiica mea.

19i)

Cuvintele lui mi-au reamintit vocile feminine, pe care le auzeam şoptind în jurul meu, în timp ce-mi recăpătăm cunoştinţa. Am încuviinţat numaidecît, fiind teribil de curios să văd cum arată femeile din anul 2000 Camera în care le-am găsit pe soţia şi fiica doctorului, ca şi restul casei, era scăldată într-o lumină discretă. îmi dădeam seama că e artificială, deşi nu-i puteam descoperi sursa. Doamna Leete era o femeie minunată şi nu-i dădeai vîrsta, care trebuie să fi fost apropiată de aceea a soţului. Fiica lor, aflată în prima înflorire a tinereţii, era cea mai frumoasă fată pe care-o văzusem vreodată. Ochii adînci şi albaştri, tenul delicat, trăsăturile perfecte exercitau asupră-mi o irezistibilă vrajă. Dar, chiar şi numai formele îneîntătoare ale trupului ei fără cusur i-ar fi asigurat un loc printre frumuseţile secolului al nouăsprezecelea. Graţia şi delicateţea feminină se împleteau cu un aer de sănătate şi vigoare, cum nu mai întîlnisem la fetele cunoscute pînă atunci. O chema Edith, întocmai ca pe logodnica mea. Faţă de neobişnuitul întregii situaţii, aceasta era poate o coincidenţă minoră, dar care mă izbi totuşi.

Conversaţia ce a urmat a fost, desigur, unică în istoria comunicării umane, dar ar greşi cel ce şi-ar închipui-o crispată sau greoaie. Am impresia că tocmai în situaţii excepţionale

oamenii se poartă cu mai multă naturaleţe, probabil pentru că asemenea împrejurări elimină convenţiile. în orice caz, convorbirea din seara aceea, cu oameni din altă lume şi altă epocă, a fost marcată de o sinceritate şi francheţe cum rareori se întîmplă, chiar şi unor oameni ce se cunosc de-o viaţă. La asta contribuia, fără îndoială, şi tactul desăvîrşit al gazdelor mele. Unicul subiect era strania întîmplare ce mă adusese printre ei. îşi manifestau interesul într-un mod atît de candid şi direct, îneît reuşeau să scoată subiectul de sub imperiul unei poveşti cu fantome. Vorbeau de parcă în fiecare zi le pica în casă un oaspete din alte secole.

în ceea ce mă priveşte, niciodată nu avusesem o minte mai ageră sau o sensibilitate mai acută. Nu vreau să spun prin asta că nu eram conştient de situaţia mea cu totul

neobişnuită, clar asta nu făcea decît să-mi sporească starea dc exaltare, produeîndu-mi un fel de beţie a spiritului. *

Edith Leete vorbea puţin, însă, de cîte ori îmi întorceam privirea, atras de frumuseţea ei, o surprindeam pri- vindu-mă eu interes, ba chiar cu un soi de fascinaţie. Era clar că-i stîrniscm interesul în cel mai înalt grad, ceea ce nici nu mă mira, intuind în ea o persoană cu o imaginaţie bogată. Deşi presupuneam că motivul acestui interes era în primul rînd curiozitatea, el nu mă lăsa deloc rece, cum s-ar fi întîmplat, probabil, dac-ar fi fost mai puţin frumoasă.

Toţi erau curioşi să le povestesc împrejurările în care adormisem în camera subpămînteană. Se făcură diverse presupuneri în legătură cu faptul că fusesem uitat acolo şi concluzia la care ajunserăm în cele din urmă oferea cel puţin o explicaţie plauzibilă, deşi adevărul curat nu-1 va şti nimeni niciodată. Stratul de cenuşă de deasupra dovedea că locuinţa mea arsese. Să zicem că incendiul a avut loc în noaptea în care-am adormit. Ipoteza următoare era că Sawyer a pierit în foc sau în vreun accident legat de el. Restul se explica de la sine. Nimeni în afară de el şi doctorul Pillsbury nu ştia de existenţa acelei camere. Doctorul plecase chiar în seara aceea la New Orleans şi probabil nu auzise niciodată de incendiu. Toţi îşi imaginaseră, desigur, că am pierit în flăcări. Numai dezgropînd complet ruinele s-ar fi putut descoperi nişa din zidul fundaţiei ce ducea la încăperea în care dormeam eu. Sigur, dacă s-ar li clădit

imediat o casă pe locul respectiv, ar fi fost necesară o asemenea excavare. Vremurile tulburi şi caracterul nefast al locului împiedicaseră, probabil, reclădirea. După mărimea arborilor din grădină, doctorul Leete considera că acesta fusese loc viran mai bine de-o jumătate de secol.

* Exista, cred, o explicaţie a acestei stări de spirit. Exceptînd subiectul conversaţiei noastre, nimic nu sugera neobişnuitul situaţiei mele. La numai cîteva case, în vechiul Boston, aş fi întîlnit oameni mult mai diferiţi de mine decît cei ce mă-nconjurau acum. Vorbirea bostonezilor din secolul al douăzecilea diferă mai puţin de aceea a oamenilor culţi din secolul trecut, decît a celor din urmă de limbajul Washington sau Franklin, iar diferenţele de îmbrăcăminte şi mobilier nu-mi păreau mai mari decît schimbările fireşti ale modei în cursul unei generaţii, (n.a)

C AP1TOLUL 5

După ce doamnele se retraseră, lăsîndu-mă în oom- pania doctorului Leete, acesta mă întrebă dacă doream să mă culc. îmi spuse că patul mă aştepta, dar, dacă mi mi-era încă somn, nimic nu i-ar fi făcut mai multa plăcere decît să-mi ţină companie.

— Sînt o pasăre de noapte, zise ei, şi nu vreau să-ţi fac un compliment, dar cu greu mi-aş putea imagina un tovarăş mai interesant decît dumneata. Doar nu am în fiecare zi norocul de-a discuta cu un om din secolul al nouăsprezecelea.

Adevărul e că toată seara mă temusem de clipa cînd aveam să rămîn singur, ducîndu-mă la culcare. înconjurat de acei străini atît de binevoitori, încurajat de simpatia şi înţelegerea lor, reuşisem să-mi păstrez echilibrul, în pauzele de conversaţie, mă străbateau fiori de groază, gîndindu-mă la sentimentul de singurătate pe care va trebui să-l înfrunt cînd nu va mai fi nimeni care să-mi abată, gîndurile de la soarta mea nenorocită. Ştiam că nu voi putea dormi şi nimeni nu va lua drept, laşitate teama mea de-a veghea şi medita. I-am mărturisit cinstit ga*dei mele aceste simţăminte iar el mi-a răspuns că l-ar fi mirat, să mă audă afirmînd contrariul, deşi, în privinţa somnului, nu trebuia să am nici o grijă. îndată ce voi dori să merg la culcare, îmi va da un medicament graţie căruia voi dormi tun pînă a doua zi, cînd. mă voi trezi cu sentimentul că sînt un vechi cetăţean al Bostonului.

— Pentru asta, am replicat, trebuie să aflu ceva mai multe despre Bostonul în care am reînviat. Cînd eram sus spuneaţi că, deşi nu a trecut decît un -secol de cînd am adormit, în viaţa omenirii s-au petrecut schimbări mai mari decît în milenii întregi din trecutul ei. Privind oraşul de la picioarele mele, nu mi-era greu să vă cred. Aş vrea, totuşi, să ştiu mai precis despre ce schimbări este vorba. Cum subiectul trebuie să fie foarte vast, vâ propun să începem cu problema muncitorească. I-aţi găsit o soluţie ? în secolul nostru era o adevărată, enigmă a sfinxului şi atunci cînd am dispărut din mijlocul societăţii aceleia, sfinxul ameninţa să o înghită pentru că nu era

20*2

capabilă sări dea răspunsul. Merită din plin să dormi o sută de aM pentru a-1 afla, dac» l-aţi găsit cumva.

— Cum în zilele noastre nu există şi nici n-ar putea exista vreo problemă a clasei muncitoare, putem, cred, pretinde că am rezolvat-o. Societatea ar fi meritat .să fie înghiţită dacă n-ar fi putut rezolva o enigmă atît de simplă. Ca să vorbim ca la carte, de fapt nici nu era necesar s-o dezlege societatea. Ea s-a rezolvat de la sine, ca rezultat al unui proces evolutiv ce nu putea sfîrşi altfel. Societatea nu a avut decît să recunoască şi să sprijine acea evoluţie în momentul în care sensul ei a devenit evident pentru toată lumea.

— Eu nu pot să vă spun decît că la vremea cînd am adormit pentru o atît de lungă perioadă, nu se cunoştea evoluţia de care vorbiţi.

— Spuneai că ai adormit în anul 1887, dacă nu mă-nşel.

— Da» 30 mai 1887.

Doctorul mă privi o vreme gînditor. Apoi îmi spuse :

— Şi dumneata susţii că nici atunci nu se cunoştea natura crizei ce ameninţa societatea ? Sigur, nu-ţi pun la îndoială spusele. De altfel, contemporanii dumitale erau incredibil de orbi la semnele timpului — un fenomen de care s-au ocupat mulţi istoriei de-ai noştri. Cu toate acestea, puţine fapte istorice sînt atît de greu de înţeles pentru noi, atît de evidente ne par, cînd privim în urmă, simptomele transformărilor ce aveau să se petreacă şi care puteau fi perfect intuite în vremea de care vorbim. M-ar interesa, domnule West, să-mi spui ce gîn- deai dumneata şi ceilalţi intelectuali despre starea şi perspectivele de dezvoltare a societăţii în anul 1887. Sper, cel puţin, că vă

dădeaţi seama că tulburările economice şi sociale, nemulţumirile faţă de inechiţatea socială şi mizeria generală prevesteau mari schimbări.

— De asta ne dădeam seama, fireşte. Simţeam că societatea îşi pierduse ancora şi era ameninţată să fie luată de valuri. încotro aveau s-o poarte, nu ştia nimeni, dar toţi ne temeam că se va zdrobi de stînci.

— Sensul curentului nu era greu de descoperit, dacă v-aţi fi străduit să-l studiaţi. El nu ducea înspre stînci, ci spre albia sigură a unui canal mai adine.

'M3

— Dă-mi, doamne, mintea de pe urmă, era o zicală în vremea mea, căreia abia acum ii pricep înţelesul. După previziunile noastre de-atunci, vă mărturisesc că nu rn-aş j'i mirat să fi văzut de pe acoperişul casei dumneavoastră un morman de ruine în locul acestui oraş înfloritor.

Doctorul Leete, care mă ascultase cu deosebită aten-> ţie, clătină gînditor din cap.

— Afirmaţiile dumitale vor constitui o preţioasă dovadă în sprijinul teoriei lui Storiot. Toţi considerau că a exagerat în prezentarea pesimismului şi derutei ce domneau printre oameni. Era de aşteptat ca o perioadă de tranziţie, ca aceea, să genereze o stare de nelinişte, dar, văzînd cît de clară era tendinţa forţelor în acţiune, ne-am fi aşteptat ca speranţa, şi nu teama, să fi însufleţit masele în momentul respectiv.

— încă nu mi-aţi spus care era rezolvarea enigmei. Sînt nerăbdător să afli’ prin ce capriciu de evoluţie au rezultat, dintr-o societate ca a noastră, pacea şi prosperitatea de care păreţi să vă bucuraţi.

— Scuză-mă, fumezi ?

După ce ne-am aprins ţigările, a continuat •.

— Văd că eşti dispus mai curînd să conversezi, docît să dormi, ca şi mine, de altfel. Nu-mi rămîne decît să-n- cerc, să-ţi ofer o imagine a sistemului nostru economic, din care să-ţi dai seama că geneza lui nu a avut nimic misterios în ea. Contemporanii dumitale aveau reputaţia de a pune multe întrebări. în spiritul strămoşilor mei, voi începe şi eu cu o întrebare. Ce caracteriza mişcarea muncitorească din vremea aceea ?

— O, grevele, desigur.

— întocmai, dar ce dădea forţă acelor greve ?

— Marile organizaţii muncitoreşti.

— Şi de ce se organizau muncitorii ?

— Cereau marilor corparaţii să le recunoască drepturile.

— Asta este, spuse doctorul Leete. Organizarea clasei muncitoare şi grevele au fost efectul concentrării fără precedent a capitalului. Mai înaintea acestei concentrări, prin care nenumăratele societăţi mărunte, cu capital mic, ce dirijau industria şi comerţul, au fost înlocuite de marile concerne dispunînd de vaste capitaluri, muncitorul indi

vidual avea oarecare importanţă şi independentă în relaţiile sale cu patronul. Mai mult, între cele două clase nu exista o linie rigidă de demarcaţie. De multe ori, un capital mic şi o iniţiativă erau suficiente pentru a trece un muncitor în rîndul micilor proprietari. Nu era nevoie atunci de sindicate şi nici nu putea fi vorba de greve generale. Lucrurile s-au schimbat cînd în locul micilor societăţi cu capitaluri mici, au apărut marile societăţi monopoliste. Muncitorul îşi pierdu orice însemnătate şi orice putere în faţa lor şi, în acelaşi timp, îi fu barat drumul ascendent către rangul de patron. Nevoia de? apărare îl făcu să se apropie de tovarăşii săi de muncă.

Documentele vremii vorbesc de revolta vehementă stîrnită de concentrarea capitalului. Oamenii vedeau în ea cea mai cumplită formă de tiranie cunoscută vreodată. Societăţile gigant păreau să le pregătească jugul celei mai umilitoare servituţi : nu către om, ci către o maşinărie fără suflet, funcţionînd în virtutea unei nesăţioase pofto de cîştig. Şi, într-adevăr, dacă ne gîndim la ce-a urmat, temerile lor erau perfect întemeiate. Umanitatea n-a cunoscut nicicînd un destin mai nenorocit decît în era tira- niei monopoliste.

în ciuda furtunii de proteste, monopolizarea economiei de către concerne tot mai mari continuă nestingherită. în ultimul pătrar al veacului al nouăsprezecelea, nici un cetăţean al Statelor Unite nu avea şanse de reuşită în- tr-un domeniu de bază al industriei dacă nu dispunea de un capital considerabil. în ultimul deceniu al secolului, micile întreprinderi erau supravieţuitori izolaţi ai unei epoci apuse, sortiţi pieirii. Altele erau grevate pe marile corporaţii sau ocupau domenii periferice, neinteresante pentru marile capitaluri. în măsura în care

continuau să existe, micile întreprinderi erau reduse la condiţia şoarecilor şi şobolanilor care se ascund în găuri şi pe la colţuri, străduindu-se să nu atragă atenţia asupra lor. Cîteva mari trusturi reuşiră, prin acaparări succesive, să obţină controlul asupra tuturor căilor ferate. în industrie, toate ramurile-cheie erau în mîinile unor astfel de corporaţii. Aceste societăţi de exploatare, carteluri, trusturi sau cum se mai numeau, fixau preţurile şi înăbuşeau orice concurenţă. Cînd, însă, aveau de înfruntat adversari la fel de

puternici, se pornea o lupta aprigă din oare rezulta o societate şi mal mare, şi mai bine consolidată. Marile magazine universale aveau filiale prin care-şi ruinaţi rivalii din provincie, iar în oraşele respective îşi înghiţeau concurenţii mai slabi pînă cînd comerţul unui cartier întreg se concentra sub un singur acoperiş. Foştii proprietari de- x cneau simpli vînzători. Nemaiavînd posibilitatea de a-şi investi banii în afaceri proprii, micul capitalist, devenit slujbaş al trustului, nu avea altceva mai bun de făcut decit să cumpere acţiuni şi obligaţiuni, devenind astfel de două ori dependent do el.

Faptul că opoziţia disperată a maselor a rămas fără efect în faţa concentrării economiei în cîleva mîini puternice dovedeşte că exista o puternică raţiune economică în sprijinul acestei evoluţii. Micii capitalişti, cu măruntele lor afaceri, au cedat locul marelui capital, deoarece ei nu mai făceau faţă la cerinţele unei epoci cu motoare, telegraf şi întreprinderi gigant. Restabilirea vechii stări de lucruri, chiar de-ar fi fost posibilă, ar fi însemnat întoarcerea Ia diligenţă. Qricît cile oprimantă era domnia marelui capital, pînă şi victimele Iul erau silite să recunoască, printre blesteme, că industria naţională se dezvolta prodigios, iar prin conducerea şi organizarea ei unitara se realizau uriaşe economii : că de la înlocuirea vechiului sistem cu cel nou, bogăţia naţională crescuse Intr-un ritm ne visat vreodată. Sigur, această creştere nu făcuse decît să-mbo- găţcască şi mai mult pe unii, adîncind prăpastia dintre aceştia şi cei săraci. în ceea ce privea producţia de bunuri, însă. capitalul se dovedise mai eficient pe măsura consolidării sale. Restabilirea vechiului sistem, prin împărţirea capitalului, ar fi putut intr-adevăr să dea individului o mai mare libertate şi demnitate, dar asta eu preţul sărăciei generale şi al frinării progresului material.

Nu exista, oare, nici un mijloc de-a valorifica potenţele capitalului concentrat, fără să ne-nchinăm unei plutocraţii ca aceea a Cartaginei ? Odată ce oamenii au început să-şi pună aceste întrebări, nu le-a fost greu să găsească răspunsul. Acumularea de capital, ce întîmpinase o rezistenţă atît de disperată şi ineficientă, fu înţeleasă ca un proces a cărui desăvîrşire avea să deschidă un viitor de aur omenirii.

206

La începutul secolului ui douăzecilea evoluţia era încheiată. Aceasta însemna formarea capitalului unic »i întregii -naţiuni. Industria şi comerţul încetară să mai fie conduse de societăţi iresponsabile de acţionari, care-şi urmăreau numai propriul interes. Conducerea lor fu încredinţată unor reprezentanţi ai întregului popor care gospodăreau avuţia naţională în folosul tuturor. Cu alte cuvinte, naţiunea se organiză într-o uriaşă corporaţie, ce le înghiţi pe toate celelalte. Ea deveni unicul capitalist, unicul patron, unicul monopol, avînd drept acţionari pe toţi cetăţenii, fără nici o discriminare. Epoca trusturilor sfîrşi prin alcătuirea Marelui Trust. într-un cuvînt, poporul Statelor Unite deveni stăpîn pe propriul său destin, organmndu-se în vederea producţiei economice, tot aşa cum, cu o sută de ani în urmă, o făcuse în scopuri politice. Foarte tîrziu în istoria sa, omenirea înţelese că mai ales industria şi comerţul, de care depinde existenţa ei, sînt o problemă a întregului popor. A le lăsa în voia unor particulari, care să le administreze în folos propriu, e o nebunie mai mare decît aceea de a încredinţa funcţiile conducerii politice unor regi sau nobili care nu urmă-resc decît glorie personală.

— O schimbare atît de radicală, l-am întrerupt eu, nu a putut, desigur, să aibă loc fără vărsări de sînge şi puternice seisme sociale.

— Dimpotrivă, răspunse doctorul Leete. Schimbarea s-a produs £ără violenţă, fiind de mult prevăzută. Ea fusese îmbrăţişată de opinia publică şi sprijinită de masa întregului popor. Nici forţa, nici argumentele n-o mai puteau împiedica. Pe de altă parte, marile societăţi monopoliste nu mai erau judecate cu aceeaşi ostilitate, cînd oamenii au ajuns să-şi dea seama de necesitatea lor, ca o verigă, o fază de tranziţie în evoluţia spre un adevărat sistem economic. Pînă şi cei mai aprigi duşmani ai marilor monopoluri particulare trebuiau să recunoască valoarea

experienţei lor prin care devenise posibilă preluarea conducerii de către popor. Cu cincizeci de ani în urmă, trecerea întregii industrii în mîinile poporului ar fi însemnat o aventură riscantă chiar şi pentru cei mai îndrăzneţi. Exemplul practic oferit de marile corporaţii
2(17
fusese o lccţie plină de învăţăminte Ani de zile muncitorii văzuseră cum marile trusturi administrau averi mai mari deeît ale unor state întregi şi conduceau activitatea a sute de mii de oameni cu o eficienţă şi economicitate de neatins în operaţiunile restrînse. Era un adevăr unanim acceptat că o afacere se conduce cu atît mai uşor, cu cît e mai extinsă. Tot aşa cum maşina e mai sigură dccît mina, organizarea sistematică a activităţii de către marile concerne se dovedea mai eficientă.

De aceea, cînd se propuse ca naţiunea să preia funcţiile marilor corporaţii, acest lucru nu păru imposibil nici celor mai conservatori.

Se realiza astfel un pas radical, o generalizare fără precedent. Eram optimişti însă, deoarece şi numai prin faptul că poporul avea să fie unicul proprietar, multe din greutăţile întîmpinate de monopolurile individuale urmau să fie eliminate.

CAPITOLUL 9

Domnul şi doamna Leete fură evident alarmaţi, aflînd că în dimineaţa aceea colindasem singur oraşul. Se liniştiră,'însă, văzîndu-mă atît de calm.

— Cred că a fost o experienţă interesantă, domnule West, spuse doamna Leete puţin mai tîrziu, cînd ne aşezam cu toţi la masă. Trebuie să fi văzut o mulţime de lucruri noi.

— Foarte puţine lucruri nu erau noi, am replicat. Ceea ce m-a surprins totuşi cel mai mult a fost lipsa magazinelor pe strada Washington şi a băncilor pe State. Ce-aţi făcut cu negustorii şi bancherii ? I-aţi spînzurat, probabil, cum voiau să facă anarhiştii încă din vremea mea.

— N-au avut o soartă chiar aşa rea, răspunse doctorul Leete. Pur şi simplu ne-am dispensat de ei. Ocupaţiile lor au devenit inutile în epoca noastră.

— Atunci cine vinde marfa ?

— Azi nu mai există nici negustor, nici marfă. împărţirea bunurilor se realizează în alt mod. Cît despre

bancheri, nemaiavînd bani, nu mai avem nevoie nici de domniile lor.

— Domnişoară Leete, am spus, întorcîndu-mă spre Edith, am impresia că tatăl dumneavoastră Îşi bate joe de mine. Nu i-o iau în nume de rău : neştiinţa mea trebuie să fie o tentaţie extraordinară. Cu toate astea, există o margine a credulităţii mele în materie de schimbări sociale.

— Sînt sigură că tatii nici prin gînd nu-i trece să se-amuze, răspunse ea, cu un zîmbet blînd.

Conversaţia luă apoi o altă întorsătură. Doamna Lee le, dacă nu mă-nşel, deschise subiectul modei feminine în secolul al nouăsprezecelea. Abia după micul dejun, domnul Leete m-am invitat în refugiul său favorit de pe acoperişul casei, revenind asupra subiectului ce mă intrigase într-atît.

— Ai rămas surprins, începu el, cînd ţi-am spus că ne descurcăm foarte bine fără bani şi fără comerţ. Dacă vei reflecta însă puţin asupra acestui lucru, îţi vei da seama că în epoca dumitale ele existau numai datorită faptului că producţia materială se afla în mîinile unor particulari.

— Mărturisesc că nu înţeleg deloc.

— E simplu. Atunci cînd bunurile de consum erau produse de o mulţime de particulari independenţi unii de alţii, oamenii erau siliţi la nenumărate schimburi, pentru a-şi procura cele necesare. Aceste schimburi sau
— altfel spus — comerţul, se realizau cu ajutorul banilor. Cînd Societatea a devenit unicul producător de bunuri, schimburile dintre indivizi au dispărut, existînd acum o singură sursă de unde fiecare îşi procură cele de trebuinţă. Comerţul a fost înlocuit cu un sistem de împărţire a’ bunurilor către populaţie din depozitele naţionale. Banul nu mai era necesar.

— Cum se realizează această împărţire ?

— Procedeul e simplu. La începutul anului, fiecare cetăţean primeşte un credit corespunzător cotei sale din venitul naţional, care se consemnează în registre. I se emite apoi o carte de credit, în baza căreia îşi poate procura ce şi cît doreşte din depozitele publice, aflate în fiecare localitate. Vezi, aşadar, că, mulţumită acestui sistem, nu mai e nevoie de nici un fel de tranzacţie co-

merdaJă intre indivizi. Dweşti poate să vezi cum arată cărţile noastre de credit.

în timp ce examinam curios cartonaşul, doctorul Leete continuă :

— După cum observi, valoarea e trecută în dolari. Am păstrat vechiul termen, dar nu şi conţinutul său. El nu arc o corespondenţă reală, servind doar ca simbsi algebric pentru a oompara valoarea produselor. Preţurile bunurilor sînt specificate, tot ca în vremea dumneavoastră, in dolari şi cenţi. Funcţionarului de la depozit nu-i rămîne dccît să verifice şi să taie din pătrăţelele cărţii de credit valoarea comandată.

— Dacă doriţi să cumpăraţi ceva de la o persoană particulară, puteţi să-i transferaţi o parte din credit ?

— în primul rînd, semenii noştri nu au ce să vîndă dar, oricum, creditul nu e transferabil. Dacă, totuşi, societatea ar trebui să aprobe un asemenea transfer, ar fi necesare mai întîi o mulţime de investigaţii asupra detaliilor tranzacţiei astfel încât să se obţină garanţia că e perfect echitabilă. Chiar şi faptul că proprietatea asupra banului nu presupunea neapărat dreptul asupra Iui ar fi fost un motiv suficient pentru a-1 desfiinţa. El avea aceeaşi valoare in mîinile unui tîlhar sau asasin, sau ale unuia oe-1 câştigase în mod cinstit Astăzi, oamenii îşi fac cadouri din prietenie. Tranzacţiile de vînzare-cumpărare sînt considerate a fi în totală contradicţie cu umanismul şi dezinteresarea ce trebuie să domnească într-o societate bazată pe comunitate de interese. După opinia noastră, negoţul este profund antisocial. .Societatea ai .cărei cetăţeni îşi urmăresc interesele în dauna altora nu se poate ridica la un înalt nivel de civilizaţie.

— Ce se-ntimplă dacă intr-un an consumaţi peste valoarea cărţii de credit ?

— Creditul e atît de mate, încît e mai probabil să nu-1 folosim în întregime. Dacă, totuşi, se întâmplă să-l epuizăm, avem dreptul la un mic avans din creditul anului următor. Practica e insă descurajată printr-o severă scadenţă. Dacă un cetăţean s-ar dovedi peste măsură de risipitor, şi-ar primi raţia lunar sau săptămânal, sau pur şi simplu i s-ar lua dreptul să dispună de credit personal

— Aveţi dreptul să puneţi deoparte ceea ce na aţi consumat ?

— Acest lucru e îngăduit dacă persoana respectivă are în perspectivă cheltuieli deosebite. Altfel, însă, se presupune că cetăţeanul pur şi simplu nu are nevoie de mai mult şi excedentul sc varsă în centul societăţii.

— Sistemul dumneavoastră nu încurajează chiverniseala..

— Nici nu urmăreşte aşa ceva. Avem o naţiune bogată şi dorim ca oamenii să nu se supună nici unei privaţiuni. Pe timpul d urni tale oamenii erau siliţi să siringă bunuri şi bani pentru vremurile grele. Necesitatea făcea din zgârcenie o calitate. Nemaiavînd un motiv lăudabil, practica a încetat să mai fie o virtute. Nimeni nu mai are grija zilei de mîine, nici pentru Rine-, nici pentru copii, deoarece societatea garantează fiecărui cetăţean hrana, educaţia şi o existenţă prosperă, din leagăn pîmă-n mormînt.

— Nu e o garanţie sigură, am replicat. Cum puteţi fi siguri că munca unui om acoperă ca valoare cheltuielile de întreţinere a lui ? Societatea are, poate, capacitatea de a-şi întreţine toţi membrii. Fără îndoială, insă, că unii ciştigă mai puţin decît e suficient pentru întreţinerea kw, iar alţii mai mult. Asta ne readuce Ia problema salariilor despre care pînă acum n-aţi pomenit nimic. Ducă vă amintiţi, aici s-a întrerupt conversaţia noastră Ba masă, iar eu repet ce-am spus atunci, anume că nu văd cum economia dumneavoastră naţională ar putea rezolva această problemă. Acum vă-ntreb din nou : ce criteriu aveţi în fixarea echitabilă a salariilor sau remuneraţiei pentru infinitatea de activităţi social-utile ? La noi, cursul pieţei era acela care stabilea valoarea muncii şi produsului ei.. Patronul plătea cit putea mai puţin, iar muncitorul trebuia să se mulţumească cu eît primea. Recunosc- eă nu ora un sistem prea echitabil, dar ce! puţin ne oferea o formulă practică de rezolvare a unei probleme- care, altminteri, ne-ar fi. frămîntat de zece mii de ori pe zi...

— Intr-adevăr, încuviinţă doctorul Leete-, acesta era singurul procedeu practic intr-o societate de interese antagoniste. Ar fi fost trist, totuşi, dacă omenirea n-ar fi recurs la o formulă socială mai bună decît aceea buzată pe morala diavolului : „De nevoia ta, profit eu“. Răsplata
pentru munca depusă nu depindea de dificultatea ei sau de pericolele la care se expunea muncitorul — dimpotrivă, se pare că tocmai munca cea mai grea, mai periculoasă, mai neplăcută era plătită mai prost — ci de trebuinţele patronilor.

— De acord cu dumneavoastră, am spus. Dar în ciuda tuturor defectelor, sistemul reglării preturilor după cursul pieţei era foarte practic şi nu văd ce altceva mai bun aţi fi putut inventa. Dacă statul e unicul patron, nu puteţi evalua valoarea la preţul pieţei, nici valoarea forţei de muncă. Salariile sînt deci fixate de guvern în mod cu totul arbitrar. Nici nu-mi pot imagina o atribuţie mai delicată şi mai dificilă şi, oricum ar fi îndeplinită, viu poate deeît să nemulţumească pe toată lumea.

— Scuză-mă, te rog, dar cred că exagerezi. Să presupunem că o comisie de oameni competenţi ar fi însărcinată cu fixarea salariilor pentru toate profesiile. Ţinem cont că orînduirea noastră garantează fiecăruia dreptul la muncă, precum şi posibilitatea de a-şi alege profesiunea. Nu-ţi dai seama că eventualele greşeli ar trebui corectate imediat ? Profesiile favorizate ar fi asaltate de prea mulţi voluntari, iar cele vitregite, ocolite, pînă ce s-ar restabili balanţa. Noi nu recurgem, totuşi, la un asemenea procedeu deşi, mi-nchipui, ar fi destul de operativ.

— Atunci cum fixaţi salariile ? am întrebat încă o dată.

Doctorul Leete tăcu o vreme, părînd să mediteze la ce avea să spună.

— Cunosc destul de bine vechiul sistem social, spuse în cele din urmă, pentru a înţelege întrebarea dumitale. Cu toate acestea, sistemul nostru e atît de diferit în această privinţă, îneît nu ştiu cum aş putea să-ţi explic ca să înţelegi mai bine. Mă întrebi cum fixăm salariile. Pot să-ţi spun doar că în societatea modernă nu există nimic care să semene cît de cît cu ceea ce în vremea dumitale se chema salariu.

— Vreţi, probabil, să spuneţi că nu aveţi bani pentru plata salariilor. Dar creditul acordat muncitorului la depozitul naţional corespunde salariilor noastre. Cum se stabileşte valoarea creditului pentru oamenii muncii din diferite domenii de activitate ? In virtutea cărui drept îşi cere fiecare partea sa ? Pe ce bază se face repartiţia ?

212

— Fiecare îşi cere partea în virtutea dreptului sau de om.

— Dreptul său de om ! am repetat neîncrezător. Vreţi cumva să spuneţi că repartiţia este egală ?

— Bineînţeles.

Cititorii acestei cărţi, care n-au cunoscut nemijlocit o altă

ordine socială sau care, studiind în profunzime documentele unor epoci trecute, sînt obişnuiţi cu ideea sistemelor sociale fundamental diferite, nu vor putea înţelege starea do uluire în care m-a aruncat afirmaţia doctorului Leete.

— Vezi, aşadar, spuse el zîmbind, că nu-i vorba de-a nu avea bani pentru plata salariilor ci, după cum .spuneam, nu există un corespondent al ideii dumitale de salariu.

între timp, îmi revenisem suficient pentru a da glas criticilor ce năvăleau în mintea mea de om al secolului al nouăsprezecelea cu privire la ciudata rînduială.

— Dar unii muncesc de două ori mai mult ca alţii ! Cum acceptă muncitorii fruntaşi să fie puşi în aceeaşi oală cu cei mediocri ?

— Nu dăm nimănui motive să se plîngă de nedreptate, răspunse doctorul Leete. Cerem tuturor aceeaşi contribuţie.

— Şi, mă rog, cum e posibil aşa ceva, cînd nu există doi oameni care să dispună de capacităţi absolut egale ?

— Nimic mai simplu. Pretindem tuturor acelaşi efort, adică atît cît poate da fiecare.

— Chiar dacă ar munci toţi după întreaga lor capacitate, produsul muncii nu poate fi egal.

— Foarte adevărat, dar produsul muncii nu are nici o legătură cu problema pe care-o discutăm şi care se reduce la meritul muncitorului. Meritul este o chestiune morală, iar valoarea produsului muncii, una materială. Ciudată logică ar mai avea cineva care-ar încerca să rezolve o chestiune de etică, recurgînd la un etalon material. Meritul e dat numai de efortul depus. Cei ce dau tot ce le stă in putere sînt egali din acest punct de vedere. Talentele unui om, oricît de remarcabile, nu fac docît să dea măsura datoriei lui. Un om cu resurse deosebite, dar care nu le fructifică, e considerat inferior altuia mai

puţin dotat, dar care lucrează fa nivelul maximei capacităţi. Primul rămâne dator tovarăşilor săi. Datoriile- 00- morilor sînt darie de Ia maştere, prin calităţile eu care sînt înzestraţi. Noi nu le cerem- deeft să Ie împlinească.

— Tcoretic sună foarte bine, dar practic mi se parc nedrept ca dai oameni să primească aceeaşi parte, deşj unul produce de două ori mai nm-lt decît celălalt,, chiar dacă- se străduiesc în aceeaşi măsură.

— Aşa gîndeşti dumneata ? Curios lucru T Nrniă ni se pare că im om care poate produce de două ori mai mult decît altul, făcînd un efort egal, nu trebuie răsplătit pentru asta ci, eventual, pedepsit dacă n-ar face-o. Mi-n- cbipui că în secolul al noffiăsprezecelea răsplăteaţi un cal pentru că trăgea mai mult decît o capră. Noi, cel mult, l-am biciui zdravăn dacă ar trage mai puţin, deoarece e mai puternic decât capra. E uimitor cum-se mai schimbă mamele morale, spuse doctorul cu o sclipire jucăuşă în ochi.

Am rîs fără să vreau.

— Cred, i-am spus, că adevăratul motiv pentru care răsplăteam oamenii după talentul lor, iar în privinţa animalelor ne mulţumeam să Ie stabilim norme severe, era acela că animalele, nefiind înzestrate eu raţiune, dăr- dcau, fireşte, cit le sta în putere, în timp ce pe oameni nu-i puteam determina sâ facă acelaşi lucru decît plăti ndu-le în funcţie de valoarea produsului muncii lor. Asta mă obligă să vă întreb cum se face că nu mai sînteţi confruntaţi cu aceeaşi necesitate ?' Ori poate natura umană s-a schimbat radical în ultima sută de’ ani ?

— Nu cred să fi intervenit vreo schimbare în natura umană. Pentru omul mediu î-ncă e nevoie de stimulente —- ptemii ori diverse avantaje — pentru a-1 determina să-şi dea toată străduinţa în domeniul său.

— Bai’ cum poate fi un om stimulat să-şi dea toată străduinţa cind, indiferent de realizări, venitul său este aceiaşi ? Oamenii eu o înaltă conştiinţă o fac, desigur, din devotament pentru proprietatea obştească instituită de o asemenea oarîndmre,. dar omul mediu nu e oare tentat să se lase pe tînjeală. gîndind că n-are rost să facă eforturi deosebite, din moment ce asta nu-i sporeşte venitul, tot aşa cum chiuhii nu i-I poate diminua ?

214

— iPi'iji «urmai*!, dumneata crezi că -omul nu poate avea şi alte mobiluri decât teama de nevoi ţi dorinţa de trai bun ? Crezi «că « data ce ane •existenţa asigurată şi condiţii egale de trai, nu mal poate fi .stimulat în nici un fel ? Contemporanii dumitale nu gîndeau as-tfel, chiar dacă nu-şi dădeau seama de acest lucru. Cînd era vorba de eforturi supreme, de devoţiune deplină, ei recurgeau la cu totul alte stimulente. Nici vorbă nu era de .salarii mai mari. Onoarea, datoria faţă de popor, patriotismul, despre asta se vorbea soldaţilor cînd erau trimişi

să moară pentru ţară şi nu -cunosc nici o epocă în istoria omenirii în care aceste idealuri să nu fi deşteptat tot oe e mai bun şi mai nobil în cm. Şi nu numai asta. Dacă vei sta şi vei analiza puţin lucrurile, îţi vei da .seauna că teama de sărăcie şi dorinţa de trai bun nu erau mei pe departe singurele raţiuni ale poftei de câştig. Mai importante erau pentru unii oameni setea de putere, dorinţa de a obţine o anumită poziţie socială, carierismul. Veă, aşadar, că deşi am înlăturat teama de sărăcie şi speranţa de trai mai îmbelşugat decît al altor .semeni, tot au mai rămas celelalte mobiluri ale celor -ce se-n,dh.inau viţelului de aur.. Numai că poftele vulgare am dispărut, fiind înlocuite de idealuri înalte, necunoscute salariaţilor din vremea dumitale. Sîrguinţa nu înseamnă acum profit personal, ci serviciu adus societăţii, patriotism, umanism. Ele însufleţesc pe muncitor în aceeaşi măsură în care pe vremea dumitale îl impulsionau pe soldat. Armata noastră muncitoare îşi merită numele nu numai datorită organizării sale perfecte, •ci şi devotamentului de care dau dovadă toţi membrii ei. Procedăm la fel ca dumneavoastră care eraţi siliţi uneori să substituiţi patriotismului dorinţa de glorie, pentru a stimula vitejia, soldaţilor. Cum sistemul nostru se barează pe principiul «fortului maxim din partea fiecăruia, trebuie să ne gîndim la mijloacele prin care să-i determinăm pe muncitori să facă acest lucru. Sîrguinţa în serviciul societăţii este la noi unicul mijloc de-a te bucura de onoruri, de recunoaştere oficială, de a te distinge în societate. în comparaţie cu efectul .stimulativ pe care-1 are organizarea noastră socială asupra muncitorilor, lecţiile pe care le dădeaţi dumneavoastră, de cumplită mi

zerie sau lux orbitor, ne par mai puţin eficace, mai nesigure şi barbare. Chiar şi în epoca dumneavoastră înapoiată, setea, de glorie întrecea dorinţa de cîştig.

— M-ar interesa foarte mult să cunosc această organizare socială.

— Schema este destul de complicată, ea stînd la baza organizării întregii armate muncitoare. Voi încerca, totuşi, să-ţi dau o idee generală asupra ei.

în acel moment, conversaţia noastră fu întreruptă de apariţia fermecătoarei Edith Leete. Era în ţinută de oraş şi venise să-i ceară tatălui ei lămuriri asupra unui comision pe care i-1 ceruse

acesta.

— Apropo, Edith, zise doctorul fiicei sale, care era pe punctul de-a ne lăsa din nou singuri, poate domnul West ar dori să te însoţească la magazin. I-am spus cîte ceva despre sistemul nostru de repartiţie şi cred că l-ar interesa să-l studieze în practică.

întorcîndu-se către mine, îmi spuse :

— Fiica mea e o cumpărătoare neobosită, aşa că îţ‘i poate fi un ghid mult mai bun decît mine.

Propunerea îmi producea, fireşte, o bucurie deosebită şi, cum Edith avu amabilitatea să-mi spună că i-ar face plăcere s-o însoţesc, am părăsit casa împreună.

CAPITOLUL 11

Cînd ne-am întors, doctorul Leete nu venise încă, iar doamna Leete era, probabil, în camera ei.

— Vă place muzica, domnule West ?

I-am răspuns că nu concep viaţa fără ea.

— Trebuie să vă cer scuze. în zilele noastre nici nu se mai pune o asemenea întrebare. Am citit însă că în vremea dumneavoastră existau unii oameni, intelectuali cîiiar, cărora muzica nu le spunea nimic.

— Trebuie să fiţi îngăduitoare cu ei : muzica noastră n-avea uneori nici o noimă.

— Da, ştiu asta. Mă tem că nici mie nu mi-ar fi plăcut. Aţi dori să ascultaţi o muzică de-a noastră, domnule West ?

216

— Nimic nu mi-ar face o mai mare plăcere decît să v-ascult, i-am răspuns.

— Să mă ascultaţi ! ?... exclamă ea rîzînd. Aţi crezut că vreau să vă cînt ceva ?

— Aşa am sperat, desigur.

Ohservîndu-mi încurcătura, îşi înăbuşi veselia.

— Sigur, îmi explică ea, toţi studiem muzica în şcoală, iar unii învaţă să cînte la un instrument, pentru propria lor delectare. Muzica profesionistă este însă într-atît superioară execuţiei noastre, înoît modestele noastre realizări nici nu pot fi numite muzică. Ea e, de altfel, şi perfect accesibilă. Putem s-o ascultăm oricînd dorim. Adevăraţii solişti şi instrumentişti fac parte din serviciul muzical. Noi, ceilalţi ne mulţumim să-i ascultăm. Chiar v-ar place să ascultaţi muzică ?

Am asigurat-o încă o dată că mi-ar face plăcere.
— Să mergem atunci în camera de muzică.
Am urmat-o într-o încăpere lipsită, de podoabe, de draperii sau tablouri, cu pereţii îmbrăcaţi în lemn şi cu parchet lucios ca oglinda. Eram curios să văd ce s-a mai inventat în materie de instrumente muzicale, dar nimic în jurul meu nu aducea nici pe departe cu un asemenea obiect. Era evident că figura meii nedumerită o amuza teribil pe Edith.
— Vă rog să vă uitaţi pe programul de azi, îmi zise, întinzîndu-mi o fişă, şi să-mi spuneţi preferinţa. Vă amintesc că e ora cinci.
Fişa purta data de 12 septembrie, anul 2000, şi conţinea cel mai lung şi mai variat program muzical pe care-1 văzusem vreodată. Includea o gamă bogată de solouri vocale şi instrumentale, duete, cvartete şi alte piese instrumentale. Priveam uimit cuprinzătoarea listă, cînd degetul trandafiriu al lui Edith îmi atrase atenţia asupra unui grupaj de pie.se în dreptul căruia se specifica : ora cinci după-amiază. Atunci mi-am dat seama că era vorba de un program pentru toată ziua, împărţit pe ore. Acolada, delimitând programul pentru ora cinci, cuprindea dcar cîteva bucăţi. Am ales o compoziţie pentru orgă.
— Mă bucur că vă place orga. E instrumentul pe care-1 ascult aproape totdeauna cu plăcere.

îmi oferi un loc comod şi, Iraversînd camera. nu făcu altceva decît să apese pe nişte butoane. Camera se amplu imediat de sunetele unui grandios coralse umplu, nu răsună, deoarece, nu ştiu prin ce mijloc, intensitatea melodiei era perfect reglată la dimensiunile camerei. Am ascultat cu respiraţia tăiată pînă la sfîrşjt. Nu crezusem niciodată că-mi va fi dat s-ascult o execuţie atît de desăvârşită.
— Admirabil ! am strigat, -după oe ultima u'adă sonoră se pierdu în tăcere. Parcă la claviatura acelei orgi ar fi fost Bach însuşi ! Dar unde e orga ?
— Vă rog să mai aşteptaţi puţin.., mă opri Ediţii. Aş vrea să ascultaţi valsul care urmează. îl găsesc încîn- tător.
Sunetele viorilor se revărsară de îndată în cameră, ,
umplind-o dc magia unei nopţi de vară. Când şi acesta încetă, Edith îmi spuse :
— Nu-i nici un mister în privinţa acestor audiţii.

Interpreţii nu sânt zî.ne sau şpiriduşi, oi oameni muncitori şi excepţional de talentaţi. Ca pretutindeni, am în- '
trodus şi-n serviciul muzical ideea economisirii muncii
şi a conlucrării. Sînt câteva camere de muzică în oraş, perfect adaptate din punct de vedere acustic la toate genurile dc muzică. Acestea sînt puse în legătură telefonică cu locuinţele tuturor celor care acceptă să plătească o mică taxă. De altfel, toată lumea din Boston e abonată. Corpul de instrumentişti ataşaţi acestor săli e atît de numeros, încît poate acoperi un program de douăzeci şi patru de ore, deşi partea fiecăruia — solo sau în orchestră — este scurtă. Dacă priviţi mai atent, veţi observa, patru programe distincte. Puteţi asculta pe oricare dintre ele, ,
apăsând doar pe butonul oare vă va pune-n legătură cu sala respectivă. Programele sînt In aşa fel gândite, încît cele patru compoziţii interpretate simultan să difere nu numai în privinţa genului — instrumental sau vocal •— ci şi a instrumentelor şi atmosferei — de la tonurile grave la cele optimiste, satisfăcând, astfel, gusturile şi dispoziţia fiecăruia.

— Cred, domnişoară teefe,. că dacă noi am. jQ reuşit în vremea noastră să. punem ia. punct o astfel de instalaţie,, prin case fiecare să poată asculta muzică în .propria-i casă, întx-o asemenea execuţie şi de-o ademenea varietate, pe care s-o poată alege după dispoziţie sa de moment, să-i dea drumul şi s-o oprească după bunul plac, ei bine, atunci am fi considerat că am atins culmea fericirii omeneşti şi nu am mai fi dorit nimic altceva.

— Intr-adevăr, încuviinţă Edith, nu-mi pot imagina cum îndurau melomanii audiţiile din vremea aceea. Pentru masele largi, muiiea adevărată trebuie să fii fost inaccesibilă. Cei favorizaţi ajungeau uneori la ea, cu mare greutate şi plătind serios, dar chiar şi atunci doar pentru o perioadă scurtă, fixată arbitrar de altcineva,. în condiţii din cele mai neplăcute.. Crnd mă. gîndesc, de exemplu, la sălile dumneavoastră de concert şi la opere ! Ce enervant trebuie să, fi fost ea, de dragul unei piese favorite, să trebuiască să suporţi ore întregi altele, ce nu. te interesau deloc. Nici la masă nu eşti silit să înghiţi toate felnarile. dacă nu-ţi plac şi, orieît de flămînd ai fi, e imposibil să-1,i -placă toate.. Auzul e, fără îndoială, la fel de sensibil ea

gustul. înţeleg, aşadar, cum de acceptaţi să audiaţi în propriile case interpretările unor diletanţi

— ÎMi?-adevăr. Pentru cei mar mulţi, era uniea post' bHîfete.

— Ei, suspină Edith, dacă mă gjndesc mai bine, nu mă miră faptul că mulţi contemporani d-e-ai dumneavoastră erau insensibili la farmecul acestei arte. Sînt convinsă că nici mie nu mi-ar fi plăcut.

— Nu ştiu dacă am înţeles bine. E adevărat că programul ţine douăzeci şi patru de ore ? Aşa reiese din această, fişă, dar îmi pare ciudat. Cine stă să asculte de la miezul nopţii pînă dimineaţa ?

— O, multă. lume. Dar chiar de n-ar fi vorba de melomani, programul tot ar funcţiona pentru cei ce au insomnii, pentru suferinzi sau muribunzi. Toate dormitoarele au la -capătul patului o: instalaţie telefonică graţie căreia pot asculta ce muzică -doresc.

— Există şi-n camera mea o asemenea instalaţie ?

— Desigur. Ah, ce proastă am putut să fiu că nu v-am spus încă de aseară ! O să v-o arate tata înainte de-a vă culca şi, cu receptorul la ureche, sînt sigură că veţi putea alunga toate gîndurile negre, dacă vă vor tulbura din nou.

CAPI T O L U L 27

Dintotdeauna, în după-amiezile de duminică mă cotropea melancolia. în mod inexplicabil, totul în juru! meu părea să pălească, devenind cenuşiu, neinteresant. Orele, ce mă purtau de obicei sprintene pe aripile lor, zburau tot mai încet, pînă ce, spre sfîrşitul zilei, abia se mai tîrau peste pămînt. Poate printr-o asociaţie de idei, în după-amiaza primei mele duminici în secolul al douăzecilea, deşi mediul era complet schimbat, mă cuprinse o adîncă tristeţe.

Numai că de data asta nu mai era vorba de inefabila melancolie de care vorbeam. Descurajarea mea era provocată şi perfect justificată de situaţia în care mă aflam. Cuvântarea domnului Barton, cu referirile .constante la prăpastia morală dintre secolul căruia îi aparţinusem şi cel în care mă aflam, îmi întărise sentimentul de înstrăi- nare. Discursul său profund mă făcuse să-mi dau seama de amestecul de milă, curiozitate şi aversiune pe care trebuie să-l fi trezit celor din jur, ca reprezentant al unei epoci detestate.

Amabilitatea deosebită a doctorului Lee te şi a familiei sale şi, mai ales, bunătatea lui Edith mă împiedicaseră să-mi dau seama că sentimentele lor faţă de mine nu puteau diferi de cele ale contemporanilor lor. Oricît de greu mi-ar fi fost, m-aş fi împăcat, poate, cu gîndul în ceea ce-i privea pe domnul şi doamna Leete. în schimb, convingerea că şi Edith le împărtăşea sentimentele era de-a dreptul insuportabilă.

Realizarea târzie a unui fapt atît de evident avu un efect fulgerător, deschizîndu-mi ochii asupra unui lucru pe care cititorul îl bănuia poate deja : o iubeam pe Edith.

220

Era, oare, de mirare ? Aveam o mulţime de motive : amintirea tulburătoarei clipe cînd inimile ei mă ridicaseră din vîrlejul nebuniei ; faptul că simpatia ei era suflul vital ce mă susţinea în noua mea viaţă, dîndu-mi putei'ea s-o suport ; obişnuinţa de-a găsi în ea un mijlocitor între mine şi lumea din jur, cum nici tatăl ei nu reuşise să-mi fie. Toate acestea nu făceau deoît să sporească efectul frumuseţii ei trupeşti şi sufleteşti, care şi singură ar fi fost suficientă pentru a mă face să văd în ea femeia unică. Acum, cînd brusc realizasem zădărnicia speranţelor mele, sufeream mai adînc decît oricare îndrăgostit vreodată, deoarece pierderea iubirii însemna pentru mine o singurătate fără leac.

Gazdele mele, văzîndu-mă deprimat, făceau tot ce puteau să mă înveselească. Edith, mai ales, se arăta foarte îngrijorată de starea mea, dar, cu perversitatea îndrăgostitului care a sperat odată la mai mult, nu găseam nici o mîngîiere într-o amabilitate pe care-o credeam simplă compasiune.

M-am închis în camera mea toată după-amiaza acelei zile mohorîte. Spre seară am ieşit să mă plimb în grădină. Mirosea a toamnă în aerul cald şi liniştit. Ajuns la locul săpăturilor, am coborît în camera subterană şi m-am aşezat. „Aceasta, mi-am zis, este singura mea casă. N-am s-o mai părăsesc niciodată." Privind în jur la obiectele familiare, mă străduiam, ca o consolare, să rememorez chipurile oamenilor pe care-i cunoscusem în trecut. Zadarnic. Erau moarte. De aproape o sută de ani stelele străluceau peste mormîntul lui Edith Bartlett şi al celorlalţi din generaţia mea. Trecutul era mort, îngropat sub povara unui secol, iar prezentul mă excludea. N-aveam loc pe lume. Eram un cadavru viu. Zăceam suspendat între viaţă şi moarte.

— Iertaţi-mă că v-am urmărit !

Edith stătea în cadrul uşii.

Zîmbea, dai’ ochii îi trădau neliniştea.

— Alungaţi-mă, dacă vă deranjez, spuse ea. Am observat însă că sînteţi abătut şi doar mi-aţi promis să-mi spuneţi ori de cîte ori se întîmplă acest lucru. Nu v-aţi ţinut promisiunea.
221

M-am îndreptat către uşă, înoeroînd să zînibesc, dai' fără prea nrult succes, bănuiesc, deoarece frumuseţea ei îmi sporea nefericirea.

— Mă simţeam puţin singur, asta e tot. V-aţi glndit vreodată că sînt mai singur decât a fost vreodată o fiinţă •menească, şi că pentru a numi această singurătate trebuie inventat un nou cuvînt ?

— O, nu trebuie să vorbiţi astfel, nu trebuie să nutriţi asemenea gîncluri, nu trebuie !, exclamă ea cu ochii umezi. Nu sîntem noi prietenii dumneavoastră ? De ee vă izolaţi de noi ? Nu aveţi de ce să vă simţiţi singur.

— Bunătatea dumneavoastră întrece putinţa mea de înţelegere, dar credeţi că nu-mi dau scama că-i Lzvorîtă din milă, milă sinceră, dar numai atît ? Ar însemna să fiu prea prost să nu-nţeleg că nu puteţi vedea în mine un seamăn, un coleg de generaţie, ci o fiinţă stranie, un naufragiat de pe o mare necunoscută, a cărui singurătate vă stîrneşte mila, în ciuda aspectului ei grotesc. Generozitatea dumneavoastră mă făcuse aproape să uit aceste adevăruri şi să-mi închipui că aş putea fi asimilat, cum spuneam noi, de această epocă, să par ca unul de-ai dumneavoastră, să gîndesc ca un membru al acestei societăţi. Cuvîntarea domnului Barton însă mi-a deschis ochii, arătîndu-mi cit de adîncă e prăpastia ce ne desparte.

— O. nenorocita aia de cuvîntare ! strigă ea, plîngîhd acum de-a binelea. Ştiam eu că nu trebuie s-o ascultaţi. Ce ştie el despre dumneavoastră ? Numai ce-a citit în hîrţoage mucegăite. Ce vă pasă ce-a spus ? Nu e mai important ce gîndim noi, care vă cunoaştem, decît un om care nu v-a văzut în viaţa lui ? O, domnule West, nici nu vă daţi seama ce-nseamnă pentru mine să vă văS atît de nefericit ! N-am să îngădui acest lucru. Ce aş putea să vă spun ? Cum aş putea să vă conving că .sentimentele noastre faţă de dumneavoastră sînt cu totul altele ?

întocmai ca atunci, în celălalt moment greu al vieţii mele, îmi

întinse mîinile cu toată căldura de care era în stare, iar eu i le-am prins şi le-am ţinut în ale mele. Respiraţia înăbuşită şi tremuru] degetelor arătau cît era de emoţionată. Pe chipul ei, mila se lupta cu o dumnezeiască mînie împotriva obstacolelor oe-o făceau inefi
222
cientă. Compasiunea feminină n-a oferit mcidsnd un tablou mai fermecător.

N-am rezistat acestei revărsări de bunătate şi frumuseţe. Singurul răspuns potrivit îmi părea însuşi adevărul Nil speram nimic, dar nici nu mă temeam că mi-o va lua în nume de rău : avea un suflet atît de afectuos ! Aşa că i-ani spus :

— E o ingratitudine din partea .mea să nu mă mulţumesc cu bunătatea pe care mi-aţi arătat-o întotdeauna şi mai ales acum. Nu înţelegeţi însă că nu-i do ajuns pentru a mă face fericit ? Nu vedeţi că am avut nesocotinţa să mă îndrăgostesc de dumneavoastră ?

Edith roşi adine şi-şi plecă privirea, dar nu-nceică să-şi retragă mîinile dintr-ale mele. Cîteva clipe rămase aşa, respirînd agitat, apoi, roşind şi mai adine, dar cu un zîmbet strălucitor pe chip, mă privi în ochi şi-mi spuse :

— Sînteţi sigur că orbirea nu-i de partea dumneavoastră ?

Atît a spus doar, dar a fost de-ajuns. Cuvinte[1] o mi-au dovedit că, oricît de incredibil părea, această fiică fermecătoare a unei epoci de aur îşi revărsase asupra mea nu numai compasiunea, ci şi dragostea. Şi totuşi, în timp ce-o strîngeam în braţe, mă mai temeam să nu fiu pradă unui vis frumos.

— Dacă mi-am pierdut minţile, am strigat,'vreau să rămîn aşa.

— Mai curînd despre mine o să credeţi asta, zise ea, desprinzîndu-se din strînsoarea mea, cînd abia-i atinsesem buzele. Dumnezeule ! Ce altceva puteţi gîndi despre o fată care s-a aruncat astfel în braţele dumneavoastră, decît că-i o uşuratică ? Nu voiam să-mi aflaţi secretul atît de curînd, dar mi-a fost aşa milă de dumneavoastră, că nu mi-am dat seama ce spun. Nu ! Vă rog să nu mă mai atingeţi înainte de-a afla cine sînt. După aceea, domnul meu, va trebui să vă cereţi umile scuze pentru ceea ce gîndiţi acum, anume că m-am îndrăgostit de dumneavoastră cu prea multă uşurinţă. Veţi recunoaşte atunci că nimic nu era mai firesc decît să mă îndrăgostesc de 1a

pruna vedere şi că nici o fată sensibilă nu ar Ei făcut altceva în locul meu.
223

Fireşte, aş fi preferat să amânăm explicaţiile, dar cum Edith hotărîse ferm că nu-mi va fi îngăduit s-o sărut mai înainte de-a o li absolvit de orice bănuială precum că mi-ar fi acordat prea repede inima, a trebuit s-o urmez pe frumoasa enigmatică în casă. Cu chipul îmbujorat, ea-i şopti mamei .sale ceva la ureche şi apoi fugi, lăsîn- du-ne singuri.

Se pare că partea cea mai ciudată a aventurii mele aveam s-o aflu abia acum. Doamna Leete îmi spuse că Edith nu era altcineva decît strănepoata primei mele iubite, Edith Bartlett. După un doliu de paisprezece ani, aceasta se căsătorise din prietenie şi avusese un fiu : tatăl doamnei Leete. Doamna Leete nu-şi văzuse? niciodată bunica, dar auzise atîtea lucruri despre ea, îneît, atunci cînd aduse pe lume o fată, o boteză Edith. Pe măsură ce creştea, micuţa Edith se arăta tot mai interesată de povestea străbunicii sale şi, mai ales, de presupusa moarte a logodnicului ei în focul ce-i nimicise casa. Era o poveste parcă anume născocită pentru a înflăcăra imaginaţia unei fete romantice, mai ales că în vinele ci curgea .sîngele nefericitei eroine. Un portret al lui Edith Bartlett şi eîteva hîrlii ce-i aparţinuseră, printre care şi nişte scrisori ale mele, făceau parte din zestrea familiei. Tabloul reprezenta o tînără foarte frumoasă, despre care nu era greu să-ţi imaginezi tot felul de lucruri ro- manţioase. Din lectura scrisorilor, Edith îşi făcuse o idee despre persoana mea, îneît trista poveste de dragoste deveni foarte reală pentru ea. Deseori le spunea părinţilor. pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, că nu se va căsători pînă cînd nu va găsi un bărbat ca Julian West, ceea ce nu era prea uşor în zilele noastre. Desigur, toate acestea nu erau decît visele unei fete care nu cunoscuse încă dragostea şi ar fi rămas fără vreo consecinţă importantă, dacă nu s-ar fi descoperit camera sub- terană şi identitatea locatarului ei. Aducînd în casă trupul aparent neînsufleţit, au observat medalionul de la gil şi au recunoscut chipul lui Edith Bartlett. Acest indiciu, împreună cu altele, i-au convins că nu puteam fi altul decît Julian West. Doamna Leete era convinsă că această întîmplare ar fi afectat-o pe Edith pentru toată viaţa, chiar dacă n-aş fi fost readus la viaţă, ceea ce la

început nici nu le trecuse prin minte. Gîndul că un destin misterios unise soarta mea cu a ei ar fi exercitat oricum asupră-i o irezistibilă fascinaţie.

Cîteva ore mai tîrziu am revenit la viaţă şi de la început m-am arătat atras de prezenţa ei, părând să găsesc la ea o deosebită mîngîiere. Era de mirare că-şi mărturisise iubirea la primul meu semn ? Puteam acum, spuse doamna Leete, să judec singur. Dacă totuşi înclinam să-i atribui vreo vină, trebuia să-mi amintesc că, la urma urmelor, eram în secolul al douăzecilea, cînd iubirea se pîrguieşte mai repede şi se exprimă cu mai multă sinceritate.

De la doamna Leete, m-am dus la Edith. I-am luat mîinile într-ale mele şi am rămas mult timp în contemplarea chipului ei. Amintirea celeilalte Edith, amuţită de şocul extraordinarei întâmplări ce ne despărţise, reînvie, iar inima mea se umplu de durere şi bucurie în acelaşi timp, fiindcă aceea care-mi dădea sentimentul viu a ceea ce pierdusem avea să compenseze pierderea. Era ca şi cum însăşi Edith Bartlett m-ar fi privit prin ochii ei, Zîmlbindu-tfni mîngîietor. Soarta mea nu era numai cea mai ciudată, ci şi cea mai norocoasă ce-o cunoscuse vreodată un om. O a doua minune se-nfăptuise pentru mine. Aruncat pe un ţărm străin, nu eram totuşi singur. Iubita mea, pe care-o credeam pierdută, se reîntrupase pentru a mă consola. în timp ce îmbrăţişam pe frumoasa fată, într-o revărsare de recunoştinţă şi iubire, cele două Edith erau o singură fiinţă în mintea mea şi a,şa au rămas de atunci mereu. Imediat aveam să aflu că şi în sufletul lui Edith era o confuzie de identităţi. Cred că niciodată doi îndrăgostiţi ce abia şi-au mărturisit iubirea nu au purtat o discuţie mai ciudată. Edith dorea să-i vorbesc mai mult de fosta mea logodnică decît de ea, de iubirea mea pentru Edith Bartlett, răsplătind u-mi cuvintele tandre pentru altă femeie cu lacrimi, zâmbete duioase şi strângeri de mină.

— Nu trebuie să mă iubeşti prea mult, spuse ea, altfel voi fi geloasă pentru cealaltă Edith. N-am să te las s-o uiţi. Ce-am să-ţi spun acum o să-ţi pară, poate, curios. Nu crezi că uneori spiritele se întorc printre cei vii, pentru a împlini ceva ce le stă pe inimă ? Ei bine,
am câteodată impresia că numele meu adevărat e Edith Bartlett, nu Edith Leete. Sigur, nimeni nu ştie cine este cu

adevărat, dar aşa simt eu. Şi nu găseşti că am dreptate, cînd te gîndeşti ce mult m-a afectat povestea voastră încă înainte ca tu să intri în viaţa, mea ? Vezi deci că nici nu-i nevoie să mă iubeşti pe mine, e de-ajuns să-i fii ei credincios. N-am să fiu geloasă.

Doctorul Leete ieşise în după-amiaza aceea, aşa că nu i-am putut vorbi decît mai tîrziu. Nu a părut foarte surprins şi, ca răspuns, mi-a strîns mîna cu putere.

— în condiţii obişnuite, domnule West, aş spune că hotărîrea a fost luată într-o perioadă prea scurtă de cînd v-aţi cunoscut, dar aceasta nu e nicidecum o situaţie obişnuită. Ca să fiu sincer, adăugă rfmbind, deşi îmi dau consimţămîntul din toată inima, nu trebuie să te simţi prea îndatorat, el nefiind decît o simplă formalitate. Din momentul descoperirii medalionului, deznodămîntul era perfect previzibil. Cerule, dacă Edith n-ar fi preluat legămîntul străbunicii, mă tem că devotamentul doamnei Leete faţă de mine ar fi fost serios afectat.

în seara aceea Edith şi cu mine ne-am plimbat prin grădina scăldată de lumina lunii, încercând să ne obişnuim cu gîndul fericirii noastre.

— Ce m-aş fi făcut, dacă nu m-ai fi iubit ? Mă te- menm că aşa se va întîmrpla. Ce m-aş fi făcut atunci, cînd eu simţeam că îţi sînt destinată ! ? De îndată ce ţi-ai revenit, am fost convinsă că voi putea fi pentru tine ceea ce n-a putut să fie ea, cu condiţia să vrei şi tu. Oh. cît doream atunci, în dimineaţa aceea, cînd te simţeai atît de singur printre noi, să-ţi spun cine sînt, dar nu îndrăzneam şi nici nu i-am lăsat pe tata sau pe mama...

— Tu erai deci cea care nu-1 lăsa pe domnul Leete să-mi spună ! am exclamat, amintindu-mi conversaţia pe icare-o auzisem în timp ce-mi reveneam din transă.

— Bineînţeles, rîse Edith. N-ai ghicit ? Tata, bărbat insensibil ce este, considera că, spunîndu-ţi adevărul, te-ar fi făcut să te simţi printre prieteni. La mine nu se gîndea. Mama, în schimb, m-a înţeles, aşa că a fost cum am vrut eu. N-aş fi putut să te mai privesc. în ochi dacă ai fi ştiut cine sînt. Ar fi însemnat, pur şi simplu, să mă arunc în braţele tale. Mă tem că asta ţi-a părut c-am făcut as

22-6

it

tăzi. Ştiam că pe vremea ta fetele trebuiau să-şi ascundă sentimentele aşa că nu voiam să te şochez. Ce greu trebuie să

le fi fost să-şi ascundă iubirea ca pe o vină ! De ce găseaţi că e aşa ruşinos să iubeşti mai înainte dc a ţi se fi dat permisiunea ? E aşa caraghios ! Să aştepţi permisiunea de a te îndrăgosti ! Se-nfuriau bărbaţii din vremea aceea cînd erau iubiţi ? Cei din generaţia mea gîndesc altfel. Nu înţeleg deloc. E o curiozitate a femeilor din vremea aceea pe care va trebui să mi-o explici. Nu cred totuşi că Edith Bartlett era aidoma celorlalte.

Nu ne înduram să ne despărţim. In cele din urmă, Edith decise că era timpul să ne spunem noapte bună. Eram pe cale s-o sărut într-adevăr pentru ultima oară cînd, cu o cochetărie de nedescris, mă întrebă :

— Un lucru mă nelinişteşte. Eşti sigur că ai iertat-o pe Edith Bartlett pentru că s-a căsătorit cu altcineva ? Din cărţi mi-am dat seama că pe atunci îndrăgostiţii erau animaţi de gelozie mai mult decît de iubire, de aceea te-am întrebat. Ar fi o uşurare pentru mine să ştiu că nu eşti deloc gelos pe străbunicul meu pentru că ţi-a luat iubita. Pot spune fotografiei străbunicii mele că ai iertat-o pe deplin ?

Nu ştiu dacă Edith o făsuse conştient, dar gluma ei îşi atinse ţinta, vindecîndu-mi o suferinţă absurdă, se-, mărind a gelozie, de care fusesem vag conştient din momentul în care doamna Leete îmi vorbise de căsătoria lui Edith Bartlett. Chiar şi cînd o ţinusem în braţe pe strănepoata acesteia, nu mă gîndisem mici o clipă că acest lucru n-ar fi fost posibil dacă n-ar fi avut loc acea căsătorie. Resentimentele mele se risipiră însă ca un nor la întrebarea şireată a lui Edith. Am rîs şi am sărutat-o.

— Poţi s-o asiguri de iertarea mea desăvârşită, i-am spus, deşi, dacă ar fi fost vorba de alt bărbat şi nu de străbunicul tău, lucrurile ar fi stat cu totul altfel.

Cînd am ajuns în cameră, nu a trebuit să deschid telefonul muzical ca să pot s-adorm. Pentru prima dată gîndurile mele intonau o muzâcă mai frumoasă chiar docît un concert al orchestrelor din secolul al douăzecilea. M-am lăsat legănat de ea pînă aproape de dimineaţă, cînd am adormit.

POSTFAŢA

In jurnalul lor din 1856, rejerindu-se la scrierile lui Edgar Allan Poe, fraţii Goncourt atrăgeau atenţia asupra „unui nou univers literar, simptomatic pentru literatura secolului XX". Germenii literaturii viitorului erau intuiţi în interesul pentru miracole ştiinţifice, idei, deducţii, în deplasarea accentului dinspre afectivitate pe raţiune şi fantezie analitică. Emanciparea lucrurilor, căpătînd parcă o existenţă independentă de om, ameninţătoare chiar, era încă un simptom al unei literaturi „lucide, bolnave, nesănătoase".

Mutaţiile produse în conştiinţe de schimbarea radicală a sistemului de teorii tradiţionale în secolul trecut sînt înregistrate şi de seismograful fin al literaturii. Apariţia Capitalului, a concepţiei evoluţioniste, teoriile lui Charles Lyell despre vechimea Pămîntului, contribuţiile lui George Boole, Karl Friederich Gauss, Nikolai Ivanovici Lobacevski sau Bernhard Riemann la crearea geometriei neeuclidiene erau de natură să constituie un adevărat „şoc al viitorului", cu consecinţe nu mai puţin dramatice decît în zilele noastre.

„Fiică a timpului bătrîn", cum o numeşte Edgar Allan Poe, ştiinţa alterează universul familiar, cenzurînd drastic fanteziile artistului.

„Pe la sfîrşitul secolului — scrie H. G. Wells * — era imposibil să mai storci un dram de credibilitate din magie. M-um gîndit atunci că, în locul obişnuitei întîlniri cu diavolul sau magicianul, aş putea recurge cu succes la serviciile limbajului ştiinţific… Nu am făcut decît să reactualizez

*. . ...

*H. G. Wells, Prefaţă la The Scientific Romancees.

corpul de fetişuri, aducîndu-l cît mai aproape de teoriile în vigoare.“

Schimbarea nu constă numai în înlocuirea recuzitei gotice cu miracolele ştiinţei, ci în recunoaşterea lor ca subiect legitim al literaturii. Semnificativă e în acest sens tratarea diferită a aceloraşi motive, de exemplu călătoria spre lună imaginată de un astronom în secolul al XVll-lea (Somnium, de Johannes Kepler) şi ascensiunea lui Hans Phaall, eroul lui Edgar Allan Poe. Scriitorul american renunţă la orice intervenţie supranaturală (la Kepler protagonistul este purtat spre Lună de spirite), iar

accentul cade pe descrierea riguroasă a problemelor tehnice ridicate de etapele zborului, rezolvate conform celor mai recente teorii. Hans Phaall nu mai e refularea dorinţei de a şti ce se petrece pe îndepărtatul astru, ci o ambiţioasă prefigurare a posibilităţilor de realizare a unui vechi vis.

Alianţa scriitorului cu inginerul, astronomul, fizicianul, chimistul etc. avea să se dovedească viabilă. în prefaţa lui William Wordswortli la Lyrical Ballads • (1800) citim o surprinzătoare profeţie la debuiul secolului ştiinţei :

„Dacă prin strădania oamenilor de ştiinţă se va înfăptui vreodată o revoluţie materială — directă sau indirectă — în existenţa noastră şi în impresiile ce le primim în mod obişnuit, Poetul... va fi gata să-i urmeze, dînd realitate senzorială obiectelor ştiinţei înseşi. Cele mai îndepărtate descoperiri ale chimistului, botanistului sau mineralogidui se vor dovedi un subiect tot atît de potrivit artei sale ca oricare altul... Dacă va veni timpul cînd ceea ce numim acum ştiinţă va fi gata să se întrupeze în carne şi oase, Poetul va ajuta cu spiritul său divin transfigurarea, salutind Făptura astfel creată ca un locuitor drag şi autentic al căminului umanităţii".

Deşi în ultimele decenii s-a înmulţit numărul celor care sîni gaia să accepte literatura ştiinţifico-fantastică în căminul artei, opiniile privind forma sa ideală sau autentică nu sînt cîtuşi de puţin convergente. Fiind ei înşişi autori, cei mai mulţi exegeţi propun definiţii subiective, între Brian W. Aldiss, care vede în S.F. un urmaş al literaturii gotice, şi Robert Heinlein, care îl identifică aproape cu eseul ştiinţific, puţini menţin o dreaptă cumpănă între cei doi termeni — ficţiunea şi ştiinţa.

în formă epică sau dramatică, S.F.-ul prefigurează o acţiune ireală, dar nu şi imposibilă, conform gradului de cunoaştere la un moment dat, menită să răspundă unei dorinţe sau temeri eterne a omului în confruntarea cu natura. Subscriind la teoria lui Roger Caillois * cum că „fantasticul a înlocuit feeria iar literatura ştiinţifico-fantastică se substituie încetul cu încetul fantasticului din secolul trecut[1]', precizăm că această înlocuire înseamnă acoperirea spărturii produse în real de iraţional prin extrapolarea unei teorii ştiinţifice şi prin crearea unei mitologii proprii.

Nici în privinţa vîrslei genului comentatorii nu împărtăşesc un

punct de vedere comun. Pînă nu demult se considera că nu putem vorbi de science-fiction înaintea apariţiei conştiinţei de sine, a unei reviste de specialitate şi a unui termen care să-l delimiteze de literatura realistă şi fantastică. Data oficială era prin urmare anul publicării primului număr al revistei Amazing Stories (1926), editată de Hugo Gernsback şi dedicată în exclusivitate genului. Termenul de „scientifiction“, inventat de Gernsback, este înlocuit în 1929, în editorialul primului număr al revistei Science Wonder Stories, prin science-fiction, reluat apoi mereu şi devenit termen consacrat.

Cercetări recente ** vin însă să contrazică nu numai monopolul american asupra termenului, dar şi reperul cronologic.

Şi alte raţiuni ne determină să clasificăm S.F.-ul ca un produs al secolului al XIX-lea. Deşi scrierile ce admit o încadrare tipologică apar în publicaţii literare destinate tuturor genurilor sau în culegeri ale autorilor alături de «on-seience-fiction, avem totuşi dovezi că exista conştiinţa noutăţii şi specificităţii lor. Comentariile fraţilor Goncourt la povestirile lui E. A. Poe sau ale lui J.-H. Rosny Aîne sînt un exemplu. încă din 1858, o sursă spa- niolă îl indică pe Poe drept „primul explorator ăl mira

* Roger Caillois, Eseuri despre imaginaţie, Editura Univers, 1975.

** Florin Manolescu, Literatura S.F., Editura Univers, 1980.

culosului pe tărîmul ştiinţei“ iar în Men of Mark, 2877* Jules Veme era prezentat drept cel care „a avut fericita idee de a prezenta publicului, într-o serie de povestiri fantastice şi călătorii minunate, rezultatele uimitoarelor descoperiri şi teorii ale savantului contemporan". Hugo Gernsback însuşi simte nevoia raportării la o tradiţie şi recunoaşte că literatura pe care avea s-o promoveze nu apărea pe un teren gol, publicând în primul număr din Amazing Stories an fragment din romanul Hector Serva- dac de Jules Verne, o povestire de H. G. Wells şi Faptele în cazul domnului Valdemar de E. A. Poe.

Nu lipsesc nici exagerările. După anexarea secolului al XJX-lea, apologeţii au început să caute filiaţii pînă la Lucian din Samosata, Biblie şi Homer...

Sînt necesare unele restricţii, pentru a împiedica analogii inoperante cu produse ale literaturii imaginarului din toate

timpurile. S.F.-ul apare în momentul în care ştiinţa afectează fundamental viaţa cotidiană şi realitatea exterioară a individului, sau, cum atît de plastic scria Words- worth, creează o lume de obiecte familiare de care societatea nu mai poate face abstracţie. Devenită problemă existenţială, ea poate servi ca temă majoră pentru literatură.

Desigur, pentru început, fiind vorba de un gen tînăr şi de o fază experimentală, cei mai midţi reprezentanţi se mărginesc la extrapolări cuminţi şi anticipaţii într-un viitor relativ apropiat, după care cad în desuetudine sau intră în inventând literaturii de aventuri. Că S.F.-ul nu reprezintă un cadru prea strimt pentru literatura superioară estetic şi neperisabilă o dovedeşte frecventarea ei de autori precum E. A. Poe (1809—1849), Nathaniel Hawthorne (1804—1864), Fitz-James OTBrien (1828—1862), Ambrose Bierce (1842—1914), Mark Tivain (1835—1910), Jad: Landou (1876—1916).

Menţionarea iluştrilor scriitori americani ca autori de „basme moderne“ era în urmă cu două decenii un gest temerar. Astăzi ei sînt admişi în mai toate istoriile şi privirile retrospective.

Ne putem întreba, fireşte, ce a determinat interesul pentru miraculosul ştiinţific la cei mai importanţi scriitori americani din secolul trecut, în timp ce în alte ţări acesta era domeniul unor autori specializaţi şi izolaţi. Contextul

istoric se pare că a favorizat apariţia şi dezvoltarea unui gen considerai a fi tot atît de specific Americii precum westernul. In lipsa unor instituţii şi clase sociale cristali-, zate, scriitorii americani erau mai puţin pictori ai unor „felii de viaţă“ cit autori de scenarii atemporale ale aventurii omului în noul spaţiu. Visul colonizării unui nou pămînt, sentimentul întemeierii mitice, confruntarea cu elementarul şi necunoscutul, promisiunile şi temerile generate de o dezvoltare revoluţionară, dar anarhică a tehnicii, limitele şi riscurile cunoaşterii sînt teme curente ale literaturii ştiinţifico-fantastice. Recitirea, dn această perspectvă, a clasicilor, îl conduce pe Ii. Bruce Franklin la concluzia că „nu a existat scriitor de prim rang, şi puţini de rangul al doilea, care să nu fi scris science-fiction sau cel puţin o povestire utopică“. Apărută în 1966, antologia sa FUTURE PERFECT. American Science Fiction of the Nineteenth Century a stîrnit controverse, dar şi suficiente adezuini pentru a justifica reeditarea sa. Ea

oferă nu numai punctul de plecare, ci şi o bună parte din materialul prezentei antologii. Cum însă sumarul nu era alcătuit după un principiu unitar — tematic sau pe autori — iar cîteva povestiri fuseseră în repetate rînduri editate în România, am considerat utile unele modificări, urmărind atît ilustrarea principalelor teme cît şi includerea unor traduceri inedite. Renunţînd la autori obscuri, prezenţi în antologia americană doar pentru a ilustra ponderea ficţiunilor ştiinţifice în epocă, am inclus în schimb fragmente din romanul Retrospectivă 2000 de Edward Bellamy (1850—1898), al cărui uriaş ecou a făcut să fie tradus imediat în mai multe ţări, printre care şi România *. Absenţa lui Jack London din antologia alcătuită de H. Bruce Franklin se explică prin faptul că scrierile acestuia considerate science-fiction — Călcîiul de fier, înaintea lui Adam, The Star Rover, The Red One — au apărut după 1900. Deşi ignorată de cercetători, Umbra şi străfulgerarea,
o povestire timpurie, poate figura cu demnitate în istoria genului. Motivul omiterii lui Herman Melville din prezentul sumar este atitudinea acestuia faţă de ştiinţă, pri

*în anul 2000. Vă privire retrospectivă din anul 2000 asupra secolului nostru, Biblioteca „Românul", Bucuresci, 1891.

vită ca o sumă a „himerelor celor mai nebuneşti ale epocii“. Sfârşitul lui Bannadonna, geniul mecanic din Clopotniţa, apare ca o sancţiune justă a orgoliului omului de a se substitui divinităţii, or, dacă admitem ca primă operă de acest gen romanul Frankenstein al lui Mary Shelly, cum argumentează Brian W. Aldiss *, constatăm înlocuirea Marelui Meşter al universidui iluminist cu fi- gura arhetipală a savantului-demiurg.

La scriitorii americani, acesta apare mai ales în culori sumbre. Lipsit de suflet şi de scrupule, el nu face adesea decît să concentreze răul existent în vreo maşinărie infernală (Mohler din Atomii lui Chladni) sau o întruchipare simbolică a lui (Fiica lui Rappaccini de Nathaniel Haw- torne).

Nebunia şi izolarea de semeni sînt consecinţele absolutizării unei singure laturi a experienţei — pasiunea pentru ştiinţă. In numele obsesiei sale paranoice, Linley, din Lentila de diamant, e capabil de crimă. înainte de a se cufunda în experienţele menite a-l ajuta să-şi domine subconştientul, Ayrault din Regele visurilor renunţă la orice relaţie afectivă cu restul lumii. Suflete

infirme, atît el cît şi Linley se văd în cele din urmă întemniţaţi ireversibil în carapacea unei vieţi sterile.

Animaţi nu de dorinţa de cunoaştere, ci de ură şi de setea de putere, eroii lui Jack London din Umbra şi străfulgerarea încearcă, asemeni lui Griffin (Omul invizibil de H. G. Wells) să modifice structura materiei organice, făcînd-o invizibilă. Incursiunea într-un univers străin se dovedeşte a avea urmări alienante. Cei doi sînt treptat reduşi la nivel animalier (urlă, mirîie) şi apoi la cel mineral (reperaţi doar prin corpurile deformate de apăsarea lor, pămîntul fărîmiţat sub tălpi, etc.) Pe lîngă simbolismul culorii,, specific prozei americane, dualismul imaginilor ţesute în jurul lui Tichlorne şi Lloyd, împrumutate din lumea elementelor (curcubeu, minereuri...) dă luptei lor aspectul confruntării forţelor naturii. Ascendentul lui J. London asupra lui H.G. Wells în concretizarea artistică a unei teme de science-fiction este evident. în ciuda popu

* Brian W. Aldiss, Billion Year Spree, The True History of Science Fiction, Doubleday & Compnny Inc., New York, 1973.

larităţii sale, Omul invizibil pendulează nesigur între pre- miza faustică şi un final discursiv care-l prezintă pe Griffin ca un geniu nemţeles.

Nathaniel Hawthome nu neagă legitimitatea preocupărilor omului de ştiinţă, cu condiţia că acesta să nu Hncerce modificarea programului biologic al omului (Aylmer, din Pata din naştere) sau imitarea forţei de creaţie a naturii (Warland din Făurarul de frumuseţi). în noile concocţii ale ingeniozităţii umane el vede şi virtuţi, dar şi forţe fatale, declanşate de exces (Povestea lui Dolli- ver).

Gustul pentru macabru, grotesc, demoniac — explicabil prin permanenta infuzie a folclorului negru în literatura cultă — preocuparea pentru simbol şi contrast dau povestirilor o coloratură romantică. Totuşi nu este temă a S. F.-ului care să nu fi fost ilustrată, de autorii în discuţie, cu mijloace specifice genului. Inspirate de teoriile şi dezbaterile ştiinţifice curente, speculaţiile lor se materializează în călătorii în timp, poveşti cu automate, călătorii interplanetare, ucronii, viziuni apocaliptice, incursiuni în universuri paralele.

Prin analogie cu speciile descoperite de Darwin în zone izolate ale Pămîntului, Edward Bellamy, James DeMille, H. Rider Haggard sau H. G. Wells speculează în jurul existenţei unor rase

diferite de oameni în teritorii greu accesibile, încă neexplorate (motivul „lost race“). Uneori tărimul respectiv este populat de animale preistorice (James DeMille, A Strânge Manuscript Found in a Copper Cylinder), alteori e locul idilei cu o frumoasă prinţesă (H. Rider Haggard, She Who Must Be Obeyed), căminul unor infirmi (orbii lui Wells) sau, dimpotrivă, al unor mutanţi, care şi-au dezvoltat prin dirijare ereditară trăsături superioare semenilor (cititorii de gînduri ai lui Edward Bellamy din Scurtă incursiune în viitor).

în varianta ironică a lui Mark Twain, are loc o răsturnare a viziunii antropocentriste, consecinţă a relevării unităţii dintre toate formele de viaţă. Oricare poate pretinde la un moment dat hegemonia. în Some Learned Fables for Good Old Boys and Girls, animalele pădurii pornesc într-a expediţie ştiinţifică, făcînd importante descoperiri : omul — specie dispărută — avusese o limbă scrisă, monu
mente funerare (în realitate muzee) etc. Ceea ce-i uluieşte ăe-a dreptul este o inscripţie în care omul notase : „Se crede cu adevărat că animalele inferioare sînt înzestrate cu raţiune şi comunică între ele“. Concluzia ce li se impune fără drept de apel e că „există animale inferioare omului

Comparabilă în ecou cu apariţia teoriei evoluţioniste este descoperirea electricităţii. Noua formă de energie devine premiza unor minunate invenţii : tele-electro- scopul lui Marlc Twain (Citim în ,,London Times“ din 1904), un fel de videotelefon, maşina de înregistrare a convorbirilor din Atomii lui Chladni de J. D. Whelpley, sau maşina de extirpare a memoriei traumatizate din Dr. Heidenhoff s Process de Edward Bellamy.

Electricitatea reprezintă totodată un element de bază al noilor modele astronomice. Se considera că universul e populat de o energie primară (eterul luminifer din Lentila de diamant) prin care se transmit lumina şi energia de la Soare şi gîndurile de la un creier la altul. (Intr-un eseu din anul 1891, intitulat Mental Telegraphy, Mark Twain propunea inventarea unui phrenophon, aparat da captare a unei rafinate forme de electricitate : gîndurile.)

Tot electricitatea stabilizează universal disipat, opu- nîndu-se forţei de gravitaţie ce ar determina condensarea universului în nucleul originar (E. A. Poe, Eureka, Mes- meric Revelation).

Modelul cosmic propus de E. A. Poe în Eureka, inspirat de teoriile lui Newton, Laplace şi Franklin, prezentmd universul succesiv în expansiune şi revenire la atomul originar, a fost recitită cu entuziasm la apariţia teoriilor lui Einstein, Eădington şi Lema'itre.

Interesul pentru macrocosmos este stimulat în secolul al XlX-lea de construirea unor telescoape ce sprijină progresul cercetărilor astronomice. Setea de senzaţional face ca alături de rezultatele reale să fie puse în circulaţie şi ştiri mistificatoare, de genul celor publicate în revista New York Sun în 1835 sub titlul „Marile descoperiri astronomice efectuate recent de Sir John Herschel la Capul Bunei Speranţe“. Ulterior, autorul — Richard Adams Locke — recunoaşte că totul fusese o farsă.

Publicată cu citeva săptămîni înainte, povestirea Hans Phaall, în care gustid farsei şi aviditatea cunoaşterii altor

lumi se echilibrează într-o lectură cu dublu sens, marchează — după unii comentatori — data naşterii genului. Comparîndu-şi lucrarea cu aceea a lui Locke, Poe constată că „amîndouă sînt nişte mistificări,... au acelaşi subiect, Luna... încercînd să pară verosimile prin amănunte ştiinţificeCălătoria interplanetară, cea mai veche temă a S.F.-ului, intră sub incidenţa restrictivă a adevărului ştiinţific sau a speculaţiei verosimile.

Retrospectivă 2000 de Edward Bellamy. e o călătorie în timp. Eroul se trezeşte din starea de animaţie suspendată, după o sută treisprezece ani, într-un Boston ce beneficiază atît de progresele tehnicii (încălzire, iluminat, radio — ce nu fusese încă inventat), cît şi de profundele transformări sociale, inspirate de teoria marxistă a determinismului economic. Utopia tehnocrată şi egalitaristă a lui Bellamy este prima, dar nu şi singura. Publicate la date apropiate, The Crystal Button de Chauncey Thomas şi The Diothas, de John Macnie, întăresc constatarea că utopia clasică, a locului ideal, este înlocuită de ucronie — model al viitorului previzibil, pe care autorii de fantezii ştiinţifice se străduiesc să-l contureze de mai bine de un secol.

Există la autorii de science-fiction tendinţa de a relua miturile abandonate şi de a le reinterpreta într-o lumină ştiinţifică, dîndu-le o nouă vitalitate. Lloyd, din Umbra şi străfulgerarea, are ambiţia de a transforma în realitate „vechea legendă a oamenilor invizibili“.

Încercînd să dea o variantă plauzibilă a apocalipsului — ciocnirea Pămîntului de o cometă * — E. A. Poe se străduieşte să rămînă cît mai aproape de modelul biblic, descriind procesul chimic prin care se ajunge la incendierea atmosferei terestre. Nu lipseşte nici ficţiunea post- apocaliptică. Noul Adam şi noua Evă ai lui Nathaniel Hawthorne sînt cuplul supravieţuitor arhetipal. Ei moştenesc lumea de obiecte fizice creată de înaintaşi, dar memoria le este ştearsă, reîntoarsă la inocenţa primitivă. Contrar rolului din vechiul mit, Eva îl împiedică pe Adam sa citească volumele dintr-o bibliotecă, o cunoaştere ce

* E. A. Poe, The Conversation of Eiras and Charmion.

i-ar fi fost fatală prin reactualizarea tarelor unei lumi iremediabil damnate.

Ideea blocajului memoriei obosite, încărcate de o istorie vinovată, şi mirajul unui nou început, al unei noi şanse pentru umanitate, au fost reluate nu numai în secolul trecut, dar şi în secolul al XX-lea, ca o nostalgie sau o utopie specific americană. (Brian W. Aldiss indică space- opera ca temă predilectă a S. F. -ului american.)

Din teoriile spaţiului neeuclidian se inspiră unul din cei mai cunoscuţi autori de literatură fantastică din secolul trecut — Ambrose Bierce. Sofisticatul regizor al groazei, a cărui tehnică rezidă în potenţarea la maximum a mozaicului de real şi miraculos, cum definea Hegel fantasticul, nu putea neglija valoarea argumentelor ştiinţifice în crearea impresiei de logic, firesc, verosimil. Cu atît mai înspăimîntătoare va fi dispariţia unui seamăn oarecare în golurile unui spaţiu căruia noua geometrie i-a distrus coerenţa. (Dispariţii misterioase).

Existenţa în diferite dimensiuni este sugerată şi de limitarea spectrului cromatic perceptibil de către om. Fiinţele şi lucrurile ale căror proprietăţi fizice rămîn în afara lui nu vor putea fi cunoscute decît prin efectele lor malefice (Fiara nevăzută).

Poe exploatase şi el ideea, complicînd-o cu ipoteza existenţei unor fiinţe diferite, pe alte planete, ale căror simţuri ar percepe la rîndul lor doar anumite registre (porţiuni) ale materiei infinite :

„Multe din lucrurile de pe Pămînt ar fi inexistente pentru locuitorii de pe Venus, după cum multe lucruri văzute şi atinse de venusieni nu ar avea nici un interes pentru noi.“ (Mesmeric Revelation)

Tot pe ipoteza universurilor paralele se întemeiază şi povestirea Lentila de diamant a lui Fitz-James O’Brien. De data aceasta nu dispariţia într-o altă dimensiune e sursa tragicului, ci tocmai lipsa unui punct de tangenţă, imposibilitatea comunicării.

Microscopul deschisese imaginarului o nouă poartă, stratificînd realitatea în nivele independente, promiţînd revelaţii mult mai spectaculoase decît aduseseră descoperirile geografice. Relativismul dimensional al lui Swift capătă demnitatea faptului demonstrat ştiinţific. Eroul
237
din The Great Dark, de Mark Twain, alternează, printr-o originală utilizare a convenţiei visului, existenţa de mi- croscopist şi de locuitor al unei picături de apă, unde are de înfruntat protozoare de dimensiuni uriaşe.

în povestirile lui O’Brien, coşmarescă devine realitatea în comparaţie cu noul Eden descoperit la obiectivul microscopului. Viaţa în diferite dimensiuni apare ca o nouă şi esenţială piedică în realizarea unei sinteze mitice. M'i- croscopistul robit de perfecţiunea făpturii pe care o descoperă în picătura de apă şi Animula, noua Salmacis, săvîrşind gestul primordial al tentaţiei, sînt prizonieri în coridoare diferite ale materiei.

Lentila de diamant şi Ce-a fost asta ? (avînd aceeaşi temă cu Fiara nevăzută) nu sînt singurele povestiri prin care O’Brien îşi justifică locul în istoria S. F. -ului. Alături de maşinile de jucat şah ale lui E. A. Poe (Jucătorul de şah al lui Maelzel) şi Ambrose Bierce (Stăpînul lui Moxon), soldăţeii-jucărie, însufleţiţi şi înarmaţi pentru a ucide copii (The Wondersmith), au fost şi ei un model posibil pentru poveştile de groază cu automate din zilele noastre.

Francis Ayrault din Regele visurilor se dedică unui „domeniu puţin explorat de om“ — subconştientul. în vis descoperă o copie a lumii reale, eliberată însă de coordonatele spaţiului şi timpului. Frankenstein imprudent, el se vede treptat acaparat de zămislirile minţii sale ce-i împrumută chipul şi-i jefuiesc personalitatea, multipli- cîndu-se la nesfîrşit. în plus faţă de romanul lui Mary Shelley, apare la Higginson ideea înstrăinării în propriile creaţii, fie ale mîinilor, fie ale minţii.

Revenind asupra acestei sumare treceri în revistă a principalelor teme şi motive, remarcăm prezenţa statornică şi

prioritară a lui Edgar Allan Poe. Dincolo de binecunoscuta poză romantică, menită să şocheze certitudinile placide ale unei societăţi în care pînă şi o pălărie era cunoscută de toată lumea (Hans Phaall), se află căutările arzătoare ale unuia dintre spiritele cele mai însetate de cunoaştere care au existat vreodată. Cu inepuizabilă energie, el a scormonit adevărul în criptograme, în comunicările persoanelor hipnotizate (Faptele în cazul domnului Valdemar), s-a lăsat purtat de imaginaţie în viitor (Melonta Tauta), în trecut (Convorbiri cu o mumie), în
238
Lună (Hans Phaall) sau la pol (Manuscris găsit într-o sticlă), pe coordonatele devenite clasice ale literaturii şti- inţifico-fantastice.

Lipsite de orice element iraţional, scenariile fanteziei sale inepuizabile indică o minte îndelung exersată în practica observaţiei lucide, disecării reci şi operaţiunilor logice.

Adăugind la toate acestea influenţa considerabilă exercitată asupra lui Ambrose Bierce, Fitz-James O’Brien şi, mai ales, asupra lui Jules Verne, ne apare îndreptăţită încununarea sa ca „părinte al literaturii de anticipaţie".

Revenind în anul 1980, ne întrebăm, desigur, ce loc ocupă aceste scrieri în istoria genului şi dacă mai sînt ele relevante. Dacă S. F.-ul — spunea Alexey Panshin — şi-ar găsi legitimitatea în ştiinţă, am arunca titlurile de anul trecut odată cu manualele ştiinţifice respective.

în măsura în care se doreşte „răspunsul cel mai adecvat la problemele noii epoci a ştiinţei“ (Robert Heinlein), literatura S.F. nu absolutizează progresul tehnologic, ci se străduie să reînnoade, prin reţeaua de diagrame şi maşinării, cordonul ombilical al umanităţii noastre. Autorii care au primit în ultimul timp recunoaştere critică, depăşind nivelul literaturii de consum, sînt tocmai cei care nu s-au limitat la a popula universul cu noi invenţii ingenioase, ci au creat modele posibile de societăţi în care omul să-şi găsească locul alături de creaţiile sale. De la i Mary Shelley şi Villiers de l’Isle-Adam pînă la Isaac Asimov, Ray Bradbury, Cleve Cartmill sau Gordon R. Dickinson, aceasta pare să fie raţiunea de a fi a noului gen literar. Iată ce declara Brian W. Aldiss (op. cit.): „Pentru gustul criticului, tema lui Frankenstein e mai actuală şi mai interesantă decît călătoriile interplanetare, deoa.rec.e pătrunde mai adine în enigma fiinţei

umane.“ Din această perspectivă au fost priviţi şi pionierii genului din secolul trecut. Importanţa menţinerii identităţii omului în confruntarea cu un univers potrivnic revine ca un laitmotiv, dînd consistenţă visului lor dc perfeeli- ' Uitate înnrmă:
1
MARIA-ANA TUPAN

CUPRINS